

N. D. KAZANTSEV

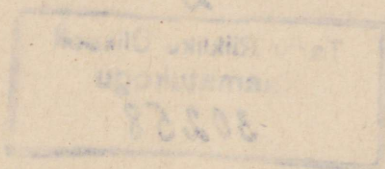
KOLHOOSIÕIGUSE
ALUSED

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS

N. KAZANTSEV,
juriidiliste teaduste doktor, professor

KOLHOOSIÕIGUSE ALUSED

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1955

Originaali tiitel:

Главное управление подготовки кадров Министерства сельского
хозяйства Союза ССР
Всесоюзные заочные учетные курсы (ВЗУК)

*Доктор юридических наук
проф. Н. Д. Казанцев*

ОСНОВЫ КОЛХОЗНОГО ПРАВА
Москва — 1954

Tõlkinud M. Tedre

Kaane kujundanud

V. Tomassov

ARHIIVKOGU

2

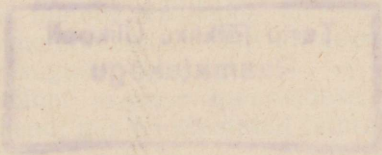
Tartu Riikliku Ülikooli

Raamatukogu

30258

KIRJASTUSELT

Käesolev brošüür on tõlgitud NSV Liidu Põllumajanduse Ministeeriumi Üleliiduliste Arvestuse Kaugõppekursuste kavoa kuuluvate loengute järgi. Käesolevas väljaandes on tehtud täiendusi seadusandlikest aktidest kolhoosiõiguse alal, mis on kehtestatud pärast antud brošüüri venekeelse originaali ilmumist, samuti on loenguid täiendatud kolhoosiõiguse alal Eesti NSV kohta antud seadusandlike aktide osas. Täiendused tegi V. Kelder.

SISSEJUHATUS

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon lõi kolhoosikorra tekkimiseks ja edasiseks arenemiseks vajalikud tingimused.

Võtnud 1917. aasta oktoobris võimu enda kätte, tühistas Venemaa töölisklass eraomandiõiguse maale, vabrikuile ja tehaseile.

Eraomandiõiguse kaotamine ning tööliste ja talupoegade sotsialistliku riigi ainuomandiõiguse kehtestamine maale etendasid määratu suurt osa väikeste talumajandite üleminekul kolhoositeele.

Maadekreet oli üks esimesi nõukogude võimu dekreete.

See võeti vastu 26. oktoobril (8. novembril) 1917. Mõisnike maad konfiskeeriti ja kõik maad riigis natsionaliseeriti, s. t. maa muutus riiklikuks, üldrahvalikuks omandiks. Mõisnike omandus maale tühistati dekreediga viivitamata ja ilma igasuguse väljaostuta.

Nõukogude võimu esimese maaseaduse aluseks võeti talurahva üldjuhend, mis oli koostatud talurahva 242 kohaliku juhendi alusel.

Maadekreedi elluviimise tagajärjel sai talurahvas Sotsialistlikult Oktoobrirevolutsioonilt üle 150 miljoni tiinu maad, mis varem kuulus mõisnikele, kodanlusele, tsaari perekonnale, kloostritele ja kirikutele.

Talurahvas vabanes iga-aastase umbes 500 miljoni kuld- rubla suuruse rendi maksimisest mõisnikele. Peale selle vabanes talurahvas naturaarendist, mis eksisteeris Venemaa piirimail. Talurahvas vabanes mitte ainult rendimaksust, vaid ka iga-aastastest kulutustest maa ostmiseks.

Maa sai rahva ühisvaraks. Talupojad said selle tasuta kasutamiseks.

Saanud tasuta maad, parandas töötav talurahvas oma ainelist olukorda. Kuid väikesed majandid ei saanud ära

kasutada kõiki neid eeliseid, mida sisaldab endas kaasaegsete masinate rakendamine maaharimisel.

Kogu sündmuste käik dikteeris talupoegadele, et maaharimisel on otstarbekam üle minna suurtele, kollektiivsetele majanditele, kus nad võivad saada kõik masinate rakendamise ja kollektiivsest tööst tulenevad kasud.

Kommunistlik partei lähtus oma tegevuses põllumajanduse alal leninlikest juhtnööridest, mis näitasid, et väikesel majanditel on võimatu viletsusest pääseda, et on vaja üle minna põllumajanduse kollektiivsetele vormidele, kus iga väiketalupoeg võiks osa võtta sotsialismi ülesehitamisest.

Kooperatsioonis üldse, põllumajanduslikus kooperatsioonis eriti nägi V. I. Lenin miljonitele talupoegadele kättesaadavat ja mõistetavat teed üleminekuks väikestelt üksikmajapidamistelt suurtele kollektiivsetele tootmiskoondistele, s. o. kolhoosidele. V. I. Lenin näitas, et talurahva kaasatõmbamine sotsialismi ülesehitamisele peab toimuma kooperatsiooni kaudu, kollektivismi aluste järkjärgulise juurutamise teel esialgu turustamise sfääris, selle järel aga ka põllumajandussaaduste tootmise sfääris.

Neid V. I. Lenini teese arendas edasi tema töö jätkaja J. V. Stalin.

Maa natsionaliseerimine, mis toimus maadekreedi elluviimise tulemusena, oli põllumajanduses suurte sotsialistlike majandite (sovhooside ja kolhooside) eduka arenemise üks tähtsamaid tingimusi.

Kapitalistlikes riikides, kus valitseb eraomandusel põhinev suur-maavalodus, on vaja suurte põllumajanduslike ettevõtete organiseerimiseks maad osta või rentida, see aga koormab tootmist suurte kuludega.

NSV Liidus on kaotatud eraomandus maale. Seepärast pole meie riigis maa ostu-müüki, ühtlasi on keelatud ka põllumajanduslike maade rentimine. See aga loob soodsad tingimused suurpõllumajanduse arenemiseks.

Maadekreediga kehtestatud maa natsionaliseerimine andis «...proletaarsele riigile suurimad võimalused üle minna sotsialismile põllumajanduses»¹.

Maa natsionaliseerimine andis Nõukogude riigile võimaluse käsutada kogu maad NSV Liidus, õigesti ja kõige ratsionaalsemalt paigutada riigi tootlikke jõude meie rahva-

¹ V. I. Lenin. Teosed, 28. köide, Tallinn, 1955, lk. 288.

majanduse arendamise ja tugevdamise, ühiskondliku rikkuse suurendamise, töötajate ainelise ja kultuurilise taseme tõstmise eesmärgil. Maa natsionaliseerimine võimaldas ratsionaalselt ära kasutada meie riigi metsa- ja veerikkusi, plaanipäraselt ja tagajärjekalt uurida ja ära kasutada maapõuevarasid. Määratu suur on maa natsionaliseerimise tähtsus uute linnade loomisel ja vanade rekonstrueerimisel.

Otsustava tähtsusega sotsialismi ülesehitamisel tervikuna, sealhulgas ka põllumajanduse ümberkorraldamisel sotsialistlikel alustel, oli maa sotsialistlik industrialiseerimine.

Järelikult selleks, et üle minna kolhooside teele, oli kõigepealt vaja läbi teha Oktoobrirevolutsioon, s. t. oli vaja kukutada kapitalistid ja mõisnikud, võtta neilt ära maa ja tehased ning luua uus tööstus. Just Oktoobrirevolutsioonist algaski üleminek uuele, kolhooside teele.

Kuid massiline kolhooside organiseerimine algas alles 1929. aastal, sest alles selleks ajaks andsid ennast kogu ulatuses tunda Oktoobrirevolutsiooni majanduslikud tagajärjed, sest alles selleks ajaks läks korda arendada meie maa industrialiseerimist. Oktoobrirevolutsioonist sai alguse meie maa põllumajanduse üleminek uuele, kolhoositeele. 1929. aasta kujunes aga suureks murranguaastaks. Nimelt ei astunud talupojad kolhoosidesse enam üksikute rühmadena, nagu see toimus varem, vaid tervete küladena, valdadena, isegi ringkondadena — kolhoosidesse astus keskmik.

Selles seisiski põhjaliku murrangu alus, mille saavutas põllumajanduse arengus nõukogude võim.

Selleks ajaks oli muutunud võimalikuks asendada vilja tootmine kulakute poolt vilja tootmisega sovhoosides ja kolhoosides ja üldise kollektiviseerimise alusel üle minna kulakluse kui klassi likvideerimise poliitikale.

Üldine kollektiviseerimine ja selle alusel kulakluse kui klassi likvideerimine oli «... väga suur revolutsiooniline pööre, hüpe ühiskonna vanast kvalitatiivsest seisundist uude kvalitatiivsesse seisundisse, mis oma tagajärgedelt võrdub revolutsioonilise pöördega 1917. aasta oktoobris.

Selle revolutsiooni iseärasus seisis selles, et see viidi läbi ü l a l t p o o l t, riigivõimu initsiatiivil, kulakuorjuse vastu ja vaba kolhoosielu eest võitlevate talupoegade miljoniliste hulkade otsesel toetusel a l t p o o l t»¹.

¹ Üleliidulise Kommunistliku (bolševike) Partei ajalugu. Lühikursus. Tallinn, 1955, lk. 276.

See revolutsioon lahendas ühe hoobiga sotsialismi ülesehitamise kolm põhiküsimust: esiteks likvideeriti kulaklus — kapitalismi restaureerimise kants, kes kujutas endast kõige arvukamat ekspluataatorlikku klassi meie maal; teiseks viidi töötava talurahva hulgad, kes moodustavad kõige arvukama töötajate klassi meie maal, kapitalismi tekitava üksikmajapidamise teelt sotsialistliku ühismajapidamise teele; kolmandaks andis see revolutsioon nõukogude võimule sotsialistliku baasi kõige laialdasemal ja eluliselt kõige vajalikumal, kuid samal ajal kõige mahajäänud rahvamajanduse alal — põllumajanduses. Sellega hävitati maal viimased kapitalismi restaureerimise allikad ja ühes sellega loodi uued, otsustavad tingimused sotsialistliku rahvamajanduse ülesehitamiseks.

Kolhoos kui majandi tüüp on sotsialistliku majanduse üks vorme. Kolhoosides pole klassi, mille moodustavad tootmisvahendite omanikud, ja klassi, kellele pole tootmisvahendeid. Neis pole ekspluateerijaid ja ekspluateeritavaid. Kolhoosides on ühistatud põhilised tootmisriistad ja -vahendid. Kolhoosimajapidamised NSV Liidus on rajatud riigile kuuluvale maale, mis on kinnistatud kolhoosidele tähtajata ning tasuta kasutamiseks, masina-traktorijaamade masinaile, mis töötavad kolhoosides seaduse jõudu omava lepingu alusel, tootmisvahendeile, mis kuuluvad omandiõiguse alusel kolhoosile.

Vastandina kapitalismile pole tootmise eesmärgiks sotsialismi ajal mitte kasumi saamine, vaid kogu ühiskonna järjest kasvavate materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste maksimaalne rahuldamine sotsialistliku tootmise pideva suurendamise ja täiustamisega kõrgema tehnika baasil.

Sotsialismi ülesehitamise kogemused NSV Liidus näitavad, et ilma kollektiviseerimise poliitikata oleks olnud võimatu likvideerida nii lühikese aja jooksul meie põllumajanduse sajandipikkust mahajäämust.

Erakordselt tähtis oli kolhooside osa meie maa ettevalmistamisel aktiivseks kaitseks fašistlike agressorite vastu ja sõjas nendega. Ilma kolhoosikorrata poleks meie maa suutnud taluda kõiki Suure Isamaasõja tohutuid raskusi, me poleks suutnud lahendada kõige raskemat ülesannet — varustada sõjaväge ja riiki toiduainetega ja tööstust toorainetega. Selle ülesande edukas lahendamises avaldusid meie kolhoosikorra jõud ja elulisus, nõukogude kolhoositalurahva patriotism. Kolhoosid tulid auga toime ülesanne-

tega, mis nende ette seati sõja ajal. Sõjajärgsel perioodil saavutasid kolhoosid tunduvalt edu: kolhoosimajandus taastati ja kindlustati selle edasine arenemine. Kolhooside organisatsioonilis-majanduslik tugevdamine, neile abi osutamine ühismajapidamise taastamisel ja edasiarendamisel ja selle baasil kolhoositalurahva materiaalse heaolu tõstmine on olnud sõjajärgsel perioodil partei erilise hoole all.

«Põllumajanduse tootlike jõudude edasiarendamisel omas suurt tähtsust väikeste kolhooside ühinemine, sest suured kolhoosid suudavad edukamalt laiendada ja täiustada ühismajapidamist.»¹

Direktiivides NSV Liidu arendamise viienda viie aasta plaani kohta viitas partei XIX kongress sellele, et põllumajanduse alal jääb ka edaspidi peaülesandeks kõigi põllumajanduskultuuride viljakuse tõstmine, ühisloomade arvu edasine suurendamine ühes nende produktiivsuse tunduva tõstmisega, maaviljeluse ja loomakasvatuse kogu- ja kaubatoodangu suurendamine kolhooside ühismajapidamise edasise kindlustamise ja arendamise ning põllumajanduses eesrindliku tehnika ja agrokultuuri juurutamise alusel sovhooside ja masina-traktorijaamade töö parandamise teel.

1953. aasta septembris toimunud Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee pleenum näitas teed meie maa põllumajanduse kõigi harude järsule tõusule toiduainete külluse loomise eesmärgil elanikkonnale ning toorainete külluse loomise eesmärgil kergetööstusele.

NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsusel «NSV Liidu põllumajanduse edasiarendamise abinõudest» on esmajärguline tähtsus võitluses kommunismi eest, sest põllumajandussaaduste külluse loomise ülesande praktiline lahendamine sotsialistliku tööstuse kui rahvamajanduse juhtiva jõu võimsa tõusu baasil on kommunismi ülesehitamise programmi kõige tähtsam koostisosa.

Toiduainete külluse loomine on käesoleval ajal tungiv üldrahvalik ülesanne, mille edukas lahendamine soodustab samuti töölisklassi ja kolhoositalurahva liidu kui meie kommunismi ehitava nõukogude rahva võimsuse vankumatu aluse edasist tugevnemist.

Teraviljamajandus on kogu põllumajandusliku tootmise alus. Seepärast on partei ja valitsuse poolt ülesseatud rah-

¹ G. Malenkov. Aruandekõne ÜK(b)P Keskkomitee tööst partei XIX kongressile. Tallinn, 1952, lk. 43.

vatarbeesemete tootmise järsu tõstmise üldrahvaliku ülesande täitmisel eriti suure tähtsusega teraviljamajanduse edasine arendamine. NLKP Keskkomitee pleenum võttis N. S. Hruštšovi ettekande põhjal 2. märtsil 1954 vastu otsuse «Meie maal teravilja tootmise edasisest suurendamisest ning uudis- ja jäätmaade kasutuselevõtmisest», millele vastavalt võeti vastu NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomitee määrus «Teravilja tootmise suurendamisest aastail 1954—1955 uudis- ja jäätmaade kasutuselevõtmise arvel»¹.

NLKP Keskkomitee veebruari-märtsipleenum osutas vajadusele edaspidi organisatsiooniliselt ja majanduslikult tugevdada kolhoose, võtta tarvitusele vajalikud abinõud töödistsipliini otsustavaks kõvendamiseks kolhoosides, juurutada visalt põllumajanduslikel töödel progressiivseid töönorme, mis soodustavad tööviljakuse pidevat tõusu kolhoosides, kasutada ratsionaalselt kolhoosidele kinnistatud maad, et saada igalt maakõlvikute hektarilt rohkem põllumajandussaadusi. «Ainult sellel alusel,» öeldakse NLKP Keskkomitee veebruari-märtsipleenumi otsuses, «on võimalik süstemaatiliselt suurendada põllumajanduse kogutoodangut, tõsta põllumajanduse kaubatootlikkust, suurendada kolhooside ühisvara ning tõsta aastast aastasse kolhoosnikute materiaalsel heaolu.»²

Sotsialistliku põllumajanduse, sealhulgas ka kolhoositootmise peamised ülesanded käesolevaks perioodiks on kogu selgusega formuleeritud NLKP Keskkomitee 1955. aasta jaanuaripleenumi otsuses «Loomakasvatussaaduste tootmise suurendamisest». Jaanuaripleenum püstitas meie põllumajanduse ette ülesande — tõsta teravilja kogusaak 1960. aastaks vähemalt 10 miljardi puudani aastas, suurendada 1954. aastaga võrreldes tähtsamate loomakasvatussaaduste tootmist kaks ja enam korda, kindlustada selle saavutamiseks meie karjamajandus kindla söödabaasiga, püstitada loomakasvatushooneid ulatuses, mis tagaks kogu ühiskarja ärapaigutamise.

Sotsialistliku seaduslikkuse rangeim järgimine on NLKP Keskkomitee ülaltähendatud pleenumite otsuste ja neile vastavate NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomi-

¹ Ilmunud eri brošüürina Tallinnas 1954. aastal.

² Meie maal teravilja tootmise edasisest suurendamisest ning uudis- ja jäätmaade kasutuselevõtmisest, Tallinn, 1954, lk. 43.

tee ühiste määruste eduka elluviimise üks vajalikke tingimusi.

Praktikas on paljudes kolhoosides rikutud kolhooside artellivormi tähtsaimat põhimõtet — isiklike ja ühiskondlike huvide õiget ühendamist isiklike huvide allutamisega ühiskondlikele.

Septembripleenumi otsuses on märgitud, et selle põhimõtte rikkumine, põllumajandussaaduste kõrgendatud müüginormid kolhoosniku majapidamiselt ja kolhoosnikute isikliku majapidamise suhtes rakendatud maksupoliitikas esinenud puudused viisid selleni, et lehmade, sigade ja lamaste arv kolhoosnikute isiklikus omanduses vähenes.

«Niisugune olukord mitte üksnes kahjustab kolhoosnikute huve, vaid viib ka kolhooside artellivormi loomuse moonutamisele, vormi, mis on kollektiivse majapidamise ainuõige vorm kogu sotsialismi perioodiks.»¹

Varumise praktikas esines partei ja valitsuse poolt kehtestatud kohustuslike müüginormide hektarite järgi arvestamise põhimõtte moonutamist, mis tekitas kahju kolhooside ühismajapidamise arenemisele, takistas kolhoosidele kinnistatud maa efektiivset kasutamist.

NLKP Keskkomitee pleenum kohustas NSV Liidu Põllumajanduse Ministeeriumi, nõukogude ja parteiorganeid kindlustama süstemaatilist kontrolli põllumajandusliku artelli tüüpõhikirjast kõige rangema kinnipidamise üle. Suur vastutus põllumajandusliku artelli tüüpõhikirjast ja seda täiendavast seadusandlusest kinnipidamise kindlustamise eest lasub kohtu- ja prokuratuuriorganil.

Kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus on alati erilist hoolt kandnud revolutsioonilise seaduslikkuse kõige rangema järgimise eest kogu riigis, sealhulgas ka maal.

V. I. Lenin ja J. V. Stalin on korduvalt alla kriipsutanud vajadust leppimatult võidelda nõukogude seaduste rikkujate vastu ja nõudnud nende seaduste kõige rangemat täitmist, sest nõukogude seaduste väikseimgi rikkumine tekitab määratu suurt kahju Nõukogude riigile, töötajate huvidele.

NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu ja Kesktäitevkomitee 25. juuni 1932. aasta määruses «Revolutsioonilisest seaduslikkusest»² kohustati nõukogude võimu kohalikke

¹ NSV Liidu põllumajanduse edasiarendamise abinõudest, Tallinn, 1953, lk. 6.

² LSKK 1932, nr. 30, art. 298.

organeid ja prokuratuuri võtma kõrvalekaldumatult rängele vastutusele kõik ametiisikud, kes on süüdi kolhooside ülesehituse põhialuste rikkumises: kolhoosi juhtimis- ja teiste organite valitavuse printsiibi rikkumises; kolhoosi vara, rahaliste vahendite ja talle kasutada antud maa omavolilises käsutamises; kolhooside suhtes lubamatute käsutamisevõtete rakendamises.

Partei Keskkomitee ja Nõukogude valitsus pööravad suurt tähelepanu tüüppõhikirjast ja seda täiendavast seadusandlusest kõige rangemale kinnipidamisele. Piisab, kui viidata 27. mail 1939. aastal ÜK(b)P Keskkomitee ja NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu poolt vastuvõetud määrusele «Kaitseabinõudest kolhooside ühiskondlike maade ärajagamise vastu»¹ ja 19. septembri 1946. aasta NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee määrusele «Abinõudest põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumiste likvideerimiseks kolhoosides»².

Aruandekõnes partei XIX kongressile osutas G. M. Malenkov vajadusele «... otsustavalt teha lõpp põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumisele, karistada kui kolhoosikorra vaenlasi sotsialistliku riigi seaduste kogu valjusega isikuid, kes on süüdi kolhoosivara raiskamises»³.

Võitlus põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja ja põllumajanduse edasise arendamise ülesannete tingimustes kolhoosisuhteid reguleerivate nõukogude seaduste kõige rangema täitmise eest on eriti suure tähtsusega.

Põllumajanduslik artell on ainuõige kolhoosivorm kogu sotsialismi perioodiks, kuna see ühendab õigesti kolhoosnikute isiklikud, elutarbelised huvid nende ühiskondlike huvidega.

Kolhooside majandusliku tegevuse baasiks on: a) maa, mis on riigi omand, kuid kinnistatud riikliku aktiga kolhoosile põliseks ning tasuta kasutamiseks; b) masina-traktorijaama masinad, millega haritakse kolhoosi põlde ja tehakse muid töid kolhoosis; need masinad töötavad kolhoosis lepingu alusel, mis sõlmitakse masina-traktorijaama ja kolhoosi vahel ja millel on seaduse jõud; c) objektid, mis kuuluvad kolhoosile omandiõiguse alusel.

¹ Vt. Kolhoosi aktivisti käsiraamat. Tallinn, 1949, lk. 140.

² Sealsamas, lk. 146.

³ G. Malenkov, Aruandekõne ÜK(b)P Keskkomitee tööst partei XIX kongressile, Tallinn, 1953, lk. 51.

Kolhoosi majanduslik tegevus toimub tema liikmete kollektiivse töö kaudu.

Kolhooslik omand on ühiskondlik sotsialistlik omand, kuid see pole üldrahvalik omand. Siit tuleneb ka rida iseärasusi ühiskondlikes suhetes, mis kujunevad kolhoosides selle omandi baasil, vaatamata sellele, et kolhoosid oma majanduslikus tegevuses kasutavad riigi maad ja riigi vahendeid, mis on nende käsutuses masina-traktorijaamade vahendusel.

Riiklikes ettevõtetes on tootmisvahendid riiklik omand, s. o. üldrahvalik vara, ja on arusaadav, et toodang, mis valmistatakse neis ettevõtetes tööliste tööga, on samuti riiklik omand, s. o. üldrahvalik vara. Seda, nagu muidki riikliku omandi objekte, käsutab riik. Kolhooside tootmistegevus ei baseeru aga ainult riigi maal ja masina-traktorijaama masinail, vaid see baseerub ka kolhoosile kuuluvatel vahenditel ja toimub ka kolhoosnikute töö kaudu. Seepärast on iga kolhoosi toodang tema enda omand.

Tuleb osutada ka erinevustele töö organiseerimises ja tasustamises kolhoosides, võrreldes riiklike ettevõtetega.

Tööline kasutab oma õigust tööle töösuhetesse astumise teel ühe või teise riikliku ettevõttega, kolhoosnik aga kasutab seda õigust kui antud organisatsiooni, s. o. kolhoosi liige.

Kuna tööline töötab riiklikus ettevõttes, mis on üldrahvalik vara, siis tasutakse talle sõltuvalt tehtud töö hulgast ja kvaliteedist summadest, mis kuuluvad riiklikku omandisse, s. o. üldrahvalikku varasse. Kuna kolhoosnik aga on seotud tootmise kolhoosliku vormiga, siis loomulikult tasutakse tema töö eest vastavalt kolhoosi ühismajapidamises tehtud töö hulgale ja kvaliteedile kolhoosi summadest kolhoosi naturaali- ja rahaliste tulude jaotamise korras normipäevade järgi.

Ka juhtimise alal erineb kolhoos riiklikust ettevõttest.

Riiklikke ettevõtteid juhivad direktorid, kes määratakse tööle ja vallandatakse Nõukogude riigi vastavate organite poolt. Ettevõtete direktorid kinnitatakse tööle Nõukogude riigi volinikena tootmisvahendite kasutamise alal kooskõlas riigi poolt antud plaanidega.

Vastavalt põllumajandusliku artelli tüüpõhikirjale on kolhoosis kõrgeimaks juhtimisorganiks kolhoosnikute üldkoosolek, kuna täidesaatvaks organiks, kes vastutab kolhoosi töö ja riiklike kohustuste täitmise eest, on kolhoosi juhatus, kes valitakse kolhoosnikute üldkoosoleku poolt.

Kolhoosi igapäevase töö juhtimiseks, samuti otsuste täitmise igapäevaseks kontrollimiseks valib kolhoosnikute üldkoosolek kolhoosi esimehe, kes on ühtlasi ka juhatuse esimees.

Põllumajandusliku artelli tüüppõhikiri, mis on kolhoosielu põhiseaduseks, ja seda täiendav seadusandlus reguleerivad vahekordi kolhoosi liikmeks olemise, maakasutamise, kolhoosi omandi käsutamise, töö organiseerimise, -distsipliini ja tasustamise alal, kolhoosi tulude jaotamise alal, kolhoosi juhtimise alal jne.

Kolhoosisuhete olemasolu meie maal, mida reguleerib seadusandluse eri haru, ja praktiline vajadus uurida õiguslikke küsimusi kolhoosides löid vajaduse sellise õigusteaduse eri haru järele nagu kolhoosiõigus.

Kolhoosiõiguse kui teadusliku distsipliini uurimisvaldkonda kuuluvad: kolhoosiõiguse aine ja süsteem, selle ajalugu ja seadusandlikud allikad, kolhooside riiklik juhtimine, masina-traktorijaama lepingulised vahekorrad kolhoosidega, kolhooside maakasutamiseõigus, kolhooside omandiõigus, kolhooside majandusliku tegevuse õiguslik reguleerimine, töö organiseerimine, tasustamine ja -distsipliin, liikmeksolemine kolhoosis, tulude jaotamine kolhoosis, kolhooside juhtimisorganid, kolhoosipere.

Kolhoosiõigus on nõukogude sotsialistliku õiguse haru, mis kolhoosikorra tugevdamise ja edasise arendamise eesmärgil ning nõukogude talurahva kolhoosisüsteemi kaudu töölisklassi juhtimisel kommunismile ülemineku tagamise eesmärgil reguleerib vahekordi kolhooside organiseerimise, nende tegevuse ning nende riikliku juhtimise alal, samuti kolhooside suhteid kolhoosnikutega, antud kolhoosi liikmetega, ja kolhoosiperedega.

Nõukogude õigus tervikuna, sealhulgas ka kolhoosiõigus, etendab aktiivset osa nende määratu suurte ülesannete lahendamisel, mis seisavad nõukogude ühiskonna ees järkjärgulisel üleminekul sotsialismilt kommunismile.

Järgnevais loenguis on esitatud NSV Liidu kolhoosiõiguse alused.

*

PÖLLUMAJANDUSLIKU ARTELLI TÜÜPPÕHIKIRI — KOLHOOSIELU PÕHISEADUS

1. Praegu kehtiv põllumajandusliku artelli tüüppõhikiri võeti vastu kolhoosnikute-lööktöölise teise üleliidulise kongressi poolt ja kinnitati NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee poolt 17. veebruaril 1935, millega tüüppõhikirjale anti seaduse jõud.

Põllumajandusliku artelli tüüppõhikiri on kolhoosielu põhiseadus. Selle kõige tähtsamad sätted on kinnitatud NSV Liidu konstitutsioonis.

2. Põllumajandusliku artelli tüüppõhikirjas on näidatud töötava talurahva kolhoosidesse ühinemise kord ja antud sätted, mis reguleerivad kolhoosi siseelu. Need sätted hõlmavad kolhoosielu kõik küljed.

Käesolevas loengus osutame ainult nendele põhisätetele, millel tüüppõhikiri on üles ehitatud.

Põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja esimeses punktis on fikseeritud kolhooside loomise marksistlik-leninliku teooria üks põhiprintsiipe — kollektiivmajandesse ühinemise vabatahtlikkuse printsiip.

Tüüppõhikiri lähtub sellest, et kolhoosi ei või vägisi peale suruda, et kollektiivmajandi tekkimine ja edasine edukas majandamine on võimalik ainult töötava talurahva vabatahtliku ühinemise ja isetegevuse alusel.

«Kolhoositee, sotsialismitee,» öeldakse põhikirja esimeses punktis, «on ainuõige tee töötavaile talupoegadele.»

Artelli liikmed kohustuvad tugevdama oma artelli, töötama ausalt, jagama kolhoosi tulusid töö järgi, kaitsma ühiskondlikku omandit, hoidma kolhoosi vara, hoidma traktoreid ja masinaid, hästi hoolitsema hobuste eest, täitma oma tööliste ja talupoegade riigi poolt antud ülesandeid, muutma sel viisil oma kolhoosi kommunistlikuks ja kõik kolhoosnikud jõukaks.

Töötavad talupojad, ühinenud kolhoosidesse põllumajandusliku artelli põhikirja alusel, seavad endile ülesandeks

ehitada ühiste tootmisvahenditega ja ühise organiseeritud tööga üles kollektiivne (ühiskondlik) majand, tagada täielik võit kulakute ja kõigi tööraha ekspluateerijate ning vaenlaste üle, samuti viletsuse ja pimeduse üle, individuaalse väiketalumajapidamise mahajäämuse üle, saavutada kõrge tööviljakus ja kindlustada sel viisil kolhoosnikutele parem elu.

Rida ülalloeletud ülesandeist on kolhooside eduka arendamise tulemusena juba lahendatud.

Sedamööda, kuidas kolhoosid jõuavad edasi, seatakse nende ette uusi ülesandeid, mille lahendamisele nad koondivad oma jõu. Kõige lähemaks perioodiks on need ülesanded määratud partei ja valitsuse otsustes ja määrustes, mida käsitles juba sissejuhatus.

Osas «Maa» näeb põhikiri ette põllumajanduslikku artelli astuvate isikute maa ühistamise, samas osas on kehtestatud ka artelli maamassiivi ühtsuse printsiip. Maa antakse igale artellile riikliku aktiga tähtajata, s. o. põliseks, ja tasuta kasutamiseks. Kolhoosidele kinnistatud maa, nagu kogu muugi maa NSV Liidus, on riiklik omand, s. o. üldrahvalik vara.

Artellile kinnistatud maad ei või osta ega müüa, samuti ei või artell oma maad rendile anda.

Põhikirjas öeldakse, et artelli maamassiivi ei või vähendada ja et selle suurendamine on lubatud ainult kas riikliku maafondi vabade maade arvel või üksiktalupidajate liigse maa arvel, kusjuures pole lubatud maamassiivi killustada.

Kolhoosid on kohustatud neile kinnistatud maal sisse viima õiged külvikorrad ja kinnistama külvikorraväljadel igale põllundusbrigaadile maatükid kogu külvikorra kestuseks¹.

Põhikirjas on antud kolhoosiperedele õueaiamaa kasutamise õigus ja kindlaks määratud õueaiamaa suurus, olenevalt vabariigi, oblasti või rajooni tingimustest.

Põhikirja osas «Tootmisvahendid» on täpselt määratletud vara, mis kuulub kolhoosi astumisel ühistamisele, ja vara, mida ei ühistata.

On kindlaks määratud loomade arv, mida iga kolhoosipere, sõltuvalt majanduslikust rajoonist, võib isikliku oman-

¹ Kuna külvikorrad viiakse sisse tähtajatult, tuleb siin mõista külvikorra üht rotatsiooni. *Toim.*

diõiguse alusel omada. Põhikiri lähtub sellest, et kolhoosi ühiskondlik majapidamine on peamine ja otsustav, kolhoosipere isiklik majand aga on abimajand.

Põhikirjas leiab kinnitamist kolhoosi ühiskondlike huvide õige ühendamise põhimõtte kolhoosnikute isiklike huvidega, viimaste allutamiselega ühiskondlikele huvidele.

Osas «Artelli ja tema juhatuse tegevus» öeldakse, et artell kohustub juhtima oma majandit plaani järgi ja täpselt täitma artelli kohustusi riigi vastu.

Tüüpõhikiri määrab üksikasjaliselt kindlaks artelli juhatuse ja kõigi liikmete kohustused majanduslike abinõude rakendamisel, mis aitavad kaasa põllumajanduskultuuride saagikuse ja loomakasvatuse produktiivsuse tõusule, kolhoosi rikkuse suurenemisele ja kolhoosnikute jõuka ning kultuurse elu loomisele.

Osas «Liikmed» näeb tüüpõhikiri ette, et artelli liikmeks võivad astuda kõik töötavad naised ja mehed, kes on saanud 16 aastat vanaks; samas on näidatud, milliseid inimesi ei või artelli vastu võtta (külakud ja isikud, kellelt on ära võetud valimisõigus).

Samuti on põhikirjas kindlaks määratud nende üksiktalupoegade vastuvõtmise tingimused, kes on viimase kahe aasta jooksul enne artelli astumist müünud ära oma hobused ja kellel pole seemet.

Tüüpõhikiri määrab kindlaks artellist väljaheitmise korra ja väljaheidetute edasikaebamise korra kolhoosnikute üldkoosoleku otsuse peale.

Osa «Artelli ressursid» reguleerib sisseastumismaksu tasumise korda, ühistatud vara jaotamise korda jagamatu fondi ja osamaksude vahel, samuti arveldusi artellist lahkunutega.

Samas on fikseeritud artelli naturaal- ja rahaliste tulude jaotamise kord ning artelli rahasummade hoidmise ja kulutamise kord.

Osas «Töökorraldus, töötasu ja töödistsipliin» öeldakse, et kõik tööd artelli majapidamises tehakse artelli liikmete isikliku tööga vastavalt sisekorra-eeskirjadele, mis on vastu võetud kolhoosnikute üldkoosoleku poolt. Väljastpoolt kolhoosi on lubatud kolhoosi tööle võtta spetsialiste ja ajutisi töölisi kõige pingelisematel põllutööde perioodidel, järgides sealjuures tüüpõhikirjas ettenähtud tingimusi.

Tüüpõhikirjas on fikseeritud põllundus- ja loomakasvatusbriigaadide organiseerimise põhimõtted ja kord, tööde

jaotamise kord kolhoosi liikmete vahel, samuti soodustused rasedatele ja imetavatele naiskolhoosnikutele.

Tüüppõhikiri määrab kindlaks töönormide kehtestamise ja normipäevade arvestamise korra ühes brigaadi poolt saadud saakide arvestamisega, samuti naturaal- ja rahaliste avansside andmise korra¹.

Samas osas on fikseeritud artelli liikmete kohustus rangelt hoida oma kolhoosi omandit ja kolhoosi põldudel töötavaid riigi masinaid, samuti kohustus töötada ausalt, alluda põhikirja sätetele ning üldkoosoleku ja juhatuse otsustele, järgida sisekorra-eeskirju, korralikult teha juhatuse ja brigadiiri poolt määratud tööd ning täita ühiskondlikud kohustused, rangelt pidada töödistsipliini. Põhikirja rikkujatele nähakse ette karistused.

Erilist tähelepanu pööratakse ühiskondliku sotsialistliku omandi kaitsmisele.

Osas «Artelli juhtimine ja asjaajamine» on sätitud, et artelli asjaajamist juhib artelli liikmete üldkoosolek, mis on artelli kõrgeim valitsemisorgan, üldkoosoleku vaheaegadel aga juhib artelli tegevust kolhoosnikute üldkoosoleku poolt valitud juhatuse.

Põhikirjas on kindlaks määratud kolhoosnikute üldkoosoleku, artelli juhatuse, artelli esimehe, kes on ühtlasi artelli juhatuse esimees, brigadiiride ja loomakasvatusefarmide juhatajate, samuti kolhoosi arvepidaja (raamatupidaja) õigused ja kohustused. On fikseeritud põllumajandusliku artelli revisjonikomisjoni õigused ja kohustused.

Niisugused on põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja põhilised sätted ja sisu.

3. Pärast kolhoosnikute-lööktöölise teist üleliidulist kongressi tõlgiti põllumajandusliku artelli tüüppõhikiri NSV Liidu rahvaste keeltesse ja levitati kolhoosnikute seas.

Kolhoosnikute-lööktöölise kongress tegi kõigile põllumajanduslikele artellidele ettepaneku põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja alusel kolme kuu jooksul:

- a) välja töötada oma artelli põhikiri;
- b) see läbi arutada ja kinnitada artelli liikmete üldkoosolekul, millest võtab osa vähemalt $\frac{2}{3}$ liikmeist;
- c) registreerida artelli põhikiri rajooni täitevkomitees.

Vastavalt sellele alustati kohtadel (oblastites, kraides,

¹ Avansseerimise korda kolhoosides on hilisem seadusandlus täiendanud. *Toim.*

vabariikides) määruste ettevalmistamist abinõude kohta põllumajandusliku artelli põhikirjade väljatöötamiseks, läbiarutamiseks ja vastuvõtmiseks kolhooside poolt. Neis oblastite, kraide ja vabariikide partei- ja nõukogude organite ühistes määrustes oli vastavalt põllumajandusliku artelli tüüpõhikirjale fikseeritud iga rajooni kohta kolhoosipere õueaiamaa suurus ja loomade arv, mis võib olla kolhoosipere isiklikuks omandiks. Samuti anti siin juhiseid, kuidas täiendada kohalikke tingimusi arvestades tüüpõhikirja 6. punkti, mis sisaldab artelli ja selle juhatuse tegevuse üldpiiratluse. Määrustes oli ära toodud nii põhikirja väljatöötamise kui ka selle registreerimise kord rajooni täitevkomitees.

Pärast põhikirja läbiarutamist ja kinnitamist kolhoosnikute üldkoosolekul, millest peab osa võtma vähemalt $\frac{2}{3}$ artelli liikmete üldarvust, kirjutavad kolhoosi esimees ja juhatuse liikmed põhikirjale alla ja see saadetakse koos üldkoosoleku protokolliga algeksemplariga rajooni täitevkomiteesse registreerimiseks. Iga põllumajandusliku artelli põhikirja registreerimine toimub rajooni täitevkomitee istungil, millest võtavad osa artelli esimees ja vastava külanõukogu esimees.

Neil juhtudel, kui registreerimiseks esitatud põhikirjas on punkte, mis on vastuolus põllumajandusliku artelli tüüpõhikirjaga, keeldub rajooni töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee põhikirja registreerimast.

Rajooni täitevkomitee poolt registreerimata jäetud põhikiri antakse vastavate paranduste tegemise otstarbel teistkordseks läbivaatamiseks artelli liikmete üldkoosolekule, kus rajooni täitevkomitee esindaja kannab ette registreerimisest keeldumise põhjused.

Iga artelli põhikiri registreeritakse rajooni kolhooside põhikirjade registreerimise raamatus. Registreeritud põhikirja üks eksemplar antakse kolhoosi juhatusele, teine aga jäetakse põhikirjade registreerimise raamatu juurde.

4. Põllumajandusliku artelli põhikirja peavad kõrvalekaldumatult täitma kõik artelli liikmed. Selle põhikirja iga-sugune rikkumine tekitab kahju kolhoosikorrale. Partei ja valitsus nõuavad kolhooside põhikirjade rangeimat täitmist ja karistavad rangelt selle rikkujaid.

Ettekandes partei XIX kongressile märkis G. M. Malenkov, et ikka veel esineb kolhoosivara raiskamise fakte ja teisi põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumisi, ja osutas

vajadusele teha otsustavalt lõpp põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumistele, karistada kui kolhoosikorra vaenlasi sotsialistliku riigi seaduste kogu valjusega isikuid, kes on süüdi kolhoosivara raiskamises.

NLKP Keskkomitee septembripleenum (1953. a.) kohustas NSV Liidu Põllumajanduse Ministeeriumi ning kohalikke partei- ja nõukogude organeid kindlustama süstemaatilist kontrolli põllumajandusliku artelli põhikirjast rangeima kinnipidamise üle, mitte lubama ühismaade ja kolhoosivara raiskamist, võtma tarvitusele abinõud ebaparemeheliku majandamise likvideerimiseks kolhoosides, saavutama töö organiseerimise paranemine ja töödistsipliini tõus, tagama kõigi kolhoosnike aktiivne osavõtt ühiskondlikust tootmisest.

Põllumajandusliku artelli tüüpõhikirjas ja seda täiendavas seadusandluses kajastuvad kolhooside ülesehituse kogemused NSV Liidus. Neid kogemusi kasutavad rahvademokraatiamaad, vastavalt iga maa erinevustele. Sotsialismi ülesehitamise kogemused NSV Liidus ja rahvademokraatiamaades näitavad piltlikult, et kolhoositee, sotsialismitee on ainuõige tee töötavaile talupoegadele.

KONTROLLKÜSIMUSI

1. Millal ja kelle poolt võeti vastu põllumajandusliku artelli tüüpõhikiri?
2. Millised on põllumajandusliku artelli tüüpõhikirja põhilised sätted?
3. Mis on põllumajandusliku artelli moodustamise peamiseks printsiibiks?
4. Milline kord on kehtestatud kolhoosi põhikirja vastuvõtmiseks?
5. Milline kord on kehtestatud kolhoosi põhikirja registreerimiseks?
6. Millised abinõud on partei ja valitsuse poolt võetud tarvitusele põllumajandusliku artelli tüüpõhikirjast rangeima kinnipidamise kindlustamiseks?

KOLHOOSIDE RIIKLIK JUHTIMINE

1. Kolhoos on sotsialistlik majandivorm. Selleks et kolhoosid edukalt areneksid kommunismi suunas, on vajalik nende pidev juhtimine partei ja riigi poolt.

Kolhooside parteiline ja riiklik juhtimine on kolhooside kommunismiteel edasimineku kõige kindlam tagatis.

Kehtiva seadusandlusega on tehtud vabariikide ministrite nõukogudele ja kohalike nõukogude täitevkomiteedele kohustuseks osutada praktilist abi kolhoosidele tootmisplaanide ning brigaadide ja loomakasvatustehnikate tootmisülesannete õigeaegsel ja õigel väljatöötamisel.

Kolhooside riikliku juhtimise vahetuteks läbiviijateks on kohalikud nõukogud (krai-, oblasti-, rajooni- ja külanõukogud).

Juhtides kolhoose riiklikult, ei tohi kohalikud nõukogud asendada kolhooside juhatusi ega nende esimehi. Nad abistavad kolhooside juhtimist oma näpunäidete ja kogemustega, nende käes oleva haldusvõimuga. Kolhooside kui kooperatiivsete organisatsioonide riiklik juhtimine erineb oma meetodilt riiklike ettevõtete juhtimisest. Kolhooside riiklik juhtimine on ühendatud kolhoosnikute endi laialdase isetegevusega ja toimub kolhoosi enda organite — üldkoosoleku ja juhatusi kaudu.

Kõigi kohalike nõukogude vaateväljal on alati kolhooside organisatsioonilis-majandusliku tugevdamise, kolhoosliku omandi tugevdamise ja kaitsmise, kolhooside loomakasvatustehnikate komplekteerimise, külvide eduka läbiviimise kindlustamise, põllumajandussaaduste koristamise ja varumise küsimused ja teised tähtsamad kolhooside ellu puutuvad küsimused.

Kohalikud nõukogud kontrollivad põllumajandusliku artelli tüüppõhikirjast ja seda täiendavast seadusandlusest kinnipidamist. Täites kolhooside riikliku juhtimise ülesannet, registreerivad rajoonide täitevkomiteed kolhooside põhi-

kirju, annavad kolhoosidele riiklikke akte maa põlise kasutamise kohta, vaatavad läbi kolhoosi liikmete kolhoosist väljaheitmise küsimused, kinnitavad kolhoosnikute üldkoosolekute poolt valitud revisjonikomisjonid, vaatavad läbi kolhooside tulude-kulude eelarved, registreerivad masina-traktorijaamade lepingud kolhoosidega ja korraldavad muid kolhooside riikliku juhtimise küsimusi.

Rajooni täitevkomiteel on õigus tühistada kolhoosi juhatuse ja kolhoosnikute üldkoosoleku ebaseaduslikke otsuseid. Neil juhtudel saadab rajooni täitevkomitee kolhoosi oma esindaja, kes kolhoosnikute üldkoosolekul selgitab, milles seisib ebaõigsus. Eriti suured on kohalike nõukogude ülesanded ja nende vastutus suurte kolhooside juhtimisel. Kolhooside ühinemise järel asusid kolhoosi juhtima enamasti kõige kvalifitseeritumad töötajad, kes omavad vajalikke teadmisi ja kogemusi, kellest kolhoosnikud lugu peavad ja keda nad toetavad. Kuid ka sellised kolhoosiesimehed vajavad partei-, nõukogude ja põllumajandusorganite igapäevaseid juhtnõure ja abi. Neid tuleb abistada kolhoosimajapidamise ökonoomika põhjalikul tundmaõppimisel ja kolhoosi kõigi tootmisharude arendamise planeerimisel.

Kolhooside ühinemine esitas kohalikele töörahva saadikute nõukogudele uued, suuremad nõudmised põllumajanduse juhtimise alal.

Pärast kolhooside ühinemist kadus kohalikel nõukogudel vajadus killustada oma tegevust arvukate väikeste kolhooside vahel. Nüüd sai võimalikuks vahetult ja aktiivsemalt mõjutada iga kolhoosi majandus- ja kultuurielu, põhjalikult süveneda kolhoositootmisse.

Kõige tähtsamateks tugipunktideks kolhooside juhtimisel riigi poolt on masina-traktorijaamad. Masina-traktorijaamad on kolhoositootmise juhtijad ja organisaatorid.

NLKP Keskkomitee septembripleenum (1953. a.) pidas vajalikuks tõsta otsustavalt rajooni täitevkomiteede vastutust partei ja valitsuse otsuste ja määruste täitmise ja põllumajanduse seisukorra eest rajoonis, tagada kolhooside, sovhooside ja eriti masina-traktorijaamade tegevuse konkreetsem juhtimine rajooni täitevkomitee poolt, võttes arvesse traktorijaamade suurt ja üha kasvavat osa põllumajanduse arendamisel.

On võetud tarvitusele abinõud partei rajoonikomiteede ja rajooni täitevkomiteede tugevdamiseks maal kogunud, põllumajandust hästi tundva kaadriga, kes on võimeline asja-

tundlikult juhtima kolhoose, sovhoose ja masina-traktori-
jaamu. Rajoonide parteilise ja nõukoguliku juhtimise tugev-
damiseks on rajoonidesse saadetud kvalifitseeritud tööta-
jaid oblastite, kraide ja vabariiklikest organisatsioonidest.

2. Suur vastutus kolhooside juhtimisel pannakse NSV
Liidu Põllumajanduse Ministeeriumile ja tema kohalikele
organitele.

NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsus «NSV Liidu
põllumajanduse edasiarendamise abinõudest» pani NSV
Liidu Põllumajanduse Ministeeriumile ette kontsentreerida
oma töö järgmistele tähtsatele küsimustele:

põllumajanduse põhiharude arendamise planeerimine ja
kontroll riikliku plaani täitmise üle põllumajanduse osas;

põllumajandusliku propaganda tõhustamine ja teaduslike
asutuste juhtimine põllumajanduse alal, samuti teaduse saa-
vutuste ja eesrindlike kogemuste juurutamine tootmisse;

masina-traktori jaamade juhtimine ja põllumajandusliku
tootmise mehhaniseerimise edasiarendamine, põllumajan-
duse materiaalne ja tehniline varustamine ja finantseeri-
mine;

põllumajandussaaduste varumise juhtimine (käesoleval
ajal täidab seda funktsiooni taasloodud NSV Liidu Varu-
misministeerium);

kaadri valik, paigutamine ja ettevalmistamine ning põllu-
majandusliku artelli tüüppõhikirja täitmise kontroll.

NLKP Keskkomitee sekretär N. S. Hruštšov osutas oma
ettekandes septembripleenumil sellele, et seoses masina-
traktori jaamade organiseeriva osa suurenemisega kolhoosi-
tootmises langeb nüüd ära vajadus rajooni põllumajandus-
osakondade järele. Piisab sellest, kui rajooni täitevkomitee
koosseisus on mõni töötaja, kes täidab planeerimise ja
arvestamise ülesandeid, spetsialistide põhikaadrit aga tuleb
kasutada masina-traktori jaamades ja kolhoosides.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomitee
määrusega «Masina-traktori jaamade töö edasise paranda-
mise abinõudest»¹ tunnistati vajalikuks viia kindlaksmää-
ratud korras agronoomiline, zootehniline ja veterinaarper-
sonal rajoonide põllumajandusosakondadest üle masina-
traktori jaamadesse ja spetsialiseeritud jaamadesse.

Kuigi agronoomide ja zootehnikute üleviimine rajoonide
põllumajandusosakondadest masina-traktori jaamadesse sep-

¹ Ilmunud eri brošüüris, Tallinnas, 1953. aastal.

tembripleenumi otsuse alusel lähendas tunduvalt kolhooside riiklikku juhtimist kolhoositootmise otsustavatele lõikudele, muutis selle kvalifitseeritumaks ja konkreetsemaks, ei rahuldanud kehtestatud süsteem kolhooside kasvavaid vajadusi agronoomilise ja zootehnilise abi järele. Peamiseks puuduseks oli siin asjaolu, et agronoomid ja zootehnikud polnud materiaalselt küllalt huvitatud oma töö tagajärgedest. Saades palka masina-traktorijaamast, polnud agronoomid ja zootehnikud küllaldaselt huvitatud kultuuride viljakuse ja loomakasvatuse produktiivsuse tõstmisest kolhoosides. Nad ei osutunud sageli kolhoositootmise tõelisteks juhtideks ja organisaatoriteks. See asjaolu aga tingis rea olulisi puudusi kolhooside agronoomilises ja zootehnilises teenindamises, millistele juhtis tähelepanu NLKP Keskkomitee «Pravda» juhtkirjas 2. septembril 1955. NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu tunnistasid vajalikuks viia 1. novembriks 1955 kõik masina-traktorijaamade agronoomid ja zootehnikud masina-traktorijaamade koosseisust üle nende poolt teenindavatesse kolhoosidesse. Kolhoosidesse üleviidud agronoomid ja zootehnikud võetakse vastu kolhoosi liikmeks ja nende tööd hakatakse tasustama kolhoosi üldkoosoleku otsuse alusel normipäevades vastavalt nende töö hulgale, kvaliteedile ja tagajärgedele. Peale selle maksab riik neile kolme esimese tööaasta jooksul juurde igakuist rahalist tasu. Selline süsteem tõstab agronoomide ja zootehnikute materiaalselt huvitatust oma töö tagajärgede vastu, ühtlasi aga ka nende vastutust kolhoosi taimekasvatuse ja loomakasvatuse arendamise eest.

3. Partei ja valitsus nõuavad kolhoosi põhikirja kõige rangemat täitmist ja karistavad valjult selle rikkujaid. Juba NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu ja ÜK(б)P Keskkomitee määruses 19. detsembrist 1935 «Kolhooside organisatsioonilis-majanduslikust tugevdamisest ja põllumajanduse tõstmisest mittemustamullavööndi oblastites, kraides ja vabariikides»¹ osutati sellele, et oblastite ja kraide partei- ja nõukogude organisatsioonid võivad saavutada kolhooside organisatsioonilise ja majandusliku tugevnemise ainult tingimusel, kui kolhoosi põhikiri saab igas kolhoosis mitte formaalselt, vaid tegelikult põhilise riikliku seaduse jõu ja selle rikkujaid rangelt karistatakse.

Partei XVIII kongress (1939. a.) püstitas kolhooside

¹ «Известия» 20. detsembrist 1935.

ülesehituse alal ülesande tugevdada igakülgsest organisatsiooniliselt ja majanduslikult põllumajanduslikku artelli, tugevdada kolhooside ühiskondlikku omandit, arendada loomakasvatusefarme, ehitada ühiskondlikke hooneid, organiseerida ühiskondlikke kindlustusfonde. Selle ülesande täitmine on põllumajanduse ja kolhoosnike materiaalse ja kultuurilise elutaseme edasise tõusu alus.

Partei XVIII kongressi poolt püstitatud ülesannete edukaks lahendamiseks kolhooside ülesehituse alal oli vaja kõigepealt tugevdada võitlust põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumiste vastu, kolhoosipere õueaiamaa ja loomade arvu seadusevastase suurendamise vastu.

Võitluseks põhikirja moonutamiste vastu oligi suunatud ÜK(b)P Keskkomitee ja NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu määrus 27. maist 1939 «Kaitseabinõudest kolhooside ühiskondlike maade ärajagamise vastu». Selle määrusega mõistsid ÜK(b)P Keskkomitee ja NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu kui partei- ja riigivastase tegevuse hukka rajoonide ja oblastite partei- ja nõukogude organisatsioonide, kolhooside juhatuste ja maaorganite praktika, mis võimaldas põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumisi kolhoosimaa kasutamise alal ja mis seisis kolhooside ühiskondliku maa ärajagamises kolhoosnike isiklike majapidamiste kasuks.

Selle määrusega loodi kindel kord kolhooside maakasutuse alal.

Kuid sõjaajal ilmnisid uuesti tõsised põhikirja rikkumised, mis väljendusid normipäevade ebaõiges kulutamises, kolhooside ühiskondliku maa omastamises, kolhoosivara laialitassimises, partei- ja nõukogude organite üksikute töötajate kuritarvitustes, põllumajandusliku artelli juhtimise demokraatlike aluste (kolhooside juhatuste ja esimeeste valitavus ja nende aruandekohustus kolhoosnike üldkoosolekule) rikkumises.

Põhikirja mainitud rikkumiste likvideerimiseks andsid ÜK(b)P Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu 19. septembril 1946 määruse «Abinõudest põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumiste likvideerimiseks kolhoosides».

Määruses tähendati, et need kuritarvitused ja seaduserikkumised on tõsiselt kahjulikud kolhoosidele ja äärmiselt ohtlikud kogu sotsialistlikule ülesehitustööle meie maal, et sellisele kahjulikule ja leninismile võõrale partei ja valit-

suse poliitika moonutamise ja põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumiste praktikale tuleb teha otsustav lõpp.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee tunnistasid need partei ja valitsuse poliitika moonutamised ja põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumised seaduse- ja riigivastasteks ja panid ette võtta neis süüdi olevad isikud kui kolhoosikorra vaenlased kohtulikule vastutusele.

Esinenud moonutamiste ja kuritarvituste kõrvaldamiseks võeti tarvitusele kiired ja otsustavad abinõud.

Põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja täitmise üle range kontrolli sisseseadmise ja põhikirja rikkumise katsete ärahoidmise eesmärgil, samuti kolhooside ülesehitamise küsimuste lahendamise eesmärgil loodi 1946. aastal NSV Liidu valitsuse juures asuv Kolhooside Nõukogu.

Seoses riigi keskaparaadi reorganiseerimisega läksid Kolhooside Nõukogu funktsioonid 1953. aastal üle NSV Liidu Põllumajanduse Ministeeriumile.

Nagu juba eespool on märgitud, kohustati NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsuses NSV Liidu Põllumajanduse Ministeeriumi ning kohalikke partei- ja nõukogude organeid tagama süstemaatilist kontrolli põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja kõige rangema täitmise üle, mitte lubama kolhooside ühiskondlike maade ja vara raiskamist, võtma tarvitusele abinõud ebaperemeheliku majandamise likvideerimiseks kolhoosides, saavutama töö organiseerimise paranemise ja töödistsipliini tõusu, kindlustama kõikide kolhoosnikute aktiivse osavõtu ühiskondlikust tootmisest.

Õigesti juhtida kolhoose tähendab ennekõike organiseerida nende tööd vastavalt põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja ja seda täiendava seadusandluse nõuetele, kindlustada kõige rangem kinnipidamine tüüppõhikirjast, aidata kaasa ühismajandi ning kolhoosnikute materiaalse ja kultuurilise taseme pidevale tõusule.

KONTROLLKÜSIMUSI

1. Milles seisab kolhooside riiklik juhtimine?
2. Millised kohalikud organid teostavad kolhooside riiklikku juhtimist?
3. Milliseid kolhooside riikliku juhtimise funktsioone täidavad põllumajandusorganid?
4. Milles seisab masina-traktorijaama kui kolhooside riikliku juhtimise tugipunkti osa?

5. Millised on partei ja valitsuse määruste «Kaitseabinõudest kolhooside ühiskondlike maade ärajagamise vastu» ja «Abinõudest põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumiste likvideerimiseks kolhoosides» põhisätted?

6. Millised abinõud on tarvitusele võetud kolhooside riikliku juhtimise parandamise alal seoses partei ja valitsuse poolt rakendatud abinõudega NSV Liidu põllumajanduse edasiarendamiseks?

MASINA-TRAKTORIJAAMAD JA NENDE LEPINGULISED VAHEKORRAD KOLHOOSIDEGA

1. «Masina-traktorijaamad kujutavad endast kolhoosikorra tööstuslikku, materiaalselt ja tehnilist baasi ning on praegu otsustavaks jõuks kolhoositootmise arendamisel, tähtsaimateks tugipunktideks kolhooside juhtimisel sotsialistliku riigi poolt.»¹

Esimene traktorimajand, mis hakkas lepingu järgi teenindama talupoegade põlde, loodi Tarass Ševtšenko nimelise sovhoosi poolt 1927. aastal Ukrainas.

22. novembril 1927 «Izvestijas» avaldatud kirjas kirjutasid talupojad selle ettevõtte tähtsusest nende jaoks:

«Pärast seda, kui nägime traktorite tööd, ei taha me enam pidada kehva väikemajandit, vaid otsustasime organiseerida ühistatud traktorimajandi, kus pole enam talupoegade üksikuid külviribasid.»

Avaldades selle kirja partei XV kongressile, ütles J. V. Stalin: «Rohkem selliseid eeskujusid, seltsimehed, ja siis oleks võimalik küla kollektiviseerimist kaugele edasi arendada.»²

Masina-traktorijaamade massiline organiseerimine algas 1929. aastal. Nende esimene tööaasta näitas, et masina-traktorijaamade näol on leitud, samuti praktikas laialdaselt kontrollitud selline põllumajanduse riikliku organiseerimise vorm, mis kolhooside ülesehitamisel kõige täielikumalt ühendab kolhoosimasside isetegevuse proletaarse riigi organisatsioonilise ning tehnilise abi ja juhtimisega. Masina-traktorijaamad olid nii üldise kollektiviseerimise kui ka kulakluse kui klassi likvideerimise kõige tähtsamaks tugipunktiks.

Kolhoosiliikumise kasv ja kolhooside ülesehitustöö edasiarenemine näitasid lõplikult, et põhiliste põllutööriistade

¹ NSV Liidu põllumajanduse edasiarendamise abinõudest. NLKP Keskkomitee pleenumi otsus, mis võeti vastu 7. septembril 1953. a. sm. N. S. Hruštšovi ettekande põhjal. Tallinn, 1953, lk. 38.

² J. V. Stalin, Teosed, 10. köide, Tallinn, 1950, lk. 299.

koondamine masina-traktorijaamadesse on ainuke abinõu kolhoositootmise tõusu kiire tempo kindlustamiseks.

Praegusel ajal on põhiliseks riiklikuks organisatsiooniks maal masina-traktorijaamad, kellele kuulub peamine organisatoorne töö kogu põllumajanduse edasiarendamisel. Masina-traktorijaam on kolhooside riikliku plaanipärase juhtimise võimas hoob.

Masina-traktorijaamad on otsustav jõud NSV Liidu põllumajanduse arendamisel. 1951. aastal tegid masina-traktorijaamad oma masinapargiga kaks kolmandikku, 1952. aastal kolm neljandikku, 1953. aastal aga üle 80 protsendi kõigist põhilistest põllutöödest kogu maa kolhoosides.

Masina-traktorijaamade töö maht kolhoosides on tõusnud ka loomakasvatuse alal.

Partei XIX kongress andis direktiivi viia viiendal viisaastakul lõpule põhiliste põllutööde mehhaniseerimine kolhoosides, laialdaselt arendada palju jõukulu nõudvate tööde mehhaniseerimist loomakasvatuses, köögiviljakasvatuses, aianuses, põllumajandussaaduste transpordil, niisutamisel, soostunud maakõlvikute kuivendamisel ja uute maade ülesharimisel.

Kongress andis direktiivi parandada masina-traktorijaamade tööd, laiendada nende tegevust palju jõukulu nõudvate tööde mehhaniseerimisel kõigis kolhoositootmise harudes ja tõsta masina-traktorijaamade vastutust põllumajanduskultuuride saagikuse ja loomakasvatuse produktiivsuse plaanide täitmise eest.

Masina-traktorijaamad on tehnikaga varustatud suured riiklikud ettevõtted. Neil on organiseeriv osa põhiliste põllutööde tegemisel kolhoosides. Seepärast oleneb kolhoositootmise kõigi harude edasine tõus kõigepealt masina-traktorijaamast.

NLKP Keskkomitee septembripleenum tegi masina-traktorijaamadele peaülesandeks kõigi põllumajanduskultuuride saagikuse igakülgse tõstmise teenindatavates kolhoosides, ühisloomade arvu suurendamise nende produktiivsuse samaaegse tõstmisega ning põllunduse ja loomakasvatuse kogu- ja kaubatoodangu suurendamise. Seda ülesannet ei saa edukalt lahendada ilma traktoristide ja teiste mehhanisaatorite alalise kaadri loomiseta masina-traktorijaamades.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomitee võtsid vastavalt NLKP Keskkomitee pleenumi otsusele 7. septembrist 1953 vastu määruse «Masina-traktorijaamade

töö edasise parandamise abinõudest», milles märgiti, et kehtiv kord, mille järgi traktoristid, brigadiirid ja teised traktoribrigaadide töölisel ei ole masina-traktorijaamade alalised töötajad, vaid eraldatakse kolhoosnikute hulgast tegelikult ainult põllutööde perioodiks, ei soodusta kaadri kvalifikatsiooni süstemaatilist tõstmist, tehnika tootlikumat kasutamist ja põllumajanduslike tööde kvaliteedi tõstmist.

Selle määrusega sätiti, et masina-traktori- ja spetsialiseeritud jaamades on traktoristid, traktoribrigaadide brigadiirid, brigadiiride abid, ekskavaatorijuhid, ekskavaatorijuhide abid ja arvestajad-tankijad alalisteks töötajateks, samuti nagu ka kombainerid, kombainerid-mehaanikud, puuvillakoristusmasinate juhid-mehaanikud, linakitkumis-, linaropsimis- ja kanepikoristusmasinate juhid; põllutööriistadel ja mullakaevamismasinateel töötavad haakijad, masinistid ja kombainerite abid aga on masina-traktorijaama hooajatöölised.

Masina-traktorijaamadel on lubatud pidada vajaduse korral teraviljakoristamise perioodil hooajatöölisi põhukogujatel, kuhjastajatel ja lohistajatel töötamiseks, samuti pidada kuhjategijaid, tasudes nende töö eest nagu haakijaile. Edasi on sätitud, et põllutööde ajaks eraldavad kolhoosid masina-traktorijaamadele hooajatöölisena vajaliku arvu kolhoosnikuid töötamiseks masina-traktorijaama masinail.

Hooajatöölisest määratud kolhoosnikuid võib muudele töödele suunata ainult masina-traktorijaama nõusolekul.

Varem kehtinud naturaaltasu maksmise süsteem masina-traktorijaama poolt tehtud tööde eest oli üles ehitatud järgmisel printsiibil: mida suurem oli kolhoosi saak, seda suuremad olid naturaaltasu määrad. Sellel süsteemil olid tunduvalt puudused, sest saak kolhoosides ei olenenud ainult masina-traktorijaama töö, vaid ka kolhoosi töö kvaliteedist.

Arvestades, et selline naturaaltasu maksmise süsteem ei stimuleeri praegustes tingimustes eesrindlikke kolhoose võitlusele kõrgete saakide eest, tunnistati otstarbekohaseks 1954. aastast alates üle minna kindlaile, tsoonide järgi diferentseeritud naturaaltasu määradele üksikute tööliikide järgi, kasutades premiaalset ergutustasu suurte saakide eest. Saak kolhoosi põldudelt on kolhoosi teenindava masina-traktorijaama töö kvaliteedi peamiseks mõõdupuuks. Eesti NSV kolhoosidele kindlaksmääratud naturaaltasu määradele vastavalt tasuvad näiteks Tartu rajooni kolhoosid 1 hektari künni eest 42 kilogrammi teravilja,

1 hektari kultiveerimise ja randaalimise eest 7,2 kilogrammi ja 1 hektari külvi eest 30 kilogrammi teravilja. See kogus on ühesugune kõikidele rajooni kolhoosidele ja ei sõltu saavutatud viljakuse tasemest. Et aga samaaegselt tõsta ka masina-traktorijaamade huvitatust viljakuse plaani täitmise vastu kolhoosides, on samade määrustega kehtestatud kord, et masina-traktorijaamad, kes kindlustavad kolhoosides saagikuse plaani täitmise ja ületamise, saavad lisaks kindlale naturaaltasu määrale endale veel 10% teraviljast, mis kolhoos faktiliselt sai üle plaani. Ülejäänud 90% üleplaaniisest saagist jääb aga kolhooside endi käsutada.

Traktoribrigaadide töötajate tööõiguslikud suhted, eriti nende töö tasustamine, on käesoleval ajal kaunis keerukas õiguslike küsimuste kompleks.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomitee määrusega «Masina-traktorijaamade töö edasise parandamise abinõudest» on kehtestatud kord, et traktoribrigaadide töölistele tasutakse töö eest traktoritel, põllutöömasinatel ja mullakaevamismasinatel masina-traktorijaamade, spetsialiseeritud jaamade ja kolhooside poolt normipäevade ja tükitööhinnete alusel; see tähendab, et säilitatakse varem kehtinud kord rea uute täiendavate sätetega. Nii säilitatakse traktoribrigaadide töötajatele varem kehtestatud lisatasud ning normipäevade täiendava juurde- ja mahaarvamise kord, sõltuvalt saagikuse plaani täitmisest, mis määratakse kindlaks tegelikult kogutud saagi järgi.

Samuti säilitatakse garanteeritud naturaalmiimumi andmise kord sõltuvalt saagikuse plaani täitmisest, mis määratakse kindlaks tegelikult kogutud saagi järgi, tööde eest järgmise aasta lõikuseks ja muude tööde eest aga — sõltuvalt nende tegemise tähtaegadest.

Selle kõrval saavad traktoribrigaadide töölisel alates 1. oktoobrist 1953 iga kuu oma töö eest masina-traktorijaamalt või spetsialiseeritud jaamalt rahalist tasu, diferentseeritult territoriaalsete tsoonide järgi, määrukses kindlaks määratud ulatuses iga normipäeva kohta.

Traktoristidele, traktoribrigaadide brigadiiridele ja nende abidele makstakse normipäeva eest I tsooni rajoonides 5 rubla, II tsoonis — 6 rubla, III tsoonis — 7 rubla, IV tsoonis — 8 rubla. Arvestajatele-tankijatele makstakse normipäeva eest I, II ja III tsoonis 3, IV tsoonis aga 4 rubla, kombainerite abidele makstakse I, II ja III tsoonis — 4 rubla, IV tsoonis aga 6 rubla. Haakijatele makstakse

kõigis tsoonides 2 rubla 50 kopikat normipäeva eest.¹ Tööde eest remonditöökodades, kolhooside loomakasvatusefarmide mehhaniseerimisel, samuti ehitustööde eest masina-traktori-jaamades ja teiste tööde eest, mida teevad traktoribrigaadide alalised töölised, tasuvad masina-traktori-jaamad ja spetsialiseeritud jaamad tükitööhinnete ja -normide alusel, mis on kinnitatud NSV Liidu Põllumajanduse Ministreeriumi poolt antud töö kohta. Need määrad aga ei tohi olla madalamad kui NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomitee määruse «Masina-traktori-jaamade töö edasise parandamise abinõudest» 4. punktiga kehtestatud määrad.

Uus on see, et toiduteravilja garantiiminimumi ulatuses väljatöötatud normipäevade eest, samuti saagi koristamise eest kombainide ja teiste masinatega annavad traktoribrigaadide töölistele nüüd välja masina-traktori-jaamad ja spetsialiseeritud jaamad. Seejuures antakse esimesel poolaastal teenitud teravili kätte hiljemalt 1. oktoobriks, teisel poolaastal teenitud teravili aga hiljemalt kalendriaasta lõpuks.

Koos naturaaltasuga annavad kolhoosid varumisorganitele toiduteravilja hulgal, mis on traktoribrigaadide töölistel õigus saada garantiiminimumi järgi nende poolt väljatöötatud normipäevade eest, samuti töö eest vilja koristamisel kombainide ja muude masinatega.

Masina-traktori-jaamad ja spetsialiseeritud jaamad saavad toiduteravilja traktoribrigaadide töölistele väljaandmiseks varumisorganisatsioonidelt. Sellega luuakse vajalik tagatis vilja garantiiminimumi õigeaegseks kätteandmiseks traktoribrigaadide töölistele.

Neil juhtudel, kui traktoribrigaadide töölised avaldavad soovi saada teravilja asemel raha, võivad masina-traktori-jaamad ja spetsialiseeritud jaamad anda neile raha, lähtudes teravilja riiklikest kokkuostuhindadest.

Kolhoosidel, kes pole külvanud toiduteravilja või kes külvavad seda vähesel määral, on õigus traktoribrigaadide töölistele normipäevade eest antava teravilja garantiiminimumi asemel maksta masina-traktori-jaama või spetsialiseeritud jaama arvele raha, lähtudes selle teravilja riiklikest kokkuostuhindadest.

Neil juhtudel, kui kolhoosides antakse kolhoosnikutele

¹ Vastavalt NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomitee 21. septembri 1953. aasta määrusele «Masina-traktori-jaamade töö edasise parandamise abinõudest» on Eesti NSV masina-traktori-jaamad arvatud kolmandasse tsooni.

normipäevade eest teravilja rohkem kui traktoribrigaadide töölistele määratud garantiiminimumi ulatuses, annab kolhoos nii traktoribrigaadide alalistele kui ka hooajatöölistele välja vahe normipäeva eest tegelikult väljaantud teravilja ja garantiiminimumi vahel.

Mis puutub teistesse saadustesse, mida jaotatakse kolhoosides normipäevade eest, siis antakse neid nii traktoribrigaadide alalistele kui ka hooajatöölistele võrdselt kõigi kolhoosnikutega.

Peale rahalise tasu, mis saadakse vahetult masina-traktorijaamalt, saavad traktoribrigaadide töölistes kolhoosis väljatöötatud normipäevade eest raha võrdselt kõigi kolhoosnikutega.

See säte laieneb nii traktoribrigaadide alalistele kui ka hooajatöölistele. Seejuures on kolhoosid kohustatud rahaliste tulude jaotamisel ülalnimetatud töölistele väljajagamiseks ettenähtud summad kandma masina-traktorijaama ja spetsialiseeritud jaama arvele.

Seoses sellega, et traktoristid ja teised mehhanisaatorid said masina-traktorijaama töölisteks, kerkis üles küsimus nende õueaiamaaga varustamise kohta.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomitee kohustasid vabariikide ministrite nõukogusid ning kraide ja oblastite täitevkomiteesid andma traktoristidele ja teistele masina-traktorijaamade ja spetsialiseeritud jaamade traktoribrigaadide alalistele töölistele, kellel ei ole õueaiamaad kolhoosides, samuti nendele, kes on asunud kolhoosidest ümber masina-traktorijaama asukohta, õueaiamaad 0,25 hektari suuruses, kaasa arvatud hoonete all olev maa. Traktoribrigaadide alaliste tööliste varustamine õueaiamaaga võib toimuda riikliku maafondi ning linnade ja teiste asulate maa arvel, samuti sovhooside maa arvel, kolhooside nõusolekul ka viimaste vaba õueaiamaa-fondi arvel.

Kui traktoristid ja teised traktoribrigaadide töölistes, kes on võetud alalisele tööle masina-traktorijaamadesse ja spetsialiseeritud jaamadesse, jäävad nagu varemgi elama kolhoosidesse, siis säilitatakse neile nende soovil õueaiamaa kolhoosides nende elukoha juures.

Et masina-traktorijaamad suudaksid oma ülesannetega toime tulla, tugevdati nende juhtkonda kõrgema põllumajandusliku haridusega spetsialistidega.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomitee üldtähendatud määrus nõuab, et masina-traktorijaama

koosseisus peab olema iga kolhoosi alaliseks teenindamiseks üks kuni kaks põllumajanduse spetsialisti. Üksikute suuremate kolhooside teenindamiseks lubatakse masina-traktorijaamal pidada oma koosseisus üht spetsialisti iga brigaadi ja iga farmi kohta.¹

Agronoomidele ja zootehnikutele, kes suunatakse tööle kolhoosidesse, on pandud vastutus kogu agronoomilise ja zootehnilise abi eest, mis on ette nähtud masina-traktorijaama lepingus kolhoosiga.

Neile on pandud ka vastutus selle eest, et kolhoosid täidaksid põllumajanduskultuuride saagikuse ja loomakasvatuse produktiivsuse plaane, samuti vastutus töö õige organiseerimise eest kolhoositootmises.

Nimetatud kohustuste täitmiseks on agronoomidele ja zootehnikutele antud vastavad õigused.

Oma juhtnõupid agronoomiliste ja zootehniliste abinõude, samuti töö organiseerimise ning masina-traktorijaama ja kolhoosi vahel sõlmitud lepingu täitmise küsimustes annavad agronoomid ja zootehnikud kolhoosi juhatuse või esimehe kaudu.

Kuid esineb juhte, et «mõned spetsialistid saavad valesi aru oma ülesannetest ja esinevad administraatorite osas»², selle asemel, et tegutseda oma otsese ja vahetu tööga kolhoosis.

1954. aasta veebruari lõpuks, pärast NLKP Keskkomitee septembripleenumit (1953. a.) oli «... masina-traktorijaamade koosseisu alaliste töötajatena võetud ligi 1 250 000 traktoristi, traktoribrigaadi brigadiiri, keeruliste põllutöomasinate juhti ja muud töötajat. Vastuseks partei kutsele pöördus tööstusest ja teistest rahvamajandusharudest masina-traktorijaamadesse tagasi ligi 50 000 mehhanisatorit. ... on masina-traktorijaamadesse saadetud üle 100 000 agronoomi ja zootehniku kolhooside teenindamiseks. Tööstusest ja teistest rahvamajandusharudest saadeti masina-traktorijaamadesse tööle 23 000 inseneri ja tehnikut»³.

¹ Vt. märkust spetsialistide ülemineku kohta masina-traktorijaamade koosseisust kolhoosidesse (lk. 23—24).

² N. S. Hruštšov. Meie maal teravilja tootmise edasisest suurendamisest ning uudis- ja jäätmaade kasutuselevõtmisest, Tallinn, 1954, lk. 58.

³ Meie maal teravilja tootmise edasisest suurendamisest ning uudis- ja jäätmaade kasutuselevõtmisest. NLKP Keskkomitee pleenumi otsus,

Seega on masina-traktorijaamu ja kolhoose tunduvalt tugevdatud spetsialistidega; spetsialistide kaadrit on lähendatud põllumajandusliku tootmise otsustavatele lõikudele. NLKP Keskkomitee veebruari-märtsipleenum (1954. a.) osutas vajadusele komplekteerida masina-traktorijaamu ja sovhoose, kes harivad üles uudismaid, kvalifitseeritud kaadriga masina-traktorijaamade ja sovhooside töötajate hulga, aga samuti traktoristide ja kombainerite ettevalmistamise teel põllumajanduse mehhaniseerimise tööstuskoolides, põllumajanduse mehhaniseerimise koolides ning masina-traktorijaamade juures ja sovhoosides korraldatavatel kursustel.

Kolhoosidesse alalisele tööle suunatud masina-traktorijaama agronoomide ja zootehnikute ergutamise eesmärgil soovitati kolhoosidele arvata aasta lõpul kolhoosnike üldkoosoleku otsusel agronoomidele ja zootehnikutele, kes oma tööga kindlustasid põllumajanduskultuuride saagikuse ja loomakasvatuse produktiivsuse plaani täitmise, normipäevi 10—20% suuruses normipäevadest, mis arvestatakse aastas kolhoosi esimehele. Pärast agronoomide ja zootehnikute üleviimist masina-traktorijaamade koosseisust kolhoosidesse tasutakse nende töö eest kolhoosi üldkoosoleku otsuse järgi normipäevades, millele lisaks esimese kolme aasta jooksul makstakse riigi poolt igakuist rahalist tasu.

2. Masina-traktorijaama ja kolhoosi suhted on masina-traktorijaama kui riikliku organisatsiooni ja kolhoosi kui töötavate talupoegade vabatahtliku koondise kooskõlastatud tegevuse suhted. See tegevus on määratletud seaduse jõudu omava lepinguga.

Masina-traktorijaama ja kolhoosi vahel sõlmitav tüüpleping kinnitatakse NSV Liidu valitsuse poolt. Tüüplepingu alusel sõlmitakse konkreetseid lepinguid masina-traktorijaama ja üksikute kolhooside vahel. Nii tüüplepingul kui ka selle alusel masina-traktorijaama ja kolhooside vahel sõlmitavatel lepinguul on seaduse jõud, seda on kohustatud täpselt ja tingimusteta täitma nii kolhoosid kui ka masina-traktorijaam. Mingisuguseid kõrvalekaldumisi lepingus märgitud kohustustest ei tohi lubada ei kolhoos ega masina-traktorijaam. Süüdlased lepingust kõrvalekaldumises vastutavad mitte ainult varaliselt, vaid ka distsiplinaarkorras, mõnedel juhtudel aga kannavad ka kriminaalvastutust.

mis võeti vastu 2. märtsil 1954. a. sm. N. S. Hruštšovi ettekande põhjal. Tallinn, 1954, lk. 4.

Lepingu arutab läbi ja võtab vastu kolhoosnikute üldkoosolek ning masina-traktorijaama direktor ja kolhoosi esimees kirjutavad sellele alla. Selle järel vaatab läbi ja registreerib lepingu rajooni töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee.

Masina-traktorijaama ja kolhoosi vahelise lepingu õigel sõlmimisel ja selle rangel järgimisel on esmajärguline tähtsus.

ÜK(b)P Keskkomitee veebruaripleenum (1947. a.) mõistis hukka halvustava suhtumise masina-traktorijaama ja kolhoosi vahelise lepingu sõlmimisse ja selle täitmisesse. Kuid praktikas esineb siiski veel juhtusid, et neid lepinguid sõlmitakse ebaõigesti. Näiteks ei nähta lepingus ette konkreetseid kohustusi töö kvaliteedi kohta või võetakse sisse sellised kvaliteedi näitajad, mis ei vasta agrotehnilistele eeskirjadele. Kolhoosnikute üldkoosolekutel, mis on pühendatud möödunud aasta lepingute täitmise tulemuste läbiarutamisele ja uute lepingute sõlmimisele järgmiseks aastaks, tuleb laialdaselt arendada kolhooside ja mehhanisaatorite töö puuduste kriitikat ja enesekriitikat. Seda on vaja selleks, et täielikult avastada esinenud puudused ja kõrvaldada nende kordumise võimalus tulevikus.

NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsuses ja eespool toodud NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomitee määruses¹ näidatakse, et masina-traktorijaamade ja kolhooside vastastikused suhted määratakse ka edaspidi nende vahel sõlmitavate lepingutega, et neil lepingutel on seaduse jõud ja et lepingute täitmine on kohustuslik nii masina-traktorijaamale kui ka kolhoosile.

Kohalikud nõukogud ja parteiorganisatsioonid on kohustatud süstemaatiliselt kontrollima lepingus ettenähtud kohustuste täitmist masina-traktorijaama ja kolhooside poolt.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomitee määruses «Masina-traktorijaamade töö edasise parandamise abinõudest» on öeldud, et kontrolli tugevdamiseks masina-traktorijaama ja kolhooside poolt tehtavate põllumajanduslike tööde kvaliteedi üle panna masina-traktorijaamade ja spetsialiseeritud jaamade peaaagronoomide peale

¹ «Masina-traktorijaamade töö edasise parandamise abinõudest» (1953. a.).

riiklike inspektorite kohustused põllumajanduslike tööde kvaliteedi kontrollimise alal.

Masina-traktorijaama peaagronoomide ja -zootehnikute, samuti kolhoosidesse alalisele tööle suunatud masina-traktorijaama agronoomide ja zootehnikute õigused ja kohustused on määratud vastavates põhimäärustes, mis on kinnitatud NSV Liidu Põllumajanduse Ministeriumi poolt.¹

Masina-traktorijaam ja kolhoos sõlmivad omavahel lepingu selleks, et ühiselt täita valitsuse ja partei poolt masina-traktorijaamadele ja kolhoosidele seatud ülesanne — igakülgset tõsta kõigi põllumajanduskultuuride saagikust, kindlustada ühisloomade arvu suurendamine ühes nende produktiivsuse tõstmisega, suurendada maaviljeluse ja loomakasvatuse kogu- ja kaubatoodangut, kindlustada kolhooside edasine organisatsiooniline ja majanduslik tugevnemine ning selle alusel kolhoosnikute materiaalse heaolu tõus.

Lepingus näidatakse ära need plaanilised ülesanded külvipindade alal, samuti põllumajanduskultuuride saagikuse ja maaviljeluse saaduste üldtoodangu saamise alal, mida kohustuvad täitma masina-traktorijaam ja kolhoos.

Lepingus nähakse ette kohustused kolhooside ühisloomade arvu ja nende produktiivsuse vastavate määradeni viimise alal. Lepingus märgitakse tööd, mida masina-traktorijaam ja kolhoos kohustuvad tegema, et saavutada plaanis kindlaksmääratud põllumajanduskultuuride saagikus ja maaviljeluse saaduste üldtoodang, loomade arv ja nende produktiivsus. See tööde loetelu, mis on antud masina-traktorijaama ja kolhoosi vahel sõlmitavas tüüplepingus, on näitlik ja lepingu sõlmimisel võidakse seda täiendada vastavalt majandi erinevustele. Masina-traktorijaama ja kolhoosi vahel sõlmitava tüüplepingu väljaandmisel võivad vabariikide ministrite nõukogud, kraide ja oblastite täitevkomiteed pärast kooskõlastamist NSV Liidu Põllumajanduse Ministeriumiga välja jätta tööde loetelust need tööd, mida kohalike tingimuste tõttu ei tehta antud vabariigi, krai või oblasti kolhoosides. Kesa- ja sügiskünni alal näidatakse masina-traktorijaama ja kolhoosi vahel sõlmitavas lepingus nende tööde täitmise aja asemel tööpäevades

¹ Seoses agronoomide ja zootehnikute üleviimisega kolhoosidesse on 1954. aastal kinnitatud agronoomide ja zootehnikute põhimäärused vananenud ning kuuluvad muutmisele ja täiendamisele.

nende tööde lõpetamise kalendrilised tähtajad. Masina-traktorijaama ja kolhoosi vahel sõlmitava lepingu juurde lisatakse kolhoosi maatükkide loetelu, kus masina-traktorijaam peab tegema traktoritöid, näidates ära külvikorraväljad. Vastavalt masina-traktorijaama ja kolhoosi vahel sõlmitava tüüplepingu sättele kohustuvad asjaosalised tegema kõik lepingus loetletud tööd vastavalt agrotehnilistele ja zootehnilistele eeskirjadele ja kolhoosis vastuvõetud agrotehniliste ja zootehniliste abinõude plaanile.

Juhul kui on vaja suurendada või vähendada üksikute traktoritööde lepingus ettenähtud mahtu, võidakse seda teha pärast masina-traktorijaama ja kolhoosi vahelist kooskõlastamist rajooni täitevkomitee järgneva kinnitamisega, kusjuures sellest tuleb teatada oblasti (krai) põllumajandusvalitsusele või vabariigi põllumajanduse ministriumile. Üksikute tööde alustamise ja lõpetamise kalendrilised tähtajad, samuti nende tööde kvaliteedi näitajad määravad kolhoosis töötav agronoom või zootehnik ja kolhoosi esimees.

Kõik see (tööde tähtajad ja kvaliteedi näitajad) vormistatakse täiendavas kokkuleppes, millele kirjutavad alla kolhoosi esimees ja masina-traktorijaama direktor või peaagronoom.

See kokkulepe on lepingu lahutamatu osa. See sõlmitakse hiljemalt 10 päeva enne tööde algust. Igaks põllumajanduslike tööde perioodiks sõlmitakse eraldi kokkulepe. Lepingus nähakse ette masina-traktorijaama ja kolhoosi kohustused, masina-traktorijaama poolt tehtud tööde vastuvõtmise kord, masina-traktorijaama ja kolhoosi vastutus lepingu rikkumise eest. Lepinguga enda peale võetud töid teeb masina-traktorijaam oma alaliste ja hooajatöölistega ning talle kuuluvate traktorite, põllumajandusmasinate ja põllutööriistadega. Tööde tegemisel on masina-traktorijaam kohustatud täitma agrotehnilisi ja zootehnilisi eeskirju tööde kvaliteedi ja tähtaegade kohta. Masina-traktorijaam tasub nende kolhoosnikute töö eest, keda kolhoos on eraldanud hooajatöolistena tööle masina-traktorijaama masinatel. See tasumine toimub sõltuvalt tehtud tööst seadusandlusega kehtestatud määrade järgi. Koos kolhoosi juhatusega töötab masina-traktorijaam kolhoosi jaoks välja agrotehniliste, veterinaarsete ja zootehniliste abinõude plaani. Seejuures tuleb täielikult ja õigesti arvesse võtta kõik masina-traktorijaama ja kolhoosi ressursid. Samuti töötatakse välja teaduse saavutuste ja eesrindlike kogemuste kolhoositootmisse

juurutamise plaan. Masina-traktorijaama koosseisus olevate alaliselt kolhoosis töötavate agronomide ja zootehnikute kaudu¹, samuti seemnekontrolli laboratooriumi ja veterinaarjaoskonna kaudu on masina-traktorijaam kohustatud pidevalt teenindama kolhoosi agronomiliselt, zootehniliselt ja veterinaarselt. Masina-traktorijaam on lepingu järgi kohustatud kolhoosi abistama ka maakorraldustöödel.

Vastavalt lepingule abistab masina-traktorijaam kolhoosi tootmisplaani koostamisel, tulude-kulude eelarve koostamisel, kolhoosnikute töö organiseerimisel, normeerimisel ning õigel tasustamisel ja kolhoosi kaadri ettevalmistamisel. Samuti abistab masina-traktorijaam süstemaatilisel kolhoosi juhatust finantsmajanduse õigel korraldamisel, arvestuse ja aruandluse korrastamisel, aastaaruande koostamisel ja kolhoosi tulude õigel jaotamisel. Masina-traktorijaam abistab kolhoosi elektriseadmete ekspluateerimisel, farmide sisustamisel ja muude tööde organiseerimisel.

Põllutöödest vabadel perioodidel ehitab masina-traktorijaam kolhoosis oma alalise tööjõuga loomakasvatushooneid, siloseadmeid ja teisi tootmishooneid, teeb samuti muid töid kolhoosiga sõlmitud täiendavate kokkulepete alusel. Neis kokkulepetes näidatakse tööde maht, nende tegemise tähtsused, tööde maksumus ja arvelduse tingimused nende tööde eest.

Seega on masina-traktorijaam kolhoositootmise juhtija ja organiseerija, ta suunab kolhoosimajanduse arenemist ja tagab põllumajanduse edasiarendamise riiklike plaanide täitmise.

Lepingus on ette nähtud, et masina-traktorijaam kohustub kindlustama omal kulul traktorite, kombainide ja teiste masina-traktorijaama masinate varustamise kütte- ja määrdeainetega ning gaasigeneraatori-küttega, samuti vedama kütte- ja määrdeained Naftaturustuse Peavalitsuse baasidest masina-traktorijaama naftabaasidesse. Kui see vedu toimub kolhoosi transpordivahenditega, siis tasub masina-

¹ Seoses agronomide ja zootehnikute üleviimisega kolhoosidesse tuleb muutunuks lugeda ka masina-traktorijaama ja kolhoosi vahelise tüüplepingu punkt, mis paneb masina-traktorijaamade peale kolhooside täieliku agronomilise ja zootehnilise teenindamise kohustuse. Uue süsteemi kohaselt jääb masina-traktorijaamale siin vaid juhtimise ja suunamise ning kontrolli funktsioon oma peaaugronoomi ja -zootehniku kaudu.

traktorijaam selle eest kehtivate ühtsete hobu- ja autoveo tariifide järgi. Neil juhtudel aga, kui kolhoos veab kütte- ja määrdeained Naftaturustuse Peavalitsuse baasist traktorite töökohale, kusjuures veokaugus ei ületa keskmist vahemaad masina-traktorijaama asukohast traktoribrigaadini, toimub vedu kolhoosi kulul.

Masina-traktorijaama lepinguliseks kohustuseks on traktorite, kombainide, mootorite, põllumajandusmasinate ja riistade vajalik remontimine omal kulul.

Masina-traktorijaam peab omal kulul viima traktorid, kombainid ja muud põllumajandusmasinad masina-traktorijaamast töökohale kolhoosis ja tagasi.

Lepingus on üksikasjaliselt määratud ka kolhoosi kohustused. Vastavalt lepingule kohustub kolhoos tegema endale võetud tööd oma tööjõu ja vahenditega, täites agrotehniliste, zootehniliste ja veterinaaralaste eeskirjade nõudeid tööde kvaliteedi ja tähtaegade kohta.

Vastavalt 1953. aastal sisseseatud korrale seemnete salvestamise kohta on lepingusse võetud kolhoosi kohustus puhastada ja salvestada kõigi põllumajanduskultuuride täisväärtuslik seeme hiljemalt kuu aja jooksul pärast lõikuse algust. Nagu juba eespool on märgitud, ei hõlma leping ainult töid kolhoosi põllunduses, vaid ka loomakasvatuses. Vastavalt lepingule kohustub kolhoos kindlustama kolhoosi loomad küllaldase söödaga, loomakasvatusruumidega, organiseerima loomade õige söötmise ja pidamise, samuti ära hoidma emasloomade ahtruse ja loomade lõpmise. Lepingus näidatakse loomade arv, keda kolhoos suveperioodil viib üle laagriiviisilisele käestsöötmisele.

Vastavalt lepingule kohustub kolhoos kasutusele võtma karjamaade kopliviisilise kasutamise.

Kütte- ja määrdeained traktorite, kombainide, mootorite ja muude masinate jaoks peab kolhoos masina-traktorijaama ladudest omade transpordivahenditega ja omal kulul häireteta toimetama töökohale kolhoosis.

Kui aga kütte- ja määrdeained veetakse masina-traktorijaama ladudest traktoribrigaadide töökohtadele masina-traktorijaama transpordivahenditega, siis tasub kolhoos selle töö eest kehtivate ühtsete tariifide järgi rahas.

Kolhoosi kohustuste hulka kuulub samuti vee, seemnete, mineraalväetiste ja istutusmaterjali toimetamine masinate töötamiskohale. Edasi kuulub lepingu järgi kolhoosi kohustuste hulka vilja pidev äravedu kombainide juurest, toor-

puuvilla äravedu puuvillakoristusmasinate juurest, samuti viljapeksumasinate, puuvillapuhastusmasinate ja teiste masinate teenindamine.

Selleks kinnistab kolhoos kogu põllutööde hooajaks vajaliku arvu kolhoosnikuid ja eraldab vajalikud veovahendid ja veojõu.

Et tagada masinate normaalset tööd kolhoosi põldudel, kohustub kolhoos selleks maatükid õigeaegselt ette valmistama. Selliste ettevalmistustööde hulka kuuluvad: nurkade mahaniitmine enne kombainiga koristamist, pööramisribade ettevalmistamine suurtele koristusmasinatele, põldude puhastamine põhust, aganatest ja koristusjäätmetest. Kolhoos eraldab vajaliku arvu kolhoosnikuid traktorite, kombainide, viljapeksumasinate ning teiste masinate ja kütteaine korralikuks valveks kolhoosis töötavais traktoribrigaadides. Lepingus kohustub kolhoos kindlal hulgal ja kindlateks tähtaegadeks remontima kogu põllumajandusliku, transpordi- ja loomakasvatuse inventari. Kolhoos võtab endale kohustuse ehitada enne koristustööde algust vajalikul arvul kuivateid ja katusealuseid teravilja ja muude põllumajanduskultuuride saaduste kuivatamiseks. Kolhoos eraldab nõutava arvu kolhoosnikuid hooajatöelistena haakemasinail töötamiseks ja traktoribrigaadide teiste põllumajandusmasinate teenindamiseks kogu põllutööde hooajal.

Tüüplepingus nähakse ette abinõud mehhanisaatorite kaadri ettevalmistamiseks. Vastavalt sellele eraldab kolhoos teatud arvu kolhoosnikuid ettevalmistamiseks põllumajanduse mehhaniseerimise koolides, põllumajanduse mehhaniseerimise tööstuskoolides ja masina-traktorijaama mehhanisaatorite kaadri ettevalmistamise kursustel. Peale selle eraldatakse vajalik arv kolhoosnikuid nende ettevalmistamiseks arvestajateks-tankijateks. Selle kõrval kohustub kolhoos õpetama välja vajaliku arvu kolhoosnikuid kolmeaastastel agro-zootehnilistel kursustel.

Eespool osutati kuludele, mida kannab masina-traktorijaam lepinguga endale võetud kohustuslike tööde tegemisel kolhoosides. Seepärast on iseenesest mõistetav, et masina-traktorijaama tööde arved tuleb kolhoosil õigeaegselt ja täielikult tasuda.

Masina-traktorijaama tööde eest tasub kolhoos natuuras (taime- ja loomakasvatussaadustega). See tasumine peab toimuma kindlate määrade järgi NSV Liidu valitsuse poolt määratud korras ja tähtaegadel. Masina-traktorijaamale

naturaaltasuks antavad põllumajandussaadused peavad olema heakvaliteedilised. Need saadused peavad olema sellises konditsioonis, mis on kehtestatud normikohustuste ja kontraheerimise korras antavate saaduste kohta. Samas vahekorras, mis on antud kolhooside teravilja müügikohustustes riigile, õiendab kolhoos ka naturaaltasu masina-traktori jaama tööde eest nisu, rukki, kaunvilja, tatra, hirsi ja teiste kultuuride alal (kaer, oder, sorgo), välja arvatud tööd nende kultuuride koristamisel kombainidega, peksmisel, seemne sorteerimisel ja äraveol. Viimatimainitud tööde eest, samuti tööde eest muude kultuuride alal tasub kolhoos naturaaltasu sama kultuuriga, mille alal tehti vastavad tööd.

Kogu naturaaltasu, samuti teravilja garantiiminimumi on kolhoos kohustatud toimetama oma veovahenditega ja omal kulul raudteejaama, sadamasse, elevaatorisse, varumispunkti või tehasesse. Mis aga puutub kohaletoimetamise kuludesse köögivilja ja kartuli osas, mis kolhoos annab varumispunktidesse naturaaltasu arvel masina-traktori jaama tööde eest, siis nende vedamisel kolhoosi transpordivahenditega tasub veokulud varumisorganisatsioon.

Rea masina-traktori jaama poolt kolhoosides tehtavate tööde eest tasutakse rahas. Seepärast dikteerib ka leping kolhoosile kohustuse tasuda nende tööde eest rahas. Nende tööde hinded määratakse NSV Liidu Põllumajanduse Ministeeriumi ja NSV Liidu Rahandusministeeriumi poolt.¹ Rahalist tasu masina-traktori jaama arvete järgi peab kolhoos maksma igas kvartalis ning mitte hiljem kui selleks kindlaksmääratud tähtaegadel. Kui masina-traktori jaam tegi töö I kvartalis, siis peab kolhoos selle eest tasuma hiljemalt jooksva aasta 1. maiks, II kvartali tööde eest tuleb tasuda hiljemalt 1. augustiks, III kvartali tööde eest — hiljemalt 1. novembriks ja IV kvartali tööde eest — hiljemalt 10 päeva jooksul pärast arve esitamist masina-traktori jaama poolt. Vajaduse korral võib masina-traktori jaama direktor kolhoosi taotlusel pikendada esimesel poolaastal tehtud tööde eest rahalise tasu maksmise tähtaegu. Maksutähtaega võib masina-traktori jaama direktor edasi lükata

¹ Vastavalt NLKP Keskkomitee jaanuaripleenumi otsusele on kolhoosidele antud õigus lepingu sõlmimisel masina-traktori jaamaga valida, kas tasuda loomakasvatustehases tehtud tööde eest rahas või natuuras. Vt. «Loomakasvatussaaduste tootmise suurendamisest», Tallinn, 1955, lk. 28.

mitte kauemaks kui jooksva aasta 1. novembriks. Oma rahaliste tulude jaotamisel kannab kolhoos masina-traktorijaama arvele raha, mis kuulub väljaandmisele traktoribrigaadide alalistele ja hooajatöölistele nende poolt väljateenitud normipäevade eest võrdselt kõigi kolhoosnikutega. Selle raha peab kolhoos kandma masina-traktorijaama arvele üheaegselt tulude jaotamisega kolhoosis, kuid mitte hiljem kui aruandeaastale järgneva aasta 31. jaanuaril. Kui kolhoosis normipäevade eest tegelikult antav teravilja hulk ületab garantiimiinimumi, mis on traktoristidele ette nähtud, siis garantiimiinimumi ületava osa peab kolhoos vastavalt lepingule andma masina-traktorijaama traktoribrigaadide alalistele ja hooajatöölistele välja ja toimetama koju hiljemalt aruandeaastale järgneva aasta 31. jaanuaril. Vili antakse välja masina-traktorijaama teatiste alusel ülal tähendatud tööliste kategooriate poolt väljatöötatud normipäevade kohta. Neile töölistele toimetatakse koju ka muud saadused, mida jaotatakse normipäevadele kolhoosides ja mis kuuluvad neile väljaandmisele võrdselt kõigi kolhoosnikutega.

Mis aga puutub lisatasusse üleplaaniilise saagikuse eest, siis see makstakse traktoristidele, traktoribrigaadide brigaadiridele, nende abidele, arvestajatele-tankijatele ja haakijatele vastavalt nende poolt haritavatel maa-aladel väljatöötatud normipäevadele, võrdselt põllundusbrigaadide kolhoosnikutega.

Vastavalt kehtivale seadusandlusele näeb leping ette anda heinatööde ja põhukoristamise hooajal masina-traktorijaama traktoribrigaadi töölistele heinatöödel ja põhukoristamisel väljatöötatud normipäevade eest võrdselt kolhoosnikutega heina ja põhku. Edasi tasub kolhoos plaanilise omahinna järgi masina-traktorijaama tööd kolhoosile kuuluvate masinate, energeetikaseadmete ja autode remondi alal. Nende tööde eest peab kolhoos tasuma 10 päeva jooksul pärast masina-traktorijaama arve kättesaamist. Lepingu järgi võtab kolhoos enda peale traktoribrigaadide tööliste mõnesuguste olustikuliste tingimuste eest hoolitsemise.

Näiteks muretseb kolhoos traktoribrigaadide töölistele põllutööde ajaks tasuta ühiselamu. Peale selle võimaldab kolhoos traktoribrigaadide töölistele toitlustamise hindadega, mis on kindlaks määratud kolhoosi juhatuse poolt kooskõlastatult masina-traktorijaama direktoriga. Mis aga puutub traktoribrigaadide tööliste ühiskondlikuks toitlusta-

miseks väljaantud leivasse, siis peetakse see tehtud tööde lõpparve tegemisel kinni toiduteraviljas.

Lepingu järgi kohustub kolhoos organiseerima traktori-brigaadide töölistele põllutööde alguseks põllulaagrid ja ehitama neis vajalikud ühiselamud.

Kolhoos peab põllulaagrid varustama köökidega. Peale selle peab kolhoos andma katusealused masinate hoidmiseks ja nende tehnilise hoolduse läbiviimiseks, samuti alalised hoiukohad kütte- ja määrdeainete jaoks.

Traktoribrigaadide brigadiiridele peab kolhoos nende ametiülesannete täitmiseks põllutööde perioodil muretsema tasuta liiklusvahendid.

Lepingus on säte, mis kohustab kolhoosi andma kolhoosis töötavale masina-traktori jaama agronomile ja zootehnikule tasuta kasutada elamud ühes kõrvalhoonetega kogu nende töötamise ajaks kolhoosis. Peale selle kohustub kolhoos andma kolhoosis töötavale masina-traktori jaama agronomile ja zootehnikule ettenähtud normide järgi õueaiamaad, samuti abistama nimetatud spetsialiste individuaal-elamute ehitamisel. Liiklusvahendid annab kolhoos agronomile ja zootehnikule tasuta.¹ Kolhoos osutab masina-traktori jaamale abi tootmis- ja eluhoonete ehitamisel. Seda abi antakse tööjõu ja transpordi näol, kuid nii, et see ei kahjustaks kolhoosi põllutöid. Nende tööde tegemiseks sõlmatakse masina-traktori jaama ja kolhoosi vahel lisaks lepingule täiendav kokkulepe. Kolhoosi poolt masina-traktori jaamas tehtud ehitustööde eest tasub masina-traktori jaam nende hinnete järgi, mis on ette nähtud ehitustööde eelarveis. Teiselt poolt töötavad masina-traktori jaama alalised töölistel kolhoosis loomakasvatushoonete, siloseadmete ja muude tootmis- ja kultuuriliste ning elutarbeliste hoonete ehitamisel, loomakasvatusefarmide mehhaniseerimisel, masinate energeetikaseadmete ülesseadmisel ja kokkumonteerimisel, masinate, sisseadmete ja ehitusmaterjali transportimisel, puude saagimisel ja muudel töödel. Kolhoos tasub

¹ Vastavalt uuele korrale, mille järgi agronomid ja zootehnikud on kolhoosi liikmed, langeb ära vajadus sellise kohustuse sissevõtmiseks masina-traktori jaama ja kolhoosi vahel sõlmitavasse tüüplepingsusse. Kuid Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu rõhutasid, et ka agronomide ja zootehnikute kolhoosidesse üleviimisel peavad kolhoosid varustama oma agronoome ja zootehnikuid aiamaaga, abistama neid elamute ehitamisel ja loomade soetamisel vastavalt põllumajandusliku artelli tüüppõhikirjas ettenähtud määradele.

nimetatud tööde eest nende kohta kehtivate hinnete järgi. Traktoribrigaadide alalistele töölistele tasub kolhoos aga hinnete järgi, mis pole madalamad hinnetest, mis on määratud NSV Liidu valitsuse poolt traktoribrigaadide alaliste tööliste tööde kohta remonditöökodades, loomakasvatusfarmide mehhaniseerimisel kolhoosides, samuti ehitustööde ja muude väljaspool põllutööperioodi tehtavate tööde kohta.

Nende tööde eest peab kolhoos tasuma masina-traktori-jaama arvete järgi 10 päeva jooksul arve kättesaamise päevast arvates. Avanss 15% suuruses tähendatud tööde maksumusest kantakse kolhoosi poolt masina-traktori-jaamale üle 5 päeva jooksul pärast kokkuleppe sõlmimist nende tööde tegemise kohta. Tööde eest masina-traktori-jaamale tasumisel võtab kolhoos selle avansi arvesse. Selle arvestamise kord määratakse masina-traktori-jaama kokkuleppes kolhoosiga.

Et masina-traktori-jaama ehitustöölised võiksid töötada kolhoosis ilma tööseisakuteta, kohustub kolhoos lepingu kohaselt tegema kõik vastavad ettevalmistustööd ja omama vajalikke ehitusmaterjale. Kolhoos kohustub samuti lubama masina-traktori-jaamal tema tootmis- ja eluhoonete ehitamiseks varuda vajalikke kive, kruusa ja liiva kolhoosile kindistatud maadel asuvaist lademeist. Lepinguga võtab kolhoos endale kohustuse ehitada ja parandada omal jõul sildu ja teid, mis on vajalikud traktorite, kombainide, viljapeksumasinate ja teiste masinate liikumiseks.

Väga suur tähtsus masina-traktori-jaama ja kolhoosi vahel sõlmitava lepingu realiseerimisel on masina-traktori-jaama poolt kolhoosis tehtud põllutööde vastuvõtmise korral.

Mõnikord hinnatakse halvasti tehtud töid vastuvõtuaktides headeks; see on aga seaduse rikkumine.

Vastavalt lepingusse võetud sättele on masina-traktori-jaam kohustatud tehtud töid üle andma, kolhoos aga neid vastu võtma akti järgi, millele kirjutavad alla masina-traktori-jaama direktor või tema asetäitja ja kolhoosi esimees.

Tööde üleandmine ja vastuvõtmine toimub pärast iga töö lõpetamist, kuid mitte harvem kui üks kord iga 10 päeva jooksul.

Masina-traktori-jaama poolt loomakasvatusfarmides tehtud tööd võtab kolhoos vastu pärast üksikute tööliikide lõpetamist.

Tööde üleandmisest-vastuvõtmisest peavad osa võtma masina-traktorijaama traktoribrigaadi brigadiir ja põllundusbrigaadi brigadiir, loomakasvatusefarmi tööde puhul aga kolhoosi loomakasvatusefarmi juhataja. Vastuvõtuaktis peavad olema esitatud kõik näitajad, mis on vajalikud kolhoosi ja masina-traktorijaama vahelisteks arveldusteks viimase poolt tehtud tööde eest ning masina-traktorijaama ja kolhoosi arveldusteks traktoribrigaadi töötajatega. Seepärast peavad vastuvõtuaktis olema kindlasti sellised näitajad, nagu kultuur, mille külvamiseks või istutamiseks töö on tehtud, töö liik, maht, kvaliteet ja tähtajad, töötajate nimed, kes tegid antud tööd, ja normipäevade arv, mis on neile arvestatud nende tööde eest.

Vastuvõtuakt koostatakse kahes eksemplaris. Üks eksemplar peab olema masina-traktorijaamas, teine aga kolhoosis.

Erakordselt suur tähtsus on pektud teravilja ja muu koristatud toodangu õigel arvestamisel ja vastuvõtmisel. Vastavalt lepingule peab kolhoos organiseerima kombaini punkrist ja viljapeksumasinast tuleva teravilja õige arvestuse, vastuvõtmise masina-traktorijaama kaalujalt, kaalumise ja säilitamise; selle teravilja kohta koostatakse akt. Puuvillakasvatuskolhoosides peab samuti olema organiseeritud puuvillakoristusmasinatega kogutud toorpuuvilla arvestus, vastuvõtmine ja kaalumine. Lepingu täitmata jätmise eest vastutab nii üks kui teine pool, s. o. nii masina-traktorijaam kui ka kolhoos.

Eespool on juba märgitud, et masina-traktorijaama lepingul kolhoosiga on seaduse jõud. Selle täitmine on kohustuslik nii masina-traktorijaamale kui ka kolhoosile.

Nii masina-traktorijaam kui ka kolhoos vastutavad teineteise ees lepingu rikkumise eest. Kui näiteks kolhoos ei tasunud tähtajaks teravilja, mis traktoribrigaadi töölistel oli saada väljatöötatud normipäevade eest ja teravilja koristamise eest kombainide ja teiste masinatega, ja muud naturaaltasu, siis määratakse talle 0,5% suurune viivis iga 10 päeva eest, mis on möödunud tasumise tähtajast.

Kolhoosi poolt tähtajaks andmata jäänud naturaaltasu masina-traktorijaama tööde eest, samuti andmata jäänud teravilja, mis traktoribrigaadi töölistel on saada garantii-minimumi järgi ja saagi koristamise eest kombainide ja muude masinatega, nõuab masina-traktorijaam kolhoosilt sisse natuuras rahvakohtu kaudu. See sissenõudmine rahva-

kohtu kaudu toimub olenemata hagnosisumast, s. t. rahvakohus on õigustatud läbi vaatama kõiki neid küsimusi, olenemata sellest, kui suure summa peale hagi on esitatud. Kui aga kolhoos kuritahtlikult ei anna ära naturaaltasu ja ültähendatud teravilja, siis peale nende saaduste natuuras sissenõudmise võetakse süüdlased ka kohtulikule vastutusele. Mis puutub kolhoosi rahalisse võlgnevusse masina-traktorijaama tööde eest, siis nõutakse see samuti, olenemata hagnosisumast, sisse rahvakohtu kaudu. Kui kolhoos ei tasunud rahalisi makseid masina-traktorijaamale õigeaegselt, siis arvestatakse kolhoosile iga 10 päeva eest, mis on möödunud ettenähtud tähtajast, viivist 0,5% suuruses võlgnevuse summast. Kolhoos vastutab masina-traktorijaama masinate seisujaja eest, kui see tekkis kolhoosi süü tõttu. Kui näiteks masina-traktorijaama masin seisis selle tõttu, et kolhoos ei valmistanud õigeaegselt maad ette, ei eraldanud kolhoosnikuid masina teenindamiseks, ei vedanud õigel ajal töökohale seemet, kütteainet, vett jne., siis on kolhoos kohustatud masina-traktorijaamale poolteisekordselt tasuma masina seisu tõttu tegemata jäänud traktoritööde maksumuse, mis on masina-traktorijaama tootmisfinantsplaanis ette nähtud. Neil juhtudel, kui lepingus ettenähtud üks või teine töö jääb masina-traktorijaama või kolhoosi süü tõttu tegemata, tasub süüdlane pool teisele poolele tekitatud kahju poolteisekordselt. Need kahjud ja nende määr tehakse kindlaks komisjoni poolt, kuhu kuuluvad rajooni täitevkomitee esindaja selle komisjoni esimehena, masina-traktorijaama esindaja ja kolhoosi esimees.

Juhul kui komisjon poolte kokkulepet ei saavuta, määrab kahju suuruse kindlaks rahvakohus.

Edasi tuleb märkida, et natuuras tasutavad tööd, mille masina-traktorijaam lõpetas hilinemisega lepingus määratud tähtaegadega võrreldes, tasutakse kolhoosi poolt määrade järgi, mis on kindlaks määratud NSV Liidu valitsuse poolt hilinevad tööde kohta, s. o. tunduvalt madalamate määradega kui on need, mille järgi tasutakse tähtajaks tehtud tööde eest. Nende tööde eest, mis masina-traktorijaam on kolhoosis teinud üle nende kohustuste, mis ta on endale võtnud lepinguga, tasutakse kolhoosi poolt natuuras tähtajaks tehtud tööde määrade järgi. Samade määrade järgi tasutakse ka nende tööde eest, mis masina-traktorijaam on lõpetanud hilinemisega kolhoosi süü tõttu. Mis puutub masina-traktorijaama poolt mittekvaliteetselt tehtud

töösse, siis ei ole kolhoosil õigust seda tööd vastu võtta. Mittekvaliteetne töö loetakse praagiks ja selle eest ei tasuta.

Täiesti vastavalt sätteile, mis on võetud sotsialistliku omandi kaitsmise kohta NSV Liidu konstitutsiooni ja põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja, kohustuvad nii masina-traktorijaam kui ka kolhoos nende vahel sõlmitava lepingu järgi säästlikult ja hoolikalt kasutama traktoreid, kombaine, elavat veojõudu, põllumajanduslikku inventari, kütteenet, seemet ja muud masina-traktorijaama ja kolhoosi vara. Sellele vastavalt peavad masina-traktorijaam ja kolhoos määrama nendele masina-traktorijaama tööliste ja kolhoosi liikmetele, kes on süüdi hooletus ümberkäimises riigi ja kolhoosi varaga, ranged karistused: masina-traktorijaamas — kuni töölt vallandamiseni, kolhoosis — kuni kolhoosist väljaheitmiseni, ja tekitatud kahju seadusega määratud korras sissenõudmiseni.

Need isikud, kes kuritahtlikult käivad hooletult ümber masina-traktorijaama ja kolhoosi varaga, tuleb võtta kriminaalvastutusele.

Leping sõlmitakse masina-traktorijaama ja kolhoosi vahel. Kolhoosis on kõrgeimaks valitsemisorganiks kolhoosnikute üldkoosolek, kes mitte ainult ei aruta läbi ega võta vastu masina-traktorijaamaga sõlmitavat lepingut, vaid peab teadma ka, kuidas seda lepingut täidetakse. See pärast on lepingus ette nähtud, et masina-traktorijaama direktor — või tema ülesandel masina-traktorijaama direktori asetäitja — ja kolhoosi esimees on kohustatud vähemalt kaks korda aastas, nimelt pärast kevadkülvit ja aasta lõpul, andma kolhoosnikute üldkoosolekul aru sellest, kuidas on täidetud ja täidetakse masina-traktorijaama ja kolhoosi vahel sõlmitud lepingut.

Käesoleva teema lõpuks tuleb kõnelda veel masina-traktorijaama nõukogust. Masina-traktorijaama nõukogu organiseeritakse tiheda sideme loomiseks masina-traktorijaama ja kolhooside vahel. Selle koosseisu kuuluvad masina-traktorijaama direktor selle nõukogu esimehena, masina-traktorijaama direktori asetäitjad, peazootehnik, vanemveterinaararst, pearaamatupidaja, masina-traktorijaama poolt teenindatavate kolhooside esimehed, kolhoosides töötavad agronoomid ja zootehnikud, eesrindlike tootmisbrigaadide brigadiirid, kolhooside loomakasvatusfarmide juhatajad, samuti masina-traktorijaama parimad mehhanisaatorid ja traktoribrigaadide parimad brigadiirid.

Masina-traktorijaama nõukogu peab kokku tulema vähemalt kolm korda aastas. Seejuures peab ta kindlasti kokku tulema enne põhiliste põllutööde algust, samuti siis, kui seda nõuab kas masina-traktorijaama direktor või üks kolhoos.

Masina-traktorijaama nõukogus kuuluvad arutamisele küsimused tootmistööde plaani kohta kolhoosides, samuti küsimused nende tööde lepingukohase täitmise käigu kohta, eriti põhitööliikide täitmise, tähtaegade ja kvaliteedi kohta. Edasi arutatakse naturaal- ja rahalise tasu küsimusi. Masina-traktorijaama nõukogus kavandatakse konkreetseid abinõud masina-traktorijaama ja kolhooside vaheliste lepingute täitmiseks kindlaksmääratud tähtaegadel, nende tööde kvaliteedi parandamiseks, põllumajanduskultuuride saagikuse tõstmiseks, loomakasvatuse arendamiseks ja selle produktiivsuse tõstmiseks.

KONTROLLKÜSIMUSI

1. Miks on masina-traktorijaamad NSV Liidu põllumajanduse arendamise otsustav jõud?
2. Milles seisab masina-traktorijaamade peamine ülesanne?
3. Millised abinõud on partei ja valitsuse poolt tarvitusele võetud mehhanisaatorite alalise kaadri loomiseks?
4. Millised on masina-traktorijaamade alaliste ja hooajatöölise töö tasustamise põhiprintsiibid?
5. Milline on lepingute sõlmimise kord masina-traktorijaamade ja kolhooside vahel?
6. Milliseid töid teeb masina-traktorijaam lepingu järgi kolhoosides?
7. Millised kohustused võtab masina-traktorijaam lepinguga enda peale?
8. Millised kohustused võtab lepinguga enda peale kolhoos?
9. Milline kord on kehtestatud masina-traktorijaama poolt kolhoosides tehtud tööde üleandmiseks-vastuvõtmiseks?
10. Kuidas vastutavad masina-traktorijaam ja kolhoos lepingu rikumise eest?
11. Millises koosseisus ja millistel eesmärkidel organiseeritakse masina-traktorijaama nõukogu?

KOLHOOSIDE MAAKASUTAMISÕIGUS

1. Kolhoos tegutseb maal, mis nagu kogu muugi maa NSV Liidus, on riigi omand, s. o. rahva ühisvara.

Põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja 2. punktis on öeldud, et kõik piirid, mis varem eraldasid artelli liikmete maid, kaotatakse ja kõik põllumaad muudetakse artelli ühiseks, kollektiivselt kasutatavaks maamassiiviks.

Kolhooside maakasutus on sotsialistlik, kuna see toimub riigi maal, kolhoosnike ühistatud tootmisvahenditega ja kollektiivse tööga.

Kolhooside maakasutamisel on rida iseärasusi.

Põllumajandusliku tootmise kolhoosivormi olemasolu esimestest päevadest peale, maad kolhoosidele üle andes, pani riik kehtima kolhooside maakasutamise õiguse tähtsajatus.

Põllumajandusliku artelli tüüppõhikirjas on öeldud, et maa antakse kolhoosile tähtsajata, s. o. igaveseks. Sellega on alla kriipsutatud kolhooside maakasutamise õiguse eriline püsivus, mis annab võimaluse arendada põllumajanduslikku tootmist plaanipäraselt agronoomiateaduse ja põllumajandusliku tehnika kõigi saavutuste kasutamise alusel.

Järgmiseks kolhooside sotsialistliku maakasutuse iseloomustavaks jooneks on selle tasuta. Maa antakse kolhoosidele kasutada tasuta. Kolhoosid, organiseerides riigi maal kaubatoodangurohke mitmeharulise põllumajandusliku tootmise, ei kuluta vahendeid maa omandamiseks. See loob määratu suured täiendavad võimalused kolhoosimajapidamise arendamiseks, kogu kolhoosidele kinnistatud maa kasutamiseks. Kolhoosliku maakasutamise tähtsajatus ja tasuta on fikseeritud NSV Liidu Konstitutsiooni 8. paragrahvis.

Maakasutamise tähtsajatus ja tasuta annavad kolhoosidele võimaluse mahutada oma vahendeid ja oma liikmete tööd maasse, võtta põllumajanduslikku käibesse maid, mida varem ei haritud, rakendada mitmesuguseid melioratiivseid

ja teisi abinõusid, mis võimaldavad kolhoosidel laiendada kasuliku maa pindala, ja sellega kindlustada kollektiivse põllumajandusliku tootmise edasine kasv. Kooskõlas sellega on kolhoosidel võimalus mahutada vahendeid ja tööd üritustesse, mille tulemused ilmnevad alles mitme aasta pärast (näiteks metsaistandused), kartmata, et maa võidakse neilt ära võtta. Kuigi kolhoosid pole selle maa omanikud, mida nad harivad, käivad nad neile põliseks kasutamiseks antud maaga «... tegelikult ümber nagu kolhoosi omaniga, vaatamata sellele, et nad ei või seda müüa, osta, rendile anda või pantida»¹.

Edasi iseloomustab kolhooslikku maakasutust kolhoosi maade puutumatus ja vähendamatus. Põllumajandusliku artelli tüüpõhikirja 2. punkt kriipsutab alla, et kolhoosi maid ei või vähendada, küll aga on lubatud nende suurendamine.

Seetõttu on maa andmine artellist väljaastunud liikmeile kolhoosi maade arvel kategooriliselt keelatud. Ka see soodustab kolhooside maakasutamiseõiguse kindlust ja stabiilsust.

Maa põlise ja tasuta kasutamise õigus antakse kõigile kolhoosidele, kes tegutsevad põllumajandusliku artelli põhikirja alusel, mis on seaduslikus korras registreeritud rajooni täitevkomitees.

2. Kogu maa, mis on kinnistatud kolhoosile tasuta ja tähtajata kasutamiseks, moodustab kolhoosi ühtse maamassiivi. Kolhoosi ühtsesse maamassiivi kuuluvad nii need maad, mida kasutatakse ühismajapidamises, kui ka kolhoosnikute õueaiamaad.

Kolhoosidele kinnistatud maade hulka arvatakse ka väikesed kohaliku tähtsusega veekogud (tiigid, järved jms.) ja metsad.

Põllumajandusliku artelli tüüpõhikirja 2. punktis on tähendatud, et rajooni töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee annab igale kolhoosile maa põlise (igavese) kasutamise kohta riikliku akti, millega määratakse kindlaks kolhoosile kinnistatava maa suurus ja täpsed piirid. Riikliku aktiga, mis kinnistab maa kolhoosile, vormistatakse ja ühtlasi kinnitatakse kolhoosi maakasutamiseõigus.

Pärast artelli põhikirja vastuvõtmist kolhoosides määrati

¹ J. Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, Tallinn, 1953, lk. 36.

kindlaks kolhooside maamassiivide välispiirid: täpsustati kolhoosi kasutuses oleva maa suurus, määrati kindlad piirid üksikute kolhooside vahel, samuti kolhooside ja sovhooside vahel, likvideeriti mitmesugused puudused maakasutamisel — üleribusus, ulgmaisuus, üksikute maatükkide teiste vahele kiilutus, lapimaisus jne., mis takistasid kolhoosidel täielikult kasutada neile kinnistatud maad. Tolle perioodi seadusandlus nõudis, et üksiktalupoegade maad oleksid eraldatud väljapoole kolhoosi maamassiivi, väljapoole külvikorravälju, et üksiktalupoegade kasutada oleva maa edaspidisel ühendamisel kolhoosi maamassiiviga ei kannataks kolhoosi külvikord.

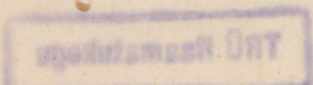
Iga kolhoosi maamassiivi välispiirid määrab looduses kindlaks maakorraldaja koos kolhoosi esimehe ja kolhoosi maade mõõtjatega. Sellest on kohustatud osa võtma ka kolhoosiga külgnevate kolhooside, sovhooside ja teiste organisatsioonide esindajad.

Välispiiride määramisel koostab maakorraldaja protokoll, milles kirjeldatakse üksikasjaliselt piiride asukohta looduses ja tuuakse esitatud vastuväidete sisu.

Maakorraldaja poolt koostatud kolhoosi maade välispiiride projekt esitatakse kolhoosnikute üldkoosolekule, millest võtab osa külanõukogu esimees. Üldkoosolek arutab projekti läbi. Koosolek tuleb tingimata protokollida. Protokollile kirjutavad alla üldkoosoleku juhataja, maakorraldaja ja kolhoosi esimees ning selle kinnitab külanõukogu esimees. Pärast seda esitatakse projekt koos protokolliga ja kõigi muude materjalidega rajooni töörahva saadikute nõukogu täitevkomiteele kinnitamiseks.

Rajooni täitevkomitee poolt kinnitatud kolhoosi maakorralduse projekt kantakse loodusesse, märgistades välispiirid vastavate piirimärkidega, ja selle alusel antakse kolhoosile riiklik akt maa põlise (igavese) kasutamise kohta.

Riiklik akt maa põlise ja tasuta kasutamise kohta koostatakse kahes eksemplaris, sellele kirjutavad alla rajooni täitevkomitee esimees ja teised selleks volitatud isikud. Akt kinnitatakse rajooni täitevkomitee pitsiriga. Üks eksemplar sellest antakse kolhoosi juhatusale, teist säilitatakse rajooni täitevkomitees, kus peetakse seadusega kindlaksmääratud vormi järgi riiklike aktide registreerimise raamatut. Kolhoosi esimees annab akti kättesaamise kohta allkirja nii sellesse raamatusse kui ka riikliku akti teisele eksemplarile, mis jääb rajooni täitevkomiteesse. Riikliku

akti annab kolhoosile kätte rajooni töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee esimees või liige kolhoosnikute üldkoosolekul.

Riiklik akt sisaldab valitsuse poolt määratud vormi kohaselt nii kolhoosi välispiiride kirjelduse kui ka kolhoosi maade plaani (joonise). Vastavalt põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja 2. punktile kajastuvad riiklikus aktis maa põlise kasutamise kohta vajaduse korral uute maade juurdelõiked, mis arvatakse kolhoosi ühtsesse maamassiivi. Kuid maa äralõikamise võimalust kolhoosilt ja selle andmist teistele maakasutajatele, s. o. mingisugust kolhoosi maade vähendamist akt üldse ette ei näe.

Kolhoosi ühiskondlikust maast võib maatükke eraldada ainult erilise vajaduse korral riiklikeks ja ühiskondlikeks vajadusteks ja ranges vastavuses valitsuse poolt seatud korraga. Sellises korras eraldatakse kolhoosi maid riiklike ja ühiskondlike ehituste ehitamiseks (tehased, raudteed, kaevandused jne.), mis on ette nähtud riiklikus kapitaalehituste plaanis või vastavates NSV Liidu valitsuse ja liiduvabariikide valitsuste otsustes. Ülaltähendatud eesmärgil võidakse kolhoosi maid eraldada ainult juhul, kui selleks pole võimalik maad eraldada riiklikust maa- või metsafondist või linnade ja asulate maast. Neil juhtudel tuleb kolhoosile anda uus riiklik akt.

Kolhoosi maade eraldamine on lubatud samuti ehituste jaoks, mis on seotud kolhooside teenindamisega (masinatraktorijaamade, raviasutuste, kultuurilise ja elukondliku teenindamise asutuste, kolhoosi toodangu töötlemise ettevõtete jm. ehituste jaoks). Ministeeriumid, keskasutused ja ühiskondlikud organisatsioonid, kes on huvitatud kolhoosi ühiskondliku maa saamisest, esitavad oma taotlused vastava liidu- või autonoomse vabariigi ministrite nõukogule või krai (oblasti) täitevkomiteele taotletava maatüki asukoha järgi, põhjendades maatüki suurust ja selle eraldamise vajadust just antud kolhoosi maadest. Neil juhtudel, kui maatükki soovitakse mitmesugust liiki ehituste jaoks, esitatakse ühes taotlusega täiendavalt ka vastavad dokumendid.

Ülaltähendatud organid vaatavad läbi neile esitatud taotlused kolhooside maade eraldamise kohta, teevad otsused ja nõutavail juhtudel esitavad need ühes vajalike dokumentidega NSV Liidu Ministrite Nõukogule läbivaatamiseks. Vajalike dokumentide hulgas peavad olema kohalike põllu-

majandusorganite otsused ja kolhoosnikute selle üldkoosoleku protokoll, kus arutati kolhoosilt maa eraldamise küsimust.

Kolhooside maade eraldamise kord riiklikeks, ühiskondlikeks ja muudeks vajadusteks on oluliselt muudetud 1954. aastal. On suurendatud liiduvabariikide ministrite nõukogude ja krai (oblasti) töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteede õigusi kolhooside maade eraldamise küsimuses. Vabariikide ministrite nõukogudele on antud õigus otsustada kolhoosidelt maade — kuni 25 hektarini — eraldamise küsimusi riiklikeks, ühiskondlikeks ja muudeks vajadusteks igal üksikjuhul (vabrikute, tehaste, masina-traktorijaama hoonete jne. ehitamiseks).

Niisutus- ja kuivendussüsteemide, maanteede ja raudteede ehitamiseks võivad aga vabariikide ministrite nõukogud oma määrustega kolhoosidelt eraldada maid vastavalt vajadustele. Samuti võivad ministrite nõukogud lubada kolhoosidel oma välispiiride korrastamiseks vahetada maid teiste kolhoosidega, sovhoosidega ja teiste maakasutajatega, aga ka riigi tagavaramaade ja riikliku metsafondi maadega tingimusel, et kolhoosi üldine maamassiiv ei väheneks.

Maid suurusega üle 25 hektari võidakse kolhoosidelt eraldada vaid vabariikide ministrite nõukogude taotlusel antud NSV Liidu Ministrite Nõukogu loal.

Juhtudel, kui kolhoosi maid eraldatakse ettenähtud korras riiklikeks ja ühiskondlikeks vajadusteks, tasutakse kasutamata kulutused ja kulud, mis on seotud eraldamisega, nende ministereeriumide, keskasutuste ja ühiskondlike organisatsioonide poolt, kelle kasutusse maa eraldatakse.

Tuleb teha vahet kolhoosi maa riiklikeks ja ühiskondlikeks vajadusteks kolhoosi küljest eraldamise ja kolhoosi maa ajutise seadusega ettenähtud korras kasutada võtmise vahel üheks või teiseks vajaduseks. Kolhoosi maad võidakse ajutiselt võtta näiteks geoloogiliste tööde alla, mis on ettenähtud riiklikus plaanis. Ajutiseks kasutamiseks võetud maatükid antakse pärast vajaduse möödumist ja kasutamise tähtaja lõppemist põllumajanduslikuks kasutamiseks kõlblikus seisukorras tagasi neile kolhoosidele, kellelt need võeti. Seejuures tuleb kolhoosile tasuda kahjud, mis talle maa ajutise kasutamise tekitati.

Momendil mittekasutatavat kolhoosi ühiskondlikku maad võidakse seadusega ettenähtud korras anda kolhoosi nõus-

olekul ajutiselt kasutada teistele kolhoosidele, sovhoosidele ja mõnedele teistele maakasutajatele.

Ajutiselt võidakse kolhooside põllumaid, heinamaid ja karjamaid anda kasutada teistele kolhoosidele ja sovhoosidele, aga samuti ka töölistele ja teenistujatele aiamaaks ning asutustele ja ettevõtetele heinategemiseks.

Ülaltähendatud maade ajutine üleandmine toimub NSV Liidu põllumajanduse ministri loal ja nende kolhooside nõusolekul, kellelt need maatükid saadakse.

1954. aastast on vabariikide ministrite nõukogudele ja krai (oblasti) töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteedele antud õigus lubada kolhoosidel anda maid ajutiselt kasutada teistele subjektidele kuni üheks aastaks. Kolhoosid võivad maid anda ajutiseks kasutamiseks geoloogiliste ja topograafiliste uurimistöde läbiviimiseks; õueaiamaaks töölistele ja teenistujatele, juhul kui kolhoosidel on maid rohkem, kui seda on vaja külviplaanide täitmiseks; heinamaaks asutustele, ettevõtetele ja organisatsioonidele, juhul kui kolhoosidel on heinamaid rohkem, kui läheb vaja kolhoosi koresöödaplaani täitmiseks. Samuti võivad vabariikide ministrite nõukogud ja krai (oblasti) täitevkomiteed lubada kolhoosidel teiste kolhooside maadel, mida need ise ei kasuta, ajutiselt niita heina, karjatada loomi ja külvata maha kultuure. Kolhoosid, kes eraldavad oma maid ajutiseks kasutamiseks teistele subjektidele, vabastatakse riiklikest müügikohustustest nendelt maadelt. Müügikohustused tasub nende maade ajutine kasutaja.

3. Maamassiivi põhiline jaotus määratakse vastavalt artelli põhikirjale kindlaks sõltuvalt maamassiivi koostisosade kasutamise iseloomust. Kuna maa on kolhoosi ühiskondliku majapidamise alus, kolhoosi liikmeil on aga õigus kolhoosi ühiskondlikust tootmisest osavõtu kõrval pidada ka väikest abimajandit õueaiamaal, jagab kehtiv seadusandlus kolhoosi maamassiivi kaheks koostisosaks: kolhoosi ühiskondlikuks maaks ja kolhoosi õueaiamaa-fondiks. Ühiskondliku maa hulka kuulub see maa, mis on kolhoosi ühiskondlikus kasutuses kollektiivse põllumajandusliku tootmise mitmesuguste harude viljelemiseks, ühiskondlike ehituste püstitamiseks ja kolhoosi muude ühiskondlike vajaduste rahuldamiseks. Õueaiamaa-fondi kuuluvad maatükid, mis on antud kasutada kolhoosiperele, ja vaba õueaiamaa, mis on samuti määratud väljajagamiseks õueaiamaatükidena.

Selle jaotuse põhimõtteline vahe seisab selles, et ühiskondlik maa moodustab kolhoosi ühismajapidamise baasi, õueaiamaad aga kasutatakse kolhoosiperede abimajapidamiste organiseerimiseks. Seepärast keelab kehtiv seadusandlus anda kolhoosi ühiskondlikku maad isiklikuks kasutamiseks kolhoosnikutele või teistele maakasutajatele.

Hoolimata seaduste täpsest ettekirjutusest kolhoosi ühiskondliku maa puutumatusel kohta ja selle kasutamise lubatavuse kohta ainult kolhoosi poolt tervikuna, esines paljude kolhooside praktikas sõjaelseil aastail kolhoosi ühiskondliku maa otsese riisumise juhte. Üksikute kohalike nõukogude ja parteiorganite töötajate mahitusel võtsid mõned kolhoosnikud seadusevastaselt oma isiklikku kasutusse kolhoosi ühiskondlikku maad, laiendades sellega oma isiklikku majapidamist.

ÜK(b)P Keskkomitee ja NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu määrusega 27. maist 1939 «Kaitseabinõudest kolhooside ühiskondlike maade ärajagamise vastu» kehtestati spetsiaalsed abinõud kolhooside ühiskondliku maa ostmise vastu, anti täpsed juhised kolhoosi maamassiivi kahe koostisosa piiritlemise kohta, kohustati kohalikke organeid rangelt kontrollima kolhooside ühiskondlike maade kasutamist nende ülesande järgi ja keelati kolhoosi ühiskondlike maade igasugune kolhoosiperede isiklikku kasutusse andmine.

Määrus osutas sellele, et kolhoosi ühiskondlik maa on puutumatu ja selle vähendamine on lubatud ainult NSV Liidu valitsuse loal.¹

Kehtestanud maade registreerimise (maakasutuse riikliku arvelevõtmise), kohustas see määrus kolhoose registreerima nii kolhooside ühiskondliku maa kui ka iga kolhoosipere õueaiamaatüki «Kolhoosi maa-alade nõorraamatus». Peale selle seati rajooni töörahva saadikute nõukogu täitevkomiteedes sisse maade registreerimise jaoks spetsiaalne «Riiklik maade registreerimise maaraamat», kus võetakse arvele:

a) iga kolhoosi ühtne maamassiiv vastavalt aktile maa põlise kasutamise kohta;

b) kolhooside ühiskondlik maa (eraldi);

¹ See kord on muudetud. Vabariikide ministrite nõukogudele on antud õigus lubada kolhoosidel vabade õueaiamaa-fondi maade puudumisel kolhoosis suurendada seda fondi kolhoosi ühismaade arvel maa väljajagamiseks kolhoosiperedele põllumajandusliku artelli tüüpõhikirjaga kehtestatud normide piirides.

c) kolhoosiperede õueaiamaa;

d) maa, mis on üksiktalupoegade ja teiste väljaspool kolhoosi seisvate maal elavate isikute kasutuses ega kuulu kolhoosi territooriumi.¹

Kolhoosi ühiskondliku maa ja õueaiamaa kasutamise erinev iseloom nõuab ka nende maade täpset piiritlemist loodusel. ÜK(b)P Keskkomitee ja NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu 27. mai 1939. aasta määruse järgi tuleb need kolhoosi ühtse maamassiivi koostisosad teineteisest eraldada piiritulpadega. Neis rajoonides, kus varem esinesid ulgtalud, olid kolhoosnikute õueaiamaad esialgu kolhoosi ühiskondlike maade vahele kiilunud. See puudus tuli kõrvaldada. Kolhoosi maamassiivi koostisosade täpseks piiritlemiseks likvideeriti kolhoosides üksikute kolhoosiperede ulg-õueaiamaad, mis olid kolhoosi põldude keskel, kolhoosnikud asustati ühte kohta ja anti neile uued õueaiamaad. Ülaltähendatud ulg-õueaiamaad muudeti kolhooside ühiskondlikuks maaks.

Sõjajärgseil aastail, kui oli lõpule viidud üldine kollektiviseerimine Leedus, Lätis ja Eestis, kus, nagu teada, oli palju ulg-talusid, muutus ka nendes vabariikides aktuaalseks kolhoosnikute ulgperedest heakorrastatud kolhoosiasulatesse ümberasustamise küsimus. Teistes vabariikides ja oblastites lahendati see küsimus juba enne sõda.

N. S. Hruštšov märkis NLKP Keskkomitee septembripileenil (1953. a.), et kolhoosikeskusest eemal asetsevate kolhoosiperede ümberasustamise küsimuse kohta neis vabariikides ei või olla kaht arvamust. Üksikult asuvate perede süsteem tuleb järk-järgult likvideerida ja luua kolhoosi üldasulad.

¹ 1955. aastaks on see kord oluliselt muutunud. On kehtestatud ühine riiklik maade arvestus mitte ainult kolhooside, vaid ka kõikide teiste maakasutajate suhtes. Kolhoosimaade arvestus toimub uue süsteemi kohaselt nii «Kolhoosi maa-alade nõorraamatus» kui ka rajooni täitevkomiteede «Riiklikus maade registreerimise maaraamatus» ka üksikute kõlvikute kaupa. Täitevkomiteedes teostavad kolhoosimaade arvestust vanemad maamõõtjad. Kogu kolhoosi kasutuses oleva maafondi ja selle üksikute kõlvikute ümberarvestus viiakse läbi regulaarselt igal aastal ja peale selle jooksvalt, vastavalt toimunud muudatustele. Kõik kolhoosimaade arvestuse sissekanded tehakse ainult algdokumentide alusel.

Sissekanded «kolhoosi maa-alade nõorraamatusse» teeb kolhoosi arvepidaja (raamatupidaja) samuti ainult algdokumentide alusel (riiklik akt maa põlise kasutamise kohta, maaplaanid, maamõõtmise aktid, täitevkomitee otsused jne.). Uhtki sissekannet ei või kolhoosi arvepidaja (raamatupidaja) teha ilma juhatuse otsuseta.

See abinõu kindlustab soodsamad tingimused kolhooside tootmistegevuse tõusuks ja parandab kolhoosnikute kultuurilisi ja elu-olulisi tingimusi.

See annab võimaluse ehitada häid koolihooneid, haiglaid, sünnitusmaju ja lasteasutusi.

«Kuid oleks ebaõige,» ütles N. S. Hruštšov, «kiirustada selle küsimuse praktilise lahendamiseks. On tarvis, et partei- ja nõukogude organid koos kolhoosnikutega igakülgsest kaaluksid kohalikke võimalusi ja vastavalt nendele lahendaksid küsimuse — kus, millal ja kuidas see asi läbi viia. Me oleme veendunud, et leitakse õige lahendus. Kolhoosnikud ise ei taha elada kolhoosikeskusest eemal asuvate üksikperede viisi ja tõstavad üles kultuuriliste ja elu-oluliste tingimuste parandamise vajaduse küsimuse.»¹

Kolhoosi ühiskondliku maa ja õueaiamaa vaheliste piiride kindlaksmääramist soodustas ka kolhoosi põldude keskel, lahus kolhoosnikute õueaiamaast asetsevate maade (muruplatsid, köögiviljaaiad, meloni- ja arbuusiväljad jne.) äravõtmine kolhoosnikute isiklikust kasutusest. 27. mai 1939. aasta määruse kohaselt ühendati ka need maad kolhoosi ühiskondliku maaga. Kui pärast seda kolhoosipere isiklikus kasutuses olev õueaiamaa osutus väiksemaks põhikirjaga määratud normist, andis kolhoos puuduva osa juurde vabast õueaiamaadest.

Ühtlasi võeti kolhoosiperedelt ära see osa õueaiamaast, mis ületas põhikirja poolt määratud normi, ja liideti kolhoosi ühiskondliku maaga.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee määruses 19. septembrist 1946 «Abinõudest põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumiste likvideerimiseks kolhoosides» on tähendatud, et sõja-aastatel olid paljud töötajad ÜK(b)P Keskkomitee ja NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu 27. mai 1939. aasta määruse «... tegelikult unustanud ja et kolhooside ühiskondliku maa omastamise faktid on uuesti võtnud massilise iseloomu»².

Kolhooside ühiskondlike maade riisumine ei toimunud seekord ainult kolhoosnikute õueaiamaatükkide seadusevastase suurendamise teel, vaid ka maa seadusevastase eraldamise ja lihtsalt omavolilise äravõtmise teel mitmesuguste organi-

¹ N. S. Hruštšov. NSV Liidu põllumajanduse edasiarendamise abinõudest, Tallinn, 1953, lk. 74.

² Vt. Kolhoosi aktivisti käsiraamat. Tallinn, 1949, lk. 147.

satsioonide ja isikute poolt nendel maadel töölistele ja teenistujatele abimajandite ja köögiviljaaedade loomise ette-
käändel.

Need seadusevastased sammud pandi tihti toime kolhooside juhataste, küla- ja rajooninõukogude täitevkomiteede esimeeste mahitusel, millega tekitati määratu suurt kahju kolhooside ühismajapidamisele.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee määrus 19. septembrist 1946 kohustas liiduvabariikide, kraide ja oblastite partei- ja nõukogude organisatsioonide juhtivaid töötajaid kolhooside maakasutuses korra loomise eesmärgil taastama täiel määral ÜK(b)P Keskkomitee ja NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu 27. mai 1939. aasta määruse «Kaitseabinõudest kolhooside ühiskondlike maade ärajagamise vastu» kehtivuse. Kolhoosidele kinnistatud maamassiivid tuli igas kolhoosis looduses kontrollida ja võrrelda olemasoleva ühiskondliku maa ja õueaiamaade suurust sissekannetega «Kolhoosi maa-alade nõorraamatuis». Kolhoosidelt seadusevastaselt haaratud maad võeti nii kolhoosnikutelt kui ka organisatsioonidelt ja asutustelt ära ja tagastati kolhoosidele. Seal, kus oli kaotsi läinud kolhooside dokumentatsioon maa kohta (riiklikud aktid maa põlise kasutamise kohta, nõorraamatud jm.), taastati see täielikult.

1946. aasta 19. septembri määruse elluviimise tulemusena tagastati kolhoosidele neilt seadusevastaselt äravõetud maad.

Nõukogude, partei- ja maaorganite töötajad, samuti ka kolhooside esimehed, kes võimaldavad maa omastamist ja selle seadusevastast kasutamist, vallandatakse kohalt ja antakse kui seaduserikkujad ja kolhoosikorra vaenlased kohtu alla.

Kuid ikkagi ei peeta veel igal pool tõelist võitlust kolhooside ühiskondliku maa omastamise vastu. Ikka veel esineb kolhooside ühiskondliku maa hõivamise ja omastamise juhte. Nii näiteks avastati Lõuna-Kasahstani oblasti Arõssi rajoonis 1952. aastal 236 kolhooside ühiskondliku maa omastamise ja seadusevastase kasutamise juhtu.¹

NLKP Keskkomitee septembrileenum juhtis veel kord tähelepanu NSV Liidu Põllumajanduse Ministeriumi ning kohalike partei- ja nõukogude organite kohustusele süsteemiliselt kontrollida põllumajandusliku artelli põhikirja

¹ «Социалистическое земледелие» 3. jaanuarist 1953.

kõige rangemat täitmist, mitte võimaldada kolhooside ühiskondliku maa raiskamist.

4. Kolhoosid on peamised põllumajandusliku maa kasutajad.

Toome näite selle kohta, kuidas oli lugu talupoegade maakasutusega enne Oktoobrirevolutsiooni ja milline on olukord praegu, pärast kolhoosikorra võitu.

Praeguse Gorki oblasti Semenovi rajooni territooriumil oli enne Oktoobrirevolutsiooni 13 mõisnikku, kelle valduses oli 12 652 tiinu maad, ja 12 kiriku maatükki pindalaga 400 tiinu. Ühel mõisnikul oli maad keskmiselt 973 tiinu, ühel talumajandil aga 3,5 tiinu. Samas rajoonis oli 1952. aasta 1. detsembri seisuga üldse 47 560 hektarit maad, sellest kolhooside ühiskondlikku maad — 41 000, õueaiamaad kolhoosiperede kasutuses — 2 500, tööliste ja teenistujate kasutuses — 60 ja sovhooside maad — 4 000 hektarit. Molotovi-nimelisele kolhoosile oli kinnistatud riikliku aktiga tasuta ja tähtajata, s. t. igaveseks kasutamiseks 5 541,34 hektarit maad.¹

Stalini-nimelisel kolhoosil Stavropoli krais Novo-Aleksandrovskaja rajoonis on ligi 23 000 hektarit maad. 1952. aastal oli selle kolhoosi külvipind üksinda 17 000 hektarit.²

Kolhooside maad on tunduvalt suurenenud väikeste kolhooside ühinemise tagajärjel.

Pärast kolhooside ühinemist tuli ühe kolhoosi kohta põllumaad keskmiselt 2,5 korda rohkem kui 1950. aastal. Moskva oblastis oli see suurenemine enam kui 4-kordne, Kalinini ja Leningradi oblastis 3—4-kordne.³

Aktiga kinnistatavate maade põlise (igavese) kasutamise õiguse kõrval antakse kolhoosidele ka kolhoosi ühtsesse maamassiivi mittekuuluvate maa-alade tähtajalise kasutamise õigus.

Esimeses järjekorras antakse kolhoosidele kõik nõnda nimetatud maa «kõrvalkasutuse» õigused metsafondi maa del (heinaniitmine, karjatamine jne.).

Nende rajoonide ja oblastite kolhoosidele, kus pole küllaldaselt karjamaid, on antud õigus kasutada rändkarjakasvatuseks ja tabuuniliseks hobusekasvatuseks karjamaid teistes rajoonides ja oblastites, kus looduslikke karjamaid on küllaldasel arvul.

¹ «Социалистическое земледелие» [21. detsembrist 1952.

² Sama 27. detsembrist 1952.

³ Sama 10. detsembrist 1952.

Ka neid maid kasutavad kolhoosid tasuta. Kuid erinevalt sellest maast, mis on kolhoosile riikliku aktiga kinnistatud põliseks kasutamiseks, on nende maade kasutamisel tähtsajaline iseloom, s. t. need antakse kolhoosile kasutada ainult teatud ajaks.

Maa kinnistatakse kolhoosile suure sotsialistliku kollektiivse põllumajandi organiseerimiseks sellel maal. Kolhoosil on õigus kasutada seda maad mitte ainult maaharimiseks, vaid ka karjatamiseks, samuti teede alla, mis teenindavad majandiseseid vajadusi, karjateede alla, põllumajandust teenindavate majapidamis- ja ühiskondlike ehituste alla (tüüppõhikirja 6. p. lit. h), põllulaagrite organiseerimiseks ja kolhoosnikute kultuuriliste ja elutarbeliste vajaduste teenindamiseks (tüüppõhikirja 6. p. lit. j) ja kodutöenduslike abiettevõtete organiseerimiseks vastavalt rajooni tingimustele (tüüppõhikirja 6. p. lit. g).

Põllumajanduslikule artellile kinnistatud maad on keelatud kasutada eesmärkidel, mis pole seaduses ette nähtud (näiteks tööstusettevõtete ehitamiseks, mis pole seotud põllumajandusega, väljaüritavate suvilate ehitamiseks jne.).

Maa selline kasutamine oleks otseses vastuolus kolhoosidele maa kinnistamise eesmärgiga ja kolhoosi õigusvõimega, mis on määratud tüüppõhikirjas (vt. 1. ja 6. p.).

Tulude ammutamine kolhoosile kinnistatud maast võib toimuda ainult kolhoosnikute endi tööjõu rakendamise teel. Kolhoosil pole õigust välja rentida karjamaid ega teisi põllumajanduslikke kõlvikuid.

5. Kolhoosi ühiskondlikud maad jaotatakse nende majandusliku ülesande järgi mitmesugusteks kõlvikuteks. Nii eristatakse: künnimaad, mida kasutatakse mitmesuguste põllumajanduslike kultuuride kasvatamiseks; maad ühiskondliku loomakasvatuse arendamise tarvis (heinamaad, koplid ja karjamaad); ühiskondlike ehituste all olevad maad; maa-rohketes rajoonides uudismaad; seni kasutamata kõlvikud, mis kolhooside poolt järk-järgult üles haritakse ja nii põllumajanduslikku käibesse lülitatakse; kõlbmatud maad, mis võetakse otstarbekohasele kasutamisele sedamööda, kuidas neid parandatakse; metsa ja veekogude all olevad maad. Iga ülaltähendatud kõlviku kasutamiseks määratakse kindel kord.

Künnimaid ja heinamaid kasutavad kolhoosid ühiskondlikel alustel; karjamaid võivad kolhoosid tüüppõhikirja 6. punkti alusel lubada kasutada ka ühiskondlikus tootmises

kohusetruult töötavatel kolhoosi liikmetel, kellel on isiklikus omandis põhikirja 5. punktis tähendatud normide piires produktiivloomi. Vastavalt NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomitee määrusele «Meie maal loomakasvatuse edasiarendamise ning kolhoosnikute, tööliste ja teenistujate majapidamistele määratavate loomakasvatussaaduste kohustuslike müüginormide alandamise abinõudest»¹ on kohalikud partei- ja põllumajandusorganid ning kolhooside juhtivad töötajad kohustatud abistama kolhoosnikuid loomade ja lindude soetamisel ja nende isiklikuks omandiks olevate loomade varustamisel söötadega — söötade jaotamise teel normipäevade eest ja karjamaade andmisega loomade karjatamiseks.

Peale selle on kolhoosidel kehtiva seadusandluse kohaselt õigus anda karjamaid mõnele töötajate-kategooriale väljaspool kolhoosi.

Ülalähendatud määrusega on kohalikele nõukogudele ja põllumajandusorganitele tehtud kohustuseks kindlustada töölistele ja teenistujatele loomade karjatamisalad ja heinamaad riikliku maafondi kasutamata maal, riikliku metsafondi maal, raudteede ja maanteede jaoks eraldatud maaribadel, linnade, töölisasulate ja suvituskohtade maal.

Neil juhtudel, kui selliseid vabu maid pole küllaldaselt, soovitatakse kolhoosidele anda põllumajanduse spetsialistidele, õpetajatele, meditsiiniala töötajatele ja teistele töötajatele, kes ei ole kolhoosi liikmed, kuid on seotud kolhoosi teenindamisega, luba kasutada kolhoosi karjamaid oma loomade karjatamiseks kokkuleppel kolhoosiga tasu eest, mis on küllaldane kolhoosi kulude katmiseks karjamaade ja joo- gikohtade korrashoidmisel, kusjuures see tasu ei tohi ületada 150 rubla lehma eest hooajal.

Vastavalt tüüpõhikirjale peavad kolhoosid esimeses järjekorras eraldama nõutava hulga ja parima kvaliteediga karjamaid ühiskarja jaoks.

Põllumajandusliku artelli tüüpõhikiri kohustab kolhoose kasutama neile kinnistatud maid kõige efektiivsemalt ja maksimaalselt tõstma põllumajandusliku tootmise produktiivsust agrotehniliste abinõude rakendamise teel. Põhikiri loetleb kolhooside konkreetset kohustused põllumajandus-

¹ See määrus koos kahe teise septembripleenumi otsuse elluviimisele rakendatud määrusega on trükitud eri brošüüris, Tallinnas, 1953.

liku tootmise plaanide täitmise alal, õigete külvikordade sisseviimise ja nendest kinnipidamise, põldude väetamise, maaparanduse jm. aladel.

Vastavais määrustes ja agronoomilistes reeglites reglementeeritakse üksikasjaliselt kolhooside kohustused saagikuse süstemaatilise tõstmise alal. Nende täitmist kontrollivad kohalikud nõukogud, põllumajandusorganid ja masinatraktorijaamad.

Vastavalt põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja nõudeile jaotatakse artelli künnimaa külvikordade järgi väljaks. Õigete külvikordade sisseviimine on väga suure tähtsusega kolhoosidele kinnistatud maade kõige parema kasutamise kindlustamiseks. Ühtlasi on see põllumajanduskultuuride saagikuse üha suurema tõstmise üheks tähtsamaks abinõuks.

Kolhooside külvikorrad määratakse kindlaks lähtudes oblastite ja rajoonide põllumajanduse edasiarendamise ülesannetest, lähtudes sellest, et kolhoosid on mitmeharulised majandid, kusjuures võetakse arvesse iga kolhoosi konkreetsed majanduslikud ja looduslikud tingimused.

Rangel kinnipidamisel õigetest külvikordadest on määratu suur rahvamajanduslik tähtsus. Õiged külvikorrad kolhoosides peavad tagama riiklike ülesannete täitmise põllumajanduse arendamise alal, põllumajanduskultuuride saagikuse edasise tõusu, loomakasvatuse arendamise ja selle produktiivsuse tõusu, samuti teiste majapidamisharude (puuvilja- ja marjakasvatuse, köögiviljakasvatuse jne.) arenemise ja kõigi tootmisharude õige kooskõlastamise. Edasi peavad õiged külvikorrad tagama ümbertöötava tööstuse varustamise põllumajandusliku toorainega lähimaist kolhoosidest, likvideerides sellise toodangu kauged veod, mis ei kannata pikka transporti (kartulid, suhkrupeedid, köögivili jm.). Õiged külvikorrad peavad looma tööstuskeskuste ja suurte linnade ümber kartuli-köögiviljakasvatuse ja piimakarjakasvatuse baasid.

Edasi peavad õiged külvikorrad külvikorraljate õige paigutamise ja nende välispiiride kujundamise teel tagama kõigi kolhoosimaade efektiivsuse kasutamise, saagikuse tõusu, kindla söödabaasi loomakasvatusele, kolhoosi ühiskondlike maade range piiritlemise õueaiamaatükkidest, aedade, viinamarjaistanduste, mooruspuude ja teiste mitmeaastaste istanduste all oleva maa-ala suurenemise ja põllukaitse metsaribade õige paigutamise, samuti kõige paremate

tingimuste loomise traktorite ja põllumajandusmasinate kasutamiseks.

Külvikordade väljatöötamise ja nende rakendamise organiseerimine ja vahetu juhtimine kolhoosis pannakse kolhoosi teenindavale masina-traktorijaamale.

Partei XIX kongressi direktiivides tähendati, et meie maaviljelus peab muutuma veelgi produktiivsemaks ja kvalifitseeritumaks ning õigete külvikordadega maaviljeluseks.

Külvikord peab vastama põllumajandusliku vööndi iseärasustele.

Ühes vööndis positiivseid tulemusi andvad külvikorrad võivad anda teises vööndis negatiivseid tulemusi, nagu seda näiteks juhtus Viljamsi heinavälja-süsteemi külvikordadega. Viljams uuris peamiselt Venemaa kesk-vööndit ja järelikult ei oleks võidud tema järeldusi mehaaniliselt üle kanda kõigile Nõukogude Liidu rajoonidele.

Selle süsteemi läbimõtlematu ja šablooniline rakendamine viis selleni, et kui 1953. aastaks oli üldine külvipind 1940. aastaga võrreldes 6,8 miljoni hektari võrra suurenenud, oli teravilja külvipind 3,8 miljoni hektari võrra vähenenud, tunduvalt oli vähenenud söödateravilja (mais, oder, kaer) külvipind — nimelt 6,8 miljoni hektari võrra, samuti tangukultuuride (hirss, tatar, riis) külvipind — 1,3 miljoni hektari võrra ja kaunvilja külvipind — 0,8 miljoni hektari võrra.

NLKP Keskkomitee veebruari-märtsipleenum märkis, et selline külvipinna struktuur annab tunnistust heinavälja-süsteemi läbimõtlematust, ebamajanduslikust, šabloonilisest, maa erinevate rajoonide iseärasusi mitteametavast rakendamisest. Pleenum märkis samuti, et NSV Liidu Riiklik Plaanikomitee, NSV Liidu Põllumajanduse Ministeerium ja NSV Liidu Sovhooside Ministeerium ei talitanud õigesti põllumajanduse planeerimisel, mis väljendus selliste mitmeaastaste heintaimede külvipinna põhjendamatus suurendamises, millised annavad väga madalaid saake Ukraina NSV-s, Moldaavia NSV-s, Põhja-Kaukaasias ja maa kuivades ja poolkuivades kagurajoonides, samuti teraviljade, eriti maisi, kaunvilja, tangukultuuride ja söödateravilja külvipinna vähendamises.

NLKP Keskkomitee veebruari-märtsipleenum andis juhtnööri, et lõuna- ja kaguoblastite, -kraide ja -vabariikide vastavad ametkonnad, kohalikud partei-, nõukogude ja põllumajandusorganid võtaksid tarvitusele abinõud heinavälja-

külvikordade rakendamisel tehtud vigade kõrvaldamiseks ja parandaksid külvipinna struktuuri, selleks et alates 1954. aastast tunduvalt suurendada toiduteravilja, tangukultuuride ja söödateravilja külvipinda madalasaagiliste mitmeaastaste heintaimede külvipinna vähendamise arvel.

NSV Liidu Riiklikule Plaanikomiteele, NSV Liidu Põllumajanduse Ministeeriumile ja NSV Liidu Sovhooside Ministeeriumile tehti ülesandeks töötada kooskõlastatult liiduvabariikidega välja ja esitada NSV Liidu Ministrite Nõukogule läbivaatamiseks ettepanekud külvipinna struktuuri kohta 1955. aastaks meie maa tsoonide järgi, arvestades jäät- ja uudismaade ülesharimist, vanade põllumaade täielikumat ärakasutamist ja pidades silmas toiduteravilja, kaunvilja, tangukultuuride, söödateravilja, maisi, suhkrupeedi, päevalille, puuvilla, lina, söödajuurvilja ja silokultuuride külvipinna suurendamist, samuti aedade ja viinamarjaistanduste pindala tunduvat suurendamist.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomitee poolt võeti vastu erimäärus «Teravilja tootmise suurendamisest aastail 1954—1955 uudis- ja jäätmaade kasutuselevõtmise arvel»¹.

Kasahstani, Siberi, Uraali, Volgamaade ja Põhja-Kaukaasia rajoonides nähti ette harida 1954. ja 1955. aastal üles vähemalt 13 miljonit hektarit jäät- ja uudismaid.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomitee oma 13. augusti 1954. aasta määruses «Uudis- ja jäätmaade edasisest ülesharimisest ja teravilja tootmise parandamisest» märkisid, et 1954. aasta kevadel täideti uudis- ja jäätmaade kasutuselevõtmise plaan kolhoosides 156-protsendiliselt ja sovhoosides 176-protsendiliselt. Uudis- ja jäätmaadel loodi 124 suurt teraviljasovhoosi. Seepärast püstitasid partei ja valitsus uue ülesande — harida 1955. aastal 13 miljoni hektari asemel üles 15 miljonit hektarit uudismaad, 1956. aastaks aga viia teravilja ja teiste põllumajanduskultuuride külvipind uudis- ja jäätmaadel 28—30 miljoni hektarini.

Vastavalt eelviimasena nimetatud määrusele valitakse välja ja piiritletakse kolhoosides ja sovhoosides maad teravilja külvipinna suurendamiseks, samuti antakse juurdelõikeid riiklikust maafondist.

Maad antakse riiklikust maafondist nii sovhoosidele kui

¹ Ilmunud eri brošüürina Tallinnas, 1954.

ka kolhoosidele oblastite ja kraide täitevkomiteede ning autonoomsete vabariikide ministrite nõukogude otsusel. Samadele organitele on antud ka õigus muuta kolhoosnikute üldkoosolekute nõusolekul kolhooside piire ja nende maade suurust seoses maade eraldamisega sovhoosidele ja kolhoosidele riiklikust maafondist.

6. Isikliku vastutuse puudumise likvideerimiseks ja maa kõige paremaks kasutamiseks kinnistatakse igale põllundusbrigaadile üksikud maatükid kolhoosi külvikorraväljadel kogu külvikorra kestuseks (tüüppõhikirja 3. p.)¹.

Praktikas prooviti mõnel pool tootmisbrigaadi asendada iseseisvate lülidega. Artiklis «Moonutuste vastu töö organiseerimisel kolhoosides», mis avaldati ajalehes «Pravda» 19. veebruaril 1950. aastal, võeti õiglase ja terava kriitika alla partei Kurski oblastikomitee paheline praktika — püüd tootmisbrigaadi tugevdamise asemel seda nõrgendada, asendada tootmisbrigaad omaette lülidega. See tõi kaasa iga põllu killustamise üksikuteks väikesteks tükkideks, mis eriti teraviljakasvatuses kui kõige mehhaniseeritumas taimekasvatusharus ei võimaldanud tootlikult kasutada traktoreid, kombaine ja muud masina-traktorijaama tehnikat ning sulges sellega keerukatele masinatele tee kolhoosidesse. Siin oli tegemist mehhaniseerimisvastase praktikaga.

Ainult tootmisbrigaad oma suure maamassiiviga loob avarad võimalused kaasaegse tehnika rakendamiseks ja kõik tingimused ühiskondlike tootmisvahendite kõige täielikumaks ärakasutamiseks ning maaviljeluse kultuuri tõstmiseks. Lülid aga pidurdavad teraviljamajanduses keerukate põllumajandusmasinate rakendamist, sellepärast tekitaski nende juurutamine kahju kolhooside organisatsioonilismajanduslikule tugevdamisele.

Pisut teistsugune on olukord lülidega rühvel- ja mõnede tehniliste kultuuride tootmisel. Nende harimisel on kasulik säilitada lülid brigaadis, sest nende kultuuride tootmine pole veel küllaldaselt mehhaniseeritud ja paljud tööd tehakse käsitsi. Seepärast on siin väikesed, lülidele kinnistatud maatükid lubatavad.

Mehhaniseerimise tõusuga võib aja jooksul kaduda lülide vajadus ka nende kultuuride kasvatamisel. Seni aga on vaja lülide tööd lina, kanepi, suhkrupeedi, köögivilja ja mõnede teiste rühvelkultuuride harimisel parandada, pidades seejuu-

¹ Siin tuleb mõista külvikorra üht rotatsiooni. *Toim.*

res silmas, et tootmisbrigaadide igakülgne tugevdamine on ja jääb peaülesandeks töö organiseerimisel kolhoosides.

7. Kuni 1940. aastani arvestati kolhooside kohustuslikke teravilja ja mõnede muude põllumajandussaaduste müüginorme riigile sõltuvalt nende kultuuride külviplaanist, piima- ja lihanorme — sõltuvalt loomade arvust jne.

Kuni 1940. aastani kehtinud kohustuslike müüginormide määramise korral oli see oluline puudus, et normide suurus, mis arvestati sõltuvalt vastavate kultuuride külviplaanist, ei stimuleerinud kolhooside ühiskondliku majapidamise arendamist, tõi kaasa kolhooside püüde vähendada külviplaan, aitas kaasa nende kultuuride külvipinna vähendamisele, ei stimuleerinud uute maade ülesharimist uudismaade üleskündmise, soode kuivendamise ja võsa hävitamise teel.

See süsteem asendati praegu kehtiva müügikohustuste hektarite järgi arvestamise korraga.

Milles seisab kolhooside müügikohustuste hektarite järgi arvestamise korra olemus ja tähtsus?

Selle süsteemi olemus seisab selles, et kõikide põllumajandussaaduste müüginormid arvestatakse kindlas koguses igalt kolhoosile kinnistatud põllumaa või kogu maapinna hektarilt.

Et kindlustada kolhoosidele kinnistatud maade kõige efektiivsemat kasutamist, arvestatakse põllumajandussaaduste riiklikud müügikohustused järgmiselt: teravilja ja mõnede muude kultuuride alal — igalt põllumaa hektarilt (kaasa arvatud aedade all olev maa), loomakasvatussaaduste alal aga (liha, piim jne.) — kolhoosi põllumajandusliku maa (puuvilja- ja köögiviljaaiad, põllud, heina- ja karjamaad) pindalalt. See kohustuslike müüginormide hektarite järgi arvestamise kord loob soodsamad tingimused neile kolhoosidele, kes laiendavad külvipinda ja arendavad ühisloomakasvatust.

Seega mida rohkem kolhoos saab igalt hektarilt saaki, seda rohkem jääb pärast müügikohustuste täitmist tema käsutada kolhoosi ühiskondlike ja kolhoosnikute isiklike vajaduste rahuldamiseks.

Müüginormide hektarite järgi arvestamise põhimõtte õige rakendamine annab võimaluse õigesti ühendada üldrahvalikud, riiklikud huvid ja kolhooside ühiskondlikud huvid kolhoosnikute isiklike huvidega.

Selle põhimõtte õige rakendamine annab kolhoosidele ja kolhoosnikutele võimaluse võtta maast kõik, mis see suu-

dab anda. Selle põhimõtte eesmärgiks on kolhooside ja kolhoosnikute majandusliku huvi alusel põllumajanduse mahajäänud harude arendamise vastu ergutada eesrindlikke kolhoose ja viia mahajäävaid järele eesrindlastele.

Kuid sõjajärgsete aastate rasketes tingimustes leidis inimesi, kes hakkasid meid tagasi kiskuma müüginormide arvestamise vana süsteemi juurde.

ÜK(b)P Keskkomitee veebruaripleenum (1947. a.) märkis oma otsuses «Abinõudest põllumajanduse arendamiseks sõjajärgsel perioodil»¹, et põllumajandussaaduste varumispoliitika, mis võeti vastu 1940. aastal, on ennast täielikult õigustanud ja et ainult kolhoosikorra vastased, kes ei saa aru, milline progressiivne tähtsus põllumajandusele on saadusel, mis arvestab kohustuslikke müüginorme igalt kolhoosidele kinnistatud künnimaa hektarilt, ja kes unustavad sõja läbi kolhooside ühismajapidamisele tehtud kahju kogu tõsiduse, võivad kiskuda parteid tagasi põllumajanduse arendamise huvidele mittevastavana tühistatud külvipindadest sõltuvate müüginormide poliitika juurde.

Selle põhimõtte rakendamine sõjajärgseil aastail näitas samuti, et see põhimõte on õige. NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsuses on märgitud, et partei ja valitsuse poolt kehtestatud põhimõte — arvestada kolhoosidele taime- ja loomakasvatussaaduste kohustuslikke müüginorme igalt põllumaa või kolhoosile kinnistatud põllumajandusliku maa hektarilt — tekitas kolhoosides huvi kõigi põllumajandusharude arendamise vastu ja on ennast täielikult õigustanud.

Kuid praktikas rikuti seda müüginormide hektarite järgi arvestamise põhimõtet real juhtudel.

See rikkumine avaldus selles, et eesrindlikele, hästi töötavatele kolhoosidele, kes said suuri põllumajanduskultuuride saake ja saavutasid loomakasvatuse kõrge produktiivsuse, määrati palju kõrgemad põllumajandussaaduste riiklikud müügikohustused kui mahajäävaile ja halvasti töötavaile kolhoosidele.

Selline praktika ei stimuleerinud võitlust põllumajanduslike kultuuride saagikuse ja loomakasvatuse produktiivsuse tõstmise eest ega ergutanud eesrindlikke kolhoose.

Riiklike müügikohustuste hektarite järgi arvestamise põhimõtte moonutamine tingib, nagu seda on näidatud NLKP

¹ Vt. Kolhoosi aktivisti käsiraamat, Tallinn, 1949, lk. 14.

Keskkomitee septembrileenumi otsuses, seda, et «...eesrindlike kolhoose ja ausalt töötavaid kolhoosnikuid, kes suurendavad põllumajandussaaduste tootmist, ei ergutata ja nad asetatakse vähemsoodsasse olukorda, võrreldes kolhooside ja kolhoosnikutega, kes halvasti hoolitsevad ühismajapidamise tugevdamise ning põllumajanduslike kultuuride viljakuse ja loomakasvatuse produktiivsuse suurendamise eest»¹.

Kõik ülalöeldu näitab piltlikult, kui määratu suurt osa etendavad meie seadused kolhooside ühismajapidamise arendamisel, kuidas nad soodustavad seda arenemist, kui neid õigesti kasutatakse ja kohaldatakse. Ja vastupidi, kui seadust moonutatakse selle kohaldamisel, siis saadakse halbu majanduslikke tagajärgi, pidurdatakse kolhooside ühismajapidamise normaalset arenemist.

8. Oma maakasutamisoigust ei või kolhoosid edasi anda kellelegi, ka kolhoosi liikmeile mitte, välja arvatud seaduses täpselt fikseeritud juhud, millistest kõneldi eespool. Vastavalt nõukogude maaseadusandluse üldistele põhimõtetele ei või kolhoosid anda neile kinnistatud maad rendile, mis on otseselt öeldud ka tüüppõhikirjas. Kolhoosi juhtivad töötajad, kes lubavad kolhoosimaade rentimist individuaalseks kasutamiseks kolhoosnikutele või isikutele, kes ei ole kolhoosi liikmed, kuuluvad kolhoosist väljaheitmisele ja kriminaalvastutusele võtmisele. Kolhoosiperede individuaalseks kasutamiseks eraldatakse kolhoosi maid ainult õueaiamaafondist.

Mõnedel juhtudel on siiski lubatud õueaiamaa eraldamine ka isikutele, kes ei ole kolhoosi liikmed.

NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee määrusega 28. juulist 1939² on kolhoosidel lubatud anda maal elavaile töölistele ja teenistujatele, kes pole kolhoosi liikmed, õueaiamaa-fondist vabasid õueaiamaatükke, suurusega mitte üle 0,15 hektari, kaasa arvatud ehituste all olev maa. Seda normi suurendati edaspidi põllumajanduse spetsialistidele ja maaõpetajatele, samuti masina-traktori- jaama traktoribrigaadide alalistele töötajatele kuni 0,25 hektarini, kaasa arvatud ehituste all olev maa. Traktoristidele ja teistele traktoribrigaadi töötajatele, kes on läinud

¹ NSV Liidu põllumajanduse edasiarendamise abinõudest, Tallinn, 1953, lk. 6.

² «Известия» 30. juulist 1939.

kolhoosidest alalisele tööle masina-traktorijaamadesse ja spetsialiseeritud jaamadesse, säilitatakse nende soovil õueaiamaatükid kolhoosides elukoha järgi.

KONTROLLKÜSIMUSI

1. Milline kord on kehtestatud kolhoosidele maa tasuta ja tähtajata, s. o. põliseks kasutamiseks kinnistamise kohta?
2. Millised on kolhooside ühtse maamassiivi põhilised õiguslikud iseärasused?
3. Millised õigused ja millised kohustused on kolhoosil kui maa-kasutajal?

VIIES LOENG

KOLHOOSIDE MAAKASUTAMISÕIGUS (lõpp)

9. NSV Liidu veekogud nagu maagi on riigi ainuomand. Vett, mis antakse üheks või teiseks otstarbeks kasutada looduslikest veeallikatest, kanalitest või teistest seadmetest, peab veekasutaja kasutama õigesti ja otstarbekalt, vastavalt selle majanduslikule ülesandele.

Kolhooside kui maakasutajate õigus veeresurssidele neile kinnistatud maa-alade piires ja vee saamisele teistest allikatest on määratu suure tähtsusega. Erilist tähtsust omavad kolhoosi veekasutamise küsimused maaviljelusel niisutatavates rajoonides.

Kolhoosidel on õigus kasutada veevarustuseks — loomade jootmiseks, kalamajanduseks, maade niisutamiseks ja muudeks vajadusteks — nii pinnavett kui ka maasisest ja kaldaäärset vett.

Põllumajandusliku artelli tüüpõhikiri, nähes ette kalanduse arendamist kolhooside poolt, kohustab kolhoose hoidma ja puhastama olemasolevaid tiike, ehitama uusi tiike ja kasvatama neis kalu (6. p. lit. g). Kolhoosidel on samuti õigus ehitada veekogude moodustamiseks orgudes ja nõgudes paise ja kasutada loodud veekogusid mitte ainult kalamajanduseks, vaid ka veskite ja väikeste hüdroelektrijaamade ehitamiseks, kunstlikuks niisutamiseks jne. Kolhoosidele kinnistatud maa-alal asuvad veekogud on kolhooside kasutuses.

Kolhoosidel on samuti õigus kasutada läbivoolavat vett (jõe- või järvevett), kuid nii, et sellega ei rikutaks teiste veekasutajate huve.

Kolhoosid pööravad suurt tähelepanu põllumajanduslike maade kunstlikule niisutamisele (irrigatsioonile), mis etendab määratu suurt osa mullaviljakuse tõstmisel põuarajoonides. Kohalike majandisestest irrigatsioonivõrkude loomise ehitamisega paljud kolhoosid ühiselt ja riigi kaasabil märkimisväärsed hüdrotehnilisi ehitusi.

Kommunistlik partei ja Nõukogude riik võtsid viiendal viisaastakul tarvitusele tõsiseid abinõusid niisutatava maa pindala suurendamiseks. 1952. aastal võeti ekspluatatsiooni Volga—Doni V. I. Lenini nimeline laevatatav kanal, mis lõi uued võimalused niisutus-maaviljeluse arendamiseks. Niisutus-maaviljeluse kiire areng meie maal on sotsialistliku majandussüsteemi eeliste üheks selgemaks tunnistajaks kapitalistliku korra ees.

Ainult nõukogude korra ja sotsialistliku majandussüsteemi tingimustes sai võimalikuks muuta põldude niisutamine üldriiklikuks, üldrahvalikuks ettevõtteks. Sellist ülesannet ei saa lahendada kapitalismi tingimustes, kus valitseb maa, maapõuevarade, metsa ja vete, vabrikute ja tehaste eraomandus. Meil, nõukogude korra tingimustes, on lühikese aja jooksul tekkinud sadu ja tuhandeid uusi niisutuskanaleid, mille tagajärjel varem viljakandmatud maad on muutunud õitsvaiks orgudeks.

Niisutus-maaviljelus on meie maal jõudnud nimetamisväärsesse ulatuseni. Kesk-Aasia ja Taga-Kaukaasia tingimustes on niisutusel otsustav tähtsus põllumajanduskultuuride suurte ja püsivate saakide saamiseks ja põllumajanduse edasiarendamiseks. NSV Liidu Euroopa-osa keskmustamullavööndi rajoonides ja teistes stepi- ja metsastepirajoonides muutub niisutamine ikka tähtsamaks võitluses põua vastu ja põllumajanduskultuuride püsivate saakide kindlustamise eest. Kõige tähtsamaks ülesandeks niisutus-maaviljeluse rajoonides on niisutatavate maade kasutamise parandamine põllutööde mehhaniseerimise igakülgse tugevdamise ja eesrindliku agrotehnika laialdase juurutamise teel, et kindlustada nendel maadel kõigi põllumajanduskultuuride saagikuse edasine, veelgi kiirem tõus.

Kõrvuti veekasutamise ja majandisestest veekogudest võivad kõik kolhoosid niisutus-maaviljeluse rajoonides saada põldude niisutamiseks ja muudeks vajadusteks vett kindla tasu eest riiklikest irrigatsioonikanalitest ja -seadmetest. Kolhoose nagu teisi veekasutajaid varustatakse veega planeeritud korras. Niisutussüsteemide valitsused sõlmivad kolhoosidega lepingud, milles on määratud poolte kohustused. Valitsus võtab endale kohustuse anda kolhoosile niisutusvõrgu kanalite kaudu vett kastmiseks, majapidamise ja elukondlikeks vajadusteks vastavalt rajooni täitekomitee poolt kinnitatud veekasutamise plaanile, mis kuulub lepingusse selle koostisosana.

Vastavalt lepingule kohustub valitsus omal arvel remon-
tima valitsusele kuuluvaid kanaleid ja seadmeid, samuti
rakendama teisi abinõusid niisutussüsteemi paremaks muut-
miseks. Valitsus abistab kolhoosil vett õigesti kasutada,
hoida majandisest niisutusvõrku heas seisundis ja tõsta
selle kasutegurit. Samuti aitab valitsus kolhoosi veekasuta-
mise plaani koostamisel.

Lepingu järgi kohustub kolhoos vett nõutaval viisil kasu-
tama, vastavalt kinnitatud veekasutamise plaanile. Kolhoos
kohustub õigeaegselt ette valmistama vastavad pindalad,
kolhoosisisesed kanalid ja kultuuride kasutamiseks vajali-
kud seadmed neil kanaleil. Kolhoos kohustub eraldama nii-
sutussüsteemi valitsusele riikliku niisutussüsteemi puhasta-
mise ja remondi töödest osavõtuks tööjõudu lepingus mär-
gitud ajaks. Kolhoos kohustub seadusega määratud korras
tasuma riikliku niisutussüsteemi poolt antud vee eest. Saa-
dud vee pillamise puhul tasub kolhoos liigselt saadud vee
eest kolmekordse tasu. See stimuleerib kolhoose vett ratsio-
naalselt ja kokkuhoidlikult kasutama.

Saadud vett kohustub kolhoos nagu iga teinegi veekasu-
taja kasutama ainult määratud sihtotstarbe kohaselt. Põllu-
majandusliku veekasutamise plaani järgi saadud vee üle-
andmine teistele veekasutajatele ja igasugused muud kok-
kulepped veekasutajate vahel, mis on suunatud veemajand-
use organite poolt seatud veejaotuse korra muutmisele,
samuti põllumajanduslikeks eesmärkideks antud vee kasu-
tamisele teisteks otstarveteks, on keelatud.

Niisutamisel on kolhoos kohustatud kinni pidama vee
saamise plaanilisest järjekorrast ja niisutamise rangelt
kooskõlastama maaharimisega.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomitee
määrustes «Puuvillakasvatuse edasiarendamisest Usbeki
NSV-s aastatel 1954—1958»¹ ja «Puuvillakasvatuse edasi-
arendamisest Turkmeeni NSV-s aastatel 1954—1958»² on
ette nähtud, et kolhoosid võtavad oma vahenditega osa vee-
majanduslikest ehitustöödest ja niisutatavate maade üles-
harimisest. Osavõtu suurus määratakse kindlaks kolhoosni-
kute üldkoosoleku poolt ja kinnitatakse järgnevalt oblasti
täitevkomitee poolt; see ei tohi ületada 25—30 protsenti kol-
hoosi jagamatu fondi rahalistest vahenditest.

¹ «Правда» 12. veebruarist 1954.

² «Правда» 23. aprillist 1954.

Suur tähtsus on uue niisutussüsteemi sisseseadmisel vastavalt NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrusele «Üleminekust uuele niisutussüsteemile niisutatavate maade täielikuma kasutamise ja põllumajanduslike tööde mehhaniseerimise parandamise eesmärgil»¹. Endine niisutussüsteem ei vastanud sotsialistliku põllumajanduse kaasaegsele arengutasemele: niisutussüsteemidel oli tihe, põllumajanduslikele masinaile läbipääsmatute niisutuskanalite võrk; need kanalid asetsesid reeglipäraselt iga 80—150 meetri järel ja jagasid niisutatava maa väikesteks eraldiseisvateks niisutatavateks maalappideks suurusega 1,5—3—10 hektarit.

Sellise niisutussüsteemi puhul jäi kasutamata 4—6 protsenti, mõnikord isegi 10—12 protsenti niisutatavatest maadest (maa, mis oli alaliste niisutuskanalite all, ja maa piki niisutajaid, mis jäi tavaliselt põllumajanduskultuuride alla võtmata). See süsteem tõi kaasa ka 3—5 protsenti suuruse saagi kao kultuuride paratamatu vigastamise tõttu masinate pöörangutel. See piiras niisutus-maaviljeluse mehhaniseerimist, sest takistas traktorite, kombainide, puuvillakoristusmasinate ja teiste põllumajandusmasinate tootlikku kasutamist, ei võimaldanud mehhaniseerida rühvelkultuuride vaheltharimist, põhjustas traktorite kütteaine suuremat kulu, nõudis palju tööd alaliste niisutuskanalite puhastamisel uhtmeist ja taimedest, kusjuures neid töid tehti üldreeglina käsitsi, mis nõudis palju tööjõudu.

Selle süsteemi puhul suurenesid vee kaod filtreerumise läbi, mis soodustas põhjavee tõusu ja halvendas kastetavate maade melioratiivset olukorda; niisutuskanalite ääres tekkisid umbrohu ja põllumajanduskultuuride kahjurite kolded.

See kõik tingis vajaduse asendada põllumajanduse antud arengutasemel vananenud niisutussüsteem uue, täiuslikumaga. Nii asendati majandisisesed niisutuskanalid ajutiste, ainult kastmise perioodiks loodavate kanalitega. Uus niisutussüsteem võimaldas: täielikumalt kasutada niisutatavat maad alaliste niisutuskanalite likvideerimise ning piki neid asuvate maade põllumajanduslike kultuuride alla võtmise arvel; vähendada saagikadusid kultuuride hävitamise läbi masinate pööretel; suurendada niisutatavaid maatükke ja sellega tõsta põllumajanduslike tööde mehhaniseerimise taset; rakendada kaasaegset masinatehnikat; tunduvalt

¹ «Известия» 18. augustist 1950.

tõsta põllumajandusmasinate tootlikkust niisutus-maaviljelusel ning vähendada kulusid põldude harimiseks; täielikult kasutada niisutusvett ja parandada maade melioratiivset olukorda vee filtreerumise vähendamise teel kanalites; vähendada niisutuskanalite ekspluateerimiskulusid kanalite uhtmeist ja taimedest puhastamise tööde mahu vähenemise tulemusena, samuti mehhaniseerida palju jõukulu nõudvaid töid niisutusvõrgu ehitamisel; kiiremini likvideerida umbrohtude ja põllumajanduskultuuride kahjurite kolded.

Seega löi uue niisutussüsteemi rakendamine suured võimalused puuvilla, teravilja ja teiste põllumajanduskultuuride saakide edasiseks suurendamiseks, põllumajandusmasinate tootlikkuse tõstmiseks ja tööjõu kulu vähendamiseks niisutatavate maade põllumajanduses.

10. Kõik metsad NSV Liidus on riiklik omand. Suur hulk metsa on kolhooside maal. Need metsaalad tunnistatakse kolhooside metsaks ning kolhoosid on nende täieõiguslikud kasutajad; see tähendab, et kolhoosid majandavad neid metsi ja on õigustatud siit tasuta kasutama puitu. Keegi ei tohi kasutada puitu kolhoosi metsast ilma kolhoosi loata.

Puidu aastane kasutamine kolhoosi metsast ei tohi ületada puidu keskmist aastast juurdekasvu. Kolhoosi ühiskondlikeks vajadusteks antakse puit tasuta.

Isiklikeks vajadusteks kolhoosnikutele ja teistele tarbijatele antakse kolhoosi metsast puid kannult tasu eest taksi järgi, mis on kehtestatud antud maakohas. Metsa müügist saadud summad on kolhoosi tulu ja neid kasutatakse esmajärjekorras metsamajanduslikeks töödeks.

Kolhoosid on kohustatud tegema metsakorraldustöid, taastama metsa raielankidel ja metsapõlemiskohtadel, kaitsma metsa tulekahjude eest, kasutama metsaala loomade karjatamiseks ja heinategemiseks metsa kahjustamata. Kolhoosimetsade kasutamise eeskirjade rikkumise eest tuleb vastutust kanda vastavalt kehtivale seadusandlusele. Vee- ja põllukaitse tähtsusega metsades on kolhoosidele lubatud ainult sanitaar- ja hooldusraie.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrusega 25. veebruarist 1955 kinnitati uus kolhoosimetsade põhimäärus, millega oluliselt muutub senine kolhoosimetsade kasutamise kord. Vastavalt mainitud NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrusele ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrusele 7. aprillist 1955 «Kolhoosimetsade majandamise parandamisest» jaga-

takse kõik kolhoosimetsad kahte kategooriasse. Esimesse kategooriasse kuuluvad: 1) linnaümbruse rohelise vööndi metsad (Tallinna ümbruses 30 kilomeetri, Jõhvi ümbruses 25 kilomeetri, Tartu, Pärnu jt. linnade ümbruses 4 kilomeetri ulatuses), töölisalevite ümbruse rohelise vööndi metsad — 2 kilomeetri ulatuses, linnatüüpi alevite ümbruse rohelise vööndi metsad 2—4 kilomeetri ulatuses, kuurort-alevite ümbruse rohelise vööndi metsad — 10 kilomeetri ulatuses (Narva-Jõesuu ja Aegviidu) ja rajoonikeskuste ümbruse rohelise vööndi metsad — kuni 4 kilomeetri ulatuses; 2) üleliidulise ja vabariikliku tähtsusega maanteed ääres kulgevad kaitsemetsad, laiusega 250 meetrit, ning raudteede ääres, laiusega 500 meetrit kummalgi pool maanteed või raudteed; 3) pinnakaitsemetsad ja metsad luiteil.

Teise kategooriasse kuuluvad kõik ülejäänud kolhoosimetsad. Esimese kategooria metsades lubatakse vaid hoolde-, sanitaar- ja taastamisraiet, teise kategooria metsades on lubatud kõik esimese kategooria metsades lubatud raied ja peakasutuse lageraie, mis on ette nähtud riikliku metsafondi teise grupi metsades (aastase keskmise juurdekasvu ulatuses). Metsa müüki teistele tarbijatele (peale kolhoosi liikmete) lubatakse vaid kolhoosnikute üldkoosoleku otsuse alusel, mis on kinnitatud rajooni täitevkomitee poolt.

Kasvavat metsa antakse kolhoosimetsadest kolhoosnikute isiklikeks vajadusteks välja 50 protsendi võrra madalama hinnaga, kui seda on riikliku tähtsusega metsadest metsavarujatele väljaantava kasvava metsa müügitaksid. Loodusõnnetuste tagajärjel hävinenud kolhoosnikute elumajade ja majapidamishoonete ehitamiseks antakse metsa tasuta. Teistele kasutajatele aga suurendatakse riiklikke müügitakse 50 protsendi võrra. Kahjustatud puid, lamapuitu jne. võidakse müüa madalamate taksidega. Alandatud taksid määrab rajooni täitevkomitee.

Metsa raiumine võib toimuda ainult kolhoosi juhatuse poolt väljaantavate raiepiletite alusel. Kännuraha nõutakse sisse raiepileti väljaandmisel.

Kasvava metsa müügist saadud tulu (kännuraha) ja kolhoosi poolt müügiks ülestöötatud ja ümbertöötatud metsa taksihind (kännuraha) arvatakse kolhoosi jagamatusse fondi; see kantakse Põllumajanduspanka kapitaalmahutuste arvele ja seda kasutatakse esmajärjekorras töödeks kolhoosi metsamajanduses. Tulud, mis kolhoos saab tema poolt ülestöötatud ja ümbertöötatud puidu müügist, peale kasvava

metsa taksihinna (kännuraha), arvatakse kolhoosi rahaliseks tuluks ja kasutatakse vastavalt põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja 12. punkti nõuetele.

11. Kolhooside kui maakasutajate maapõuevarade kaevandamise õiguse suhtes teeb seadus täpselt vahet õiguse vahel kaevandada nn. üldlevinud maapõuevarasid (savi, liiv, kruus, kriit jne.) ja turbalademeid ühelt poolt ja õiguse vahel kaevandada mitteüldlevinud, sügaval maa sees asetsevad maapõuevarasid teiselt poolt.

Kolhoosidel ja teistel maakasutajatel on õigus kaevandada üldlevinud maapõuevarasid lahtisel viisil oma maja- pidamise vajadusteks.

Hoopis teisiti lahendatakse kolhooside mäetöõnduse küsimus väärismetallide maapõuevarade kaevandamise alal, mis asetsevad sügaval maa all ja mille töötlemiseks on vajalikud erilised seadmed. Põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja ega teised seadused ei näe ette kolhooside (nagu teistegi maakasutajate) õigust tegelda mäetöõndusega neile antud maal.

Maapõuevaradest rikastes kohtades (Donbass jt.) tegelesid minevikus mõned kolhoosid mäetöõndusega ja koondasid isegi sellele kogu oma tegevuse, mis aga sugugi ei vastanud kolhooside ülesandele ja eesmärkidele. NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu määrusega 22. oktoobrist 1938 «Põllumajandusliku tootmisega mitte seoses olevate tööstusettevõtete ebaseaduslikust rajamisest kolhooside juures»¹ pandi kolhoosidele ette viivitamatult lõpetada maapõuevarade kaevandamine ja likvideerida ettevõtted, mis pole seotud põllumajandusliku tootmisega.

Kolhoosidel on neile kinnistatud maadel lubatud toota turvast kolhooside isiklikeks vajadusteks: kütmiseks, allapanuks, põldude väetamiseks jne.

Selliste kohaliku tähtsusega üldlevinud kaeviste nagu liiv, savi jne. töötlemine kolhoosile kinnistatud maade piirides võib toimuda kolhoosi ja tema liikmete poolt ilma loa-täheta ja tasuta.

12. Igal kolhoosiperel võib olla isiklikus kasutuses väike õueaiamaatükk ja ta võib pidada seal abimajandit artelli põhikirjas ettenähtud suuruses. Vastavalt tüüppõhikirjale (2. p.) eraldatakse kolhoosimaadest igale kolhoosipererele isiklikuks kasutamiseks väike maatükk õueaiamaa näol

¹ «Известия» 23. oktoobrist 1938.

(köögiljajaed, puuvilja- ja marjaaed). See säte on kinnitatud NSV Liidu konstitutsioonis (7. §). Kolhoosipere õueaiamaal peetaval majandil võib olla ainult abimajandi iseloom.

Kolhoosiküla õueaiamaa majanduslikus määrangus on toimunud muutus, võrreldes üksiktalupoja majandi õueaiamaa määranguga.

Üsiktalupoja majandis täitis õueaiamaa väiketalumajandi keskuse osa: siin oli kogu elus ja eluta inventar maaharimiseks, kõik töö- ja produktiivloomad, kõik põllumajanduslikud tootmisriistad ja -vahendid, siin oli sageli rehi, rehealune jne. Kuni üldise kollektiviseerimiseni olid põllumajandusliku väiketootmise tingimustes õueaiamaad samasugused individuaalse maakasutamise ja individuaalse väikemajapidamise maad nagu põllumaagi.

Kolhoosikorra tingimustes on kogu põllumajandusliku tootmise keskus nihkunud kolhoosi, kus toimuvadki kõik tähtsamad põllumajandusliku tootmise protsessid. Kolhoosi ühiskondlikul maal organiseeritakse kolhoosi suur ühiskondlik majapidamine, õueaiamaal aga peetakse ainult kolhoosipere väikest abimajandit.

Kolhoosipere õueaiamaa kasutamise õigus, nagu ka kõigi muude maade kasutamise õigus NSV Liidus, on tuletatud riiklikust omandiõigusest maale. Ühtlasi on see tuletatud kolhooside ühiskondliku maakasutamise õigusest.

Kolhoosipere õueaiamaa kasutamise õiguse tuletatavus kolhoosi ühiskondliku maa kasutamise õigusest nähtub sellest, et tüüppõhikiri annab õueaiamaa kasutamise õiguse ainult sellele perele, kelle täiskasvanud liikmed on antud kolhoosi liikmed, ja sellest, et kolhoosipere saab õueaiamaa mitte vahetult riigilt, vaid kolhoosilt, kolhoosi õueaiamaafondist, mis on kolhoosile jäädavaks ja tasuta kasutamiseks kinnistatud maamassiivi orgaaniline koostisosa.

Seejuures on kolhoosipere õueaiamaa kasutamise õigus lahutamatu seotud kolhoosipere töövõimeliste liikmete pideva ja aktiivse osavõtuga kolhoosi ühismajapidamisest — esimene tingib teist. Õueaiamaa kasutamist kolhoosipere poolt vastavalt õueaiamaa sihtotstarbele kontrollib peale kohalike riigivõimuorganite (külanõukogud, rajooni, oblasti (krai) täitevkomiteed) ka vahetult kolhoos ise.

Kolhoosipere õueaiamaa kasutamise õiguse tekkimine ja lõppemine on lahutamatu seotud liikmeksolemisega kolhoosis.

Uuel kolhoosiperel tekib õueaiamaa kasutamise õigus koos vastava maatüki andmisega talle kolhoosi õueaiamaa-fondist.

Kolhoosipere õueaiamaa kasutamise õigus lõpeb järgmistel juhtudel:

1) kui kolhoosipere koosneb näilikest kolhoosnikuist, kes on ammugi irdunud kolhoosi elust ning on tegelikult lahkunud kolhoosi koosseisust;

2) kui kolhoosi kuuluvad kolhoosipere töövõimelised liikmed ei tööta välja neile kindlaksmääratud normipäevade kohustuslikku miinimumi;

3) kui kolhoosnik rendib õueaiamaa välja või annab selle edasi teistele isikutele.

Õueaiamaa kasutamise õigus antud kolhoosis lõpeb ka kolhoosipere ümberasumise korral (näiteks Kesk-Aasias vabariigisisel ümberasumisel uutesse, veega varustatud rajoonidesse, kus pered saavad uuesti õueaiamaad).

Lõpuks võib õueaiamaa kasutamise õigus lõppeda ka kolhoosipere väljasuremisel (s. t. kõigi tema liikmete surma korral). Sel juhul läheb õueaiamaa tagasi kolhoosi õueaiamaa-fondi.

1954. aastal kehtestati veel üks kolhoosiperelt õueaiamaa kasutamise õiguse ajutise äravõtmise juht. Süstemaatilise ja kuritahtliku põllumajandussaaduste riiklike müügikohustuste täitmisest kõrvalehoidmise eest võib rajooni täitevkomitee kolhoosiperelt ära võtta õueaiamaa kasutamise õiguse kuni kaheks aastaks. Õueaiamaa ja sellelt saadav saak antakse kolhoosi kasutusse. Äravõetud õueaiamaalt saadud saagi hinda maksuvõlglastele ei hüvitata.

Kolhoosipered võivad ka ise avaldada soovi õueaiamaa vähendamiseks või äraandmiseks. Sellise sooviavalduse alusel võib õueaiamaa vähendamine või äravõtmine toimuda ainult kolhoosi üldkoosoleku otsuse järgi, mis kuulub täitmisele alles pärast selle kinnitamist rajooni täitevkomitee poolt.

Partei ja valitsus omistavad kolhoosiperede õueaiamaa suuruse normeerimisele suure tähtsuse.

Vastavalt tüüpõhikirjale (2. p.) võib kolhoosipere isiklikus kasutuses oleva õueaiamaa suurus (arvestamata elamu all olevat maad) olla $\frac{1}{4}$ hektarist kuni $\frac{1}{2}$ hektarini, üksikuis rajoonides aga tõusta kuni 1 hektarini, olenevalt oblasti ja rajooni tingimustest. Sellè normi hulka ei kuulu maa, mis on eluhoonete all, kolhoosipere kõrvalhoonete all

olev maa aga tuleb arvestada õueaiamaa suuruse sisse. Puuvilja- ja marjaaiad olemasolu õueaiamaal ei anna kolhoosiperlele õigust lisa-õueaiamaa saamiseks.

Ettepanekud kolhoosiperede õueaiamaa suuruse kohta üksikuis vabariikides ja oblastites (kraides) esitati kolhoosidele vabariiklike ja oblastite (kraide) nõukogude ja parteiorganisatsioonide ühistes määrustes abinõude kohta põllumajandusliku artelli põhikirja väljatöötamiseks, läbiarutamiseks ja vastuvõtmiseks kolhooside poolt. Käesoleval ajal võib neid määrasi vajaduse korral muuta ainult NSV Liidu valitsuse loal.

Ühe või teise rajooni jaoks kehtestatud õueaiamaa suurus võetakse vastavate kolhooside põhikirja nende põhikirjade vastuvõtmisel kolhoosnikute üldkoosoleku poolt. Kui näiteks ühe või teise rajooni jaoks kehtestati kolhoosiperede õueaiamaa suuruseks 0,30 kuni 0,50 hektarit, siis see tähendab, et igal kolhoosiperel selles rajoonis on õigus säilitada ülaltähendatud piirides endale varem tema isiklikus kasutuses olev õueaiamaa, kui see asub asustatud punktis ning ei riku kolhoosi ühiskondliku maa ühtsust. Neilt kolhoosiperedelt, kelle õueaiamaatükid ületavad antud rajooni jaoks kehtestatud piirnõrmi, võetakse maksimaalset piirnõrmi ületav maa ära.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrusega 24. veebruarist 1948 «Eesti NSV kolhoositalude õueaiamaa suuruse, kolhoositalude isiklikus kasutuses olevate loomade arvu ja kolhooside ning kolhoosnikute mõningate soodustuste kohta» on Eesti NSV kolhoosiperede õueaiamaa suuruse piirnõrmi-deks määratud 0,25 kuni 0,60 hektarit. (Eesti NSV Teataja, 1948, 8, 35.)

Ühe kolhoosi territooriumil võivad kolhoosiperede õueaiamaad suuruselt erineda, kuid peavad kindlasti olema selle nõrmi piirides, mis on kehtestatud antud rajooni kohta.

Praktikas aga, nagu on juba öeldud eespool, rikuti tihti kolhoosiperede jaoks kehtestatud õueaiamaa norme.

ÜK(b)P Keskkomitee ja NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu 27. mai 1939. aasta määruses «Kaitseabinõudest kolhooside ühiskondlike maade ärajagamise vastu» nähti ette konkreetsed abinõud üleastumiste likvideerimiseks kolhoosiperede õueaiamaa suuruse osas.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee 19. septembri 1946. aasta määrus, mis nägi ette vajalikud abinõud kolhooside maakasutamise korrastamiseks terve-

kuna, puudutas ka kolhoosiperede õueaiamaa kasutamise küsimust.

Kolhoosiperetele antud õueaiamaa on määratud kasutamiseks köögiviljaaiana ja puuvilja- ning marjaaiana. Kolhoosiperel on õigus püstitada õueaiamaal väikesi ehitisi, mis teenindavad kolhoosipere abimajandit.

Neil juhtudel, kui kolhoosipere ei kasuta õueaiamaad selle sihtotstarbe järgi või jätab selle harimise hooletusse, on kolhoosi juhatus õigustatud ning kohustatud nõudma kolhoosiperelt, et ta kasutaks maad ranges vastavuses põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja nõuetega. Seda peab jälgima ka külanõukogu.

Vene NFSV Kesktäitevkomitee poolt 1. jaanuaril 1931 kinnitatud külanõukogude põhimääruses nähakse külanõukogu volituste hulgas ette, et ta «... jälgib maa ning kõlvikute õiget ja otstarbekat kasutamist nii kollektiiv- kui ka üksikmajandite poolt»¹.

Õueaiamaad tuleb kasutada abimajandi organiseerimiseks vahetult selle kolhoosipere poolt, kellele see on antud. Kolhoosiperel pole õigust anda maatükki oma soovi järgi edasi kellelegi teisele.

27. mai 1939. aasta määrus näeb ette range vastutuse õueaiamaa kasutamise õiguse edasiandmise eest.

Kolhoosnikud, kes on õueaiamaa välja rentinud või andnud selle teistele isikutele kasutada, kuuluvad kolhoosist väljaheitmisele ühes õueaiamaa äravõtmisega neilt (määruse 5. p.).

On keelatud õueaiamaal asetsevate viljapuu- ja marjaaedade, viinamarjaistanduste, lilleaedade ostmine ja müümine koos maaga, kuna sellised tehingud on riikliku maaomandiõiguse kõige jämedam rikkumine.

Üksikute noorte viljapuude, marjapõõsaste või istikute müük, kui need on maast välja kaevatud, on lubatud.

Praktiliselt on suure tähtsusega kolhoosipere õueaiamaal asetsevate isikliku omandiõiguse alusel kolhoosiperetele kuuluvate ehitiste müügi küsimus. Et kolhoosipere õueaiamaa kuulub kolhoosi ühtse maamassiivi koosseisu, siis sellel maatükil asetsevate hoonete kasutamise õigus ei tähenda veel maatüki kasutamise õigust ega ole seotud maatüki üleandmise õigusega hoone omandajale. Kolhoosnikul on õigus

¹ «Известия» 26. ja 28. veebruaril 1931.

õueaiamaale selle tõttu, et ta on kolhoosi liige. Seepärast ei või selline õigus tekkida hoonete ostu-müügi aktist isegi sel juhul mitte, kui ka ostja on kolhoosi liige. Õueaiamaal asetsevate hoonete üleandmisel teisele isikule tuleb maatüki enese üleandmise küsimus lahendada kolhoosi poolt.

Kolhoosiperel kui maakasutajal on kindlad kohustused riigi vastu mõnede põllumajandussaaduste müüginormide näol.

Kehtiva seaduse järgi maksustatakse kolhoosnike majandid põllumajandusmaksuga kindlate määrade järgi kolhoosipere isiklikus kasutuses oleva õueaiamaa ühelt sajandikult hektarilt, olenemata kolhoosnike majandi tulude üldsummast. Selline põllumajandusmaksuga maksustamise kord soodustab seda, et kolhoosnikud saaksid oma isiklikus omandis pidada loomi, muidugi põllumajandusliku artelli tüüpõhikirjas ettenähtud arvul. Ühtlasi stimuleerib selline maksustamise kord kolhoosnikuid õigemini kasutama õueaiamaad, kasvatama sellel väärtuslikumaid ja nii neile endile kui ka riigile kasulikumaid põllumajanduskultuure.

13. Kolhooslikku maakasutamist kaitstakse õiguslikult mitmel viisil: kriminaalõiguslikult, tsiviilõiguslikult ja administratiivõiguslikult.

Vastavalt ÜK(b)P Keskkomitee ja NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu määrusele 27. maist 1939 vaadatakse igasugusele katsele kärpida kolhoosi ühiskondlikke maid kolhoosniku isikliku majapidamise kasuks, samuti igasugusele õueaiamaade suurendamisele üle põllumajandusliku artelli põhikirjas ettenähtud määra kui kuriteole ja süüdlased võetakse kriminaalvastutusele.

Partei rajoonikomiteede sekretärid, rajooni täitevkomiteede esimehed, samuti teised partei- ja nõukogude töötajad, kes võimaldavad kolhooside ühiskondlike maade ärajaotamist ja kolhoosnike õueaiamaade mõõdete suurendamist üle põhikirjas ettenähtud määra, kuuluvad ametikohtadelt tagandamisele, parteist väljaheitmisele ja kriminaalvastutusele võtmisele.

Maa natsionaliseerimist käsitlevate seaduste rikkumine, mis avaldub (otse sel või varjatud kujul) maa ostus-müügis, eelmüügis, kinkimises ja pantimises, samuti maatükkide omavolilises vahetamises ja üldse igasuguses maakasutamiseõiguse seadusega keelatud võõrandamises, tunnistatakse kuriteoks ja süüdlased võetakse vastutusele

Vene NFSV Kriminaalkoodeksi § 87-a ja teiste liiduvabariikide kriminaalkoodeksite vastavate paragrahvide järgi.

Kolhoosile kuuluva maa omavolilist harimist isiklikes huvides tuleb kvalifitseerida kui omavoli Vene NFSV Kriminaalkoodeksi § 90 ja teiste liiduvabariikide kriminaalkoodeksite vastavate paragrahvide järgi. Neil juhtudel, kui ülaltähendatud teod pandi toime riigivõimu esindajate või kolhoosi juhtivate ametiisikute loal, tuleb need isikud võtta vastutusele Vene NFSV Kriminaalkoodeksi § 87-a ja teiste liiduvabariikide kriminaalkoodeksite vastavate paragrahvide järgi.

Isikud, kes on teadlikult kasutanud ebaseaduslikke lubasid selliseks maaharimiseks, tuleb kui kaasosalised võtta vastutusele kriminaalkoodeksi samade paragrahvide järgi. Omavoliliselt haaratud kolhoosimaadele tehtud külvid lähevad üle kolhoosile ilma kulude tasumiseta maa ebaseaduslikele kasutajatele.

Võimuesindajate ja ametiisikute tegevust, mis seisab lubade andmises kolhoosimaade kasutamiseks kasusaamise motiividel või muude isiklike huvide rahuldamiseks, tuleb kvalifitseerida kogumilt Vene NFSV Kriminaalkoodeksi § 87-a ja teiste liiduvabariikide kriminaalkoodeksite vastavate paragrahvide järgi ja ametialaseid kuritegusid käsitlevate kriminaalkoodeksite vastavate paragrahvide järgi. Omavolilist saagi koristamist isiklikeks vajadusteks kolhoosile kuuluvalt maalt kvalifitseeritakse kui sotsialistliku omandi riisumist.

Juhul kui kolhoosi maakasutamiseõiguse rikkumise tagajärjel on kolhoosile tekitatud varalist kahju, toimub kolhoosliku maakasutamise tsiviilõiguslik kaitse kõigepealt vastavalt Vene NFSV Tsiviilkoodeksi 403. ja 411. paragrahvile ja teiste liiduvabariikide tsiviilkoodeksite vastavatele paragrahvidele; see kaitse seisab tehtud kahju tasumises.

Kolhoosliku maakasutuse administratiivõiguslik kaitse seisab selles, et kolhooside kui maakasutajate rikutud õigused taastatakse võimuorganite juhtnööride järgi, s. t. kellegi poolt äravõetud kolhoosi maa tagastatakse kolhoosile vastava organi korraldusel ilma kohtuotsuseta. Üks administratiivõigusliku kaitse viise on see, et kõrgemad nõukogude organid tühistavad alluvate, kolhoose juhtivate organite ebaseaduslikud, kolhoosi õigusi piiravad määrused.

KONTROLLKÜSIMUSI

1. Millised on kolhooside õigused veeressurssidele neile kinnistatud maadel ja vee saamisele teistest allikatest?
2. Millised õigused on kolhoosil temale kinnistatud maal asuvale metsale (kolhoosi metsale)?
3. Millised on kolhooside õigused üldlevinud maapõuevaradele, mis leiduvad kolhoosile kinnistatud maamassiivil?
4. Milline kord kehtib kolhoosipere õueaiamaa kasutamise kohta?
5. Millistel juhtudel kaotab kolhoosipere õiguse õueaiamaale?
6. Millised on kolhoosipere kui maakasutaja kohustused riigi vastu?
7. Milliseid abinõusid on partei ja valitsus rakendanud kolhooside maakasutamise korrastamiseks?
8. Kuidas kaitseb nõukogude seadusandlus kolhooslikku maakasutust?

KUUES LOENG

KOLHOOSIDE OMANDIÕIGUS

1. Vastavalt NSV Liidu konstitutsiooni 5. paragrahvile esineb sotsialistlik omand NSV Liidus kas riikliku omandi (kogu rahva vara) või kooperatiivse-kolhoosliku omandi (üksikute kolhooside või kooperatiivsete koondiste omand) kujul. Kolhooslik omand on üksikute kolhooside omand. Seepärast nimetatakse kolhooslikku omandit erinevalt üldrahvalikust omandist grupiliseks omandiks. Sellel, et kolhoosi omand on grupiline omand, on oluline tähtsus.

Erinevus põllumajanduse ja tööstuse vahel ei seisa ainult selles, et töötingimused põllumajanduses erinevad töötingimustest tööstuses, vaid peamiselt selles, et tööstuses on tegemist tootmisvahendite ja toodangu üldrahvaliku omandiga, kuna põllumajanduses (kolhoosides) on tegemist mitte üldrahvaliku, vaid grupilise, kolhoosliku omandiga.

Kolhooslik omand on samuti sotsialistlik omand nagu riiklik omandiki, kuid see ei kuulu kogu rahvale, vaid üksikutele kolhoosidele.

Nõukogude võimu esimestel aastatel tekkis enamik kolhoose endiste mõisate baasil. Edaspidi aga, eriti aastail, millal võeti kursis üldisele kollektiviseerimisele, muutus kollektiivmajandite ülesehitus võimalikuks, nagu seda märgiti ka NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu ja Kesktäitevkomitee määruses 16. märtsist 1927 «Kollektiivmajandite kohta»¹, ainult talupoegade isetegevuse ja organiseeritud riikliku abi alusel.

Üldise kollektiviseerimise perioodil kujunes kolhooslik omand kõigepealt kolhoosi astuvatele isikutele kuuluvate põhiliste tootmisvahendite ühistamise tulemusena.

Seepärast muutus üldise kollektiviseerimise läbiviimisel

¹ NSV Liidu Töölis-Talupoegade Valitsuse Seaduste ja Korralduste Kogu (edaspidi LSKK) 1927, nr. 15, art. 161.

küsimus kolhoosliku omandi loomisest kolhoosi astujate vara ühistamise teel eriti tähtsaks ja kajastus üsna üksikasjaliselt NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu ja Kesktäitevkomitee poolt 1. märtsil 1930 kinnitatud põllumajandusliku artelli tüüpõhikirjas.¹

1935. aastast kehtestatud põllumajandusliku artelli tüüpõhikirjas² kajastusid kolhoosi astujate vara ühistamise küsimused veelgi täielikumalt. Vastavalt tüüpõhikirja 4. punktile kuuluvad ühistamisele kõik tööloomad, põhiline põllumajanduslik inventar (adrad, külvimasinad, äkked, niidumasinad, viljapeksumasinad), seemnetagavarad ja söödad ühistatud loomade pidamiseks vajalikus ulatuses. Peale selle ühistatakse majapidamishooned, mis on hädavaajalikud artellimajapidamise jaoks, samuti kõik põllumajandussaadusi ümbertöötavad ettevõtted.

Olenevalt kolhoosi astuva majandi jõukusest arvatakse veerand kuni pool tema ühistatud varast artelli jagamatusse fondi, ülejäänud osa aga — artelli liikmete osamakudeks.

Pärast kolhoosi astuvate isikute kolhoosi liikmeks vormistamist läheb ühistamisele kuuluv vara üle kolhoosi omandiks ja jääb tema täielikku valdusse.

Ühistamata ja kolhoosipere isiklikuks omandiks jäävad: isiklikud kariloomad ja põllumajanduslinnud, eluhooned, kõrvalhooned, mis on vajalikud kolhoosipere isiklike loomade pidamiseks, samuti põllumajanduslik väikeinventar, mis on vajalik õueaiamaa harimiseks.

Loomad, keda iga kolhoosipere võib jätta isiklikku omandusse, on määratud arvuliselt põllumajandusliku artelli tüüpõhikirja 5. punktis.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrusega 24. veebruarist 1948 lubatakse kolhoosiperedel Eesti NSV-s pidada isiklikus kasutuses 2 lehma, kuni 2 noorveist, üks emis ühes põrsastega — kui aga kolhoosi juhatuse leiab vajaliku olevat, siis 2 emist ühes põrsastega — kokku kuni 10 lammast ja kitse, piiramatul arvul kodulinde ja küülikuid ja kuni 20 mesipuud. Konkreetne loomade arv kolhoosiperedele igas üksikus kolhoosis määratakse kolhoosi põhikirja vastuvõtmisel.

¹ LSKK 1930, nr. 24, art. 255.

² Ilmunud eri brošüürina Tallinnas, 1949. Või vt. Kolhoosi aktivisti käsiraamat, lk. 128.

Pärast üldise kollektiviseerimise läbiviimist ei olnud kolhoosi astujate ühistatav vara enam kuigi tunduvaks kolhoosliku omandi täiendamise allikaks.

Materiaal-tehnilise ja rahalise abi osutamine kolhoosidele sotsialistliku riigi poolt mitte ainult nende tekkimise perioodil, vaid ka nende edasise arenemise ja tugevnemise käigus on kolhooside ülesehitamise üks marksistlik-leninlikke põhiprintsiipe.

Et aidata kaasa kolhooside massilisele ülesehitamisele, on valitsus ja partei võtnud tarvitusele abinõusid sovhooside ja kolhooside organiseerimise ja finantseerimise alal, traktorite ja põllumajandusmasinate tootmise alal, maa varustamise alal nendega masina-traktorijaamade kaudu jne.

Kolhooside finantseerimiseks assigneeriti juba 1927/28. a. 76 miljonit rubla, 1928/29. a. — 170 miljonit rubla, 1930. aastal — 473 miljonit rubla. Peale selle anti 65 miljonit rubla kollektiviseerimise fondi. Kolhoosidele anti soodustusi, mis suurendasid nende rahalisi ressursse 200 miljoni rubla võrra. Peale selle anti neile üle kulaklike majandite vara, väärtusega üle 400 miljoni rubla¹.

NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu ja Kesktäitevkomitee määrusega 16. märtsist 1927 «Kollektiivmajandite kohta» anti kolhoosidele jagamatu fondina tasuta kasutamiseks ja vabaks käsutamiseks kogu riigiorganite poolt neile antud vara: ehitised, melioratsiooniseadmed, istandused, põllumajanduslik inventar ja muu majapidamisvarustus, mis küll ei kuulunud põllumajanduslikele kollektiividele, kuid oli faktiliselt nende kasutuses või nende käes rendil. Peale selle anti kolhoosidele tasuta nende maadel asetsevad riiklike ettevõtete, asutuste ja kohalike nõukogude abiettevõtted. Ülaltähendatud riigivara anti kolhoosidele üle spetsiaalsete üleandmisaktidega. Kogu selle vara väärtus arvati tähtajata ja protsendita riikliku laenuna vastavate kollektiivmajandite jagamatusse fondi.

Tähtsaks kolhoosliku omandi tekkimise allikaks oli üldise kollektiviseerimise perioodil konfiskeeritud kulaklike majandite vara.

Seoses kolhooside ja sovhooside kasvuga tegi nõukogude võim 1929. aasta lõpul järsu pöörde kulakute piiramise ja väljatõrjumise poliitikalts nende kui klassi likvideerimise

¹ J. V. Stalin, Teosed, 12. köide, lk. 279.

poliitikale. 1930. aastal tühistati seadused maa rentimise ja tööjõu palkamise kohta talumajandeis. Tühistati kulakute likvideerimise keeld. Talupoegadel lubati konfiskeerida kulakuilt kolhoosidele loomi, masinaid ja muud inventari. Kulaklus eksproprieeriti, «... samuti nagu eksproprieeriti 1918. aastal kapitalistid tööstuse alal, ometi selle vahega, et kulakluse tootmisvahendid läksid seekord mitte riigi, vaid ühinenud talupoegade kätte, kolhooside kätte»¹.

NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu ja Kesktäitevkomitee määrusega 1. veebruarist 1930 «Abinõudest põllumajanduse sotsialistliku ümberkorraldamise tugevdamiseks üldise kollektiviseerimise rajoonides ja võitluseks kulaklusega»² tühistati seadused, mis lubasid maad rentida ja üksiktalundeis palgalist tööjõudu rakendada, ja anti kraide (oblastite) täitevkomiteedele ja autonoomsete vabariikide valitsustele õigus rakendada võitluses kulakluse vastu kõiki vajalikke abinõusid kuni kulakute vara täieliku konfiskeerimiseni ja nende väljasaatmiseni üksikute rajoonide, oblastite ja kraide piiridest.

Kulakuilt konfiskeeritud vara, välja arvatud see osa, mis läks kulakute kohustuste (võlgade) katteks riiklikele ja kooperatiivorganeile, anti kolhooside jagamatutesse fondidesse kolhoosi astuvate sulaste ja kehvikute osamaksuna.

Kolhoosidele anti üle üldise kollektiviseerimise perioodil kaotatud maaühingute vara. Maaühingud olid üksikmaja-pidajate organisatsioonid. Üldise kollektiviseerimise tingimustes, kui töötava talurahva põhimassid läksid kollektiivmajandesse, muutusid maaühingud liigseks ja 1930. aastal need kaotati. Seejuures anti maaühinguisse kuulunud talupoegadest organiseeritud kolhooside jagamatutesse fondidesse ühiskondlik kari, põllumajanduslik inventaar, laenutus-punktid, samuti likvideeritud maaühingute seemnekindlustusfondid.

Kolhoosid said suuri rahasummasid riigilt tagastamisele mittekuuluvate laenude ja toetuste näol. Peale selle jäid suured riigi rahasummad kolhoosidele nende võlgade kustutamise tõttu partei ja valitsuse erimääruste alusel. Näiteks võtsid NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu ja Kesktäitevkomitee 23. detsembril 1934 vastu erimääruse «Kolhoosidele kuni 1. jaanuarini 1933. a. antud põllumajanduslike

¹ UK(b)P ajalugu, Lühikursus, Tallinn, 1955, lk. 276.

² LSKK 1930, nr. 9, art. 105.

laenude kustutamise kohta»¹. Nende laenude üldsumma koos tasumata protsentidega oli 435 639 000 rubla.

Kolhoosidele riigi poolt antav rahaline abi tugevdas tõsiselt kolhooside majanduslikku jõudu.

Käesoleval ajal on kolhooside vara täienemise põhiallikaks nende liikmete kollektiivsel tööil põhinev kolhoosi materiaalsete väärtuste kasv. Seda kasvu iseloomustavad järgmised andmed. 1952. aasta alguseks olid kolhooside jagamatud fondid 1940. aastaga võrreldes suurenenud rohkem kui kaks korda. 1952. aastal suurenesid kolhooside rahalised tulud, võrreldes 1940. aastaga, 86,7 protsendi võrra.²

Näiteks Krasnodari krai Korenevskaja rajooni Kirovini nimelise kolhoosi tulud olid 1950. aastal 4 200 000 rubla, 1951. aastal — 7 miljonit rubla ja 1952. aastal — 8 800 000 rubla.³

Moskva oblasti Luhhovitsõ rajooni Stalini-nimelises kolhoosis saadi 1952. aastal 4 571 000 rubla, viisaastaku lõpüks aga tahetakse saada kuni 7 miljonit rubla tulu.⁴

Kolhoose peetakse ja arendatakse mitmeharuliste majapidamistena. Kolhoosliku omandi kasvu põhiallikaks on materiaalsete väärtuste tootmine kolhoosi majapidamise protsessides tehtava kollektiivse töö alusel.

Vastavalt NSV Liidu konstitutsiooni 7. paragrahvile võivad kolhoosidele kuuluda (olla kolhoosliku omandiõiguse objektideks) ühiskondlikud ettevõtted koos nende elusa ja eluta inventariga, kolhooside poolt toodetud saadused, ühiskondlikud ehitised. Kolhooside toodang on kolhoosliku omandiõiguse põhiobjekt.

Kolhoos kui sotsialistlik ettevõtte mitte ainult ei kasuta õigust olla ühtede või teiste objektide omanik, vaid ta on ka kohustatud omama teatud vara, et täita oma mitmesuguseid kohustusi riigi ees.

Loomade minimaalne arv kolhoosi farmides määrati seni kindlaks sõltuvalt kolhoosile riikliku aktiga kinnistatud põllu-, aia-, heina- ja karjamaa suurusest. Iga kolhoosi jaoks määrati riiklik loomakasvatuse arendamise plaan.

Kolhoosi plaani aluseks oli riiklik plaaniülesanne taime- ja loomakasvatuse alal. Riiklikus plaaniülesandes antud

¹ LSKK 1935, nr. 1, art. 1.

² «Социалистическое земледелие» 11. veebruarist 1953.

³ «Правда» 25. augustist 1953.

⁴ «Правда» 22. augustist 1953.

näitajad olid kolhoosile selleks miinimumiks, mis tuli kohustuslikus korras võtta kolhoosi antud aasta tootmisplaani.

NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu oma määruses 9. märtsist 1955 «Põllumajanduse planeerimise praktika muutmisest»¹ juhtisid tähelepanu meie põllumajanduse planeerimisel esinenud olulistele vigadele. Peamised vead seisid põllumajanduse planeerimise liigetsentraliseerimises, selles, et kolhoosidele planeeriti keskuselt ette kultuurid, mida külvata, ja nende külvipinna suurus, samuti loomade liigid ja arv farmides. Selline planeerimissüsteem aga ei arvestanud kohalikke tingimusi ja ei jätnud kolhoosidele võimalust oma initsiatiivi arendamiseks, oma tootmise ratsionaalsemaks juhtimiseks. Esinenud puuduste kõrvaldamiseks määrasid partei ja valitsus, et NSV Liidu Ministrite Nõukogu poolt kinnitatavas riiklikus põllumajanduse arendamise plaanis määratakse kindlaks ainult põllunduse ja loomakasvatuse saaduste varumise maht riiklike müügikohustuste osas, masina-traktorijaamade tööde eest makstava naturaaltasu osas ning kontraheerimis- ja kokkuostulepingute alusel äraantava toodangu osas sellises ulatuses, mis kindlustab elanikkonna vajaduste rahuldamise toiduainete ning tööstuse vajaduste rahuldamise toorainete järgi.

Need plaaniülesanded tehakse kolhoosidele teatavaks rajooni täitevkomitee poolt hiljemalt iga aasta esimeseks septembriks. Saadud plaaniülesannetes ei nähta uue korra kohaselt enam ette, milliseid kultuure ja kui palju peab kolhoos kasvatama ning milliseid loomi ja kui palju ta peab pidama. Seda otsustab iga kolhoos ise oma aasta-tootmisplaani koostamisel, arvestades seejuures kolhoosi võimalusi ja kohalikke tingimusi ning seda, et ta koostatud plaani alusel suudab täita riiklikud müügikohustused, kontraheerimis- ja kokkuostulepingud ning tasuda naturaaltasu masina-traktorijaama poolt tehtud tööde eest. Uus planeerimise kord lubab kolhoosidel arvestada kohalikke iseärasusi, tõstab kolhooside initsiatiivi ja ergutab neid kolhoosimaade paremale ärakasutamisele, eesmärgiga saada põllumajandusliku maa igalt hektarilt maksimaalne kogus toodangut.

Kolhoosi juhtivad töötajad, kes ei taga plaanide täitmist selle tõttu, et nad ei võta tarvitusele kõiki neist olenevaid abinõusid, kannavad selle eest vastutust kui ametiisikud.

¹ Ilmunud eri brošüürina Tallinnas, 1955. a.

Loomakasvatuse eduka arendamise tarvis on kolhoosli-
kuks omandiks — ja neid ehitatakse pidevalt juurde — tal-
lid, lehmalaudad, sigalad, lindlad, silotornid jne.

NLKP Keskkomitee 1955. aasta jaanuaripleenumi otsuses
«Loomakasvatussaaduste tootmise suurendamisest» tuuakse
esile rida kolhoosides loomakasvatushoonete ja silohoidlate
ehitamisel esinenud olulisi puudusi. Pleenum märkis:
«Heade loomakasvatushoonete puudus tekitab kolhoosidele
suurt kahju, vähendab loomakasvatuse produktiivsust ja
põhjustab kariloomade, eriti noorloomade lõpmist.»¹
Pleenum tegi kommunistliku partei keskkomiteedele, partei
krai- ja oblastikomiteedele, vabariikide ministrite nõukogu-
dele ja kohalikele tööraha saadikute nõukogudele üles-
andeks ette näha loomakasvatuse arendamise abinõudes
aastateks 1955—1960 loomakasvatushoonete püstitamine
niisuguses ulatuses, mis kindlustab kogu ühiskarja ärapai-
gutamise, ja silohoidlate ehitamise ulatuses, mis kindlustab
vajaduste rahuldamise. Selleks soovitab pleenum luua kol-
hoosides alalised ehitusbrigaadid, laialdaselt ära kasutada
kohalikke ehitusmaterjale ja kolhoosides, kus see on ots-
tarbekohane, rajada omad ehitusmaterjale tootvad ette-
võtted.

Omandiõiguse alusel kuuluvad kolhoosile põllumajandus-
lik inventar ja seadmed, samuti autod.

Ühismajapidamise huvid nõuavad selliste ehituste olemas-
olu, nagu põllulaagrid, kinnised viljapeksukohad, viljakui-
vatid jne., saagi säilitamiseks aga — aidad, laod, kuurid,
katusealused, heinaküünid ja muud laoruumid.

Peale selle kuuluvad kolhoosidele ruumid, kuhu on paigu-
tatud nende kultuurilise ja elukondliku teenindamise orga-
nid, samuti administratiivorganid.

Kolhoosidel pole õigust luua tööstusettevõtteid, mis pole
seotud põllumajandusega. Kolhooside omandiks võivad olla
hüdroelektrijaamad, veskid, õliveskid, meiereid ja juustu-
tehased, sepapajad ning muud ettevõtted ja töökojad.

Kuid need tööstused peavad olema abiettevõtte iseloo-
muga põhitootmise — taime- ja loomakasvatuse suhtes.

Põllumajandusega mitte seoses olevate tööstusettevõtete
olemasolu kolhoosides ei vasta kolhooside õigusvõimele,
mis on kindlaks määratud põllumajandusliku artelli tüüp-

¹ Loomakasvatussaaduste tootmise suurendamisest, Tallinn, 1955,
lk. 29.

põhikirjas ja seda täiendavas seadusandluses. Vaatamata sellele oli rea rajoonide kolhoosidel selliseid ettevõtteid.

Suure Isamaasõja eelseil aastail arenes laialdaselt seadusevastane tööstusettevõtete organiseerimine Rostovi, Moskva ja mõne teise oblasti kolhoosides.

Põllumajandusega mitte seoses olevate tööstusettevõtete rajamine kolhoosides tõmbas neid kõrvale nende põhitegevusest. Selliste ettevõtete organiseerimine on vastuolus põllumajandusliku artelli tüüppõhikirjaga.

Eesmärgiga lõpetada kolhoosides riigi- ja kolhoosivastane praktika organiseerida seda liiki ettevõtteid, tunnistas NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu 1938. aasta erimääruses «Põllumajandusliku tootmisega mitte seoses olevate tööstusettevõtete ebaseaduslikust rajamisest kolhooside juures» vajalikuks likvideerida kolhoosides sellised ettevõtted.

Need kolhooside ettevõtted anti rajoonide täitevkomiteede poolt üle kohalike riiklike ja kooperatiivsete organisatsioonide korraldusse. Üleandmise kord ja tingimused määrati kindlaks NSV Liidu valitsuse poolt kinnitatud juhendiga.

Kuid Suure Isamaasõja ajal ja pärast seda organiseeriti jälle mõnes kolhoosis seadusevastaselt põllumajandusega mitte seoses olevaid tööstusettevõtteid. Selline seadust rikuv ja kolhoose nende põhitegevusest kõrvale kiskuv teguviis tuleb lõpetada.

Praktikas esines juhte, et oma põhitegevuse kahjuks tegelesid kolhoosid telliskivide ja katusekivide tootmisega mitte ainult oma majandi vajadusteks, vaid ka müügiks.

NLKP Keskkomitee septembripleenum andis direktiivi suurendada kohaliku ja kooperatiivse tööstuse ettevõtteis telliskivide, katusekivide ja lubja tootmist kolhoosidele müümiseks. Samaaegselt soovitati kolhoosidele, kui see on majanduslikult otstarbekohane, valmistada telliskive, katusekive ja lubja oma tööjõu ja omade vahenditega.

Oma teoses «Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus» näitas J. V. Stalin, kui ekslik oli mõnede majandusteadlaste ettepanek müüa traktoreid ja muid masina-traktori jaama masinaid kolhoosidele.

Sotsialismi ülesehitamise kogemused NSV Liidus näitavad, et põllumajandusliku tootmise põhiliste riistade koondamine masina-traktori jaamade kätte, s. t. riigi omandiks, on ainuke vahend, mis kindlustab kolhoositootmise kiire kasvutempo.

Kolhoos kui kooperatiivse tootmise iseloomuga sotsialist-

lik ettevõtte peab kasutama oma õigusi omandi suhtes nii, et ta, lähtudes riigi plaanilistest ülesannetest, kindlustab oma ühismajapidamise laiendatud taastootmise.

2. Õigus käsutada kolhoosi omandit kuulub kolhoosile endale. Seda õigust rakendavad kolhoosid oma valitsemisorganite — kolhoosnikute üldkoosoleku ja kolhoosi juhatuse kaudu.

Kogu kolhoosi omandit käsutab kolhoosnikute üldkoosolek — kolhoosi kõrgeim juhtimisorgan. Üldkoosolek kinnitab tootmisplaani, tulude-kulude eelarve, määrab vastavalt põhikirjale fondide suuruse ja normipäeva eest kolhoosnikutele antava toiduainete ja raha määra. Üldkoosolek otsustab vara müümise ja soetamise küsimused.

Üldkoosoleku otsuste täitmine kolhoosliku omandi käsutamise alal pannakse kolhoosi juhatusele.

Kolhoosi juhatus vastutab üldkoosoleku ees artelli töö eest ja artelli riiklike kohustuste täitmise eest. Üldkoosoleku poolt ettenäidatud piirides käsutab kolhoosi juhatus kolhoosi naturaali- ja rahalisi tulusid. Rahalisi tulusid võib kolhoosi juhatus kulutada ainult vastavalt kolhoosi üldkoosoleku poolt kinnitatud tulude-kulude eelarvele.

Kolhoosi juhatus annab kolhoosnikutele avanssi, samuti ka toiduaineid ja raha normipäevade eest vastavalt üldkoosoleku otsusele.

Kolhoosi esimehe korraldused kõigi arvelduste kohta, kui need pole vastuolus põhikirjaga ja toetuvad üldkoosolekute seaduslikele otsustele, on kohustuslikud kõigile kolhoosi ametiisikutele ja kolhoosi liikmetele.

Kolhoosnikute üldkoosolekute otsused ja kolhoosi juhatuse ja esimehe tegevus kolhoosi omandi käsutamise, naturaalse ja rahaliste tulude jaotamise, samuti nende teatud osa võõrandamise või eraldamise alal peavad õigesti ühendama ühiskondlikud ja isiklikud huvid kolhoosis.

Eriti tähtis kolhoosi omandi käsutamisel on kolhoosi tulude jaotamine, s. t. kolhoosi aastase tegevuse tulemusena saadud kolhoosi toodangu ja raha käsutamine (kolhoosi tulude jaotamise kohta vt. kaheteistkümnendat loengut).

Oma omandi üksikuid objekte võib kolhoos anda kolhoosnikute kasutada põhikirjas ettenähtud korras.

Näiteks annab kolhoosi juhatus kolhoosnikute isiklike vajaduste tarbeks neile tasu eest kasutada kolhoosi hobuseid.

Vastavalt NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaadi selektusele 8. maist 1935 põllumajandusliku artelli põhikirja III osa 4. punkti kohta võetakse hobuste kasutada andmisel artelli liikmete isiklikeks vajadusteks sõitude eest turule, võõrsile ja õueaiamaa harimise eest tasu. Ülejäänud juhtudel, nagu sõitudeks haiglasse, metsa puude järele jne., antakse hobuseid artelli liikmetele kasutada tasuta.¹

Valitsuse määrustes ettenähtud juhtudel annavad kolhoosid ümberasumise korras kolhoosist lahkuvaile kolhoosnikutele (uute kolhooside organiseerimiseks või asumiskohtades vanade juurde asumiseks) neile kuuluva osa kolhoosi omandist, kaasa arvatud tootmise põhivahendid ja kolhoosi fondid. See on üks põhiprintsiipi, mille alusel toimub vabariigisisene kolhoosnikute ümberasumine Kesk-Aasia ja Taga-Kaukaasia vabariikides.

Väikeste kolhooside ühinemisel võetakse ühinevate kolhooside raha ja muud väärtused vastu ühendatud kolhoosi uuesti valitud juhatuse ja revisjonikomisjoni poolt ja need moodustavad ühendatud kolhoosi vara.

Kolhooside ühismajapidamise igakülgseks tugevdamiseks ja arendamiseks on vaja kindlustada nende ühiskondliku jõukuse — tulude, jagamatu fondi ja teiste fondide, ehitiste, loomade ja inventari — edasine kasv.

Kolhoos kui juriidiline isik astub oma tegevuses kohustusi kaasa toovatesse suhetesse riiklike ja kooperatiivsete organisatsioonidega, kolhoosidega ja üksikute kodanikega ning kannab nende kohustuste järgi varalist vastutust.

Kui kolhoos ei täida oma kohustusi määratud tähtjaks, võidakse kõik see, mis arvestatakse nende kohustuste kustutamise arvele, temalt seadusega ettenähtud korras sisse nõuda.

Oma kohustuste eest vastutab kolhoos kogu oma varaga, välja arvatud see osa, millele seaduse järgi ei või pöörata sissenõudmist. Sellise vara üksikasjaline loetelu määratakse liiduvabariikliku seadusandlusega.

Vastavalt NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu ja Kesktäitevkomitee määrusele 25. juunist 1932 «Revolutsioonilisest seaduslikkusest»² on kohalikud nõukogude ja prokuratuuriorganid kohustatud võtma rangele vastutusele

¹ Vt. Справочник по законодательству для судебно-прокурорских работников, том. II, Москва, 1949, lk. 176.

² LSKK 1932, nr. 50, art. 298.

ametiisikud, kes on süüdi kolhooside vara ja rahasummade omavolilises käsutamises. Kuid Suure Isamaasõja aastail mõned rajoonide nõukogude, partei- ja maaorganite töötajad, selle asemel, et rangelt kaitsta kolhoosi ühiskondlikku vara, rikkusid jämedalt nõukogude seadusi ja, kuritarvitades oma teenistuslikku seisundit, käsutasid seadusevastaselt kolhooside vara, kolhooside naturaali- ja rahalisi tulusid, sundides kolhooside esimehi ja juhatusi tasuta või väga madala hinna eest ära andma kolhoosile kuuluvat vara, loomi ja toiduaineid.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee 19. septembri 1946. aasta määruses «Abinõudest põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumiste likvideerimiseks kolhoosides» on tähendatud, et nõukogude, partei- ja maaorganite töötajad ja kolhooside esimehed, kes on süüdi kolhoosi vara seadusevastases käsutamises, tagandatakse nende ametikohtadelt ja antakse kohtu alla kui seaduserikkujad ja kolhoosikorra vaenlased. Vabariikide, kraide ja oblastite nõukogude ja parteiorganitele pandi ette kindlustada kolhoosidelt seadusevastaselt võõrandatud vara, loomade ja raha tagastamine kolhoosidele ja võtta tarvitusele vajalikud abinõud konkreetsete süüdlaste suhtes.

Kriminaalvastutuse ähvardusel on keelatud nõuda kolhoosidelt vilja, toiduaineid ja raha mitmesuguste organisatsioonide vajadusteks, samuti lõunate, nõupidamiste, pidustuste korraldamiseks, rajooni ehituste finantseerimiseks jne.

Viimaseil aastail läbiviidud kolhooside organisatsioonilise majandusliku tugevdamise ja kohalike organite poolt kolhoosides tehtud töö tagajärjel on vähenenud põllumajandusliku artelli tüüpõhikirja rikkumise juhud.

Seoses sellega on saavutanud tunduva kasvu ka kolhooside ühismajapidamine.

Kuid siiski esineb veel mõnedes kolhoosides põllumajandusliku artelli tüüpõhikirja rikkumise fakte.

Kolhoosliku omandi kaitsmise alal on vaja sisse seada range kord.

KONTROLLKÜSIMUSI

1. Mida mõistetakse kolhoosliku omandi all?
2. Milliseid kolhoosliku omandi tekkimise allikaid teate?
3. Mis võib kolhoosile kuuluda omandiõiguse alusel?
4. Kes ja kuidas käsutab kolhoosi omandit?

KOLHOOSIDE OMANDIÕIGUS

(lõpp)

3. Kolhoosides loodavatel fondidel on oma kindel sihtots-tarve, oma tekkimise, edasise täienemise ja uuenemise allikad, samuti kindel kord nende kulutamiseks.

Kolhoosi fondide arv, suurus ja iga fondi loomise kord, samuti nende otstarve määratakse põllumajandusliku artelli tüüppõhikirjaga.

Eraldamised kolhoosi fondidesse toimuvad kolhoosnike üldkoosolekute otsuste alusel vastavalt põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja nõuetele.

Juba kolhoosi organiseerimisel, kolhoosi astujate vara ühistamisel moodustatakse jagamatu fond ja osamaksufond; kummalgi neist on oma erinev õiguslik seisund.

Peale jagamatu ja osamaksufondi luuakse kolhoosis vastavalt põhikirjale seemne-, sööda- ja muud fondid.

Jagamatu fond luuakse kolhoosis kolhoosi kui sotsialistliku majandi majandusliku stabiilsuse kindlustamiseks, edasiarendamiseks ja tugevdamiseks.

Jagamatu fondi moodustavad:

- 1) osa kolhoosi astujate ühistatud vara maksumusest;
- 2) kolhoosi astujate sisseastumismaksud;
- 3) iga-aastased eraldamised kolhoosi rahalistest tuludest vastavalt põllumajandusliku artelli põhikirja 12. punktile;
- 4) loomade juurdesünni ja juurdekasvu väärtus;
- 5) akumulatsioon ehitustest ja kolhoosi tarbeks valmistatud tootmisvahenditest;
- 6) kolhoosi tasuta saadud summad ja vara.

Erinevalt osamaksufondist on kolhoosi jagamatu fond üsna suure liikuvusega.

Jagamatu fondi iseloomustab selle pidev kasv. 1940. aastaga võrreldes suurenesid kolhooside jagamatud fondid 1952. aasta alguseks enam kui kahekordseks.

Kolhoosi jagamatu fond tekib koos kolhoosi enese tekkimisega. Selle moodustab osa kolhoosi astujate ühistatud varast. Vastavalt põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja

10. punktile arvatakse jagamatusse fondi $\frac{1}{4}$ kuni $\frac{1}{2}$ artelli liikmete ühistatud vara maksumusest.

Jagamatu fond kujuneb samuti kolhoosi astujate sisseastumismaksude arvel.

Vastavalt põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja 9. punktile peavad kolhoosi astujad maksma sisseastumismaksuna 20 kuni 40 rubla rahas pere kohta, olenevalt majandi jõukusest. Talupojapere poolt kolhoosi astumisel makstud sisseastumismaksu summa edaspidi muutmisele ei allu. See kohustus tekib ühekordselt.

Vastavalt põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja 12. punktile täiendavad kolhoosid igal aastal oma jagamatuid fonde aasta jooksul saadud rahaliste tulude arvel. Kolhooside rahalistest tuludest arvatakse igal aastal jagamatusse fondi mitte alla 15 ja mitte üle 20 protsendi.

Pärast seda, kui töötava talurahva põhimassid on ühinenud kolhoosidesse, on jagamatu fondi moodustamise põhi- allikateks: iga-aastased eraldamised kolhoosi rahalistest tuludest, loomade juurdesünni ja juurdekasvu maksumus, samuti kolhoosi poolt valmistatud materjalide maksumus, ehitustesse mahutatud kolhoosnikute töö ja teiste kolhoosi tarbeks valmistatud tootmisvahendite maksumus. Kolhoosnikute tööga püstitatud ehitiste maksumus on väga suureks kolhooside jagamatute fondide iga-aastase täiendamise allikaks.

Riikliku Kindlustuse poolt kolhoosidele kindlustatud vara hävimise puhul makstavad summad arvatakse jagamatusse fondi. Praktikas tekib samuti küsimus, kuidas toimida jagamatusse fondi eraldamisega summadest, mis on saadud produktiiv- ja tööloomade, loomakasvatussaaduste ning loomade tapmisel saadud toiduainete realiseerimisest kolhoosikaubanduse korras, siis, kui kolhoos pole täitnud plaani mingisuguse loomaliigi alal. Neil juhtudel tuleb ülahtähendatud sissetulekutest arvata kolhoosi jagamatusse fondi ja kanda Põllumajanduspanka kapitaalvahutuste arvele raha sellisel hulgal, mis täiesti tagab iga liiki loomade arvulise plaani täitmise.

Mis aga puutub ülejäänud summadesse, mis on saadud ülahtähendatud korras, siis need kuuluvad jaotamisele vastavalt põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja 18. punktile.

Mõnikord tekib kolhoosis vajadus müüa osa töö- ja produktiivloomi, nii täiskasvanuid kui ka noorkarja, et asendada need paremate loomade ja tõuloomadega.

Töö- ja produktiivloomade realiseerimisest saadud summad tuleb neil juhtudel kanda täielikult Põllumajanduspanka kolhoosi kapitaalmahutuste arvele.

Mis aga puutub summadesse, mis kolhoos on saanud loomakasvatussaaduste realiseerimisest, riiklike normikohustuste katteks ja riikliku kokkuostu korras müüdnud produktiivloomade eest või üleplaaniliste produktiiv- ja tööloomade müügist või mõnel teisel juhul, siis need rahasummad jaotatakse selles korras, milline on ette nähtud põllumajandusliku artelli põhikirja 12. punktis.

Kohalikud riigivõimuorganid peavad süstemaatiliselt kontrollima, kas kolhoosid peavad kinni põllumajandusliku artelli tüüppõhikirjas ettenähtud korrast jagamatu fondi moodustamise, hoidmise ja kulutamise kohta.

Kolhoosid peavad hoidma Põllumajanduspanga osakonnas, seal aga, kus seda pole, Riigipanga osakonnas kapitaalmahutuste arvel kõik vabad rahasummad, mis on määratud kapitaalmahutusteks, ja nimelt: sisseastumismaksud, eraldamised rahalistest tuludest jagamatusse fondi, kindlustushüvitused, tootmisvahendite müügist saadud summad jne.

Eraldamised rahalistest tuludest jagamatusse fondi tuleb kanda kapitaalmahutuste arvele sedamööda, kuidas tulud laekuvad, teised summad nende kättesaamise järgi. Jagamatu fondi summasid on kolhoosidel õigus kulutada ainult kapitaalkulutusteks ranges vastavuses põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja nõuetega, kolhoosnikute üldkoosoleku poolt kinnitatud tootmisplaaniga ja kolhoosi tulude-kulude eelarvega. Kolhoosi kirjaliku nõudmise alusel, mis on varustatud kolhoosi esimehe ja arvepidaja (raamatupidaja) allkirjaga, on Põllumajanduspanga osakond kohustatud nendeks eesmärkideks ja kolhoosi tulude-kulude eelarves märgitud suuruses kolhoosile takistamatult välja andma pangas hoitavaid jagamatu fondi summasid. Kuni tulude-kulude eelarve kinnitamiseni antakse ülaltähendatud summasid kolhoosidele välja kolhoosnikute üldkoosoleku otsuse alusel.

Üldkoosoleku otsuse alusel annab Põllumajanduspank kolhoosile ajutise laenuna summasid tema kapitaalmahutuste arvelt ka jooksvateks kuludeks, mis pole seotud kapitaalmahutusega, näiteks seemnete, sööda ja väetiste ostmiseks, loomade ravimiseks, võitluseks põllumajanduslike kahjurite vastu ja muudeks tootmisvajadusteks. Kapitaalmahu-

tuste arvelt ülaltähendatud vajadusteks võetud summad tuleb kolhoosil kohustuslikult tasuda tähtaegadel, mis on määratud kolhoosi juhatuse poolt kooskõlastatult Põllumajanduspanga osakonnaga.

Kolhoosil on õigus kulutada jagamatu fondi summasid ainult selleks otstarbeks, milleks need olid määratud.

Vastavalt partei XIX kongressi direktiividele NSV Liidu arendamise viienda viie aasta plaani kohta aastais 1951—1955 on vaja kindlustada kolhooside kapitaalvahetuste suunamine esmajärjekorras kolhooside ühismajapidamise arendamisele — majapidamishoonete, loomakasvatustubade, niisutus- ja kuivenduskanalite ja veekogude ehitamisele, maade puhastamisele võsast, põllukaitse-metsaribade istutamisele, kolhooside elektriijaamade ja teiste ehituste loomisele, mis on vajalikud kolhooside ühismajapidamise edukaks arendamiseks ning kolhooside ja kolhoosnike tulude suurendamiseks.

NLKP Keskkomitee septembripleenum (1953. a.) märkis oma otsuses, et kolhoosidel, sedamööda kuidas kasvab nende ühismajapidamine, on täielik võimalus kasutada osa oma tuludest lasteaedade, -sõimede ja sünnitusmajade ehitamiseks, et luua naiskolhoosnikele paremad tingimused töötamiseks kolhoositootmises ja aktiivsemaks osavõtmiseks ühiskondlikust elust.

Majanduslikult tugevnenud kolhoosidel on võimalus ja nad peavad eraldama vajalikud summad ka klubide ja muude kultuurhariduslike asutuste ehitamiseks.

Kolhoosi jagamatu fondi summade kulutamine vastuolus tüüpõhikirjaga on lubamatu.

Isikud, kes on lubanud kolhoosi jagamatu fondi summade kulutamist kolhoosnike isikliku riigilaenu tellimiseks, maksude ja muude maksete tasumiseks, mis on saada kolhoosiperedelt, samuti teiste kolhooside võlgnevuse kustutamiseks, tuleb võtta kohtulikule vastutusele kui kolhoosi omandi riisujad.

Kolhoosi juhatusel on õigus kulutada jagamatu fondi summasid, nagu kolhoosi midki vahendeid, ainult vastavalt üldkoosolekute otsustele, mis peavad olema täielikus kooskõlas põllumajandusliku artelli tüüpõhikirja sätetega. Kolhoosnike üldkoosoleku seadusevastased otsused kolhoosi jagamatu fondi käsutamise kohta, nagu ka igasugused seadusevastased otsused kolhoosi teiste fondide kohta, tuleb täitmisel peatada ja tühistada.

Kolhoosi osamaksufondi moodustab osa kolhoosi astujate ühistatud vara maksumusest. Erinevalt jagamatust fondist võidakse osamaksufondi arvatud summad kolhoosnikutele nende kolhoosist lahkumise puhul rahas välja maksta, kusjuures lõpparve lahkujaga tehakse üldreeglina pärast majandusaasta lõppemist.

Kolhoosnikute osamaksud on osamaksufondi kujunemise ainsaks allikaks.

Kolhoosi osamaksufond täieneb ühistamisele kuuluvat vara omavate uute liikmete kolhoosi astumisel. Pärast kollektiviseerimise lõpuleviimist pole osamaksufondi täienemine enam kuigi suur. Käesoleval ajal täienevad kolhoosid uute liikmetega peamiselt kolhoosnikute laste arvel, kes on saanud 16 aastat vanaks. Need uued liikmed ei maksa osamaksu, sest kolhoosiperes, kuhu nad kuuluvad, ei ole ega tohigi olla ühistamisele kuuluvat vara: kolhoosiperel võib isiklikuks omandiks olla ainult tüüppõhikirjaga lubatud vara, see aga ei kuulu ühistamisele.

Tulude jaotamise käigus kolhoosid loovad, täiendavad ja uuendavad põhikirjas ettenähtud seemne-, sööda- ja teisi fonde.

Põhikirjas ettenähtud fonde on kolhoos kindlaksmääratud korras kohustatud looma, sest nende fondideta ei ole võimalik õigesti lahendada kolhoosi ühiskondlike huvide ja kolhoosnikute isiklike huvide ühendamise küsimust. Ainult kolhoosi ühismajapidamise maksimaalsel tugevnemisel ja arenemisel võivad kolhoosnikute isiklikud huvid leida kõige täielikuma rahuldamise.

Tüüppõhikirja 11. punkt kohustab iga kolhoosi looma seemnefondi, mis täielikult kataks seemne aastase vajaduse.

Partei XIX kongress andis direktiivi parandada põllumajanduskultuuride seemnekasvatust kolhoosides ja sovhoosides.

Kongress osutas vajadusele juurutada tootmisse saagirikkamaid teraviljakultuure, saagirikkamaid ja varem valmivaid puuvillasorte, kõrgema suhkrusisaldusega suhkrupeedisorte, suure õlisisaldusega päevalillesorte, samuti luua põllumajanduskultuuride uusi sorte niisutatavatel maadel käsvatamiseks.

Seemnefondi salvestamine peab toimuma valitud sordi-seemnega eeskätt seemnepõldude saagist, lähtudes agrotehnilistest külvinormidest. Kui valitud sordiseemet ei saada seemnepõldudelt piisavalt, salvestatakse seemnefond kõige

saagirikkamatelt üldpõldudelt kogutud valitud seemnest enne teravilja riikliku müügikohustuse täitmist.

Seemne salvestamine järgmise aasta külviplaani täitmiseks peab igas kolhoosis olema lõpetatud hiljemalt kuu aja jooksul pärast antud kultuuri koristamise algust.

Vastavalt kehtivale seadusandlusele luuakse järgmise aasta suvivilja külvi seemnefond jooksva aasta lõikusest. Samasugune kord on paljudel juhtudel kehtiv ka talivilja külvi seemnefondi loomiseks.

Kolhoosi seemnefondi salvestatav vili tuleb arvele võtta ja säilitada eraldi teistest naturaalfondidest, sealhulgas ka seemnekindlustusfondist. Kolhoosi iga kultuuri seemnefondi peab laohoidja vastu võtma eri akti järgi, milles näidatakse seemne hulk, kvaliteet ja sort.

Seemnefondi ülesandeks on anda piisavalt seemet kolhoosi külvide jaoks. Seepärast pole kolhoosil õigust kulutada seemnefondi mitte mingisuguseks muuks vajaduseks. Kolhoosi esimehel on õigus anda korraldusi seemne brigaadidele külvamiseks väljaandmise kohta, vastavalt nende brigaadide külviplaanile ja antud seemne külvinormile. Seemne säilitamise ja õige kulutamise eest brigaadis, kus toimub külv, vastutab brigadiir.

Tuleb otsustavalt likvideerida külvinormide vähendamise faktid, sest külvinormi vähendamine määrab juba ette ära väikese saagi saamise.

Töötajad, kes on külvinorme vähendanud, võetakse rangetele vastutusele.

Seemnekindlustusfond luuakse kolhoosi seemnevajaduse katteks ikalduse puhul.

Vastavalt põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja 11. punktile luuakse seemnekindlustusfond 10—15 protsendi suuruses aastasest tarvidusest.

Seemnekindlustusfond tuleb igal aastal uuendada ja seda võib kulutada ainult külvide hävimise puhul ikalduse tõttu.

Kuid kolhoosides saadakse seemnekindlustusfondi ülesandeist mõnikord valesti aru. Näiteks kui kogu talivilil on talve hästi üle elanud ja kevadel pole vaja taliviljapõlde uuesti üle külvata, peetakse võimalikuks kulutada seemnekindlustusfondi muudeks vajadusteks.

Seemnekindlustusfondi kulutamine mitte selle otsese sihtotstarbe kohaselt on igal juhul tüüppõhikirja jäme rikumine. Isikud, kes on süüdi seemnekindlustusfondi pilla-

mises, tuleb võtta vastutusele, sest see fond on tüüpõhikirja järgi puutumatu.

Kolhoosi söödafond luuakse kolhoosi loomade kindlustamiseks söödaga. Söödafondi määr peab vastama kolhoosi söödavajadusele olemasoleva karja, samuti juurdesündivate ja karja täiendamiseks juurdemuretsetavate loomade söötmiseks.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomitee määrusega «Meie maal loomakasvatuse edasiarendamise ning kolhoosnike, tööliste ja teenistujate majapidamistele määratavate loomakasvatussaaduste kohustuslike müüginormide alandamise abinõudest» on pandud NSV Liidu Põllumajanduse Ministeeriumi ning kohalike nõukogude ja põlumajandusorganite peale ülesanne kindlustada söödateravilja külvipinna laiendamist kolhoosides ning sisse seada range kontroll söödateraviljafondide loomise ja õige kasutamise üle kolhoosides, samuti võtta tarvitusele abinõud seemnekasvatuse alal valitseva olukorra parandamiseks ja kaunviljakultuuride — suvi- ja taliviki, põldoa, herne, põisherne, seaherne ja teiste kultuuride seemnete paljundamise kiirendamiseks.

Praktikas esineb juhte, et kolhoosid ei loo söödafondi vajalikus suuruses, mis on põhikirja ja seda täiendava seadusandluse otsene rikkumine.

Farmides ja brigaadides vastutavad söötade õige kasutamise eest farmijuhatajad ja brigadiirid.

Söödafondi tuleb kasutada ranges vastavuses selle otsele sihtotstarbele. Süüdlased söödafondide ebaseaduslikus kulutamises võetakse kriminaalvastutusele.

Söödakindlustusfondi loob kolhoos söödapuuduse ärahoidmiseks ikalduse puhul. Kolhoos on õigustatud ning kohustatud looma selle fondi kolhoosi söödaressursside arvel pärast riiklike kohustuste täitmist ja söödafondi loomist.

Vastavalt põllumajandusliku artelli tüüpõhikirja 11. punktile luuakse söödakindlustusfond 10—15 protsendi ulatuses aastasest söödavajadusest.

Kolhoosid on kohustatud söödakindlustusfondi arvatud söötasid nõuetekohaselt säilitama. Kolhooside poolt söödakindlustusfondi eraldatud söödad tuleb iga aasta uuendada. Kolhoosi söödakindlustusfond on puutumatu ja seda võib kolhoos kulutada ainult söödapuuduse korral.

Söödafond ja söödakindlustusfond tuleb arvele võtta ja säilitada eraldi.

Naturaalfondi eraldatakse saadusi ka kolhoosnikutelt, töölistelt ja teenistujatelt kontraheerimise korras saadavate 6 kuu kuni ühe aasta vanuste noorveiste eest tasumiseks natuuras.

Kolhoosid tasuvad kolhoosnikutele, töölistele ja teenistujatele iga kolhoosile loomakasvatusfarmide täiendamiseks antud noorloomade eest selle noorloomade maksumuse riiklike kokkuostuhindade järgi. Peale selle annab kolhoos üldkoosoleku otsuse järgi pärast teravilja riikliku müügikohustuse täitmist noorloomade andjale äraantud vasika iga eluskaalu kilogrammi eest ühe kilogrammi teravilja või 10 kilogrammi koresööta, ümberarvestatult heinale, või võtab iga äraantud üle 6 kuu vanuse noorloomade eest enda peale vasika andnud kolhoosipere lihamüügikohustuse tasumise, kuid mitte rohkem kui kolhoosiperele määratud aastase lihamüügikohustuse ulatuses.

Raha noorloomade eest tasumiseks võtab kolhoos jagamatust fondist. Täiendav tasumine natuuras nende noorloomade eest teeb vajalikuks kolhoosis kas või lühiajalise, kuid eri naturaalfondi loomise noorloomade ostukulude katteks. Selle fondi suurus peab olema küllaldane kolhoosi ostuplaani täitmiseks:

Abistamisfond luuakse invaliidide, raukade, ajutiselt töövõime kaotanute ja sõjaväelaste puudustkannatavate perekondade abistamiseks, lastesõimede ja vaeslaste ülalpidamiseks (põhikirja p. 11).

Vastavalt NSV Liidu Konstitutsiooni 120. paragrahvile on NSV Liidu kodanikel õigus ainelisele kindlustusele vanaduses, samuti haiguse ja töövõime kaotamise korral. Töölistele ja teenistujatele kindlustatakse see õigus riikliku sotsiaalkindlustuse organiseerimisega riigi kulul, kolhoosnikutele aga ülaltähendatud fondiga, mis luuakse üldkoosoleku otsuse järgi kolhoosi naturaaltuludest. See fond luuakse mitte enam kui 2 protsendi suurusel kolhoosi kogutoodangust.

Väikese teravilja külvipinnaga kolhoosides võidakse see fond vastavalt üldkoosoleku otsusele luua nende rahaliste tulude arvel, mis kolhoos saab puuvilla, tubaka ja teiste tehniliste kultuuride müügist riigile. Sel juhul ei tohi abistamisfond ületada 2 protsenti ülaltähendatud kultuuride üldtoodangu maksumusest.¹

¹ LSKK 1937, nr. 54, art. 232.

Kolhoosi kaadri ettevalmistamiseks, lastesõimede organiseerimiseks, raadio ostmiseks jne. luuakse kultuuriliste vajaduste fond. Sellesse fondi eraldatavate summade suuruse määrab üldkoosolek. Kultuuriliste vajaduste fondi arvel ei või ehitada ruume kolhoosi kultuuriliste ja elukondlike asutuste jaoks. Selliste ruumide ehitamine võib toimuda ainult jagamatu fondi summade arvel; kultuuriliste vajaduste fondist võetakse summad ainult nende sisustamiseks.

Kolhoosi taime- ja loomakasvatussaadustest eraldatakse osa müümiseks riigile või turul. Eraldatava hulga määrab kindlaks kolhoosnikute üldkoosolek. Vastavalt NLKP Keskkomitee septembripileenumi (1953. a.) direktiividele saab suure ulatuse põllumajandussaaduste riiklik kõrgendatud hindadega kokkuost kolhoosidest. Laialt areneb kolhoosikaubandus. NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomitee määruses «Nõukogude kaubanduse edasiarendamise abinõudest»¹ on ette nähtud abinõud kolhoosikaubanduse parandamiseks. Eriti kohustati selle määrusega Tarbijate Kooperatiivide Keskliitu sisse seadma kord, et tarbijate kooperatsiooni organisatsioonid võtaksid kolhoosidelt komisjonile põllumajandussaadusi nende müümiseks kolhoositurgudel kolhoosidega kokkulepitud hindade järgi, kusjuures kolhoosid maksavad tarbijate kooperatsiooni organisatsioonidele komisjonitasu.

4. Tootmisriistade ja -vahendite ühiskondlik sotsialistlik omandus on NSV Liidu majanduslikuks aluseks. Seda omandust kaitseb sotsialistlik õigus.

«Kui kapitalistid,» ütles J. V. Stalin, «saavutanud omal ajal kapitalistliku korra kindlustumise, kuulutasid pühaks ja puutumatuks eraomandi, siis meie, kommunistid, peame seda enam kuulutama pühaks ja puutumatuks ühiskondliku omandi, et kindlustada seega uusi, sotsialistlikke majandusvorme kõigil tootmise ja kaubanduse aladel. Sallida ühiskondliku omandi varastamist ja riisumist — olgu küsimuses riiklik omand või kooperatiivne ja kolhooslik omand — ja minna mööda sellistest kontrevolutsioonilistest nurjatustest, — tähendab seda, et aidatakse õõnestada nõukogude korda; mis toetub ühiskondlikule omandile kui oma alusele.»²

¹ Määrus on koos kahe teise määrusega ilmunud eri brošüüris, Tallinnas, 1953.

² J. V. Stalin, Teosed, 13. köide, lk. 203—204.

Esimese viisaastaku täitmise tulemusena kujunesid meie maa rahvamajanduse kõigis harudes kindlaks sotsialismi printsiibid; kapitalistlikud elemendid majanduselus likvideeriti, kuid nad jätkasid igati sotsialismi ülesehitamise kahjustamist. Nende elementide peamine «tegevus» seisis riikliku, kooperatiivse ja kolhoosliku omandi massilise varguse ja riisumise organiseerimises.

Oma peamise «tegevuse» suunasid nad sotsialistliku omandi riisumisele, sest oma «... klassiinstinktiga tunnevad nad, et nõukogude majanduse aluseks on ühiskondlik omand, et kurja tegemiseks nõukogude võimule on tarvis kõigutada just seda alust...»¹.

Ja nad püüdsid tõepoolest kõigest jõust massiliste varguste ja riisumiste organiseerimisega kõigutada ühiskondlikku omandit. Oli vaja seadust, mis riigi kogu jõuga kindlustaks sotsialistliku omandi kaitsmise. 7. augustil 1932 anti välja seadus «Riiklike ettevõtete, kolhooside ja kooperatsiooni vara kaitsmisest ja ühiskondliku (sotsialistliku) omandi kindlustamisest»².

Selle seaduse suunitlus on äärmise selgusega formuleeritud sissejuhatavas osas, kus on tähendatud, et NSV Liidu Kesktäitevkomitee ja Rahvakomissaride Nõukogu loevad ühiskondlikku (riiklik, kolhooslik, kooperatiivne) omandit nõukogude korra aluseks, et see on püha ning puutumatu ja isikuile, kes tungivad kallale ühiskondlikule omandile, tuleb vaadata kui rahvavaenlastele, mispärast otsustav võitlus ühiskondliku omandi riisujate vastu on nõukogude võimuorganite esimeseks kohustuseks.

Sotsialistliku omandi pühaks ja puutumatuks kuulutamise näitavad meie seadused, kuidas tuleb suhtuda meie ühiskondliku korra alusesse.

Sotsialistliku riigi arenemise teisel faasil on üks tema funktsioone sotsialistliku omandi kaitsmine rahva vara varastajate ja riisujate eest.

Vajadusest kaitsta kõige rangemal viisil sotsialistlikku omandit kui meie ühiskondliku korra alust lähtus ka NSV Liidu Erakorraline VIII Nõukogude Kongress, mis kinnitas NSV Liidu konstitutsiooni. Meie riigi põhiseadus kohustab NSV Liidu kodanikke hoidma ja tugevdama ühiskondlikku, sotsialistlikku omandust kui meie nõukogude korra alust,

¹ J. V. Stalin, Teosed, 13. köide, lk. 202—203.

² LSKK 1932, nr. 62, art. 360.

kui kogu töörahva jõuka ja kultuurse elu allikat. «Isikud, kes ühiskondlikku, sotsialistlikku omandust ohustavad,» öeldakse NSV Liidu konstitutsiooni 131. paragrahvis, «on rahvavaenlased.»

Põllumajandusliku artelli tüüpõhikiri vaatleb kolhoosi ja riigi ühiskondliku omandi riisumist, samuti kahjurlikku suhtumist artelli varasse, kariloomadesse ja masina-traktori-jaama masinatesse kui kolhoosi ühise ettevõtte reetmist ja rahvavaenlaste abistamist. Isikud, kes on süüdi säärases kuritegelikus kolhoosikorra aluste õõnestamises, antakse artelli poolt kohtu alla, et neid karistada tööliste-talupoegade riigi seaduste kogu valjusega (põhikirja 18. p.).

Ühtsuse loomise eesmärgil seadusandluses kriminaalvastutuse kohta riigi ja ühiskonna vara riisumise eest ja võitluse tugevdamiseks nende kuritegude vastu võttis NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium 4. juunil 1947 vastu seadluse «Kriminaalvastutusest riikliku ja ühiskondliku vara riisumise eest»¹. Selle seadluse järgi karistatakse kolhoosi vara varastamise, omastamise, raiskamise või muu riisumise eest kohtuotsuse kohaselt kinnipidamisega paranduslike tööde laagris tähtajaga viis kuni kaheksa aastat koos vara konfiskeerimisega või ilma selleta.

Kolhoosi vara riisumise eest, mis on toime pandud korduvalt või organiseeritud rühma (jõugu) poolt või suureulatuslikult, karistatakse kinnipidamisega paranduslike tööde laagris tähtajaga kaheksa kuni kakskümmend aastat koos vara konfiskeerimisega.

Sama seadlus näeb ette, et kindlasti teadaolevast ettevalmistatavast või toimepandud riikliku või ühiskondliku vara riisumisest võimuorganeile mitteteatamise eest karistatakse vabaduse kaotusega tähtajaga kaks kuni kolm aastat või asumisele saatmisega tähtajaga viis kuni seitse aastat.

Kolhoosliku omandi kaitse Nõukogude riigi poolt riiklike organite süsteemi kaudu ei vabasta mingil määral kolhoose ja kolhoosnikuid kohustusest võtta tarvitusele kõik neist olenevad abinõud kolhoosile kuuluva vara puutumatus kindlustamiseks. Hästiorganiseeritud ennetavate abinõude süsteem võitluses riisumiste vastu on väga suure tähtsusega ühiskondliku omandi puutumatus kindlustamisel.

¹ Eesti NSV territooriumil kehtiv kriminaalkoodeks, Tallinn, 1952, lk. 132.

Selliste abinõudena tuleb esmajärjekorras: õigesti organiseerida kaadri valik, kellele usaldatakse materiaalsed väärtused; õigesti organiseerida tootmise ja materiaalse väärtuste arvestus, õigesti organiseerida kontroll ja järelevalve, samuti ka laomajandus.

Halvasti sisseseatud arvestus kolhoosides, vastutamatus kaalujate, arvepidajate, valvurite ja teiste töötajate valikul loovad soodsad tingimused kolhooside omandi riisumiseks.

Et ükski kopikas kolhoosi vahenditest ei kaoks asjatult, on kolhoosid kohustatud oma arvestust korraldama valituse poolt kinnitatud vormi järgi, samuti «...panema arvepidajate, raamatupidajate, kaalujate ja teistele kolhoosi vara arvestusega tegelevatele ametikohtadele ausaid, järeleproovitud, kolhoosidele ja nõukogude võimu üritusele usaldavaid inimesi, inimesi, kes ei ole võimelised petma riiki ega kolhoosi»¹.

Kolhoosid on kohustatud koristama saagi õigeaegselt. Isikud, kes on süüdi saagi, samuti igasuguse muu kolhoosi omandi hävimises, kannavad selle eest seadusega kindlaksmääratud vastutust.

Et nõutaval viisil pidada karja ja säilitada põllumajandussaadusi, on kolhoos kohustatud mitte ainult ehitama vastavaid ruume, vaid tagama ka nende kaitse, samuti rakendama tulekahjuvastaseid abinõusid. Tulekahjuvastased ja kaitseabinõud peavad eriti tugevnema vilja valmimise ja peksmise ajal.

Kolhoosi omandit kaitsevad kohus ja teised riiklikud organid kõigil juhtudel, kui kolhoosi vara satub seadusevastaselt üksikute isikute või organisatsioonide valdusse. Omanikuna on kolhoos õigustatud ning kohustatud nõudma võõras seadusevastases valduses oleva vara tagastamist ja hagi esitamise teel kohtusse nõudma sellele varale tekkitud kahju tasumist.

Suureks paheks kolhoosi ühismajapidamises on debitoorse võlgnevuse mitteõigeaegne likvideerimine.

NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu määrusega 27. märtsist 1935 «Finantside ja arvepidamise korrastamisest kolhoosides»² kohustati riiklikke ja ühiskondlikke organisatsioone ja ettevõtteid tasuma kolhoosidele kogu võlg-

¹ LSKK 1933, nr. 6, art. 41 (NSV Liidu Kesktäitevkomitee 30. jaanuari 1930. aasta määrus «Kolhooside tugevdamisest»).

² LSKK 1935, nr. 16, art. 125.

nevust nii riiklike müügikohustuste kui ka lepingute järgi kolhoosidelt saadud toodangu eest, samuti kolhooside poolt tehtud tööde eest ega lubatud edaspidi lasta tekkida võlgnevust kolhoosidele. Kuid Suure Isamaasõja aastail unustasid paljud kohalikud töötajad need hoiatused ja oma kohustuse tugevdada kolhooside ühismajapidamist, mille tagajärjel tekkis kolhoosides suur debitoorne võlgnevus.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee oma määruses 19. septembrist 1946 «Abinõudest põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumiste likvideerimiseks kolhoosides» kohustasid mitmesuguseid organisatsioone sisse seadma nõutava korra arvete õiendamiseks kolhoosidega, likvideerima debitoorse võlgnevuse ja edaspidi seadma sisse õigeaegse ja ausameelse arvelduse kolhoosidega nende toodangu ja nende poolt tehtud töö eest. See määrus nõuab rahvakohtutelt kolhoosi õiguste ja seadusega kaitstavate huvide igakülgset kaitsmist, kolhooside varaliste vaidluste ja järelikult ka neilt seadusevastaselt võetud vara, loomade ja rahasummade tagastamise küsimuste kiiret ning õiget lahendamist, samuti üksikute organisatsioonide ja isikute võlgnevuse likvideerimist.

Kolhooside rikutud õigused taastatakse vastavate võimuorganite juhtnõuoride järgi, kes tühistavad seadusevastased kolhooside õigusi piiravad otsused. Külänõukogul on õigus peatada, rajooni nõukogu täitevkomiteel aga on õigus tühistada igasugused kolhoosi juhatuse või isegi üldkoosoleku poolt vastuvõetud seadusevastased otsused kolhoosi omandi käsutamise kohta.

«...ikka veel esineb kolhoosivara raiskamise fakte,» tähendas G. M. Malenkov oma aruandekõnes partei XIX kongressile. Samuti juhtis G. M. Malenkov tähelepanu sellele, et mõned partei-, nõukogude ja põllumajandusorganite töötajad, kasutades oma teenistuslikku seisundit, sunnivad kolhoose andma neile tasuta või madala hinna eest kolhoosi saadusi, vahetama neile kuuluvaid väheproduktiivseid loomi kolhooside väärtuslikumate loomade vastu jne. «On vaja otsustavalt teha lõpp põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumisele, karistada kui kolhoosikorra vaenlasi sotsialistliku riigi seaduste kogu valjusega isikuid, kes on süüdi kolhoosivara raiskamises.»¹

¹ G. Malenkov. Aruandekõne ÜK(b)P tööst partei XIX kongressile, Tallinn, 1953, lk. 51.

KONTROLLKÜSIMUSI

1. Millistel eesmärkidel ja millistest allikatest luuakse kolhoosi jagamatu fond?
2. Milline kord on kehtestatud kolhoosi jagamatu fondi summade kulutamiseks?
3. Kuidas luuakse ja kulutatakse seemne- ja söödafonde kolhoosides?
4. Kuidas luuakse ja kulutatakse abistamisfondi abivajavate ja töövõimetute jaoks?
5. Kuidas luuakse ja kulutatakse kultuuriliste vajaduste fondi?
6. Millised abinõud on partei ja valitsuse poolt tarvitusele võetud kolhoosliku omandi kaitseks?

KOLHOOSIDE MAJANDUSLIKU TEGEVUSE
ÕIGUSLIK REGULEERIMINE

1. Kolhoos kui sotsialistlikku tüüpi majand organiseerib oma tegevust nõutavas korras vastuvõetud ja registreeritud põhikirja alusel.

Põhikirja alusel tegutsedes omab kolhoos kindlat varalist eraldatust; ta astub suhetesse organisatsioonide ja üksik-isikutega, sõlmib lepinguid ja kokkuleppeid, võtab endale kohustusi, s. t. tal on kõik juriidilise isiku õigused.

Selleks, et kolhoosil oleks võimalik täita majanduslikke funktsioone kogu meie sotsialistliku majanduse üldises ja ühtses süsteemis, peab ta juriidilise isiku õigused saama seadusega kehtestatud korras.

Juriidilise isiku õigused on ainult sellel kolhoosil, kes tegutseb põhikirja alusel, mis ei sisalda põllumajandusliku artelli tüüppõhikirjaga vastuolus olevaid sätteid ja mis on registreeritud seaduslikus korras rajooni täitevkomitees. Omades juriidilise isiku õigusi, on kolhoosil kui sotsialistlikku tüüpi majandil ka teatud kohustused.

Kolhoos on sotsialistlik suurmajand, suurmajandit aga ei saa majandada ilma plaanita. Kolhoosimajapidamine võib toimuda ainult plaanilise juhtimise korras.

Tüüppõhikirjas on kirjutatud, et artell kohustub majandama oma kollektiivset majandit plaani järgi, täpselt täites tööliste-talupoegade valitsuse asutuste poolt kindlaksmääratud põllumajandusliku tootmise plaane ja artelli kohustusi riigi vastu.¹

Riiklik ülesanne on selle plaani alus, mis töötatakse välja ja rakendatakse kolhoosi poolt.

Kolhoosi tootmisplaani tüüpvorm on kinnitatud NSV Liidu valitsuse poolt.

Põhiline tootmisüksus kolhoosis on alaline tootmisbri-

¹ Vt. Märkusi 9. märtsi 1955. aasta määruse «Põllumajanduse planeerimise praktika muutmisest» kohta leheküljel 90.

gaad. Iga brigaad täidab teatud osa kolhoosi üldisest tootmisplaanist.

Igale põllundusbrigaadile ja loomakasvatusfarmile antakse tootmisülesanne. Brigaadide, lülide ja loomakasvatusfarmide tootmisülesannete tüüpvormid on samuti kinnitatud NSV Liidu valitsuse poolt.

Kohalikele võimuorganitele ja masina-traktorijaamadele on tehtud kohustuseks praktiliselt abistada kolhoose tootmisplaanide ning brigaadide, lülide ja farmide tootmisülesannete koostamisel.

Kolhoosi tootmisplaanide ning brigaadide, lülide ja loomakasvatusfarmide tootmisülesanded töötab välja kolhoosi juhatus laialdase kolhoosiaktiivi kaasatõmbamisel ning agronoomide, zootehnikute ja teiste põllumajanduse spetsialistide osavõtul ja need kinnitab kolhoosnikute üldkoosolek.

2. Kolhooside finantsmajanduse õigeks korraldamiseks kohustab põllumajandusliku artelli tüüppõhikiri kolhoosi juhatust koostama tulude-kulude eelarve, mis pärast kinnitamist kolhoosnikute üldkoosoleku poolt vaadatakse läbi ja kinnitatakse rajooni täitevkomitees kolhoosi juhatuse esimehe ja revisjonikomisjoni esimehe juuresolekul.

Kolhoosi tulude-kulude eelarve kinnitamisel peab üldkoosolekust osa võtma vähemalt $\frac{2}{3}$ kolhoosi liikmete üldarvust, sest eelarves nähakse ette fondide suurus, fondide suuruse küsimuse otsustamiseks on aga põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja kohaselt õigus kolhoosnikute üldkoosolekul ainult siis, kui sellest võtab osa vähemalt $\frac{2}{3}$ artelli liikmetest.

Põhikirja järgi võib juhatus kulutada vahendeid ainult nende artiklite järgi, mis on eelarves ette nähtud. Juhatusel pole lubatud summade ümberpaigutamine tulude-kulude eelarve ühest artiklist teise; selliseks summade ümberpaigutamiseks on kolhoosi juhatus kohustatud nõutama kolhoosnikute üldkoosoleku loa. Kolhoosnikute üldkoosoleku poolt kinnitatud kulude eelarvelisest summast aasta kohta võib kolhoosi juhatus kulutada tootmisvajadusteks kuni saagi lõpliku selgumiseni mitte üle 70 protsendi. Mis puutub ülejäänud 30 protsenti, siis see jääb reservi ja kulutatakse alles pärast saagi lõplikku selgumist ja pärast vastava otsuse tegemist kolhoosnikute üldkoosoleku poolt. Vastavalt põhikirjale hoiab artell oma vabu summasid oma jooksva arvel pangas või hoiukassas. Jooksvalt arvelt

võib summasid maha kanda ainult artelli juhatuse korralduse alusel, mis on kehtiv artelli esimehe ja arvepidaja (raamatupidaja) allkirjaga.

Kapitaalkulutuste summasid hoiab kolhoos eriarvel Põllumajanduspanga osakonnas.

Tüüpõhikiri kohustab artelli juhatust ja kõiki artelli liikmeid tõstma kolhoosipõldude viljakust õigete külvikordade sisseviimise ja nendest kinnipidamisega, sügavkünni teostamisega, umbrohu hävitamisega, hea kesa- ning sügiskünniga ning nende laiendamisega, tehniliste kultuuride õigeaegse ja hoolika vaheltharimisega, puuvillataimede õigeaegse muldamisega, maa väetamisega loomakasvatuse kaubamajandest kui ka kolhoosiperedest saadava sõnnikuga ja mineraalväetistega, põllumajanduslike kahjurite tõrjega, saagi õigeaegse ja kadudeta koristamisega, niisutusseadmete hoidmise ja puhastamisega, metsakaitsega, põllukaitse metsaribade istutamisega, range kinnipidamisega maaorganite (nüüd põllumajandusorganite — N. K.) poolt maksmapandud agrotehnilistest eeskirjadest (põhikirja 6. p. lit. a).

Juhatus ja kõik artelli liikmed kohustuvad põhikirja järgi valima külviks parima seemne, puhastama selle igasugusest prahist, hoolega hoidma seda varastamise ja riknemise eest, säilitama seemet puhtais, õhustatavais ruumides, laiendama sordiseemne külvamist.

Kolhoosi kindlustamiseks väärtusliku sordiseemnega eraldatakse, nagu juba märgitud, iga kultuuri põllust osa seemnepõlluks, kus kasvatatakse sellist sorti, mis on kõige sobivam antud kolhoosi tingimustes.

Kolhoosid on kohustatud hoolega harima seemnepõlde, koristama ja peksma nende saagi õigeaegselt ning selle järel seemne salvestama. NLKP Keskkomitee septembripleenum märkis oma otsuses, et veel pole lõplikult kadunud halb praktika külvata sorditu, halvakvaliteedilise seemnega ja vähendada külvinorme ja et selline praktika tuleb kõige otsustavamalt lõpetada.

Samuti pani pleenum ette, et alates 1953. aastast kindlustaksid kolhoosid ennast oma heakvaliteedilise seemnekartuliga kolhoosi täieliku tarviduse ulatuses ja et mitte mingil juhul ei lubataks külvinormi vähendamist, ning määras kindlaks, et iga kolhoos peab kartuli seemnefondi salvestama üldise koristamise alguses.

Vastavalt tüüpõhikirjale kohustuvad artelli juhatuse ja kõik artelli liikmed laiendama külvipinda kogu artelli käsu-

tuses oleva maa ärakasutamise, jäätmaade ülesharimise ja parandamisega, uudismaade ülesharimisega ja kolhoosisese maakorraldusega. Toetudes masina-traktorijaama tehnikale on kolhoosidel kõik võimalused kõigi neile kinnistatud maade ülesharimiseks.

Artelli juhatus ja liikmed peavad ühiskondlikel alustel samuti täielikult ära kasutama kogu olemasoleva veojõu, kogu inventari, põllutööriistad, seemne ja muud artellile kuuluvad tootmisvahendid. Kolhooside põldusid harivad lepingu järgi masina-traktorijaamad.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomitee määrusega «Masina-traktorijaamade töö edasise parandamise abinõudest» (1953. a.) on sätitud, et põllutööde hooajaks eraldavad kolhoosid masina-traktorijaamadele hooajatöölisena vajaliku hulga kolhoosnikuid tööks masina-traktorijaama masinatel.

Hooajatöölisena eraldatud kolhoosnikuid võib muudele töödele suunata ainult masina-traktorijaama nõusolekul.

Vastavalt masina-traktorijaamaga sõlmitud lepingule on kolhoos kohustatud looma kõik vajalikud tingimused kõigi riigi poolt masina-traktorijaama kaudu kolhoosidesse tööle antavate traktorite, mootorite, viljapeksumasinate, kombainide ja teiste masinate täielikuks ärakasutamiseks.

Artelli juhatuse ja kõigi liikmete kohustuste hulka kuulub ühistatud elusa ja eluta inventari eest hoolitsemine ja selle heas korras hoidmine.

Artelli juhatus ja kõik liikmed kohustuvad organiseerima loomakasvatusfarme, suurendama loomade arvu nendes, parandama loomade tõugu ja tõstma nende produktiivsust, abistama artellitootmises ausalt töötavaid liikmeid lehma ja väikeloomade soetamisel, kasutama häid isastõuloomi mitte ainult ühiskarja, vaid ka artelli liikmete isiklike loomade paaritamiseks, täitma kehtivaid zootehnilisi ja veterinaaralaseid eeskirju (põhikirja 6. p. lit. e).

Vastavalt tüüppõhikirja sättele peab kolhoos laiendama söötade tootmist, parandama heina- ja karjamaid, abistama ühiskondlikus tootmises ausalt töötavaid kolhoosnikuid neile kolhoosi karjamaade kasutamise kindlustamisega, samuti söötade andmisega normipäevade arvel nende isiklike loomade jaoks.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomitee määruses «Meie maal loomakasvatuse edasiarendamise ning kolhoosnikute, tööliste ja teenistujate majapidamistele

määratavate loomakasvatussaaduste kohustuslike müüginormide alandamise abinõudest» on koosõlas NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsusega veel kord alla kriipsutatud, et kohalikud nõukogude, partei- ja põllumajandusorganid ning kolhooside juhtivad töötajad on kohustatud abistama kolhoosnikuid loomade ja lindude soetamisel ja nende isiklike loomade varustamisel söödaga söötade jaotamise teel normipäevade eest ja karjamaa andmise teel loomade karjatamiseks.

Kolhoosid on kohustatud arendama kõiki teisi põllumajandusliku tootmise harusid vastavalt antud rajooni looduslikele tingimustele, korras hoidma ja puhastama olemasolevaid tiike, ehitama uusi tiike ja organiseerima neis kalakasvatust. Kolhooside omanduses võivad olla kolhooside elektrijaamad, meiereid, sepapajad, sadulsepatöökojad, vankritöökojad jne.

Artelli juhatuse ja liikmete kohustuste hulka kuulub ka majapidamis- ja ühiskondlike hoonete ehitamise organiseerimine ühiskondlikel alustel.

3. Kolhoosid on kohustatud tõstma oma liikmete tööalast kvalifikatsiooni, aitama neid ette valmistada brigadiirideks ja teisteks kolhoosile vajalikeks kvalifitseeritud töötajateks.

Kollektiivse suurmajandi majandamine nõuab kolhoosi kaadrilt kolhoositootmise ökonoomika, agrotehnika ja mehhaniseerimise aluste põhjalikku tundmist. Seoses sellega lõpetavad meie maal tuhanded töötajad kolhoosi juhtiva kaadri ettevalmistamise kursused ja koolid. Toimub kolhoosiesimeeste ettevalmistamine ja täiendamine kursustel, koolides ja tehnikumides, kus kolhooside esimehed saavad põllumajandusliku hariduse.

NLKP Keskkomitee septembripleenum kohustas oblastite, kraide ja vabariikide nõukogude, partei- ja põllumajandusorganeid lõpetama kolhooside juhtiva kaadri valiku ja kasvatamise alahindamist ja tugevdama kolhoosiesimeeste koosseisu sel teel, et sellele tööle valitakse ja edutatakse poliitiliselt ja tööalaselt järeleproovitud kõrgema ja keskharidusega spetsialiste, samuti ka teisi spetsialiste ja põllumajandust tundvaid praktikuid, kellel on suured kogemused juhtimis- ja organiseerimistöö alal ja kes on võimelised juhtima suurt kolhoosimajapidamist.

Kuid asi ei piirdu ainult sellega. On võetud tarvitusele abinõud ka selleks, et kõik mees- ja naiskolhoosnikud ja masina-traktorijaama töötajad pidevalt õpiksid tundma tea-

duse saavutusi ja sotsialistliku põllumajanduse eesrindlaste kogemusi.

Alates 1953. aastast on kolhoosi masskaadri õpetamiseks organiseeritud kolmeaastased erikursused ühtse õppekavaga.

Kolhoosnikutele, kes on edukalt omandanud kogu kursuste kava, omistatakse esimese või teise järgu põllumajandusmeistri nimetus ja antakse tunnistus, kus on märgitud nende poolt omandatud eriala.

NLKP Keskkomitee septembripleenum (1953. a.) andis direktiivi tõsiselt parandada kolmeaastaste agro-zootehniliste kursuste tööd, likvideerida formalism kolhoosnikute õpetamises, õpetada kursuste kuulajaid praktiliselt kasutama eesrindlikke töövõtteid, selleks et kindlustada kolhooside tootmistegevuse paranemine. On ette nähtud ka süstemaatiline seminaride korraldamine põllumajanduse spetsialistidele, traktori- ja põllundusbrigaadide brigadiiridele, põllunduses ja loomakasvatuses töötajatele uute, progressiivsete agro- ja zootehniliste võtete ja suurmajapidamise juhtimise meetodite tundmaõppimiseks.

Kolhoosides on tarvis laialdaselt teha põllumajanduslikku propagandat ja juurutada tootmisse teaduse saavutusi ja eesrindlaste kogemusi.

Tüüppõhikiri näeb ette kolhoosi-laboratooriumide töötajate ettevalmistamise. Käesoleval ajal, seoses kolhooside ehitustegevuse kasvuga, ei suuda endised kolhoosi-laboratooriumid enam rahuldada kolhooside vajadusi. Seepärast luuakse kolhooside laboratooriumide asemel põllumajanduslikke kultuurimaju, kuhu koondatakse katsetöö, teaduse saavutuste ja eesrindlaste kogemuste propagandatöö, samuti kolhoosi kaadri üldine agrotehniline õppus.

Põllumajandusliku kultuurimaja etteotsa seatakse kolhoositootmises kõige rohkem silmapaistnud katsetajad-novaatorid.

Vastavalt tüüppõhikirjale kohustuvad artelli juhatus ja liikmed tõstma artelli liikmete kultuurilist taset, suurendama ajalehtede, raamatute, raadio ja kino kasutamist, asutama klubisid, raamatukogusid ja lugemistube, soetama saunu ja juuksetööstusi, püstitama valgeid ja puhtaid põllulaagreid, korrastama külatänavaid, istutama nende äärde mitmesuguseid puid, eriti viljapuid, abistama kolhoosnikuid nende elamute korrastamisel ja kaunistamisel.

NLKP Keskkomitee septembripleenumi (1953. a.) otsuses

nähakse ette kolhoosnikute abistamine kolhoosi poolt elamute ja kõrvalhoonete ehitamisel ja remontimisel, õueaiamaale istutatavate viljapuuistikute muretsemisel, kütte soetamisel ja kolhoosnikute muude isiklike vajaduste rahuldamisel.

Tüüppõhikiri nõuab, et kolhoosid tõmbaksid naisi kaasa kolhoosi tootmistöösse ja ühiskondlikku ellu, edutaksid andekaid ja vilunud naiskolhoosnikuid juhtivale tööle, vabastades neid võimalust mööda kodustest töödest lastesõimede, laste mängumurude jne. asutamisega.

Vastavalt ühismajapidamise kasvule on kolhoosidel täielik võimalus kasutada osa oma tuludest lasteaedade, -sõimede ja sünnitusmajade ehitamiseks, mis annab võimaluse luua paremad tingimused naiskolhoosnikute aktiivsemaks osavõtuks kolhoosi tootmistööst ja ühiskondlikust elust.

I kolhoosnikute-lööktöölise kongressil tähendas J. V. Stalin, et naised on kolhoosides suur jõud ja et on kuritegu seda jõudu vaka all hoida, et on vaja kolhoosides naisi esile tõsta.

Naiskolhoosnikud, nagu ütles J. V. Stalin, «... peavad... meeles pidama kolhooside jõudu ja tähtsust naiste jaoks, nad peavad meeles pidama, et ainult kolhoosis on neil võimalus meestega üheväärseks saada. Ilma kolhoosideta — ebavõrdsus, kolhoosides — võrdõiguslus. Seltsimehed naiskolhoosnikud pidagu seda meeles ja hoidku kolhoosikorda nagu silmatera.»¹

Ettekandes «Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 27. aastapäev» ütles J. V. Stalin:

«Jäädavalt lähevad ajalukku nõukogude naiste ja meie tubli noorsoo võrratud töökangelasteod, kes on oma õlgadel kandnud peamist töökoormat vabrikuis ja tehaseis, kolhoosides ja sovhoosides. Kodumaa au ja iseseisvuse nimel osutavad nõukogude naised, noorukid ja neiud vaprust ja kangelaslikkust tööriindel. Nad on osutunud oma isade ja poegade, meeste ja vendade väärilisteks, kes kaitsevad meie kodumaad saksa fašistlike roimarite eest.»²

Naised töötavad ennastsalgavalt ka rahuaja tingimustes. Paljusid naisi on kõrgete saakide ja loomakasvatuse kõrge produktiivsuse saavutamise eest autasustatud sotsialistliku

¹ J. Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1952, lk. 399.

² J. Stalin, Nõukogude Liidu Suurest Isamaasõjast, Tallinn, 1954, lk. 271.

töö kangelase nimetusega, veel rohkem naisi on autasustatud ordenite ja medalitega.

4. Oma majandusliku tegevuse protsessis astuvad kolhoosid lepingulistesse vahekordadesse riiklike ja kooperatiivsete organisatsioonidega, teiste kolhoosidega ja üksikisikutega.

Üks põhilisi lepinguid, mida kolhoos sõlmib, on leping masina-traktorijaamaga (vt. kolmandat loengut).

Väga suure tähtsusega on tehniliste kultuuride (lina, puuvilla, kanepi, suhkrpeedi jt.) kontraheerimislepingud.

Kontraheerimislepingud näevad ette kolhooside kohustused vastavate kultuuride tootmise ja varumisorganisatsioonidele üleandmise alal, samuti varumisorganisatsioonide kohustused kolhooside vastu.

Kontraheerimislepingus kohustub kolhoos ära andma kindla hulga teatavat liiki ning nõutava kvaliteediga põllumajandussaadusi. Need saadused peab ta tootma omas majandis, rakendades lepingus tähendatud agrotehnilisi võtteid. Kontraheeriv organisatsioon on kohustatud tasuma kolhoosi poolt antavate saaduste maksumuse, samuti «kaubastama» neid saadusi, s. t. müüma kolhoosile tarbijate kooperatsiooni kaudu ühtesid või teisi tööstuskaupu või toiduaineid (suhkrut, kangaid jne.), sealjuures real juhtudel soodustatud hindadega.

Lepingu oluliseks iseärasuseks on see, et leping hõlmab mitte ainult turustamise, vaid ka tootmise sfääri.

Põhiliste tehniliste kultuuride kontraheerimislepinguil on seaduse jõud, need tuleb täpselt ja tingimusteta täita nii kolhoosi kui ka varumisorganisatsiooni poolt.

Vastavalt NLKP Keskkomitee septembripleenumi (1953. a.) otsustele ja partei ja valitsuse hilisematele otsustele ja määrustele omandavad kolhoosides suure tähtsuse põllumajandussaaduste riikliku kokkuostu lepingud, samuti lepingud kolhoosi toodangu komisjonimüügile andmise kohta kooperatiivorganisatsioonidele.

Suure rahvamajandusliku tähtsusega on kindla korra sisseseadmine veekasutuse alal. See peab olema korraldatud nii, et oleks likvideeritud põllumajanduskultuuride kastmiseks saadava vee ebamajandusliku kulutamise võimalus, et vett kasutataks maksimaalse efektiivsusega. Seda eesmärki teenibki veekasutamise leping, mis sõlmitakse kolhoosi ja niisutussüsteemi valitsuse vahel. Niisutussüsteemi valitsuse ja kolhoosi vahel veekasutamise kohta sõlmitud

leping peab olema läbi arutatud ja vastu võetud kolhoosnikute üldkoosoleku poolt. Pärast seda see leping vaadatakse läbi ja registreeritakse rajooni täitevkomitees.

Kolhoos astub veel teistessegi lepingulistesse vahekordadesse. Näiteks sõlmib kolhoos lepinguid kolhoosnikutega noorveiste kontraheerimiseks, samuti sidekontoriga posti veoks ning postisaadetiste adressaatidele kättetoimetamiseks kolhoosi transpordivahenditega ja jala-kirjakandjatega. Edasi sõlmib kolhoos lepinguid mineraalväetiste ja seemnete muretsemiseks, inventari ostmiseks jne. Neil juhtudel, mis on ette nähtud tüüppõhikirjas, võivad kolhoosid sõlmida samuti töölepinguid üksikute töolistega.

Kõik vaidlused lepingute kohta kolhoosi ja teise poole vahel, kellega kolhoos on astunud lepingulisse vahekorda, lahendab rahvakohus.

KONTROLLKÜSIMUSI

1. Milline on planeerimise tähtsus kolhooside arenemisele ja milles seisavad põllumajandusliku artelli juhatuse ja liikmete kohustused kolhoosimajapidamise plaanipärase juhtimise alal?

2. Milline kord on kehtestatud kolhoosi tootmisplaani koostamise ja vastuvõtmise kohta ja milles seisab selle tähtsus?

3. Milles seisab kolhoosi tulude-kulude eelarve tähtsus ja milline on selle koostamise ja vastuvõtmise kord?

4. Millised õigused ja kohustused määratakse kolhoosile kontraheerimislepingutega?

5. Milliseid teisi lepinguid võib kolhoos veel sõlmida?

LIIKMEKSOLEMINE KOLHOOSIS

NSV Liidu kodanikele tagatakse õigus ühineda ühiskondlikesse organisatsioonidesse, sealhulgas ka kooperatiivsetesse organisatsioonidesse (NSV Liidu konstitutsiooni § 126). Kolhoos on tootmiskooperatsiooni üks liik. See on tootmiskooperatsiooni kõrgeim liik. Kolhoosi nagu muudeseigi ühiskondlikesse organisatsioonidesse astumine NSV Liidus on rajatud vabatahtlikkuse põhimõttele.

Põhikirja 1. punktis on tähendatud, et töötavad talupojad ühinevad vabatahtlikult põllumajanduslikuks artelliks.

Õigus artelli astuda on kõigil töötajatel, nii meestel kui naistel, kes on saanud 16 aastat vanaks. Vastavalt põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja 7. punktile ei võeta kolhoosi liikmeiks kulakuid ja isikuid, kellelt on kohtu poolt ära võetud valimisõigus.

Kolhoosi liikmeks vastuvõtmine otsustatakse lihthääleteenamusega kolhoosnikute üldkoosolekul, millest võtab osa vähemalt pool antud kolhoosi liikmetest.

Vastavalt põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja 4. punktile on kolhoosi astujad kohustatud ühistama põhilised tootmisriistad ja -vahendid. Ühistatud vara väärtusest arvatakse $\frac{1}{4}$ kuni $\frac{1}{2}$ jagamatusse fondi, kusjuures suuremat protsenti rakendatakse jõukamate majandite puhul. Ülejäänud osa varast arvatakse artelli liikme osamaksuks.

Kolhoosnikute perekonnaliikmed saavad pärast 16-aastaseks saamist kolhoosi liikmeks olemise õiguse ja, vastavalt põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja 7. punktile, kannab kolhoosi juhatus nad uute liikmete nimekirja, mille kinnitab artelli liikmete üldkoosolek.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu on juhtinud tähelepanu sellele, et põhikirja kohaselt omandavad kolhoosi liikmete lapsed 16-aastaseks saamisel kõik kolhoosi liikme õigused kolhoosi astumise kohta avaldust esitamata.

Mõjuvatel põhjustel lubatakse kolhoosnikutel üle minna ühest kolhoosist teise (abiellumine jne.).

Põhikiri garanteerib kõigi kolhoosi liikmete õiguste ja kohustuste võrdsuse. Igal kolhoosnikul on õigus ja ta on kohustatud isikliku tööga osa võtma kolhoositööst. Töötasu saavad kolhoosnikud sõltuvalt tehtud töö hulgast ja kvaliteedist kolhoosi tulude jaotamise korras normipäevade järgi.

Kõigil kolhoosnikutel on võrdne õigus võtta osa kolhoosi juhtimisest kolhoosnikute üldkoosoleku kaudu.

Kasutades kolhoosi liikme õigusi, kannavad kolhoosnikud ka põhikirjaga määratud kohustusi.

Vastavalt põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja 17. punktile kohustuvad kõik artelli liikmed hoolega hoidma oma kolhoosi omandit ja kolhoosi põldudel töötavaid riigi masinaid, töötama ausalt, alluma põhikirja nõuetele ning üldkoosoleku ja juhatuse otsustele, täitma sisekorra-eeskirju, korralikult tegema juhatuse ja brigadiiri poolt neile määratud tööd ja täitma ühiskondlikke kohustusi ning rangelt kinni pidama töödistsipliinist.

Põhikirjaga määratud kohustuste rikkumise eest kannavad kolhoosnikud tüüppõhikirjas ettenähtud vastutust. Vastavalt tüüppõhikirjale määrab juhatus ebaperemeheliku ja hooletu suhtumise eest ühiskondlikku omandisse, samuti mõjuva põhjuseta töölt puudumise, halvakvaliteedilise töö ja muude töödistsipliini ja põhikirja rikkumiste eest süüdlastele karistused vastavalt sisekorra-eeskirjadele. Näiteks on sellisteks karistusteks halvakvaliteedilise töö ümbertegemine ilma selle eest normipäevi arvestamata, hoiatus, noomitus, laitus üldkoosolekul, trahv kuni 5 normipäeva ulatuses, madalamale tööle paigutamine, ajutine töölt kõrvaldamine.

Kolhoosniku karistamine põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja 17. punkti korras ei vabasta kolhoosnikut ainelisest vastutusest kahju eest, mis on tekitatud kolhoosile ebaperemeheliku ja hooletu suhtumisega kolhoosi omandisse, lohakusega tööil või muude töödistsipliini rikkumistega. Kui kolhoos esitab kolhoosniku vastu tsiviilhagi, määrab kohus kindlaks tasumisele kuuluva kahju suuruse.

Vastavalt kehtivale seadusandlusele võib kolhoosist väljaheitmist rakendada ainult kui äärmist mõjutamisvahendit nende kolhoosi liikmete suhtes, kes on ilmselt parandamatud, kes õonestavad ja desorganiseerivad kolhoosi tööd.

Artellist väljaheitmine võib toimuda ainult artelli liikmete üldkoosoleku otsuse alusel, kui koosolekust võtab osa vähemalt $\frac{2}{3}$ artelli liikmete üldarvust. Üldkoosoleku otsus artellist väljaheitmise kohta vaadatakse kohustuslikult läbi ja otsustatakse lõplikult rajooni täitevkomitees. Kuid neil juhtudel peab olema kindlustatud kõige tähelepanelikum suhtumine kolhoosist väljaheidetu apellatsioonidesse (NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee määrus 19. aprillist 1938 «Kolhoosnikute väljaheitmise keelamise kohta kolhoosidest»¹).

Kolhoosnikute üldkoosoleku poolt kolhoosist väljaheidetu säilitab kõik kolhoosniku õigused kuni üldkoosoleku otsuse lõpliku läbivaatamiseni rajooni täitevkomitees kolhoosi esimehe ja väljaheidetava kolhoosniku juuresolekul. Rajooni täitevkomiteedelt nõutakse kolhoosist väljaheidetud isikute kaebuste kõige tähelepanelikumat ja valvsamat läbivaatamist.

Kolhoosist väljaheitmise põhjuseks on õueaiamaa rentimine või edasiandmine teistele isikutele, samuti muud teod, mis õõnestavad ja desorganiseerivad artellimajapidamist.

Kolhoosnikud, kes ilma mõjuva põhjuseta ei tööta välja kohustuslikku normipäevade miinimumi, loetakse kolhoosist väljaastunuteks.

Vastavalt põhikirja 18. punktile loeb artell igasugust kolhoosi ja riigi ühiskondliku omandi varastamist ja kahjulikku suhtumist artelli varasse ja loomadesse ning masinatraktori ja masinate kolhoosi ühise ettevõtte reetmiseks ja rahvavaenlaste abistamiseks. Isikud, kes on süüdi niisuguses kuritegelikus kolhoosikorra põhialuste õõnestamises, antakse artelli poolt kohtu alla nende karistamiseks tööliste-talupoegade riigi seaduste kogu valjusega.

Kolhoosnikud, kes on kasvatanud suuri saake või saavutanud loomakasvatuse kõrge produktiivsuse, esitatakse sotsialistliku töö kangelase nimetuse saamiseks ja autasustamiseks NSV Liidu ordenite ja medalitega. Heade töönaitate eest arvatakse normipäevi täiendavalt juurde, üleplaannilise saagi saamise eest ja üleplaanniliste loomakasvatusaaduste eest aga antakse kolhoosnikutele täiendavat lisatasu, vastavalt kehtivale seadusandlusele.

¹ «Правда» 20. aprillist 1938.

Vanadele, samuti töövõime kaotanud või haigetele kolhoosnikutele antakse ainelist abi abistamisfondi arvel, mis luuakse kolhoosnikute üldkoosoleku otsusel kooskõlas tüüp-põhikirjaga.

KONTROLLKÜSIMUSI

1. Kuidas kajastub kolhoosi astumise vabatahtlikkuse printsiip NSV Liidu konstitutsioonis ja põllumajandusliku artelli tüüppõhikirjas?
2. Kes võib olla kolhoosi liikmeks?
3. Kes ei või olla kolhoosi liikmeks?
4. Milline kord on kehtestatud kolhoosi liikmeks vastuvõtmise kohta?
5. Millised on kolhoosi liikmete põhilised õigused ja kohustused?
6. Mis võib olla kolhoosniku kolhoosist väljaheitmise põhjuseks? Milline kord on kehtestatud kolhoosist väljaheitmise kohta? Milline kord on kehtestatud edasikaebamise kohta kolhoosnikute üldkoosoleku poolt kolhoosniku kolhoosist väljaheitmise kohta tehtud otsuse peale?

TÖÖ ORGANISEERIMINE, TASUSTAMINE JA TÖÖDISTSIPLIIN KOLHOOSIDES

1. Õigus tööle on kommunistliku partei juhtimisel sotsialismi üles ehitanud ja järk-järgult kommunismile ülemineva nõukogude rahva kõige suurem võit.

NSV Liidu sotsialistlik majandussüsteem on rajatud ühiskondlikule omandile ja kollektiivsele tööle. Seda majandust arendatakse plaanilise juhtimise korras. Meie sotsialistlik majandus ei tunne selliseid parandamatuid kapitalismi pahesid nagu kriisid, ekspluateerimine, tööpuudus, talurahva laostumine ja pauperiseerimine.

Vastavalt NSV Liidu konstitutsioonile on NSV Liidu kodanikel õigus tööle, õigus olla kindlustatud tööga, mille eest tasutakse vastavalt selle hulga ja kvaliteedile. Kui tööline rakendab oma õigust tööle töösuhetesse astumise teel ühe või teise riikliku ettevõttega, siis kolhoosnik rakendab seda õigust kolhoosi liikmena. Õigus tööle kindlustatakse NSV Liidus rahvamajanduse sotsialistliku organisatsiooniga, nõukogude ühiskonna tootlike jõudude järjekindla kasvuga, majanduskriiside võimaluse kõrvaldamisega ja tööpuuduse likvideerimisega.

Vastavalt NSV Liidu konstitutsioonile on töö meie maal iga töövõimelise kodaniku kohuseks ja auasjaks — põhimõttel: «kes ei tee tööd, see ei pea ka sööma».

NSV Liidus on ellu rakendatud sotsialismi põhimõte: «igaühelt tema võimete kohaselt, igaühele tema töö järgi».

Meie maal on suure ulatuse saanud sotsialistlik võistlus.

Sotsialistlik võistlus on võimas vahend töötajate hulkade mobiliseerimisel riiklike ülesannete edukale täitmisele. See võistlus kujutab endast kommunistlikku ülesehitustöö meetodit. Kõigi mees- ja naiskolhoosnikute ning masina-traktori- ja amade ja sovhooside töötajate jõupingutused on suunatud põllumajanduse arendamise riiklike plaanide täitmisele ja ületamisele, põllumajanduse peaülesande täitmisele.

Sotsialismimaal hinnatakse kõrgelt põllumehe tööd. Tera-
vilja ja tehniliste kultuuride kõrgete saakide saamise eest,
samuti heade näitajate eest loomakasvatuse alal autasusta-
takse kolhoosnikuid NSV Liidu ordenite ja medalitega ning
sotsialistliku töö kangelase nimetuse andmisega.

Hoopis teine on talupoegkonna olukord kapitalistlikes
maades, kus teda halastamatult ekspluateeritakse. Kolhoosi-
des on ellu viidud töö sotsialistlik organisatsioon, mis või-
maldab täielikult kasutada suurmajandi eelseid ja mis kas-
vatab talupoegi sotsialismi vaimus.

2. Kõige tähtsamaks küsimuseks on kolhoosi tootmistöö
õige organiseerimine, sest tootmine määrab ära kõik kol-
hoosielu küljed.

Õigesti organiseeritud tootmine kolhoosides kindlustab
taime- ja loomakasvatustoodangu aastast aastasse kasvava
suurenemise, suurendab kolhooside jõukust, tõstab kol-
hoosnikute ainelist kindlustatust. Ainult õigesti organiseeri-
tud ja kõrgeltarenenud tootmise baasil on võimalik edukalt
lahendada ka kõiki teisi kolhoosielu küsimusi.

Et kolhoosi tootmistööl oleks vajalik efektiivsus, on esma-
järjekorras vaja õigesti organiseerida tööd ja mitte lubada
isikliku vastutuse puudumist ega võrdsustamist.

Põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja järgi tehakse
kõik tööd kolhoosis kolhoosi liikmete isikliku tööga üldkoos-
oleku poolt vastuvõetud sisekorra-eeskirjade kohaselt.

Nende isikute tööle võtmine kolhoosi, kes pole kolhoosi
liikmed, on lubatud siis, kui neil on eriteadmisi ja eriette-
valmistus, näiteks agronoomid, insenerid, tehnikud jne. Aju-
tiste tööliste kolhoosi töölevõtmine on lubatud ainult erand-
juhtudel, kui kiireid töid ei suudeta kolhoosi liikmete oma
tööjõuga nende täielikul rakendamisel nõutud tähtajaks
täita, ja ehitustöödeks. Seejuures võib nende isikute tööle-
võtmine, kes pole kolhoosi liikmed, toimuda ainult kol-
hoosnikute üldkoosoleku otsusel.

Kolhoosid on sotsialistlikud mehhaniseeritud suurmajan-
did. Vastavalt sellele on ka töö organiseerimisel kolhoosides
uued, sotsialistlikud vormid.

Töö organiseerimise põhiliseks ja peamiseks vormiks kol-
hoosis on alaline tootmisbrigaad.

Vastavalt põllumajandusliku artelli tüüppõhikirjale moo-
dustab juhatus artelli liikmetest alalised tootmisbrigaadid.

Põllundusbrigaadile antakse külvikorraväljadel maatükid
külvikorra rotatsiooni kestuseks. Vastavalt tüüppõhikirjale

kinnistab kolhoosi juhatus igale põllundusbrigaadile eriak-tiga kogu temale vajaliku inventari, tööloomad ja majapida-mishooned.

Igale loomakasvatusbrigaadile kinnistab artelli juhatus produktiivloomad, loomade talitamiseks vajaliku inventari ja veovahendid ning loomakasvatushooned.

Kolhoosimajapidamine on, eriti pärast kolhooside ühine-mist, paljude tootmisharudega majapidamine. Kolhoosi ma-japidamisharudele vastavalt luuaksegi kolhoosides alalisi tootmisbrigaade. Peale põllundus- ja loomakasvatusbrigaa-dide luuakse köögiviljakasvatus- või aiandusbrigaade, samuti söödatootmisbrigaade, ehitusbrigaade jne.

Seoses loomakasvatussaaduste tootmise suurendamise ja loomakasvatushoonete ning silohoidlate ehitustööde mahu suurendamisega kolhoosides tuleb erilist tähelepanu pöörata spetsiaalsete ehitusbrigaadide organiseerimisele. NLKP Keskkomitee jaanuaripleenum (1955. a.) oma otsuses «Loo-makasvatussaaduste tootmise suurendamisest» soovitas kolhoosidel luua alalised ehitusbrigaadid, komplekteerida need vilunud brigadiiridega ja organiseerida brigaadide liikmete väljaõpetamine ehituserialadel. Samuti soovitab pleenum kindlustada nendele brigaadidele vajalikud seadmed, inven-tar ja tööriistad.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu 19. aprilli 1948. aasta määrus «Abinõudest töö organiseerimise, tööjõudluse tõst-mise ja töötasu maksmise korra parandamiseks kolhoosi-des»¹ lähtub samuti sellest, et kõige tähtsamaks ülesandeks töö organiseerimise parandamisel kolhoosides on alaliste tootmisbrigaadide kui kolhoositöö organiseerimise põhi-vormi tugevdamine.

Vastavalt sellele pandi kolhooside juhatustele ette kinnis-tada põllundusbrigaadidele maatükid vähemalt külvikorra täielikuks kestuseks (vt. märkust 2 lk. 64), heinamaa, töö-loomad, põllumajandusmasinad, transpordivahendid ja va-jalikud tootmishooned ja mitte lubada tööjõu voolavust bri-gaadide koosseisus. Samuti pandi ette täiendada brigaadide koosseisu administratiiv- ja teenindava personali koonda-mise arvel ja anda brigaadidele üle veojõud, mida kasutati kõrvalise tähtsusega majapidamistöödel ja sõitudeks.

Määrusega on samuti kehtestatud, et tootmisbrigaadile

¹ Meil Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrus nr. 668, 16. juu-list 1948.

kinnistatud inventar, põllutöomasinad, veojõud ja transportvahendid on brigadiiri käsutuses ja ilma tema teadmata või kolhoosi juhatuse otsuseta ei või neid võtta kasutamiseks väljaspool brigaadi.

Tõsiselt takistas tehnika õiget rakendamist ja töö õiget organiseerimist kolhoosides omaette lülide moodustamise praktika. Teraviljakultuuride lülidele kinnistamise praktika tekitas tõsist kahju kolhoositootmisele. See tõi kaasa kolhoosi killunemise väikesteks tootmislappideks, raskendas komplitseeritud põllumajandusmasinate tootlikku kasutamist.

Kuid üksikute kultuuride — suhkrupeedi, köögivilja ja mõnede rühvelkultuuride tootmisel, nagu praktika on näidanud, on lülide säilitamine brigaadis antud etapil otstarbekohane, sest nende kultuuride kasvatamine pole veel küllaldaselt mehhaniseeritud.

Seepärast on vaja seal, kus lülide säilitamine brigaadis on otstarbekohane, parandada nende tööd, pidades selle juures silmas, et tootmisbrigaadi tugevdamine on ja jääb peaülesandeks töö organiseerimisel kolhoosides.

Partei ja valitsuse poolt tehtud töö ülaltähendatud vigade ja moonutuste likvideerimisel võimaldas tunduvalt parandada töö organiseerimist kolhoosides ja tugevdada tootmisbrigaade.

Kuid samal ajal esineb ikka veel olulisi puudusi töö organiseerimisel kolhoosides.

«Paljudes kolhoosides,» ütles G. M. Malenkov oma aruandekõnes partei XIX kongressile, «ei ole tootmisbrigaadidel alalist koosseisu; brigaadidele ei kinnistata tootmisvahendeid, mille tõttu jääb ära isiklik vastutus; halva koralduse tõttu kaotatakse palju tööaega, mis vähendab kolhoosnikute töoviljakust ja põhjustab seda, et põllumajanduslikke töid ei teostata õigeaegselt. Partei-, nõukogude ja põllumajandusorganid on kohustatud pidevalt hoolitsema töö parema organiseerimise eest kolhoosides.»¹

Praktikas esineb fakte, et veojõudu, masinaid ja põllumajanduslikku inventari kasutatakse isikliku vastutuseta. Tööjõu jaotamisel brigaadide vahel esineb olulisi puudusi. Näiteks Gorki oblasti Vorotõnetsi rajooni kolhoosis «Novõi putj» kinnistati 1952. aastal 60-liikmelisele brigaadile 349

¹ G. Malenkov, Aruandekõne ÜK(b)P Keskkomitee tööst partei XIX kongressile, Tallinn, 1953, lk. 51.

hektarit külvipinda, 107-liikmeisele brigaadile kinnistati aga 242 hektarit, kusjuures mõlemad brigaadid kasvatasid ühesuguseid kultuure. Seega tuli esimeses brigaadis iga töövõimelise kolhoosniku kohta külvipinda 5,8 hektarit, teises brigaadis aga 2,5 hektarit¹, mis pole sugugi normaalne.

Juhtiv osa põllumajanduse arendamises kuulub masina-traktorijaamadele, mis on kolhooside plaanipärase juhtimise ja neile tootmisabi osutamise võimsaks hoovaks nõukogude riigi käes.

Traktoritööde planeerimisel brigaadide lõikes peavad kolhooside juhatused ette nägema põllumajandusbrigaadide töö- ja veojõu täieliku ärakasutamise, kindlustades sellega tööde õigeaegse lõpetamise brigaadides.

Stepirajoonides, kus igale põllumajandusbrigaadile kinnistatakse külvikorraväljadel suured põllumassiivid, teenindab iga põllumajandusbrigaadi üks masina-traktorijaama traktoribrigaad.

Näiteks kolhoosi «Pobeda» (Stavropoli krai, Petrovskoje rajoon) põllumajandusbrigaadi põldudel töötab alaliselt üks traktoribrigaad.

Kolhoosis «Pobeda» on brigaadidel 940 kuni 1815 hektarit maad. Arvestades brigaadi pindala ja brigaadile kinnistatud kultuuride kasvatamise töömahtu määratakse igas brigaadis kindlaks töövõimeliste kolhoosnike arv. Nii näiteks on kolhoosi «Pobeda» kolmandale brigaadile kinnistatud 1663 hektarit maad. Selles brigaadis on 55 töövõimelist kolhoosnikut. Selle arvu hulka ei kuulu need kolhoosnikud, kes on eraldatud traktoribrigaadide teenindamiseks. Igas traktoribrigaadis on 4—6 traktorit (kaasa arvatud aiatraktorid).

Kolhoosis «Pobeda» on korraldatud nii, et iga maatükk, mis on kinnistatud brigaadile, kujutab endast eraldi kümneväljalist külvikorda. Mõned brigaadid teenindavad peale põllukülvikorra ka üht farmilähedast söödakülvikorda, mis asetseb kõrvuti brigaadi poolt teenindatava põllukülvikorraga.

Seega on brigaadidele kinnistatud maa-alade ja külvikorraväljade õige paigutus põllumajandus- ja traktoribrigaadide hea koostöö üks väga tähtsaid tingimusi.

Traktoribrigaadi kooskõlastatud tegevus kolhoosi põllumajandusbrigaadiga (ja kolhoosi teiste brigaadidega) on suuna-

¹ «Социалистическое земледелие» 18. jaanuarist 1953.

tud põllumajanduse kõige tähtsama ülesande — kõigi põllumajanduskultuuride saagikuse tõstmise, loomade arvu edasise suurendamise ja nende produktiivsuse samaaegse tõstmise ülesande täitmisele. Kindlustada traktorite töötamist tunnigraafiku järgi võib ainult traktori- ja põllundusbrigade tegevuse õige ja oskusliku kooskõlastamisega.

Vastavalt partei XIX kongressi direktiivile — laialdaselt mehhaniseerida palju jõukulu nõudvad tööd loomakasvatuses — haaravad masina-traktori jaamad oma tegevusse üha rohkem tootmisprotsesse loomakasvatuses. Loomakasvatusfarmide mehhaniseerimisel teevad masina-traktori jaamad järgmisi töid: mehhaniseerivad veevarustust, seavad üles masinaid söötade peenestamiseks. Masina-traktori jaamad abistavad kolhoose lammaste pügamisel, korraldades käsitsi pügamise asemel elektripügamist.

Brigaadide ja loomakasvatusfarmide juhtimiseks määrab kolhoosi juhatus brigadiirid ja loomakasvatusfarmide juhatajad vähemalt kaheks aastaks.

Vastavalt tüüpõhikirjale jaotab töö artelli liikmete vahel otseselt brigadiir, kes on kohustatud kõige paremini ära kasutama oma brigaadi iga kolhoosnikut, lubamata töö jaotamisel mingit onupoja- või perekonnapoliitikat ja rangelt arvestades iga kolhoosniku tööalast kvalifikatsiooni, kogemusi ja füüsilist jõudu.

Nende kultuuride puhul, mille kasvatamisel on lubatud lülid brigaadis, määratakse lülide juhtimiseks lülivanemad.

Vastavalt NSV Liidu Ministrite Nõukogu 19. aprilli 1948. aasta määrusele lülivanem, töötades võrdselt kõigi lüli liikmetega, organiseerib kolhoosnikute tööle paigutamist, valvab selle järele, et kõik lüli liikmed peaksid kinni tööpäeva kindlaksmääratud korrast, täidaksid norme, valvab töö kvaliteedi järele ja viibib lüli liikme töö vastuvõtmise juures brigadiiri poolt.

Brigadiir kolhoosis on kolhoosi tootmistöö organiseerija, meister. Ta on brigaadi tootmistegevuse organisaator ja juht.

Brigadiiri töö põhiprintsiibiks on ainujuhtimine ja vastutus temale ülesandeks tehtud tootmistöö lõigu eest kolhoosis. Ainujuhtimine ei kõrvalda, vaid just tingimata eeldab seda, et brigadiir peab nõu kolhoosnikutega, arvestab tootmisnõupidamiste ettepanekuid jne.

Iga põllundusbrigaadi brigadiir peab selgesti ette kujutama, et sedamööda, kuidas me liigume edasi, ikka rohkem

ja rohkem mehhaniseeritakse kõiki põllumajandusliku tootmise protsesse. Põllundusbrigaadi ja traktoribrigaadi brigaadiid peavad alati kindlustama oma brigaadide kooskõlastatud tegevuse.

Traktoribrigaad, nagu juba eespool on öeldud, eraldatakse alaliseks koostöök kolhoosi ühe või mitme tootmisbrigaadiga, olenevalt konkreetsetest tingimustest.

Traktoribrigaadi suuruse määrab kindlaks masina-traktorijaama direktor kooskõlas kehtiva seadusandlusega.

3. Kolhoosides organiseeritakse tööd tükitöö alusel. Iga töö jaoks kehtestatakse töönormid, mis on jõukohased kohusetruult töötavale kolhoosnikule, kusjuures arvestatakse tööloomade seisukorda, masinaid ja pinnast; samuti kehtestatakse ühtsed tööhinded normipäevades, nii et normi täitmise eest, vastavalt töö keerukusele ja raskusele, arvestatakse kindel arv normipäevi.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrusega 19. aprillist 1948 on heaks kiidetud näidis-töönormid ja ühtsed tööhinded normipäevades. Vabariikide ministrite nõukogudele, kraide ja oblastite täitevkomiteedele on lubatud vajaduse korral välja töötada näidis-töönorme ja tööhindeid normipäevades täiendavalt nende tööde kohta, milliseid pole ette nähtud NSV Liidu Ministrite Nõukogu 19. aprilli 1948. aasta määruses, mida aga tehakse vabariikide, kraide, oblastite kolhoosides.

Eesti NSV-s kinnitati näidis-töönormid ja ühtsed tööhinded normipäevades Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrusega 16. juulist 1948 «Abinõudest töö organiseerimise, tööjõudluse tõstmise ja töötasu maksmise korra parandamiseks Eesti NSV kolhoosides»¹.

Nende uute näidis-töönormide ja ühtsete tööhinnete alusel normipäevades vaadati uuesti läbi senised töönormid kolhoosides, võttes arvesse tööde erinevusi kolhoosides ja eesrindlike kolhoosnikute poolt saavutatud tööviljakuse taset ja kindlustades kõrgema töötasu kõige tähtsamate tööde eest ning töötasu vähendamise kõrvalise tähtsusega tööde eest. Kolhoosides, kus on saavutatud tööviljakuse kõrgem tase, soovitatakse NSV Liidu Ministrite Nõukogu 19. aprilli 1948. aasta määrusega heakskiidetud töönorme tõsta.

¹ Selle määruse lisa nr. 2 on välja antud eri raamatuna: «Näidis-töönormid ja ühtsed tööhinded normipäevades Eesti NSV kolhoosides», Tallinn, 1954.

Töönormide väljatöötamisele on vaja kaasa tõmmata põllumajanduse eriteadlasi, brigadiire, eesrindlikke kolhoosnikuid; seal aga, kus kasvatatakse kultuure, mille kasvatamiseks on otstarbekohane säilitada brigaadides lülid, ka lülivanemaid.

Kolhoosides tuleb igal aastal kontrollida töönormide täitmist ja kehtivaid töönorme revideerida. Kui töönormid osutuvad madalamateks kui saavutatud tööviljakuse tase kolhoosis, siis suurendatakse neid kolhoosnikute üldkoosoleku otsuse kohaselt.

Tööde hindamiseks normipäevades on põhilised põllutööd kolhoosides jagatud üheksasse rühma. Vahekord esimese ja üheksanda rühma vahel on 1:5.

Tööde hinne normipäevades igas järgmises rühmas on 0,25 normipäeva võrra suurem kui eelmises.

Näiteks seitsmendasse rühma arvatud tööde päevanormi täitmise eest arvestatakse 2 normipäeva. Seitsmendasse rühma kuuluvad niisugused tööd, nagu iga liiki künnitööd, külvamine hobukülvimasinaga, niitmine niidumasinaga, vihkude sidumine koos hakkidesse panekuga jm.

Kaheksandasse rühma kuuluvate tööde päevanormi täitmise eest arvestatakse 2,25 normipäeva. Kaheksandasse rühma kuuluvad näiteks sellised tööd, nagu masinisti töö lõikusmasinatel, masinisti-motoristi töö kolhoosi pumba-seadmeil jm.

Üheksandasse rühma kuuluvate tööde päevanormi täitmise eest arvestatakse 2,5 normipäeva. Üheksandasse rühma kuuluvad näiteks sellised tööd, nagu puuvilla kastmine öösel, lina ja kanepi väljavõtmine leost, töö suurte teraviljakuhjade ladumisel jm.

Põhitööd köögivilja- ja puuviljakasvatuse alal kolhoosides on jaotatud seitsmesse rühma.

Esimesse rühma arvatud tööde tegemise eest arvestatakse 0,5 normipäeva, seitsmendasse rühma arvatud tööde eest — 2 normipäeva. Vahe iga järgneva ja sellele eelneva rühma vahel on 0,25 normipäeva.

Mehhaniseerimise tõusuga tehakse ikka rohkem ja rohkem töid kolhoosides masina-traktorijaama masinatega.

Töönormid ja tööhindade normipäevades kinnitatakse kolhoosnikute üldkoosoleku poolt ja vaadatakse kontrolli korras läbi rajooni töörahva saadikute täitevkomitee poolt.

Praktika näitab, et paljudes kolhoosides rakendatakse üksikute põllumajanduslike tööde alal väiksemaid töönorme

ja kõrgemaid tööhindeid normipäevades, kui on need, mis on kinnitatud NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrusega 19. aprillist 1948. Niisugune praktika on lubamatu.

Näiteks kehtestati Tartu rajooni «Võitja» kolhoosis adra järelt kartulite korjamise päevanormiks ainult 0,6 tsentnerit, samal ajal kui näidis-töönormiks Eesti NSV-s on kehtestatud 8—12 tsentnerit. Tegelikult korjasid kolhoosnikud ka «Võitja» kolhoosis 8 ja enam tsentnerit kartuleid päevas.

Traktoristidele arvestatakse vahetusnormi täitmise eest traktoritööde alal seadusega kehtestatud arv normipäevi.

Näiteks traktoristidele, kes töötavad diiseltraktoril C-80 ja kõigil gaasigeneraator-traktoritel, arvestatakse vahetusnormi väljatöötamise eest 7 normipäeva; traktoristidele, kes töötavad traktoritel ДТ-54, СТЗ-НАТИ, КД-35, С-60 ja teistel linttraktoritel, samuti traktoril «Belaruss», arvestatakse 5 normipäeva.

Normipäevi, samuti tasu normipäevade eest arvestatakse kolhoosides kolhoosnikutele brigaadi või lüli poolt saadud saagi järgi, selleks et suuremaid saake saanud brigaadide või lülide kolhoosnikud saaksid ka suurema tasu.

Vastavalt 19. aprilli 1948. aasta määrusele kehtestatakse nimetatud eesmärgil kolhoosnikute üldkoosoleku otsusel järgmine normipäevade arvestamise ja jaotamise kord:

1) brigaadile, kes on ületanud ettenähtud plaani talle kinnistatud kultuuri saagikuse alal, arvestatakse iga protsendi plaani ületamise eest juurde üks protsent normipäevi sellest normipäevade hulgast, mis on brigaadi poolt kulutatud antud kultuurile või samalaadsete kultuuride grupile;

2) brigaadilt, kes ei ole täitnud ettenähtud plaani temale kinnistatud kultuuri või samalaadsete kultuuride grupi saagikuse alal, tuleb maha arvata plaani iga täitmata jäänud protsendi eest üks protsent, kuid mitte üle 25 protsendi, normipäevadest, mis on brigaadi poolt kulutatud antud kultuurile või samalaadsete kultuuride grupile;

3) brigaadile, kes on täitnud ettenähtud plaani temale kinnistatud kultuuri või samalaadsete kultuuride grupi saagikuse alal, tuleb arvestada kogu normipäevade arv, mis on brigaadi poolt kulutatud antud kultuurile või samalaadsete kultuuride grupile.

Neil juhtudel, kui kolhoosnikute üldkoosolek kolhoosi konkreetseist tootmistingimustest lähtudes tunnistab otstarbekohaseks hinnata brigaadide ja lülide töötulemusi mitte neile määratud plaani täitmise järgi, vaid võrreldes saa-

gikuse plaani täitmisega keskmiselt kogu kolhoosi kohta, tuleb normipäevi juurde või maha arvestada järgmises korras:

1) brigaadile või lülile arvestatakse normipäevi juurde või maha nii mitu protsenti, kui mitme protsendi võrra plaani täitmine antud kultuuri või samalaadsete kultuuride grupi saagikuse alal brigaadis või lülis oli suurem või väiksem saagikuse plaani täitmise protsendist selle kultuuri või samalaadsete kultuuride grupi alal keskmiselt kogu kolhoosi kohta, kusjuures mahaarvamisele kuuluvate normipäevade protsent brigaadis või lülis ei või ületada 25 protsenti normipäevadest, mis on brigaadi või lüli poolt välja töötatud kinnistatud kultuuride alal;

2) brigaadilt või lülilt, kes on täitnud või ületanud neile määratud saagikuse plaani, kuigi väiksemas protsendis kui kolhoosis keskmiselt, normipäevi maha ei arvestata, vaid jäetakse kogu neile arvestatud normipäevade hulk, mis kuulub tasumisele pärast normipäevade kulutamise plaani täitmise kontrollimist. Peale selle peab 19. aprilli 1948. aasta määrus võimalikuks kolhoosnikute üldkoosoleku otsusel arvestada brigaadide ja lülide kolhoosnikutele köögivilja ja vaheltharitavate kultuuride alal normipäevi juurde saagi iga kogutud tsentneri eest hinnete järgi normipäevades.

Hinded saagi tsentneri eest määratakse kindlaks, lähtudes antud brigaadile või lülile määratud saagikuse plaanist, kolhoosis vastuvõetud töönormidest ja -hinnetest, samuti saagi tootmiseks vajalikust normipäevade arvust, kusjuures vajaduse korral neid hindeid aasta lõpul täpsustatakse tegelikult tehtud tööde järgi.

Peab ütlema, et kolhoosnikute töö tasustamine otseses sõltuvuses saadud toodangu hulgast ja kvaliteedist on kõige progressiivsem. Reas eesrindlikes kolhoosides rakendatakse hindeid normipäevades saagi tsentneri eest kõigi kultuuride alal.

Aruandekõnes partei XIX kongressile ütles G. M. Malenkov: «On vaja seada kolhoosides sisse tulude jaotamise progressiivsem süsteem, mille kohaselt artelli tulude jaotamist artelli liikmete vahel teostataks kolhoosnikuile arvestatud normipäevade hulga alusel otseses sõltuvuses brigaadi, lüli või üksiku kolhoosniku poolt tegelikult saadud põllumajanduslikust toodangust. See annab võimaluse tunduvalt tõsta kolhoosnikute tööviljakust ja lõplikult likvideerida

võrdsustamine ning aitab kaasa normipäeva väärtuse edasisele tõusule.»¹

Töö organiseerimise ja tasustamise edasise parandamise ja normipäevade arvestamisel korra sisseseadmise eesmärgil, samuti kolhoosnikute ainelise huvitatuse tõstmise eesmärgil loomakasvatuse produktiivsuse ja loomade arvu suurendamise vastu toimub loomakasvatuses töötavate kolhoosnikute tasustamine sõltuvalt nende poolt lüpstud piima ja nende poolt püगतud villa hulgast, saadud ja üleskasvatatud noorloomade arvust, töö- ja produktiivloomade kaalujuurdekasvust ja toitumusest.

Vastavalt sellele põhimõttele kehtestatakse kolhoosnikute üldkoosoleku otsusel koormusnormid, tükitööhinded ja normipäevade arvestamise kord loomakasvatuses.

NSV Liidu Põllumajanduse Ministeeriumi käskkirjaga nr. 4 5. jaanuarist 1954 kinnitati aastateks 1954—1955 näidis-koormusnormid loomade kinnistamise kohta üksikuile kolhoosnikuile loomakasvatufarmides ja tööhinded normipäevades loomakasvatussaaduste saamise ja loomade arvu säilitamise eest.²

Brigaadide ja lülide kolhoosnikutele, kes on ületanud neile määratud ülesanded põllumajanduskultuuride saagikuse ja loomakasvatuse produktiivsuse alal, antakse täiendavalt lisatasu. Nimelt jaotatakse osa brigaadi või lüli poolt saadud üleplaanilistest taime- või loomakasvatussaadustest selle brigaadi või lüli kolhoosnikute vahel normipäevade järgi natuuras lisaks normipäevade järgi saadavale põhitasule. Kui aga toodang antakse tervelt ära (näiteks suhkrupeet või puuvill), siis makstakse lisatasu rahas.

Kuni 1955. aastani ei olnud Eesti NSV kolhoosides üldse reguleeritud lisatasu maksmise korda. Alates 1955. aastast on rea määrustega ka Eesti NSV kolhoosides kehtestatud lisatasu maksmine heade näitajate eest plaani ületamisel ja muudel juhtudel. Nii soovitatakse kolhoosidel üldkoosoleku otsuse põhjal anda kolhoosnikutele ja traktoribrigaadide töötajatele lisaks tavalisele normipäevatasule 15% piimvahakupsete maisitõlvikute silost ning maisivartest ja -lehtedest valmistatud silost. Viljakoristustööde perioodil soovi-

¹ G. Malenkov, Aruandekõne ÜK(b)P Keskkomitee tööst partei XIX kongressile, Tallinn, 1952, lk. 51.

² «Сельское хозяйство» 20. jaanuarist 1954.

Meil Eesti NSV põllumajanduse ministri käskkiri nr. 94, 24 veebruarist 1954.

tatakse kolhooside üldkoosolekute otsuste põhjal anda lisaks normipäevade põhitasule kuni 5 kilogrammi teravilja iga koristustöödel väljatöötatud normipäeva kohta, iga väetissegude valmistamisel, veol ja laotamisel väljatöötatud normipäeva kohta aga soovitatakse lisaks normipäeva põhitasule anda kuni 5 rubla raha.

Lisatasu maksmist on Eesti NSV kolhoosid laialdaselt hakanud rakendama ka loomakasvatuses (vt. «Rahva Hääli» 8. sept. 1955).

Kolhooside juhatused peavad rangelt kontrollima põllutööde kvaliteeti, jälgima, et tootmisbrigaadide brigadiirid iga päev arvestaksid iga kolhoosniku tööd ja kannaksid õigeaegselt kolhoosniku tööraamatusse kolhoosniku poolt väljatöötatud normipäevad. Kolhoosi esimees peab tööd brigadilt vastu võtma mitte harvem kui üks kord nädalas.

KONTROLLKÜSIMUSI

1. Miks alaline tootmisbrigaad on põhiliseks ja peamiseks töö organiseerimise vormiks kolhoosides?

2. Milles seisab kolhoosi tootmisbrigaadi ja masina-traktorijaama traktoribrigaadi kooskõlastatud töö?

3. Kuidas kehtestatakse kolhoosides töönormid ja tööhinded normipäevades?

4. Mis on normipäev ja millised on abinõud normipäeva tähtsuse tõstmiseks kolhoosi tootmistöö organiseerimisel?

5. Milline kord on kehtestatud normipäevade juurdearvestamiseks brigadide ja lülide kolhoosnikutele sõltuvalt saadud saagist?

TÖÖ ORGANISEERIMINE, TASUSTAMINE JA TÖÖDISTSIPLIIN KOLHOOSIDES (lõpp)

4. Samaaegselt aasta tootmisplaani ja tulude-kulude eelarve koostamisega peavad kolhooside juhatused koostama normipäevade kulutamise plaani üksikute majapidamisharude järgi, iga kultuuri või samalaadsete kultuuride grupi järgi iga brigaadi jaoks, seal aga, kus on lubatud lülid brigaadis, ka iga lüli jaoks.

See plaan tehakse ka igas loomakasvatusfarmis loomaliikide järgi, igas abiettevõttes, iga ehitusobjekti kohta, samuti iga majandisese töö kohta ning administratiiv- ja teenindava personali töötasude kohta.

Normipäevade kulutamise plaanid (nii kogu kolhoosi kohta tervikuna kui ka üksikute brigaadide, lülide ja loomakasvatusfarmide kohta) tuleb koostada vastavalt kolhoosis vastuvõetud töönormidele ja tööhinnetele. Plaanid peavad olema kinnitatud kolhoosnikute üldkoosoleku poolt. Normipäevade kulutamise plaani koostamisel iga brigaadi ja lüli jaoks võetakse arvesse tööde mehhaniseerimise taset, muldade erinevust ja umbrohtumust, külvatavate kultuuride sordilisi erinevusi ja eelvilju. Nende plaanide koostamisele tuleb kaasa tõmmata brigadiirid, lüliivanemad, eesrindlikud kolhoosnikud ja spetsialistid.

Kolhoosi juhatusel ja revisjonikomisjonil tuleb tingimata kontrollida normipäevade arvestuse õigsust ja vähemalt üks kord kvartalis, samuti aasta lõpul enne tulude jaotamist võrrelda arvestatud normipäevade hulka normipäevade hulgaga, mis on plaanis ette nähtud iga brigaadi, lüli ja farmi poolt tehtud töö kohta, iga kultuuri ja ehitusobjekti kohta, samuti administratiiv-teenindava personali töötasu kohta.

Normipäevade arvestust kontrollides peavad kolhoosi juhatus ja revisjonikomisjon kindlaks tegema normipäevade ülekulutamise ja plaanis ettenähtud agrotehniliste ja zoo-

tehniliste abinõude mittetäitmise põhjused ja välja selgitama süüdlased.

Kontrollimise tulemused ühes vastavate ettepanekutega tuleb ette kanda kolhoosnikute üldkoosolekule.

Juhul kui kolhoosi juhatus avastab, et brigadiirid ja farmijuhatajad on arvestanud normipäevi ebaõigesti töonormide omavolilise vähendamise, tööhinnete kõrgendamise, ebaõigete mõõtmiste ja tehtud tööde ebaõige arvestamise tulemusena, samuti kui normipäevi on arvestatud tööde eest, mis on tehtud halvakuvaliteediliselt ja tuleb ümber teha, peab kolhoosi juhatus kolhoosnikuilt seadusevastaselt arvestatud normipäevad maha arvestama.

Peale selle arvestatakse kolhoosi juhatuse otsusel brigadiirilt või farmijuhatajalt, kes normipäevi ebaõigesti arvestas, maha kuni viis normipäeva.

Neil juhtudel, kui brigadiiridel tekib vajadus teha neile kinnistatud põldudel või loomakasvatusefarmides lisatöid, mis soodustavad kas saagi säilimist või loomakasvatuse arendamist, kuid ei ole normipäevade kulutamise plaanis ette nähtud, peab kolhoosi esimees lubama neid töid teha.

Täiendavate tööde tegemiseks kulutatud normipäevade hulk kuulub hiljem kinnitamisele kolhoosnikute üldkoosoleku poolt.

5. Kolhoosi esimehele arvestatakse vastavalt NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrusele 19. aprillist 1948 tema töö eest normipäevi sõltuvalt kolhoosi külvipinnast ja loomade arvust farmides, samuti arvestatakse talle kolhoosi rahalistest tuludest sõltuvalt rahalist juurdemaksu.

Kolhoosi põllumajanduskultuuride saagikuse ja loomakasvatuse produktiivsuse plaani ületamisel arvestatakse esimehele täiendavalt juurde normipäevi ja antakse välja rahaline lisatasu kindlaksmääratud ulatuses, plaani mittetäitmise eest aga arvestatakse normipäevi maha. Kolhoosi esimehele arvestatakse normipäevi täiendavalt juurde ka tööstaži eest.

Kolhoosi töö edu oleneb palju kolhoosi esimehest. Seepärast tuleb kolhooside esimeesteks valida isikuid, kes hästi tunnevad kolhoositootmist ja oskavad seda õigesti juhtida. Kolhooside esimeeste, brigadiiride, farmijuhatajate, loomakasvatuseala juhatajate ja arvepidajate (raamatupidajate) tasustamise kord kehtestati NSV Liidu Ministrite Nõukogu 19. aprilli 1948. aasta määrusega. Käesoleval ajal arvestatakse normipäevi farmijuhatajatele, tööst vabastatud loo-

makasvatusala brigadiiridele ja loomakasvatusala juhatajatele loomakasvatuses töötavate kolhoosnike töötulemuste järgi.

Töövõimeliste kolhoosnike jaoks on kehtestatud kohustuslik normipäevade miinimum aasta kohta põllumajanduslike tööde perioodide järgi. Kolhoosnikud, kes ei tööta välja nõutavat normipäevade hulka, kannavad põhikirjas kindlaksmääratud vastutust (17. p.).

Kolhoosnike majapidamised, kelle üksikud liikmed mõjuvate põhjusteta ei täitnud aasta jooksul kolhoosis kehtestatud normipäevade miinimumi, maksavad 50 protsendi võrra kõrgendatud põllumajandusmaksu (Põllumajandusmaksu seaduse artikkel 6).

Majapidamised, kes on jooksval aastal kolhoosist lahkunud (välja heidetud), maksavad põllumajandusmaksu ühesugustel alustel üksiktalupoegade majanditega, olenemata kolhoosist lahkumise (väljaheitmise) ajast.

Kui kolhoosipere üksikud töövõimelised liikmed ei olnud kolhoosi liikmed või on kolhoosist välja astunud (välja heidetud) ega tööta palgalise töøjõuna, siis suurendatakse põllumajandusmaksu niisugusele majapidamisele 75 protsendi võrra.

Need abinõud on suunatud töö organiseerimise parandamisele kolhoosides ja kolhoosnike töödistsipliini tugevdamisele. Põllumajandusmaksu seadus tervikuna soodustab kolhooside organisatsioonilist ja majanduslikku tugevdamist, põllumajanduse edasiarendamist ja kolhoosnike tulude tõusu.

6. Otsustavalt on vaja võidelda normipäevade ebaõige kulutamise vastu.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee määruses 19. septembrist 1946 «Abinõudest põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumiste likvideerimiseks kolhoosides» tähendati, et normipäevade ebaõige kulutamine esineb administratiiv- ja teenindava personali suurekspaiutamise tõttu normipäevade ning rahaliste ressursside ülemäära suure kulutamise arvel administratiiv-juhtimiskuludeks.

Administratiiv- ja juhtiva personali kunstlik suurekspaiutamine põhjustab seda, et töövõimelisi kolhoosnikuid ei piisa töödeks põllul ja farmides.

Määruses tähendati, et tarbetuil ning väljamõeldud ametikohtadel varjatakse kolhoosides sageli omakasupüüdjaid

ja muidusööjaid, kes hoiavad kõrvale tootmistööst, kulutavad kolhooside sääste ja elavad nende kolhoosnikute töö arvel, kes töötavad põllul või hoolitsevad loomade eest. Praktiliselt kujunes olukord niisuguseks, et üks osa kolhoosnikuid ei saanud neile arvatud normipäevade eest küllaldaselt naturaals- ja rahalist tasu, teine osa kolhoosnikuid aga sai rohkem, kui neile kuulus väljateenitud normipäevade järgi. Sellega rikuti põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja nõudeid õige arvelduse kohta kolhoosnikutega nende poolt kolhoosimajapidamises tehtud töö eest.

Laialdaselt oli kolhoosides levinud kahjulik praktika, et kolhooside esimeeste sedelite järgi anti üksikutele kolhoosnikutele saadusi nende poolt väljatöötatud normipäevi arvestamata. Määruses märgiti samuti, et paljudes kolhoosides peeti kohalike võimuorganite nõudel kolhooside normipäevade arvel ülal isikuid, kes ei töötanud kolhoosis ja kellel polnud midagi ühist kolhoositootmisega (külanõukogude valvurid, korrapidajad ja käskjalad, tuletõrjesalkade ülemad, külanõukogude ja rajooniorganisatsioonide igasugused mittekoosseisulised töötajad).

Sageli peeti kolhoosides normipäevade arvel ülal juuksureid, kingseppi, rätsepaid ja teisi töötajaid, kes teenindavad kolhoosnikute isiklike vajadusi ja kellele selle tõttu peavad nende töö eest tasuma kolhoosnikud ise. Esines ka kahjulik praktika arvestada normipäevi töö eest, mida tehti mitmesugustele küla- ja rajooniorganisatsioonidele ja asutustele (hoonete ehitamine ja remont, küttepuude ja ehitusmaterjalide ülestöötamine, laadimistööd jne.). Kõik need normipäevade raiskamise faktid tõid kaasa normipäeva väärtuse vähenemise, normipäeva kohta jaotatavate tulude vähenemise, aga järelikult ka kolhoosnikute huvi vähenemise kolhoositöö vastu.

Põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja ülahtähendatud moonutuste kõrvaldamise eesmärgil märkisid NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee, et tuleb lõpetada normipäevade raiskamine ja kolhoosi tulude ebaõige jaotamine kolhoosides, kõigis kolhoosides kontrollida ja vähendada suurekspaisutatud administratiiv- ja teenindava personali koosseise ja normipäevade kulutamist nendele tasumiseks, administratiiv-majanduskulud viia vastavusse põllumajandusliku artelli põhikirjaga. Edasi pandi ette lõpetada tasu maksmine normipäevades isikuile, kellel pole tegemist kolhoosidega, ning keelata rajoonide nõukogude ja

parteiorganeil nõuda kolhoosidelt normipäevades tasumist tööde eest, mis ei ole kolhooside tööd.

Vastavalt sellele viidi juba 1947. aasta veebruariks läbi kolhooside administratiiv- ja teenindava personali koondamine 456 000 inimese võrra ja peale selle lõpetati tasu maksmine normipäevades 182 000 inimesele, kellel polnud tegemist kolhoosidega.

Edasi määrati kindlaks administratiiv- ja juhtiva personali tasustamiseks lubatavad protsendid kolhoosi normipäevade üldarvust (3 kuni 8).

Kuid see ei anna veel põhjust rahulolemiseks. Ühel või teisel kujul esinevad põllumajandusliku artelli põhikirja üldtähendatud rikkumised ka käesoleval ajal ja nende vastu tuleb otsustavalt võidelda.

Normipäevi tuleb kolhoosnikutele arvestada ainult töö eest kolhoosis. Normipäevi arvestatakse samuti traktori-brigaadi töötajatele masina-traktorijaama poolt kolhoosis tehtud tööde eest (vt. kolmandat loengut).

Kolhoosnikute lapsed, kes pole veel saanud 16 aastat vanaks, ei ole veel kolhoosi liikmed, kuid nad võtavad osa kolhoosi tootmistööst ja arusaadavalt tuleb neile nende poolt tehtud töö eest arvestada normipäevi. Vastavalt NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee määrusele 15. aprillist 1942 «Kolhoosnikutele kohustusliku normipäevade miinimumi tõstmisest»¹ pandi kolhoosidele ette anda alaealistele välja tööraamatud ja arvestada eraldi alaealiste poolt väljatöötatud normipäevi.

Aja eest, millal kolhoosnikud kolhoosis ei töötanud, võib neile normipäevi arvestada ainult seaduses ettenähtud juhtudel. Eespool juba märgiti, et rasedad ja imetavad naiskolhoosnikud vabastatakse tööst kolhoosis kuuks ajaks enne sünnitamist ja kuuks ajaks pärast sünnitamist, kusjuures neile säilitatakse nendeks kaheks kuuks ülalpidamine nende poolt keskmiselt väljatöötatud normipäevade poole ulatuses.

Näiteks antakse naiskolhoosnikule põhikirja alusel raseduspuhkust 1. juunist 1954. Et talle õigesti arvestada normipäevi kahe puhkusekuu eest, tuleb kokku võtta kõik normipäevad, mis ta on välja töötanud puhkusele eelneva aasta jooksul.

Antud juhul tuleb arvesse võtta kõik normipäevad, mis ta

¹ «Правда» 17. aprillist 1942.

on välja töötanud 1. juunist 1953 kuni 1. juunini 1954. Ole-
tame, et kokku tuleb 360 normipäeva. Need 360 normipäeva
tuleb jagada 12-le, nii saame normipäevade keskmise välja-
töötuse kuus, nimelt 30 normipäeva. Raseduspuhkuse eest
arvestatakse pool keskmisest normipäevade arvust kuus
kummagi kuu eest. Tähendab, kogu puhkuse eest tuleb nais-
kolhoosnikule antud juhul arvestada 30 normipäeva (kahe
puhkusekuu eest 15 normipäeva kuus).

7. Kõrge töödistsipliin on kolhoosimajapidamise eduka
arendamise paratamatu tingimus. Seepärast on võitlusel
kõrge töödistsipliini eest kolhoosis suur majanduslik ja po-
liitiline tähtsus. Seal, kus ei peeta tõelist võitlust töödistsipi-
liini tugevdamise eest, tehakse kahju kolhoosi ühismajapida-
misele ja ausalt töötavate kolhoosnikute huvidele.

Mõnikord arvatakse väärtalt, et kui kolhoosnik on normi-
päevade kohustusliku miinimumi välja töötanud, siis pole
ta enam kohustatud kolhoosis töötama. Kui kolhoosnik on
välja töötanud normipäevade miinimumi, siis tähendab see,
et ta on täitnud ainult minimaalse nõude. Kuid selle mini-
maalse nõude täitmine ei vabasta teda edasisest tööst kol-
hoosis. Kui kolhoosnik keeldub kolhoosis töötamisest sel
põhjusel, et ta on juba normipäevade miinimumi täitnud,
siis on see töödistsipliini rikkumine ja selle eest tuleb kol-
hoosnik võtta tüüpõhikirjas ettenähtud vastutusele.

Partei XIX kongressi direktiivides NSV Liidu arendamise
viienda viie aasta plaani kohta on tähendatud, et viie aasta
plaaniga püstitatud ülesanded esitavad suuri nõudeid par-
tei-, nõukogude, majandus-, ametiühingu- ja komsomolior-
ganisatsioonidele ning kohustavad neid mobiliseerima töö-
tajate laiu hulki uue viie aasta plaani täitmisele ja ületa-
misele, arendades meie organisatsioonide töös esinevate
puuduste laialdast kriitikat nende puuduste kiireima likvi-
deerimise eesmärgil.

«Tuleb anda igakülgset toetust tööstuse ja kolhoositoot-
mise novaatoritele, transpordi ja teiste rahvamajandusha-
rude eesrindlastele nende püüdes suurendada tootmist, tõsta
töövilkakust, alandada omahinda.

Sotsialistliku võistluse suur jõud, tööliste, kolhoosnikute
ja intelligentsi üksmeelne püüd kaitsta rahu, töötajate van-
kumatult kindel otsus ehitada üles kommunistlik ühiskond
— peavad olema suunatud uue viisaastaku täitmisele ja üle-
tamisele.

Nõukogude Liidu rahvad kommunistliku partei läbiproovitud juhtimisel täidavad edukalt uue viie aasta plaani.»¹

8. Kolhoosides tuleb nõutaval viisil organiseerida ohutustehnikat ja töökaitset. Enne kui lubada kolhoosnikut tööle ühel või teisel masinal, tuleb talle õpetada selle masina käsitlemise eeskirju. Samuti ei tohi anda kolhoosniku kätte kemikaale, mida tarvitatakse näiteks võitluseks põllumajanduslike kahjurite vastu, enne kui talle pole õpetatud nende käsitlemise eeskirju.

Vastavalt sisekorra-eeskirjadele võimaldatakse kolhoosnikutele tööprotsessis vaheaegu puhkuseks, määratakse kindlaks puhkepäevad ja nii edasi.

Kolhoosi tööl saadud kehavigastuse eest kolhoosnikule kahju tasumise asjade arutamisel peavad kohtud hoolega välja selgitama, millistel asjaoludel õnnetusjuhtum toimus, kas ja kui suurel määral see tõi kaasa töövõime kaotuse ja missugune on kannatada saanud kolhoosniku aineeline kahju.

Kolhoosi vastutus kehavigastuse eest, mis on tekitatud kolhoosnikule kolhoosi ebaõige tegevuse tagajärjel, tuleb kindlaks määrata Vene NFSV Tsiviilkoodeksi 403. paragrahvi ja teiste liiduvabariikide tsiviilkoodeksite vastavate paragrahvide järgi.

Tasumisele kuuluv kahju mõistetakse neil juhtudel kohtu poolt kolhoosilt välja kehavigastuse saanud kolhoosniku kasuks perioodiliste maksete näol natuuras või rahas, kuid mitte normipäevades. Maksete suurus määratakse kohtu poolt. Seejuures lähtub kohus sellest teenistusest, millest kehavigastuse saanud kolhoosnik ilma jäi, koos kannatada saanu majandusliku seisundi ja kolhoosi majandusliku jõukuse arvestamisega.

Neil juhtudel, kui kolhoosniku kehavigastus tekitati masinate ja mootorite poolt, mis kujutavad endast suurema hädaohu allikat ümbruskonnale, määratakse vastutus selle kahju eest Vene NFSV Tsiviilkoodeksi 404. paragrahvi ja teiste liiduvabariikide tsiviilkoodeksite vastavate paragrahvide korras.

Nimetatud juhtudel pannakse vastutus neile asutustele, ettevõtetele ja organisatsioonidele, kellele kuuluvad masinad ja mootorid (näiteks masina-traktorijaamale).

¹ Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XIX kongressi resolutsioonid, Tallinn, 1952, lk. 30.

Mõnikord ei esita kolhoosid kolhoosnikute vastu hagi kolhoosile tekitatud ainelise kahju tasumise kohta ainult sellel põhjusel, et kolhoosnikut on karistatud põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja 17. punkti korras.

Kuid kolhoosniku karistamine põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja 17. punkti korras ei vabasta kolhoosnikut ainelisest vastutusest kahju eest, mis ta on tekitanud kolhoosile ebamajandusliku ja hooletu suhtumisega kolhoosi varasse, lohakusega töös või muude töödistsipliini rikkumistega.

Kohtupraktika lähtub sellest, et tasumisele kuuluva kahju suurus tuleb neil juhtudel kindlaks määrata lähtudes kolhoosi otsesest kahjust ja arvestades konkreetset olukorda, mille juures kahju tekitati, samuti kolhoosniku ainelist seisundit.

Kohtud juhinduvad neil juhtudel Vene NFSV Tsiviilkoodeksi 410. ja 411. paragrahvist ja teiste liiduvabariikide tsiviilkoodeksite vastavatest paragrahvidest.

Mõnikord sõlmivad kolhoosid töölepinguid isikutega, kes pole kolhoosi liikmed, tingimusel tasuda töö eest normipäevade alusel. See pole samuti õige.

Kui väljastpoolt kolhoosi töölevõetud isikud, kes on töötanud kolhoosis ülaltähendatud tingimusel, pöörduvad kohutusse hagiga tasu saamise kohta kolhoosis tehtud töö eest, siis, juhul kui hagi tõestatakse, mõistavad kohtud tasu töö eest välja produktides ja rahas kohaldatult tööliste ja teenistujate kohalikule töötasule, vastava kategooria töö eest, aga mitte normipäevades.

Vaidlused, mis tekivad seoses töönormide ja tööhinnete kehtestamisega kolhoosides, samuti normipäeva eest antava saaduste ja raha hulga kindlaksmääramisega, lahendatakse vastavalt põllumajandusliku artelli tüüppõhikirjale kolhoosnikute üldkoosoleku poolt. Sellepärast ei saa sellised küsimused olla kohtuliku arutamise objektiks.

Teistsugune on olukord siis, kui arvestatud normipäevade eest kolhoos ei tasu seda, mis kolhoosnikul on õigus saada.

Seega kolhoosnikute hagnosisid saaduste ja raha nõudmise kohta normipäevade eest võidakse kohtu poolt arutada ainult neil juhtudel, kui normipäevad, mille eest tasumise kohta hagi on esitatud, on kolhoosi juhatuse poolt tasumiseks arvestatud, kuid kolhoos keeldub välja andmast saadusi ja raha, mis nende normipäevade eest on ette nähtud. Niisuguseid asju lahendades juhindub kohus kehtivast sea-

dusandlusest töö eest tasumise kohta kolhoosides. Kohtul peavad olema vajalikud tõendid normipäevade arvu kohta, mis on hagiga kohtusse pöördunud kolhoosniku poolt kolhoosis välja töötatud, samuti naturaali- ja rahalise tasu suuruse kohta, mida kolhoos on kohustatud tasuma normipäeva eest.

Juhul kui hagejale tekitab raskusi vajalike dokumentide muretsemine, nõuab kohus need andmed ise kolhoosi juhatusest välja.

Juhul kui hagi on põhjendatud, mõistab kohus kolhoosilt välja nii tulude rahalise kui ka naturaalosa, mis kolhoosnikul on saada normipäevade järgi.

Kohtuotsuses näidatakse ära, milliseid toiduaiheid ja kui suurel hulgal tuleb kolhoosnikule maksta tema normipäevade eest.

Sel juhul kui asja arutamise ajaks kohtus selgub, et kolhoosilt on võimatu saadusi sisse nõuda natuuras, võib kohus kohustada kolhoosi andma hagiga kohtusse pöördunud kolhoosnikule saadusi järgmise aasta lõikusest.

9. Kolhooside juhatused võivad ja neil soovitatakse lubada kolhoosnikuid alalisele tööle tööstusse, ehitustöödele, transporti ja teistesse rahvamajandusharudesse. Seejuures on kolhoosi juhatuse kohustatud registreerima sõlmitud töölepingud.

Kui kolhoosnikuid lubatakse hooajatöödele, peab kolhoosi juhatuse andma neile õiendi selle kohta, et neid on lubatud tööle väljaspool kolhoosi.

Ettevõtete ja ehitustööde juhatajatel on keelatud võtta kolhoosnikuid nii alalisele kui ka hooajatööle ilma kolhoosi juhatuse õiendita nende lubamise kohta.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu juhtis 1955. aastal tähelepanu sellele, et mõned asutuste ja ettevõtete juhtivad töötajad ei pea kinni kehtestatud kolhoosnikute töölevõtmise korrast, seda ei kontrolli ka küllaldaselt täitevkomiteed; miilitsaorganid aga sageli registreerivad sisse omavoliliselt kolhoosist lahkunuid. Eesti NSV Ministrite Nõukogu nõudis, et 1. augustiks 1955 oleks välja selgitatud ning kolhoosi juhatuse nõudel vabastatud töölt ettevõtteis ja organisatsioonides kõik pärast 19. detsembrist 1951 kolhoosidest omavoliliselt lahkunud kolhoosnikud nende tagasisaatmiseks kolhoosidesse. Vallandamiskäskkirjades või vastavates tõendites tuleb märkida vallandamise tõeline põhjus. Asutuste ja ettevõtete juhatajatel otseselt keelatakse võtta tööle

kolhoosnikuid, kes on omavoliliselt kolhoosist lahkunud; külanõukogudel keelatakse igasuguste õiendite ja tõendite väljaandmine kolhoosnikute töölesuunamiseks mujale; miilitsaorganeid kohustatakse kehtestama vajalikku korda kolhoosnikute sisseregistreerimiseks. Isikud aga, kes rikuvad kolhoosnikute töölevõtmise korda, kuuluvad kriminaalvastutusele võtmisele.

Seega loetakse ulgtöolisteks ainult neid kolhoosnikuid, kes on läinud ulgtööle seadusega kindlaksmääratud korras.

KONTROLLKÜSIMUSI

1. Milline kord on kehtestatud põhi- ja täiendava töötasu maksmiseks?
2. Milliseid karistusi võidakse määrata kolhoosnikutele töödistsipliini rikkumise eest?
3. Kuidas lahendatakse kohtus töötülid ja vaidlused kahju tasumise kohta?
4. Milline kord on kehtestatud kolhoosidest ulgtööle mineku kohta?

TULUDE JAOTAMINE KOLHOOSIDES

Kolhoosid on NSV Liidu rahvamajanduse ühtse süsteemi orgaaniline osa ja tulused jaotatakse neis samadel sotsialistlikel alustel, mida rakendatakse riiklikes ettevõtetes, arvestades seejuures aga erinevusi, mis on omased kolhoosidele kui kooperatiivset tüüpi majandele.

Naturaalsete ja rahaliste tulude õigest jaotamisest oleneb väga suurel määral kolhooside edasine edukas arenemine ja tugevnemine.

Kolhoosi aastatulude õige jaotamine tähendab: esiteks kolhoosi kohustuste täitmist riigi vastu, teiseks oma nii tootmis- kui ka tarbimiseseloomuga ühiskondlike vajaduste rahuldamise kindlustamist ja kolmandaks kogu ülejäänud toodangu ja raha jaotamist kolhoosnike vahel normipäevade järgi.

Aastatulude jaotamisel tuleb kolhoosil esmajärjekorras täita kõik oma — nii naturaalsed kui ka rahalised — kohustused riigi vastu.

Konkreetsed kohustused riigi vastu, mis tekivad seaduste jõul või kolhoosi poolt riiklike organisatsioonidega sõlmitud seaduse jõudu omavate lepingute alusel, on järgmised:

- a) teravilja, riisi, kartuli, köögivilja, õlikultuuride seemnete, heinaseemnete, liha, piima, villa ja teiste produktide müügikohustuste täitmine naturaalselt;
- b) tulumaksu ja määralise sundkindlustuse maksete tasumine;
- c) riigilt saadud naturaalsete ja rahaliste laenude tagastamine;
- d) toodangu äraandmine vastavalt kontraheerimislepinguile;
- e) naturaali- ja rahalise tasu maksmine masina-traktori- jaama poolt kolhoosis tehtud tööde eest.

Põllumajandussaaduste varumine on Nõukogude Liidu majanduselu koostisosa, mis määratakse kindlaks ja mida

juhitakse riikliku rahvamajandusplaaniga ühiskondliku rikuse suurendamise, töötajate materiaalse ja kultuurilise taseme pideva tõusu, NSV Liidu sõltumatuse kindlustamise ja tema kaitsevõime tugevdamise huvides.

Vastavalt sellele määratakse ka kolhoosile antavate kohustuste eesmärk, nende hulgas ka põllumajandussaaduste riiklike müügikohustuste osas. Käesoleval juhul on müügikohustuste eesmärk Nõukogudemaa mitmesuguste vajaduste rahuldamiseks vajalike põllumajandussaaduste varumise plaani täitmine. Ana'ogiline eesmärk — kindlustada riiklikke vajadusi — on ka teistel ülaltähendatud kolhoosi kohustustel riigi vastu, mis tulenevad seadusandlikest aktidest ja kolhoosi suhetest riiklike organisatsioonidega, missugused suhted määratakse kindlaks seaduse jõudu omavate lepingutega.

Antud kolhoosi konkreetse kohustuse tekkimiseks on vajalik kindla juriidilise akti olemasolu, milleks on kindlaksmääratud vormis esitatud kohustuse kolhoosile kätteandmise fakt, lepinguliste suhete alal varumisorganisatsioonide ja masina-traktorijaamadega aga lepingu kehtestatud korras lõpliku vormistamise fakt.

Kolhooside müügikohustused riigile teravilja, kartuli, köögivilja ja mõnede teiste kultuuride osas arvestatakse kolhoosile kinnistatud künnimaa igalt hektarilt, liha ja teiste loomakasvatussaaduste müügikohustused aga kogu kolhoosile kinnistatud maa¹ igalt hektarilt.

Partei ja valitsuse poolt sisseseatud müügikohustuste hektarite järgi määramise printsiip on ennast praktikas täielikult õigustanud ja sellest tuleb rangelt kinni pidada. Kõrvalekaldumine sellest põhimõttest — müügikohustuste hektarite järgi määramise seaduse rikkumine — toob kahju riigile, kolhoosidele ja kolhoosnikutele.

Kolhoos peab müügikohustused täitma nende kultuuri-dega ja nendeks tähtaegadeks, mis on tähendatud müügikohustuses. Ühe kultuuri asendamine teisega on lubatud kindlaksmääratud ekvivalendist kinni pidades juhtudel, mis on ära tähendatud seaduses.

Et tõsta kolhooside ja kolhoosnikute majanduslikku huvi tatra ja hirsi kasvatamise vastu, osutas NLKP Keskkomitee septembripleenum vajadusele lubada kolhoosidel anda tatart

¹ Mõeldud on põllumajanduslikku maad (põllud, aiad, heina- ja karjamaad). *Toim.*

riikliku müügikohustuse ja masina-traktorijaamade tööde eest makstava naturaaltasu korras teiste toidukultuuride asemel, lähtudes vahetuse ekvivalendist: 100 kilogrammi tatart 200 kilogrammi rukki või 150 kilogrammi nisu asemel, hirssi aga anda 100 kilogrammi 105 kilogrammi nisu või 125 kilogrammi rukki eest.

Saadused, mida kolhoosid annavad müügikohustuse arvel, peavad vastama kindlaksmääratud konditsioonile.

Põllumajanduskultuuride ja loomakasvatuse saadused, mis antakse müügikohustuste täitmiseks, toimetatakse kolhooside poolt kohustuses tähendatud varumispunktidesse.

Tähtjaks tasumata jäänud müügikohustused nõutakse kolhoosidelt sisse kohtu korras, nende kohustuste tahtlik täitmatajätmine toob aga süüdlasele kaasa kriminaalvastutuse.

Müügikohustuste katteks antud toodangu eest tasub riik kolhoosidele kehtivate varumishindade järgi.

Vastavalt NLKP Keskkomitee septembripleenumi (1953. a.) otsusele on müügikohustuste katteks riigile antava liha, piima ja villa varumishindu tõstetud.

Samuti on tõstetud riigile müügikohustuste katteks antava kartuli ja köögivilja hindu.

Kontraheerimise objektideks on puuvill, suhkrupeet, lina, kanep ja mõned teised kultuurid.

Kontraheerimislepinguist tulenevate kohustuste katteks antava toodangu kvaliteet peab vastama kindlaksmääratud standardile ja konditsioonile. Kontraheeritud toodangu annavad kolhoosid varumispunktidesse ära kindlaksmääratud riiklike hindadega; mitte hiljem lepingus märgitud täht-aegadest, kolhoosi vahenditega ja kolhoosi arvel.

Kontraheerimislepingus ettenähtud toodangu andmise plaani ületamise eest makstakse kolhoosile seaduses tähendatud juhtudel preemiaid-lisatasusid.

Kontraheerimislepingus ettenähtud tähtjaks andmata jäänud toodang nõutakse kolhoosidelt sisse kohtu korras.

Samuti nõutakse kolhoosidelt kohtu korras sisse tähtajaks tasumata jäänud naturaaltasu masina-traktorijaama poolt kolhoosis tehtud tööde eest.

Üheaegselt naturaaltasuga annavad kolhoosid varumisorganisatsioonidele toiduteravilja hulgal, mis arvestatakse traktoribrigaadide töölistele garantiimiinimumi järgi nende poolt väljatöötatud normipäevade eest, samuti saagi koristamise eest kombainidega ja teiste masinatega.

Neil juhtudel, kui kolhoosid ei kasvata toiduteraviljakultuure või nad külvavad neid vähesel määral, võivad nad traktoribrigaadide töötajatele normipäevade eest garantiimiinimumi järgi antava teravilja varumispunktidesse ärandmise asemel maksta varumisorganisatsioonidele traktorijaama ja spetsialiseeritud jaama arvele raha, lähtudes selle vilja riiklikust kokkuostuhinnast.

Kolhooside tulumaks kuulub samuti kolhooside esmajärjekordsete kohustuste hulka riigi vastu. Selle maksu arvestamise kord ja vastutus selle mitteõigeaegse tasumise eest on kindlaks määratud kolhooside tulumaksu seaduses.

Määralise kindlustuse kord, mille maksed kuuluvad samuti esmajärjekordsete hulka, on määratud kindlaks seaduses määralise sundkindlustuse kohta.

Seega peab kolhoos oma aastatulude jaotamisel kõigepealt õiendama oma kohustused riigi vastu.

Kolhoosi poolt tähtjaks tasumata jäänud müügikohustused ja naturaaltasu masina-traktorijaama tööde eest, samuti teravili garantiimiinimumi järgi, kontraheerimislepingute järgi antav toodang, tulumaks ja määralise sundkindlustuse maksed nõutakse kolhoosilt sisse kohtu korras.

Kõik ülejäänud kolhoosi tulud on määratud kolhoosisiseste tootmis- ja tarbimisvajaduste rahuldamiseks ja jaotamiseks kolhoosnikutele normipäevade peale. Kolhoosi tulude sellest osast peab olema kindlustatud kolhoosi ühiskondlike vajaduste rahuldamine.

Artell loob naturaalfondid: salvestatakse seeme külviks ja sööt karja jaoks aastase vajaduse ulatuses ja peale selle seemne- ja söödakindlustusfond 10—15 protsendi ulatuses aastasest vajadusest. Seemnefond luuakse enne riiklike müügikohustuste täitmist.

Kolhoosnikute üldkoosoleku otsusel luuakse abistamisfond invaliidide, raukade, ajutiselt tööjõu kaotanute, sõjaväelaste puudustkannatavate perekondade abistamiseks, lastesõimede ja vaeslaste ülalpidamiseks. Teravilja vähese külvipinnaga kolhoosides võidakse naturaalfondi asemel luua puudustkannatavate ja töövõimetute abistamiseks rahaline fond kolhoosi nende rahaliste tulude arvel, mis saadakse puuvilla, tubaka ja teiste saaduste müügist riigile.

See fond ei tohi ületada 2 protsenti kolhoosi ülal tähendatud kultuuride üldtoodangu maksumusest. NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee 1940. aasta määrusega saagi koristamise kohta oli ette nähtud kolhoos-

sides toiduainete kindlustusfondi loomine 2 protsendi suuruses toidukultuuride üldsaagist¹.

Kolhoosnikute üldkoosoleku otsusel eraldatakse osa saadusi riigile või turul müümiseks.

Laiaulatuslikult organiseeritakse teravilja, köögivilja, kartuli, liha, piima, munade ja teiste põllumajandussaaduste ülejääkide riiklikku kokkuostu kõrgendatud hindadega kolhoosidelt, kes on täitnud müügikohustused. Laialdaselt areneb kolhoosikaubandus, kolhoosidele osutatakse abi põllumajandussaaduste jääkide turustamisel kolhoositurgudel ja tarbijate kooperatsiooni süsteemi kaudu.

Et kindlustada riigi kasvavate vajaduste rahuldamist loomakasvatussaaduste järele elanikkonna varustamisel toiduainetega ning toiduainetetööstuse varustamisel toorainetega, on vastavalt NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsusele tunnistatud otstarbekohaseks asendada varem kehtinud üleplaanilise müümise korras loomakasvatussaaduste varumise ja limiteeritud kokkuostuhindade alusel kokkuostmise süsteem ühtse riikliku kokkuostusüsteemiga. Edasi on kehtestatud, et loomakasvatussaaduste riiklik kokkuost toimub üldreeglina lepingute järgi, mis varumisorganisatsioonid sõlmivad kolhoosidega. Laiaulatuslikult rakendatakse kartuli ja köögivilja ülejääkide kokkuostu.

Toiduainete riiklikul kokkuostul kolhoosidest rakendatakse laiaulatuslikult vastukaubastamise süsteemi. Nii näiteks loomakasvatussaaduste riiklikul kokkuostul kolhoosidest müüakse tarbijate kooperatsiooni kaudu kolhoosidele nende poolt müüdud liha, piima, või ja munade eest tööstuskaupu — autosid, autode tagavaraosi, autode järelkärusid, elektrimootoreid, metsa, katuseplekki, sordirauda, eterniiti, naelu, veetorusid ja teisi tööstussaadusi, millel on tootmisalane ja majanduslik tähtsus, arvestusega — müüdud saaduste maksumuse iga 100 rubla eest 100 rubla eest tööstuskaupu jaehindade järgi.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomitee määrusega «Teravilja tootmise suurendamisest aastail 1954—1955 uudis- ja jäätmaade kasutuselevõtmise arvel» kohustati Tarbijate Kooperatiivide Keskliitu eraldama riikliku kokkuostu korras vilja müünud kolhoosidele müümiseks tööstuskaupu, veoautosid, autode järelvankreid, elektrimootoreid, ehitusmaterjale ja teisi tootmisalaseid ja maja-

¹ «Известия» 1. augustist 1940.

pidamiskaupu arvestades müüdnud vilja maksumuse iga 100 rubla eest 50 rubla eest kaupu jaehindade järgi.

Seejuures määrati, et veoautosid võib kolhoosidele müüa arvestusega iga 50 tonni riikliku kokkuostu korras müüdnud teravilja eest üks veoauto, kusjuures hinnavahe kaetakse muude tööstuskaupadega.

Kõik ülejäänud osa saagist ja loomakasvatussaadustest jaotatakse, nagu eespool juba on öeldud, artelli liikmete vahel normipäevade järgi.

Seejuures tuleb õigeaegselt välja maksta nii põhi- kui ka täiendav töötasu. NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomitee määrusega «Meie maal loomakasvatuse edasiarendamise ning kolhoosnike, tööliste ja teenistujate majapidamistele määratavate loomakasvatussaaduste kohustuslike müüginormide alandamise abinõudest» säilitatakse täiendava tasu maksmise senikehtinud ulatus ja kord noorloomade üleskasvatamise, täiskasvanud loomade säilitamise ja loomakasvatuse produktiivsuse tõstmise ülesannete ületamise eest, samuti nähakse ette täiendava tasu õigeaegne väljamaksmine kolhoosnikuile loomakasvatussaaduste saamise ja loomade arvu säilitamise eest. Seejuures määrati kindlaks, et täiendavat tasu kolhoosnikutele ühisloomakasvatuse produktiivsuse tõstmise eest makstakse välja 50 protsendi ulatuses enne ja 50 protsendi ulatuses pärast seda, kui kolhoos on täitnud vastava toodanguliigi riikliku müügikohustuse. Täiendavat tasu noorloomade säilitamise ja üleskasvatamise eest makstakse sõltumatult sellest, kas kolhoos on täitnud loomade arvu juurdekasvu plaani ja riikliku lihamüügikohustuse.

Kolhoosidel soovitatakse anda kolhoosnikutele ja masinatraktorijaama traktoribrigaadide töötajatele lisatasu natuuras kuni 50 protsendi ulatuses tatrasaagist, mis on kogutud üle kolhoosis ettenähtud saagikuse plaani. Lisatasu makstakse tatra sõltumatult teravilja kogusaagist kolhoosis ja teravilja müügikohustuse täitmisest. Edasi soovitatakse anda kolhoosnikutele ja masinatraktorijaama traktoribrigaadi töötajatele lisatasuna natuuras 50 protsenti hirsisaagist, mis on tegelikult koristatud üle kolhoosis kindlaksmääratud saagikuse plaani, sõltumatult teravilja kogusaagist kolhoosis ja teravilja müügikohustuste täitmisest.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomitee määrusega «Teravilja tootmise suurendamisest aastail 1954—1955 uudis- ja jäätmaade kasutuselevõtmise arvel»

on kolhooside, kolhoosnikute ja masina-traktorijaama töötajate materiaalse huvi tõstmise eesmärgil uudismaade ülesharimise plaani täitmise ja suurte teraviljasaakide saamise vastu sisse seatud ergutusabinõud. Kolhoosidele on soovitatud anda üldkoosolekute otsuste põhjal põllundusbrigaadide kolhoosnikutele ja traktoribrigaadide töötajatele täiendavat tasu kuni 30 protsendi ulatuses sellest saagist, mis on koristatud üle kogu uudismaa jaoks ettenähtud saagikuse plaani.

NLKP Keskkomitee septembripleenum (1953. a.) märkis oma otsuses, et on ebaõige saagikuse planeerimise praktika, mille puhul eesrindlikele kolhoosidele ja nende põllundusbrigaadidele määratakse liiga kõrged plaaniülesanded saagikuse alal, mis võtab kolhoosnikuilt ja masina-traktorijaama töötajailt võimaluse saada lisatasu oma tootlikuma töö eest.

NLKP Keskkomitee septembripleenum otsustas oma otsuses vajadusele heinakoristamise ja põhukogumise perioodil anda kolhoosnikutele ja traktoribrigaadide töötajatele heinakoristamisel ja põhukogumisel väljatöötatud normipäevade arvel kuni 10% varutud, tuludesse kantud ja kolhoosi juhatuse poolt vastuvõetud heina ja põhu üldhulgast, looduslike heinamaade teistkordsel niitmisel aga kuni 20%. Heinavarumisplaani täitnud kolhoosides antakse normipäevade eest 30% üle plaani kogutud heinast.

Rahalistest tuludest tasub artell, nagu eespool on tähen-datud, esimeses järjekorras seadusega kindlaksmääratud maksud riigile, kindlustusmaksed ja rahalised laenud; selle järel teeb vajalikud kulutused jooksvateks tootmisvajadusteks (põllumajandusriistade jooksev remont, loomade arstimine, võitlus põllumajanduskultuuride kahjuritega jne.), samuti katab oma administratiiv-majanduskulud, milleks tal on õigus eraldada mitte üle 2 protsendi rahalistest tuludest.

Vastavalt tüüppõhikirja 12. punktile eraldab artell summad kultuurilisteks vajadusteks — kolhoosi kaadri ettevalmistamiseks, lastesõimede organiseerimiseks, raadio sisse-seadmiseks jne. Eraldatava summa suuruse määrab kolhoosnikute üldkoosolek. Seejuures peab koosolek lähtuma nii tegelikest vajadustest kui ka kolhoosi reaalistest võimalustest.

Rahaliste tulude jaotamisel täiendab artell oma jagamatut fondi.

Vastavalt kehtivale seadusandlusele eraldab artell igal aastal jagamatusse fondi mitte alla 15 ja mitte üle 20 protsendi kolhoosi rahalistest tuludest.

Peale selle eraldab kolhoos kõigist rahalistest tuludest 1—5 protsenti eelseisva majandusaasta kulutusteks.

Pärast seda kui artell on õiendanud oma maksud riigile, maksnud kindlustusmaksed, tasunud rahalised laenud, eraldanud vajalikud summad ühiskondlikeks vajadusteks ja eraldanud summad ühiskondlikesse fondidesse, jaotab ta kogu ülejäänud rahaliste tulude summa artelli liikmete vahel normipäevade järgi.

Enne kolhoosi tulude lõplikku jaotamist antakse kolhoosnikutele avanssi natuuras ja rahas.

Vastavalt kehtivale seadusandlusele on nõukogude, partei-, varumis- ja põllumajandusorganid kohustatud kontrollima naturaalavansside kolhoosnikutele väljaandmise korda ja saagi kasutamist kolhoosi majandisesteks vajadusteks koristamise ajal ja enne varumisplaani täitmist, lähtudes normidest: teravilja 15%, riisi 10%, päevalille 5% nende kultuuride tegelikult riiklikele varumispunktilele äraantud (arvestatud) saagist.

Neile organitele pannakse samuti kontroll selle üle, et kolhoosnikute avansseerimine toimuks ranges vastavuses väljatöötatud normipäevadega.

Söödavarumise perioodil antakse kõigile kolhoosnikutele avansina normipäevade arvel, mis on välja töötatud aasta algusest peale, kuni 5% koristatud heina üldkogusest ja kuni 10% varutud ja kuhja pandud õlgedest.

Rahalist avanssi antakse kolhoosnikutele aasta jooksul mitte üle 50 protsendi summast, mis arvestatakse väljamaksmisele väljatöötatud normipäevade eest. Tehnilisi kultuure kasvatavates kolhoosides antakse avanssi mitte toodangu lõplikku riigile üleandmist ära oodates, vaid sedamööda, kuidas toodangut üle antakse — mitte harvem kui üks kord nädalas 60% ulatuses sellest rahasummast, mis artell on saanud äraantud toodangu eest.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomitee määruses «Meie maal loomakasvatuse edasiarendamise ning kolhoosnikute, tööliste ja teenistujate majapidamistele määratavate loomakasvatussaaduste kohustuslike müüginormide alandamise abinõudest» soovitatakse kolhoosidele kolhoosnikute huvi tõstmiseks ühisloomakasvatuse edasiarendamise ja selle kaubatoodangu suurendamise vastu kol-

hoosnikute üldkoosoleku äranägemisel anda kolhoosnikutele avansina umbes 25% rahasummadest, mis laekuvad loomade ja loomakasvatussaaduste realiseerimisest.

Need 25 protsenti võetakse kõigist rahalistest tuludest, mis kolhoos on saanud looma- ja linnukasvatusest.

Ülaltähendatud rahalist avanssi tuleb kolhoosnikutele anda igas kvartalis kuni 15% kõigi normipäevade peale, mis on jooksvas kvartalis ühismajapidamises välja töötatud, ja kuni 10% nende normipäevade peale, mis on välja töötatud loomakasvatuses ja söötade tootmisel. Seejuures on kindlaks määratud, et kolhoosniku poolt saadud rahaline avanss normipäevade peale, mis on välja töötatud loomakasvatuses ja söötade tootmisel, kolhoosi tulude lõplikul jaotamisel ei vähene. Kolhooside nõudel kannab Riigipank kuni 25% kõigist rahasummadest, mis kolhoos on saanud looma- ja linnukasvatusest, erilisele jooksvale arvele. Sellelt arvelt võidakse raha kulutada ainult ülaltähendatud korras normipäevade järgi jaotamiseks.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomitee määruses «Kartulite ja köögivilja tootmise ning varumise suurendamise abinõudest kolhoosides ja sovhoosides aastail 1953—1955»¹ soovitati kolhoosidele kolhoosnikute huvi tõstmiseks kartuli ja köögivilja tootmise vastu anda kolhoosnikutele seal, kus see on otstarbekohane, kolhoosnikute üldkoosoleku otsuse järgi avansina kuni 25% rahast, mis on laekunud kartuli ja köögivilja realiseerimisest.

Nimetatud avanssi tuleb kolhoosnikutele anda iga kuu kuni 15 protsendi ulatuses kõigi normipäevade peale, mis on ühismajapidamises välja töötatud aasta algusest peale, ja kuni 10% normipäevade peale, mis on välja töötatud köögivilja- ja kartulikasvatuses, kusjuures avanss rahaliste tulude lõplikul jaotamisel ei vähene. Kolhooside nõudel kannab Riigipank kuni 25% kõigist rahalistest tuludest, mis kolhoosid on saanud köögivilja- ja kartulikasvatusest, erilisele jooksvale arvele. Sellelt arvelt võivad kolhoosid raha kulutada ainult ülaltähendatud korras normipäevade järgi jaotamiseks.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomitee määruses «Teravilja tootmise suurendamisest aastail 1954—1955 uudis- ja jäätmaade kasutuselevõtmise arvel»

¹ Ilmunud koos kahe teise määrusega eri brošüüris Tallinnas 1953. aastal.

soovitatakse kolhoosidele anda kolhoosnikute üldkoosolekute äranägemisel kolhoosnikutele avansina normipäevade eest umbes 25% rahast, mis saadakse selle vilja realiseerimisest, mis on kasvatatud uutel ülesharitud maadel ja müüdüd riigile müügikohustuste ja kokkuostu korras.

Kolhooside nõudel peab Riigipank kandma 25% summadest, mis on saadud uutel ülesharitud maadel kasvatatud ning riigile müügikohustuste ja kokkuostu korras müüdüd teravilja eest, erilisele jooksvale arvele.

Sellelt arvelt võivad kolhoosid raha kulutada, nagu kahel eespool tähendatud juhulgi, ainult jaotamiseks normipäevade järgi.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NLKP Keskkomitee määruses «Abinõudest linakasvatuse arendamiseks ning kolhooside ja kolhoosnikute materiaalse huvi suurendamiseks lina ja kanepi tootmise vastu»¹ soovitati kolhoosidele jaotada normipäevade alusel välja kuni 50% rahalistest avanssidest, mis saadakse lina ja kanepi kontraheerimislepingute järgi. Avanssi antakse kuni 30% normipäevade peale, mis on välja töötatud lina- ja kanepikasvatuses, ülejäänud avansisumma aga normipäevade eest, mis on välja töötatud kolhoosimajapidamise teistes harudes aasta algusest peale. Kolhoosnikute poolt saadud rahaline avanss tulude lõplikul jaotamisel ei vähene.

KONTROLLKUSIMUSI

1. Millist tähtsust omab kolhoosi tulude õige jaotamine kolhooside organisatsioonilis-majanduslikul tugevdamisel?

2. Milline kord on kehtestatud kolhoosi riiklike kohustuste täitmise kohta?

3. Milline kord on kehtestatud kolhoosi fondidesse eraldamiste kohta kolhoosi tulude jaotamise protsessis?

4. Milline kord ja tingimused on kehtestatud kolhoosi põllumajandussaaduste riigile ja kolhoositurul müümise kohta?

5. Millised on kolhooside naturaali- ja rahaliste tulude kolhoosnikute vahel jaotamise põhimõtted ja kord?

6. Milline kord on kehtestatud kolhoosnikute avansseerimise kohta nende poolt aasta jooksul väljatöötatud normipäevade järgi?

¹ «Rahva Hää» 12. maist 1954.

KOLHOOSI JUHTIMINE JA ASJAAJAMINE

1. Artelli juhtimine on rajatud nõukogude sotsialistliku demokraatias põhimõttele, mis on kinnitatud meie maa põhiseaduses — NSV Liidu konstitutsioonis — ja kolhooside suhtes konkreetse väljenduse saanud põllumajandusliku artelli tüüpõhikirjas.

Kõrgeimaks juhtimisorganiks kolhoosis on kolhoosnikute üldkoosolek.

Kolhoosidemokraatia põhikirjakohaste printsiipide õige ellurakendamise korral tõmmatakse kõik kolhoosnikud üldkoosolekust osavõtmise teel kaasa kollektiivmajapidamise juhtimisele, arendatakse kolhoosimasside initsiatiivi ja isetegevust.

Kõige rangem kinnipidamine kolhoosidemokraatiast on üks kolhooside ülesehitustöö põhiprintsiipe.

Riikliku juhtimise ühendamise kolhoosimasside initsiatiivi laialdase arendamisega on kolhooside bolševistliku juhtimise ja valitsemise aluseks.

Põllumajandusliku artelli tüüpõhikiri nõuab, et kolhoosielu kõige tähtsamate küsimuste lahendamisest võtaksid kolhoosnikud ise osa.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee määruses 19. septembrist 1946 «Abinõudest põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumiste likvideerimiseks kolhoosides» märgiti tõsisemaid tüüpõhikirja rikkumisi kolhoosi juhtimisorganite — kolhoosi juhatus, kolhoosi esimehe, revisjonikomisjoni — valitavuse suhtes, kolhoosnikute üldkoosolekute regulaarse kokkukutsumise suhtes, kolhoosi juhatus ja esimehe aruandekohustuse suhtes kolhoosnikute üldkoosolekule.

Paljudes kolhoosides oli lakatud kolhoosnikute üldkoosolekuid kokku kutsumast ja sellega olid kolhoosnikud kõrvaldatud kolhoosi üritustest osavõtust. Neid asju hakkasid real juhtudel tegelikult ajama kolhoosi juhatus ja esimees, kes ei andnud oma tegevusest aru kolhoosnikute üldkoos-

olekule. Kolhooside juhatusi, esimehi ja revisjonikomisjone ei valitud ümber pärast nende volituste tähtaja möödumist. Nagu märgiti NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee ühaltähendatud määruses 19. septembrist 1946, läks asi sellise häbematuseni, et «... kolhooside esimehi nimetatakse kohale ja tagandatakse rajoonide partei- ja nõukogude organisatsioonide poolt kolhoosnikute teadmata.

Selline olukord põhjustab, et kolhooside esimehed lakuvad kolhoosnikute ees vastutust tundmast, on neist sõltumatud, kaotavad sideme kolhoosnikutega, mis osutub põllumajandusliku artelli põhikirja aluste moonutamiseks, rikub demokraatlikke suhteid kolhoosi juhatuse ja kolhoosnikute vahel ning tekifab seega tõsist kahju kolhooside tugevdamisele»¹.

Selle määrusega pandi ette taastada paljudes kolhoosides rikutud kolhoosnikute üldkoosolekute kokkukutsumise põhikirjas ettenähtud demokraatlik kord kolhoosiküsimuste arutamiseks ja otsustamiseks, samuti juhatuste ja esimeeste valimine kolhoosnikute üldkoosolekute poolt, juhatuste ja esimeeste aruandlus kolhoosnikute ees ja revisjonikomisjonide töö.

Partei rajoonikomiteedel, rajooninõukogudel ja põllumajandusorganitel keelati rangele vastutusele võtmise ähvardusel nimetada kohale või tagandada kolhooside esimehi kolhoosnikute üldkoosolekust mööda minnes.

2. Kolhoosnikute üldkoosolek valib artelli juhatuse ja esimehe, samuti revisjonikomisjoni, kusjuures revisjonikomisjon kinnitatakse rajooni tööraha saadikute nõukogu täitevkomitee poolt.

Üldkoosolek teostab uute liikmete vastuvõtmist artelli ja liikmete väljaheitmist artellist, kinnitab aasta tootmisplaani ja normipäevade kulutamise plaani, tulude-kulude eelarve, ehitustööde plaani, töönormid ja tööhindid normipäevades, samuti kinnitab masina-traktorijaamaga sõlmitava lepingu ja põllumajanduskultuuride kontraheerimislepingud.

Üldkoosolek kinnitab juhatuse aastaaruande koos revisjonikomisjoni kohustusliku otsusega selle kohta, samuti juhatuse aruanded kõige tähtsamate põllumajanduslike kampaaniate kohta, fondide suuruse ning saaduste ja raha hulga, mis kuulub väljaandmisele normipäeva eest, ja sisekorra-eeskirjad.

¹ Kolhoosi aktivisti käsiraamat, Tallinn, 1949, lk. 149.

Kolhoosi juhatuse otsused kõigis ülaltähendatud küsimustes on ilma üldkoosoleku kinnituseeta kehtetud. Üldkoosolek võib võtta enda arutada ka muid küsimusi. Peale selle vaatab üldkoosolek läbi kolhoosnike kaebused juhatuse tegevuse peale.

Kolhoosnike üldkoosolek on otsusevõimeline, kui sellest võtab osa vähemalt $\frac{1}{2}$ liikmete üldarvust. Kuid artelli põhirkirja vastuvõtmise, juhatuse ja esimehe valimise, artellist väljaheitmise, mitmesuguste fondide suuruse ja kolhooside ühinemise küsimuste otsustamiseks on nõutav, et üldkoosolekust võtaks osa vähemalt $\frac{2}{3}$ kolhoosi liikmete üldarvust.

Kolhoosnike üldkoosolekute otsused võetakse vastu liht-
häälteenamusega lahtisel hääletamisel.

Iga kolhoosnike üldkoosolek peab olema nõutaval viisil ette valmistatud. On vaja kolhoosnikele õigeaegselt teatavaks teha koosoleku aeg ja need küsimused, mis koosolekul tulevad arutamisele. On vajalik, et iga kolhoosnik võtaks aktiivselt osa kolhoosi küsimuste otsustamisest.

Otsuste tegemisel tuleb arvesse võtta kõik kolhoosnike väärtuslikud ettepanekud ja tuleb püüda saavutada, et otsused, mis on tehtud kolhoosnike üldkoosolekul, tingimata täidetakse.

3. Kolhoosnike üldkoosolekute vaheajal juhib artelli kolhoosi juhatus, kes valitakse üldkoosoleku poolt kaheks aastaks, koosseisus viis kuni üheksa inimest, sõltuvalt kolhoosi suurusest.

Juhatus on kolhoosi täidesaatev organ ning vastutab kolhoosnike üldkoosoleku ees kolhoosi töö eest ja kolhoosi riiklike kohustuste täitmise eest.

Kolhoosi ja brigadide töö juhtimise ja juhatuse otsuste täitmise pideva kontrollimise eesmärgil valib kolhoosnike üldkoosolek kolhoosi esimehe, kes on ühtlasi ka juhatuse esimees.

Jooksvate asjade arutamiseks ja vastavate otsuste tegemiseks peab esimees juhatuse kokku kutsuma vähemalt kaks korda kuus.

Esimehe ettepanekul valib juhatus juhatuse liikmete hulgast esimehele abiks esimehe asetäitja.

Brigadiirid ja loomakasvatustehaste juhatajad määratakse artelli juhatuse poolt vähemalt kaheks aastaks ja nad alluvad oma töös juhatusele. Arvepidamiseks ja varade arvestamiseks määrab juhatus artelli liikmete hulgast või palkab väljastpoolt arvepidaja (raamatupidaja), kes teostab

arvepidamist ja arvestust kindlaksmääratud vormide järgi ja allub täielikult artelli juhatusele ja selle esimehele.

Vastavalt kolhoosi arvepidaja (raamatupidaja) õiguste ja kohustuste põhimäärusele määratakse arvepidaja (raamatupidaja) kohale kolhoosi juhatuse poolt ja kinnitatakse kolhoosnikute üldkoosoleku poolt.

Arvepidaja (raamatupidaja) tagandatakse kolhoosnikute üldkoosoleku poolt juhatuse ettepaneku ja varemalt rajooni põllumajandusosakonna, nüüd masina-traktorijaama otsuse alusel.

Ülaltähendatud põhimäärusega on arvepidajale (raamatupidajale) pandud järgmised kohustused:

1) kolhoosi kõigi majanduslike operatsioonide arvestus (kolhoosi riiklike kohustuste täitmise arvestus, arveldused masina-traktorijaamaga tehtud tööde eest, vara, toiduainete ja materjalide arvestus, põhikirjas ettenähtud kolhoosi fondide arvestus, rahaliste vahendite arvestus ning vastastikused arveldused asutuste ja isikutega, tootmisplaani ja tuludekulude eelarve täitmise ning normipäevade arvestuse pidamine, arveldused kolhoosi liikmetega, naturaali- ja rahaliste tulude arvestus, abiettevõtete ja töökodade töö arvestus jne.);

2) õigeaegne kolhoosi maade arvestuse sissekannete tegemine maa-alade nõorraamatusse;

3) operatiivaruannete pidamine ja nende esitamine määratud tähtaegadeks;

4) arvestuse ja aruandluse raamatute ja dokumentide hoidmine, samuti kolhoosi lepingute ja kohustuste hoidmine ja nende täitmise jälgimine;

5) kolhoosi aastaaruande ja tulude-kulude eelarve õigeaegne koostamine ja osavõtt kolhoosi tootmisplaani koostamisest;

6) kolhoosi asjaajamine.

Kolhoosi arvepidajal (raamatupidajal) on ka suured õigused. Vastavalt põhimäärusele on kõik tema nõudmised operatsioonide vormistamise korra, dokumentide esitamise ja arvestuse õigeaegsuse kohta kohustuslikud kõigile kolhoosi ametiisikutele (brigadiiridele, laohoidjatele, laekurile, farmi juhatajatele, abiettevõtete juhatajatele).

Tema nõudmised selles osas on kohustuslikud ka kolhoosnikutele, kes saavad aruandluseid summasid, sealhulgas ka juhatuse liikmetele ja kolhoosi esimehele.

Samal ajal pole arvepidajal (raamatupidajal) mingisugust õigust iseseisvalt kasutada kolhoosi summasid, anda avansse, kulutada naturaalfonde. Need õigused on kindlaksmääratud kompetentsi piirides ainult kolhoosi juhatusel ja kolhoosi esimehel.

Peale kolhoosi esimehe või tema asetäitja kirjutatakse kõik raamatupidamise ja operatiivaruanded alla ka kolhoosi arvepidaja (raamatupidaja) poolt.

Viimane kirjutab alla kõigile rahasummade, saaduste, materjalide ja muu kolhoosi vara sissetuleku- ja väljaminekudokumentidele, samuti dokumentidele normipäevade arvestuse alal ning arvelduste alal kolhoosnikute, asutuste ja isikutega.

Ilma kolhoosi arvepidaja (raamatupidaja) allkirjata loetakse ültähendatud dokumendid kehtetuks.

Neil juhtudel, kui kolhoosi arvepidajale (raamatupidajale) antakse kolhoosi esimehe või juhatuse poolt ebaseaduslikke korraldusi, on ta kohustatud enne nende täitmist juhtima kirjalikult juhatuse või esimehe tähelepanu antud korralduse ebaseaduslikkusele või ebaõigsusele.

Kui ka selle peale juhatuse esimehelt saabub kirjalik kinnitus sellele korraldusele, siis kolhoosi arvepidaja (raamatupidaja) täidab selle, kuid samal ajal teatab sellest viivitamatult kolhoosi revisjonikomisjonile ja masina-traktori-jaamale, vajaduse korral aga ka rajooni prokuröridele.

Neil juhtudel, kui kolhoosi arvepidajale (raamatupidajale) teistkordselt antud kirjaliku korralduse täitmine toob kaasa kriminaalvastutuse, siis ta seda korraldust ei täida ja teatab sellest viivitamatult masina-traktori-jaamale ja rajooni prokuröridele.

Vastavalt kolhoosi arvepidaja (raamatupidaja) õiguste ja kohustuste põhimäärusele vastutab ta kogu kolhoosi õige ja õigeaegse arvestuse eest ja on kohustatud süstemaatiliselt kontrollima arvepidamist kassas, ladudes, brigaadides, farmides, abiettevõtetes ja abistama selles põllundusbrigaadide brigadiire, farmijuhatajaid, abiettevõtete juhatajaid, laohoidjaid ja teisi kolhoosi ametiisikuid.

Ebaõigete andmete esitamise eest aruannetes riigile, samuti ebaseaduslike dokumentide vormistamise ja sissekandmise eest kannab kolhoosi arvepidaja (raamatupidaja) kriminaalvastutust.

Kolhoosi-revisjonikomisjoni nõudmisel on ta kohustatud esitama viimasele kontrollimiseks raamatud ja dokumendid,

andma vajalikke teateid ja seletusi kolhoosi finantsilise ja majandusliku tegevuse kohta.

Arvepidaja (raamatupidaja) kohustuste hulka kuulub kolhoosi kohustuslike maksete tasumise tähtaegade kättejõudmise õigeaegne teatavaks tegemine kolhoosi juhatusele, samuti kõigi debitoorse võlgnevuse tekkimise juhtude õigeaegne teatavaks tegemine.

Neil juhtudel, kui võlgnik (deebitor) viivitab maksimisega, peab arvepidaja (raamatupidaja) õigeaegselt vormistama hagiavaldused võlgnevuse sissenõudmiseks rahva-kohtu kaudu.

Kui hooletuse ja halva arvestuse tõttu nõutakse kolhoosilt sisse viivist ja trahve maksete viivitamise eest ja riiklike või lepinguliste kohustuste mitteõigeaegse täitmise eest, vastutab selle eest arvepidaja (raamatupidaja).

Arvepidaja (raamatupidaja) töö on mitmekülgne, keerukas ja vastutusrikas.

Vastavalt sellele on kolhoosi juhatuse kohustatud looma arvepidajale (raamatupidajale) vajalikud töötingimused, sisse seadma kontori, andma kapi raamatute ja dokumentide hoidmiseks, muretsema raamatud, blanketid ja muud materjalid arvepidamise jaoks.

Arvepidaja (raamatupidaja) põhjendatud avalduste alusel peab kolhoosi juhatuse võtma tarvitusele mõjutamisabinõud nende kolhoosi ametiisikute suhtes, kes ei täida kehtestatud korda dokumentide vormistamise ja nende tähtajalise esitamise kohta.

5. Kolhoosi juhatuse kogu majandusliku ja finantsilise tegevuse kontrollimiseks valitakse revisjonikomisjon. See komisjon kontrollib, kas kõik rahalised ja naturaallaekumised on kindlaksmääratud korras kantud artelli sissetulekutesse, kas summade kulutamisel peetakse kinni tüüppõhikirjas ettenähtud korrast, kas artelli vara hoitakse küllalt hoolikalt, kas ei esine artelli raha ja vara riisumist ja raiskamist.

Revisjonikomisjon kontrollib artelli arveldusi riiklike kohustuste alal, võlgade maksmist ja võlgade sissenõudmist artelli poolt.

Revisjonikomisjon peab hoolega kontrollima ka artelli arveldusi oma liikmetega, välja selgitama iga väärarvestuse juhu, normipäevade ebaõiged arvestamised ja muud artelli ja tema liikmete huvide rikkumise juhud.

Revisjonikomisjon teostab revisjoni neli korda aastas.

Revideerimisaktid kinnitatakse üldkoosoleku poolt. Revisjonikomisjon esitab üldkoosolekule oma otsuse kolhoosi juhatuse aastaaruande kohta. See kuulatakse üldkoosoleku poolt ära vahetult pärast juhatuse aruannet.

Revisjonikomisjon on aruandekohustuslik üldkoosoleku ees.

KONTROLLKÜSIMUSI

1. Milles seisavad põllumajandusliku artelli juhtimise demokraatlikud alused?
2. Milline on artelli liikmete üldkoosoleku osa ja tähtsus? Milliseid küsimusi see koosolek otsustab?
3. Millised funktsioonid on artelli juhatusel ja esimehel?
4. Millised on kolhoosi revisjonikomisjoni kohustused?
5. Millised on kolhoosi arvepidaja (raamatupidaja) õigused ja kohustused?

NELJATEISTKOMNES LOENG

KOLHOOSIPERE

Kolhoosipere on isikute selline perekondlik tõine koondis, kes ühiselt peab väikest isiklikku majapidamist õueaiamaa-tükil, kelle põhiliseks tuluallikaks on aga tema täiskasvanud liikmete töö kolhoosi ühismajapidamises.

Kolhoosipere olemasolu on otseselt seotud põllumajandusliku artelli kui sotsialismi perioodil ainuõige kollektiivmajandi vormi arenemise ja tugevnemisega.

Vastavalt põllumajandusliku artelli tüüppõhikirjale on igal kolhoosiperel peale põhilise tulu kolhoosi ühiskondlikust majapidamisest isiklikuks kasutamiseks väike õueaiamaa-tükk ja isiklikuks omandiks abimajapidamine sellel õueaiamaal — elamu, produktiivloomad, põllumajanduslinnud ja põllumajanduslik väikeinventar. (Kolhoosipere õueaiamaa kasutamist vaata viiendast loengust.)

Vastavalt põllumajandusliku artelli tüüppõhikirjale võib igal kolhoosiperel teravilja-, puuvilla-, suhkrupeedi-, lina-, kanepi-, kartuli- ja köögivilja-, tee- ja tubakakasvatuse rajoonides olla isiklikuks omandiks üks lehm, kuni kaks noorveist, üks emis ühes põrsastega või, kui kolhoosi juhatuse seda tarvilikuks peab, kaks emist ühes põrsastega, kuni 10 lammast ja kitse, piiramatul arvul kodulinde ja küülikuid ning kuni 20 mesipuud.

Arenenud loomakasvatusega põllumajanduslikes rajoonides võib igal kolhoosiperel olla isiklikuks omandiks 2—3 lehma ja peale selle noorloomi, 2—3 emist ühes põrsastega, 20—25 lammast ja kitse, piiramatul arvul kodulinde ja küülikuid ning kuni 20 mesipuud.¹

Veel rohkem loomi lubatakse pidada kolhoosipere isiklikus omanduses rajoonides, mis on arvatud kolmandasse ja neljandasse rajooniderühma, kus loomakasvatusel on peamine, põlluharimisel aga kõrvaline tähtsus. Konkreetse kol-

¹ Eesti NSV kohta kehtestatud määrasid vaata lk-lt 86.

hoosi põhikirjas näidatakse ainult selle rajooniderühma loomade arv, kuhu antud rajoon kolhoosipere isiklikus omanduses olevate loomade arvu järgi kuulub. Selle täpne äranäitamine põhikirjas on väga tähtis kolhoosi ja kolhoosnikute isiklike ja ühiskondlike huvide õigeks kooskõlastamiseks.

Loomade olemasolu kolhoosipere isiklikus omanduses nende normide piirides, mis on ette nähtud põllumajandusliku artelli tüüpõhikirjas, on kasulik kolhoosnikutele, kolhoosidele ja riigile.

On arusaadav, et peamine tähtsus on ühisloomakasvatusel; see oli ja jääb loomakasvatuse probleemi lahendamise peamiseks teeks.

Kahtlemata tuleb ka niisugune aeg, kus «... ühisloomakasvatuse areng saavutab niisuguse taseme, et kolhoosniku isiklikud vajadused loomakasvatussaaduste järele rahuldatakse täielikult ühismajapidamise poolt ning kolhoosnikul ei ole siis kasulik pidada loomi isiklikus omanduses.»¹

Niikaua kui meil püsib olukord, et kolhooside ühisloomakasvatus ei suuda veel täielikult rahuldada kogu elanikkonna, sealhulgas ka kolhoosnikute endi vajadusi loomakasvatussaaduste järele, jäävad kolhoosipere isiklikuks omandiks olevad loomad veel vajalikuks täienduseks ühisloomakasvatusele.

Nõukogude Liidu kogemustel ka sellel alal on väga suur tähtsus meie seltsimeestele välismaal.

«Nendel üksikasjadel,» ütles J. V. Stalin, «on suur tähtsus meie välismaiste seltsimeeste jaoks, kes tahavad täpselt teada, mis siis õieti on jäänud kolhoosiperele tema isiklikuks omandiks pärast seda, kui meil viidi läbi põllumajanduse kollektiviseerimine.»²

Kolhoosipere isiklik omand on kõigi pereliikmete ühine vara. Selles pole igale pereliikmele varem kindlaksmääratud osa. Seepärast ei vabane pärast kolhoosipere ühe või teise liikme surma pärandit kolhoosipere vara ühest või teisest osast. Pärimine võib järgneda alles pärast kolhoosipere viimse liikme surma.

Peale ülaltähendatud kolhoosipere omandi on olemas veel kolhoosipere üksikute liikmete vara, näiteks: riietus,

¹ N. S. Hruštšov, NSV Liidu põllumajanduse edasiarendamise abi-nõudest, Tallinn, 1953, lk. 26.

² J. Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, Tallinn, 1953, lk. 90—91.

jalatsid ja muud esemed koduseks tarvituseks, aga samuti ka esemed, mida tarvitatakse ühe või teise kutsealase tegevuse juures (näiteks kingsepa tööriistad, õmblusmasin jne.).

Kolhoosipere liikmete isiklik omand kujutab endast tavalist kodanike isiklikku omandit kõigi sellest tulenevate järeldustega. Kolhoosipere omandi käsutamisel ja kolhoosipere majapidamise juhtimisel on kõik täiskasvanud pere liikmed võrdõiguslikud.

Kolhoosipere peal ei ole rohkem õigusi varale kui kõigil teistel pereliikmetel.

Koos õiguste kasutamisega kannab kolhoosipere ka kõiki seadustes ettenähtud kohustusi riigi ja kolhoosi ees (tähtajaks täita müügikohustused ja tasuda põllumajandusmaks, mitte laiendada õueaiamaad ja kolhoosipere isiklikku majapidamist üle piiride, mis on lubatud põllumajandusliku artelli tüüppõhikirja järgi).

G. M. Malenkov märkis oma kõnes NSV Liidu Ülemnõukogu viiendal istungjärgul (1953. a. augustis): «Puuduste tõttu, mis meil esinevad maksupoliitikas kolhoosnikute isikliku abimajapidamise suhtes, on viimastel aastatel kolhoosnikute tulud isiklikust abimajapidamisest vähenenud, on esinenud loomade ja eriti lehmade arvu vähendamist kolhoosipere isiklikus omandis, mis on vastuolus meie partei poliitikaga kolhooside ülesehitamise alal.»¹

Et seda olukorda parandada, vähendasid partei Keskkomitee ja valitsus tunduvalt kohustuslikke müüginorme kolhoosnikute isiklikult abimajapidamiselt, pidasid vajalikuks vähendada põllumajandusmaksu ja muuta põllumajandusmaksuga maksustamise süsteemi, kustutada möödunud aastatest jäänud põllumajandusmaksu võlg.

NSV Liidu Ülemnõukogu viies istungjärk võttis 8. augustil 1953 vastu uue põllumajandusmaksu seaduse.

Seadusega on kehtestatud, et kolhoosnikute majapidamisi maksustatakse põllumajandusmaksuga kindlate määrade järgi kolhoosipere isiklikus kasutuses oleva õueaiamaa ühelt sajandikult hektarilt, sõltumata kolhoosnikute majapidamiste tulude kogusummast, mida nad saavad isiklikust majapidamisest. Seaduses on ette nähtud põllumajandusmaksu tunduv vähendamine.

¹ G. M. Malenkov, NSV Liidu Ülemnõukogu viiendal istungjärgul peetud kõne, Tallinn, 1953, lk. 12—13.

Maksu suuruse kindlaksmääramisel jäetakse maatüki üldpindalast välja ehituste, võsastike, metsa, üldkasutatavate teede, nõgude ja jäärakute all olevad maad.

Põllumajandusmaks määratakse diferentseeritult — iga maakoha jaoks, arvesse võttes maa kasutamist põllumajanduslike kultuuride külviks, maade viljakust, turgude olemasolu ja tulude suurust.

Et lehmata kolhoosnike, tööliste ja teenistujate majapidamised võiksid soetada lehma isikliku omandiõiguse alusel, vähendati maksu nendelt majapidamistelt 1953. aastal 50 protsendi ja 1954. aastal 30 protsendi võrra. Alates 1955. aastast maksustatakse neid majapidamisi üldistel alustel.

Seadusega kehtestatud uus põllumajandusmaksuga maksustamise kord soodustab kolhoosnike isiklikus omanduses olevate loomade arvu suurenemist (arusaadavalt on see suurenemine võimalik kuni põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirjaga lubatud piirideni).

See maksustamise kord soodustab õueaiamaa paremat kasutamist selle maa kolhoosnikele ja riigile väärtuslikumate ja tulusamate põllumajanduskultuuride alla võtmise teel.

Eespool on juba märgitud, et kui üksikud pere liikmed kolhoosnike majapidamisest pole jooksval aastal välja töötanud normipäevade kindlaksmääratud miinimumi, siis maksavad nad 50% võrra suuremat maksu.

Kui kolhoosipere liikmed jooksval aastal lahkusid kolhoosist (heideti välja), siis nad kuuluvad maksustamisele ühesugustel alustel üksiktalumajanditega, olenemata kolhoosist lahkumise (väljaheitmise) ajast.

Seadusega on kindlaks määratud soodustused põllumajandusmaksu alal üksikutele isikute kategooriatele.

Seadusega on kindlaks määratud vastutus maksu maksmata jätmise eest ja ebaõige maksustamise peale esitatavate kaebuste läbivaatamise kord.

Kolhoosipere täiskasvanud liikmetel on mõjuvatel põhjustel õigus nõuda kolhoosipere jaotamist või vara osastamist perest. Kolhoosipere jaotamise all mõistetakse kahe või rohkema uue pere moodustamist endise pere asemel.

Kui perest lahkub üks või mitu pere liiget, kes uut peret ei moodusta, siis on tegemist lahkujatele kuuluva vara osastamisega kolhoosiperest.

Pere jaotamisel jagatakse vara isikute arvu järgi, kaasa arvatud ka lapsed. Kuid täiskasvanud töövõimeliste pere-

liikmete suhtes võetakse arvesse nende töist või varalist osavõttu kolhoosipere vara moodustamisest.

Kolhoosipere jaotamisel või vara osastamisel ei kuulu üksikute pere liikmete isiklik omand jaotamisele kuuluva vara hulka.

Juhul kui üks või mitu pere liiget on Nõukogude armees, peatatakse kolhoosipere jaotamine, kuid lubatakse vara osastamist kolhoosiperest. Seejuures peab olema kindlustatud sõjaväelaste huvide rahuldamine. Sõjaväelase osa võidakse kolhoosiperest osastada ainult sõjaväelase selgelt väljendatud nõusolekul, mis on kinnitatud vastava volitusega.

KONTROLLKÜSIMUSI

1. Mida kujutab endast kolhoosipere?
2. Millised õigused on kolhoosiperel?
3. Millised kohustused on kolhoosiperel riigi ja kolhoosi vastu?
4. Millistel juhtudel on lubatud ja kuidas toimub kolhoosipere jaotamine ja vara osastamine kolhoosiperest?

SISUKORD

<i>Sissejuhatus</i>	5
<i>Esimene loeng.</i> Põllumajandusliku artelli tüüpõhikiri — kolhoosielu põhiseadus	15
<i>Teine loeng.</i> Kolhooside riiklik juhtimine	21
<i>Kolmas loeng.</i> Masina-traktorijaamad ja nende lepingulised vahekorrad kolhoosidega	28
<i>Neljas loeng.</i> Kolhooside maakasutamiseõigus	50
<i>Viies loeng.</i> Kolhooside maakasutamiseõigus (lõpp)	71
<i>Kuues loeng.</i> Kolhooside omandiõigus	85
<i>Seitsmes loeng.</i> Kolhooside omandiõigus (lõpp)	96
<i>Kaheksas loeng.</i> Kolhooside majandusliku tegevuse õiguslik reguleerimine	110
<i>Üheksas loeng.</i> Liikmeksolemine kolhoosis	119
<i>Kümnes loeng.</i> Töö organiseerimine, tasustamine ja töödistsipliin kolhoosides	123
<i>Üheteistkümnes loeng.</i> Töö organiseerimine, tasustamine ja töödistsipliin kolhoosides (lõpp)	135
<i>Kaheteistkümnes loeng.</i> Tulude jaotamine kolhoosides	145
<i>Kolmeteistkümnes loeng.</i> Kolhoosi juhtimine ja asjaajamine	155
<i>Neljateistkümnes loeng.</i> Kolhoosipere	162

Н. Д. Казанцев
ОСНОВЫ КОЛХОЗНОГО ПРАВА

Обложка В. Томасов

На эстонском языке

Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярну маантеэ, 10

*

Toimetaja M. Raud

Tehniline toimetaja T. Mitt

Korrektorid E. Valdna ja S. Kõiv

Ladumisele antud 19. XI 1955. Trükkimisele
antud 7. XII 1955. Paber 54:84, 1/16. Trüki-
pognaid 10,5. Formaadile 60:92 kohaldatud
trükipognaid 8,61. Arvutuspognaid 9,56.
Trükiarv 2000. MB-19322. Tellimise nr. 5803.
Trükikoda «Kommunist», Tallinn, Pikk tn. 2.

Hind rbl. 2.40.

Rbl. 2.40

A20869

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00238566 6